

অসমীয়া ভাষাত জনগোষ্ঠীয়
ভাষাৰ উপাদান

নগাঁও ছোৱালী কলেজ
নগাঁও, অসম

ASAMIYA BHASAT JANGOSTHIYA BHASAR UPADAN : A collection of seminar papers and other articles by a group of distinguished scholars on the elements of the languages of ethnic groups in the Assamese language. Published by Apurba Sarma, President, Nowgong Girls' College Students Union, Nagaon (Assam).

© অধ্যক্ষ, নগাঁও ছোৱালী কলেজ

প্রথম প্রকাশ : নৱেম্বৰ, ২০০২

প্রচ্ছদ :

বাজকুমাৰ মজিন্দাৰ
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

মূল্য : ৬০.০০ টকা

মুদ্রক :

শৰাইঘাট প্ৰিন্টাৰ্ছ

এম, চি, ৰোড

গুৱাহাটী - ৭৮১০০৩

আগকথা

সম্প্ৰতি পশ্চিমীয়া ভাষা-তত্ত্ব সকলে ভাষা বিৱৰ্তনৰ বিশ্লেষণত নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়াটো লক্ষণীয়। আমাৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ-বিৱৰ্তনৰ বিশ্লেষণত নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণটিয়ে গুৰুত্ব লাভ কৰিলে অসমীয়া জাতিটোৰ গঠনৰ গতি-প্ৰকৃতি বিজ্ঞানসন্মতভাৱে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰাতো সহায় হ'ব বুলি আমি বিশ্বাস কৰোঁ। অসমীয়া ভাষাৰ দেহটো আৰ্যমূলীয় হ'লেও ইয়াৰ 'কালিকা' (Genius) তথা সুৰদি সুৰটো সৃষ্টি কৰিছে ইয়াৰ মাজত বিলীন হৈ থকা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় ভাষাসমূহৰ পৰা অহা উপাদানবোৰে। এই উপাদানবোৰৰ প্ৰথমতে স্পষ্টভাৱে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি ল'ব পাৰিলেহে অসমীয়া ভাষাৰ তাত্ত্বিক অধ্যয়নক নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা সমৃদ্ধ কৰিব পৰা হ'ব। এই দিশত কিছু প্ৰাথমিক কাম হোৱাটো বাঞ্ছনীয় বুলি আমি বহুত দিনৰ পৰা অনুভৱ কৰি আহিছোঁ।

প্ৰধানতঃ এই কথাটো মনত ৰাখিয়েই বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ মহাবিদ্যালয়ৰ মানৱ-শাস্ত্ৰ আৰু সমাজ-বিজ্ঞান উন্নয়ন প্ৰকল্পৰ (College Humanities and Social Sciences Improvement Programme) অধীনত আৰু নগাঁও ছোৱালী কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ উদ্যোগত 'অসমীয়া ভাষাত জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান' এই বিষয়ৰ এখন দুদিনীয়া আলোচনা-চক্ৰ ১৯৯৯ চনৰ ১২ আৰু ১৩ নৱেম্বৰ তাৰিখে আমাৰ কলেজত অনুষ্ঠিত কৰা হয়। বড়ো সাহিত্য সভা আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ তৎকালীন সভাপতিদ্বয় যথাক্ৰমে স্বৰ্গীয় বিনেশ্বৰ ব্ৰহ্ম আৰু শ্ৰীযুত চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়াক এই আলোচনা-চক্ৰলৈ আমন্ত্ৰণ জনোৱা হয়। পৰৱৰ্তী কালত আততায়ীৰ হাতত নিহত ব্ৰহ্মাই এই সন্দৰ্ভত আমাক বিশেষভাৱে উৎসাহিত কৰিছিল।

অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি, প্ৰসিদ্ধ সাহিত্যিক শ্ৰীযুত মহিম বৰাই উদ্বোধন কৰা আলোচনা-চক্ৰখনি সঞ্চালনা কৰে যথাক্ৰমে মিচিং সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ গৱেষক আৰু অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদৰ সভাপতি শ্ৰীযুত টাবুৰাম টাইড আৰু ভাষা আৰু লোক-সংস্কৃতিৰ বিশিষ্ট গৱেষক ভাষাচাৰ্য শ্ৰীযুত প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই। কাৰ্বি, ডিমাছা, তিৱা, বড়ো, ৰাভা, মিচিং, টাই-আহোম, খাম্টি, গাৰো আৰু চাহ-জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ পণ্ডিত আৰু গৱেষকে আলোচনা-চক্ৰত গৱেষণা-পত্ৰ পাঠ কৰে আৰু আলোচনা আৰু আন্তঃক্ৰিয়াত অংশ গ্ৰহণ কৰে। মৰিগাঁও আৰু নগাঁও জিলাৰ কলেজসমূহৰ অধ্যাপক-অধ্যাপিকা, ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, বুদ্ধিজীৱী, অধ্যয়নশীল আৰু বিদ্যানুৰাগী বহু ব্যক্তি আহি দুয়োদিনৰ আলোচনাত অতি উৎসাহেৰে অংশ গ্ৰহণ কৰি আলোচনা-চক্ৰখনি সজীৱ, সফল আৰু স্মৰণীয় কৰি তোলে।

পিছৰ বছৰ, ২০০০ চনত, নগাঁও ছোৱালী কলেজৰ আলোচনা-চক্ৰ সমিতিয়ে এই আলোচনা-চক্ৰত পঠিত গৱেষণা-পত্ৰসমূহ গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈ কলেজৰ সাহিত্য সমিতিক তাৰ দায়িত্ব দিয়ে। সাহিত্য-সমিতিয়ে এই গৱেষণা-পত্ৰখিনিৰ বিষয়বস্তুৰ বাবে প্ৰাসংগিক আৰু প্ৰয়োজনীয় আৰু কেইটিমান প্ৰবন্ধ একেলগে প্ৰকাশ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰে। শ্ৰীযুত তিলক চন্দ্ৰ মজুমদাৰৰ দ্বাৰা সম্পাদিত 'সুৰদি সুবীয়া মাত' নামৰ প্ৰবন্ধ সংকলনটিত প্ৰকাশিত ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী আৰু ড° সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰুৰ দুটি প্ৰবন্ধৰ উপৰিও বৰ্তমান গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ দুগৰাকী প্ৰাধ্যাপিকা শ্ৰীযুতা লীলাৱতী শইকীয়া বৰা আৰু শ্ৰীযুতা দীপ্তি ফুকন পাটগিৰিৰ পৰা প্ৰবন্ধ সংগ্ৰহ কৰা হয়। বোগ-পীড়িত ড° গোস্বামীয়ে তেখেতৰ প্ৰায় শেষ শয্যাৰ পৰা নিজ হাতে চিঠি লিখি আমালৈ উৎসাহ যোগায়। সম্প্ৰতি অসুস্থ ড° ৰাজগুৰুৱেও আমাক বিনা-বাক্য ব্যয়ে অনুমতি দিয়ে। সমিতিৰ সদস্য শ্ৰীবিশ্বজিৎ দাসে ছপাৰ বাবে সম্পূৰ্ণ পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুত কৰে।

সকলো প্ৰস্তুতি সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পিছতো প্ৰধানতঃ আৰ্থিক অসুবিধাৰ বাবেই গ্ৰন্থখনি প্ৰকাশত বিলম্ব ঘটে। সম্প্ৰতি, নগাঁও ছোৱালী কলেজৰ ছাত্ৰী একতা সভাই তেওঁলোকৰ আলোচনী শিতানত যথেষ্ট পৰিমাণৰ জমা হৈ থকা পুঁজিৰ পৰা এই গ্ৰন্থখনিৰ বাবে অৰ্থ-সাহায্য দিবলৈ আগবাঢ়ি অহাত গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰকাশ সম্ভৱ হয়।

আলোচনা-চক্ৰখনি অনুষ্ঠিত কৰাত বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ অৰ্থ-সাহায্যৰ বাহিৰে কলেজৰ সমূহ অধ্যাপক-অধ্যাপিকা, ছাত্ৰী আৰু কৰ্মচাৰীয়ে একপ্ৰাণে সহযোগ কৰিছিল। ইয়াৰ সফলতাৰ কৃতিত্ব তেওঁলোকৰ। গ্ৰন্থখনি প্ৰকাশৰ বাবে ছাত্ৰী একতা সভাই দেখুওৱা সজ্জা চিন্তা আৰু উদাৰতাৰ মই শলাগ লওঁ। সাহিত্য-সমিতি আৰু আলোচনা-চক্ৰ সমিতিৰ সকলো সদস্যই একান্ত নিষ্ঠা আৰু দায়বদ্ধতাৰে প্ৰকাশৰ সকলো স্তৰতে মোক যৎপৰোনাস্তি সহায় কৰিছে। প্ৰতিজনলৈকে মোৰ আন্তৰিক ধন্যবাদ।

চিত্ৰশিল্পী ৰাজকুমাৰ মজিন্দাৰ, শৰাইঘাট প্ৰিণ্টাৰ্ছৰ কৰ্তৃপক্ষ আৰু কৰ্মচাৰীবৃন্দও ধন্যবাদৰ পাত্ৰ।

আশাকৰোঁ, গ্ৰন্থখনিয়ে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বিষয়ে গভীৰভাৱে চিন্তা কৰা লোক আৰু ভৱিষ্যতৰ গৱেষকসকলক চিন্তা আৰু বিশ্লেষণৰ সমল যোগাব পাৰিব। ইতি।

অপূৰ্ব শৰ্মা
অধ্যক্ষ,
নগাঁও ছোৱালী কলেজ
নগাঁও (অসম)

নগাঁও ছোৱালী কলেজ

সাহিত্য-সমিতি (১৯৯৯)

শ্ৰীকৃষ্ণৰাম বৰা	শ্ৰীতিলক চন্দ্ৰ মজুমদাৰ
ড° বাৰ্জেন শইকীয়া	ড° গায়ত্ৰী দেৱী
শ্ৰীমতী স্বপ্না নেওগ	শ্ৰীজয়ন্ত কুমাৰ শৰ্মা
	শ্ৰীবিশ্বজিৎ দাস

আলোচনা-চক্ৰ সমিতি (১৯৯৯)

শ্ৰীমতী সৱিতা ভট্টাচাৰ্য্য	শ্ৰীপ্ৰভাত বৰা
শ্ৰীমতী ৰীতা তালুকদাৰ	শ্ৰীমতী মঞ্জু লক্ষৰ
শ্ৰীজয়ন্ত কুমাৰ শৰ্মা	শ্ৰীদীপক শৰ্মা
শ্ৰীচন্দন কুমাৰ শৰ্মা	শ্ৰীকুলেন চন্দ্ৰ দাস

সূচী

- ভাষাৰ উদ্ভৱ : জাতি, ভাষা আৰু সংস্কৃতি ১
ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী
- অসম আৰু অসমীয়া ভাষা ৮
ড° সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু
- অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত বড়ো ভাষাৰ উপাদান ১৪
ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য
- অসমীয়া ভাষাত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিশ্লেষণ ১৯
মধুবাম বড়ো
- অসমীয়া ভাষাত কাব্ৰি ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিচাৰ ২৬
ৰং বং তেৰাং
- অসমীয়া ভাষাত ডিমাছা শব্দ-সম্ভাৰ ৩১
নিৰুপমা হাগ্জের
- অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিচাৰ ৩৮
নাহেন্দ্ৰ পাদুৱ
- অসমীয়া ভাষাত জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান : ৰাভা ৫১
ভাষাৰ বিশেষ উল্লেখনি সহ
ড° উপেন ৰাভা হাকাচাম
- অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ তিৱাসকলৰ অৱদান ৬৩
ড° বেণু গগৈ
- অসমীয়া ভাষাত টাই-আহোম ভাষাৰ উপাদান ৭০
ড° ভীমকান্ত বৰুৱা
- অসমীয়া ভাষাত খাম্ৰি ভাষাৰ উপাদান ৭৮
ড° প্ৰবীণ শইকীয়া

- অসমীয়া ভাষা আৰু গাৰো ভাষা
ড° অঞ্জনা চৌধুৰী ৮২
- অসমীয়া ভাষাত চাহ-জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান
সঞ্জয় কুমাৰ তাঁতী ৮৭
- অসমীয়া ভাষা আৰু আৰ্যভিন্ন ভাষা : এটি পৰ্যালোচনা
ড° লীলাৱতী শইকীয়া বৰা ১০৩
- অসমীয়া আৰু বড়ো ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ
ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি ১২১

ভাষাৰ উদ্ভৱ : জাতি, ভাষা আৰু সংস্কৃতি

ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী

ভাষাৰ উদ্ভৱ :

ভাষা মানুহৰ এটা আচৰিত ক্ষমতা। মানুহ ইয়াৰ অধিকাৰী কেতিয়াৰ পৰা হ'ল এইটো এটা বিৰাট প্ৰশ্ন। যদি সৰু ল'ৰা এটাই ভাষা ক'ব পৰা শিকিছে চোৱা হয়, তেনেহ'লে সি মাক-বাপেকৰ পৰা শিকিছে বুলি ক'ব লাগিব। তাৰ মাক-বাপেকে ক'ব পৰা শিকিলে? তেওঁলোকৰ মাক-বাপেকৰ পৰা। তেওঁলোকে আকৌ ক'ব পৰা শিকিলে? এইদৰে গৈ গৈ আমি আদিম মানৱৰ ওচৰ চাপিম। তেতিয়াও প্ৰশ্ন হ'ব, তেওঁলোকেনো প্ৰথমতে ক'ব পৰা শিকিলে? আধুনিক যুগৰ ভাষা-বিজ্ঞানীয়ে এই প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ বিচাৰি বেছি মূৰ নঘমায় যদিও, কিছুদিন আগলৈকে ভাষাতাত্ত্বিকসকলে এই বিষয়ে যথেষ্ট চিন্তা কৰিছিল। এতিয়াও অনুসন্ধিৎসু মানৱে ইয়াৰ সমিধান দিবলৈ যত্ন কৰে। ধৰ্মগ্ৰন্থৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা ৰাখোঁতাসকলে কয় যে সৃষ্টিৰ আৰম্ভণিতে ঈশ্বৰে ঋষিসকলক একোটা ভাষা শিকাই পঠিয়াইছে আৰু তাৰ পৰা আন আন ভাষা ওলাইছে। এনেকৈ ভবাসকলেই সংস্কৃত ভাষাক 'দেৱভাষা' আখ্যা দিয়ে। বৌদ্ধসকলেও বুদ্ধদেৱে ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা পালি ভাষাক সকলো ভাষাৰ মূল ভাষা বুলি জ্ঞান কৰে। কিন্তু পালি ভাষা সংস্কৃতৰ পৰা ওলোৱা এটা ৰূপান্তৰিত ভাষা। তেনেদৰে জৈন ধৰ্মীসকলে মহাবীৰৰ ভাষা অৰ্দ্ধমাগধীক মূল ভাষা বুলি স্বীকাৰ কৰে। কিন্তু ই সংস্কৃতৰ পৰা ৰূপান্তৰ হোৱা প্ৰাকৃত ভাষাৰ ৰূপান্তৰ মাথোন। বহুতে আদাম আৰু ঈশ্বৰৰ মাজত চলা ভাষাটো হিব্ৰু ভাষা বুলি বিশ্বাস কৰিছিল।

কিছুমানে আকৌ জন্মাৰ লগে লগে মানুহে ভাষা শিকি আহে বুলি কয়। তেতিয়াহ'লে আন এটা সমস্যাই দেখা দিয়ে; সি হ'ল, মানুহেনো কোনটো ভাষা শিকি আহে। এই সমস্যাটোৰ সমাধানৰ বাবে খ্ৰীষ্টপূৰ্ব পঞ্চম শতিকাত হেৰোডটোছে উল্লেখ কৰা ঘটনা এটা মনকৰিবলগীয়া। এসময়ত ইজিপ্তৰ ৰজা ছেমটিকুছে একে সময়তে ওপজা দুটা ল'ৰাক মানুহৰ সংশ্ৰৱ নোপোৱাকৈ এখন পাৰ্কত ৰাখিছিল। তেওঁ সিহঁতৰ প্ৰতিপালনৰ বাবে দুটা মানুহ নিযুক্ত কৰিছিল। সিহঁতে ল'ৰা দুটাৰ ওচৰত যাতে কোনো শব্দ উচ্চাৰণ নকৰে তাৰ বাবে সিহঁতক

সতৰ্ক কৰি দিয়া হৈছিল। পিছত ল'ৰা দুটাৰ মাত ওলোৱা সময়ত দেখা গ'ল যে সিহঁতে মাত্ৰ 'বেকোছ' শব্দটোহে উচ্চাৰণ কৰিব পাৰে। ফ্ৰিজিয়ান ভাষাত 'বেকোছ' মানে কঁটা। এই শব্দটো আলপৈচান ধৰা মানুহ দুটাৰ মুখৰ পৰা অজানিতে কেতিয়াবা ওলাই পৰিছিল। আকবৰ বাদছাহেও এনে এটা প্ৰয়োগ কেইটামান ল'ৰাৰ ওপৰত চলোৱা বুলি কোৱা হয় আৰু সিহঁত আটাইকেইটাই বোবা হৈছিল।^১

ইয়াৰ পৰা ইয়াকে বুজিব পাৰি যে মানুহে জন্মৰ লগতে কোনো ভাষা শিকি নাপায়। জন্মৰ পিছত শিশুৱে তাৰ আশে-পাশে যি ভাষা শুনে তাকেই অনুকৰণ কৰি ভাষা শিকি লয়। আনকি ডাঙৰ হোৱাৰ পিছতো বহুত দিন ধৰি যদি নিজৰ মাতৃ ভাষা নুশুনা, আন ভাষা কোৱা ঠাইত কোনো মানুহ থাকে, তেনেহ'লে লাহে লাহে সি নিজৰ ভাষা পাহৰি যাব। গতিকে ভাষাৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কীয় ওপৰৰ যুক্তিবোৰৰ কোনো বৈজ্ঞানিক ভিত্তি নাই। জগতৰ আন আন বস্তুৰ নিচিনা ভাষাও বিকাশৰ ফল মাথোন। বিকাশবাদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কিছুমানে ক'বলৈ বিচাৰে যে আদিম মানুহে যেতিয়া আকাৰ-ইংগিতৰ সহায়ৰে সকলো ভাব প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰা হ'ল, তেতিয়া তেওঁলোকে গোট খাই অমুক বস্তুৰ নাম অমুক হ'ব, এইদৰে সৰ্বসম্মতিক্ৰমে ভাষাৰ সৃষ্টি কৰিলে। কিন্তু মানুহে যেতিয়া সংকেতৰ জৰিয়তে সকলো কাম চলাইছিল, তেতিয়া সন্মতি ল'বলৈ তেওঁলোকে ভাষাই বা ক'ত পালে? গতিকে এই মতটোও নিৰ্ভুল নহয়। ভাষাৰ বিকাশ সম্পৰ্কে মেঞ্জমুলাৰে আগবঢ়োৱা তলৰ তথ্য কেইটামান মনকৰিবলগীয়া।

মানুহ স্বাভাৱিকতে অনুকৰণশীল। আদিম মানৱেও তাৰ আশে-পাশে থকা পশু-পক্ষীৰ মাত অনুকৰণ কৰি কিছুমান শব্দৰ সৃষ্টি কৰিলে। কুলিয়ে কুউ-কু-উ কৈ মাতে। সেইবাবে ইংৰাজীত কুলিক 'কুকু' বোলা হয়। মেকুৰীয়ে মেও মেও কৰে কাৰণে চীনা ভাষাত মেকুৰীক 'মিঅ'উ' বোলে। অসমীয়াতো সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ ক্ষেত্ৰত মেকুৰীক মেও বুলি উল্লেখ কৰা হয়। কাক, কুকুৰা, কুকুৰ আদি শব্দও প্ৰাণীবোৰৰ মাতৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি পণ্ডিতসকলে অনুমান কৰে। জীৱ-জন্তুৰ মাত অনুসৰি নাম বখা আৰু এনেকৈয়ে কিছুমান শব্দৰ সৃষ্টি হোৱা তথ্যক ধ্বন্যানুকৰণবাদ বোলা হৈছে। এই বাদৰ আনুযংগিক আন এটা বাদ হৈছে ধ্বন্যান্ববাদ। কিছুমান শব্দ আছে সেইবোৰ উচ্চাৰণ কৰাৰ লগে লগে তাৰ অৰ্থটো প্ৰকাশ পায়। গছৰ শুকান পাতৰ পৰা 'মব্ মব্' আৰু চৰাই উৰোঁতে উঠা ডেউকাৰ 'ধপ্ ধপ্', ইংৰাজী 'জিগ্ জাগ্' আদি শব্দ এনে বিধৰ। বেলেগ বেলেগ ভাষাত এনে ধৰণৰ শব্দবোৰ বেলেগ বেলেগ।

ভাষাৰ উৎপত্তি বিষয়ক আন এটি মতবাদ হৈছে বিস্ময়ভাৱাভিব্যক্তিবাদ। মানুহৰ অন্তৰত আনন্দ, শোক, আশ্চৰ্য আদি ভাৱৰ আতিশয্যই যেতিয়াই দেখা দিয়ে, তেতিয়াই স্বাভাৱিকতে মুখৰ পৰা নানা শব্দ ওলায়, যেনে বাহ্-বাহ্, হায়-হায়, আহ, উঃ, ধেং, ছিঃ ইত্যাদি। কিন্তু সকলো ভাষাত এনেকুৱা শব্দবোৰ একে ৰূপত পোৱা নাযায়। কেতিয়াবা আকৌ মানুহে শৰীৰত বেছিকৈ জোৰ দিবলগীয়া কাম কৰোঁতে কিছুমান ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰি শ্ৰমৰ লাঘৱতা অনুভৱ কৰে। ধোবাই কাপোৰ ধোৱা আৰু খৰিকটীয়াৰ খৰিকটা অৱস্থাত এনেকুৱা কিছুমান ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰা শুনা যায়। জাহাজৰ লংগৰ তোলাঁতে নাৱিকসকলে 'য়ো-হে-হো'ৰ দৰে শব্দ কৰে। এই ধ্বনিৰ পৰাই ইংৰাজী 'হিৰ' (heave) শব্দৰ প্ৰথম অংশ পোৱা হৈছে বুলি পণ্ডিতসকলে মত প্ৰকাশ কৰিছে। এনেকৈ শব্দ সৃষ্টি হোৱা মতবাদক পৰিহৰণবাদ বোলা হৈছে।

ওপৰত উল্লেখ কৰা মতবাদবোৰৰদ্বাৰা পোৱা শব্দ কিছুমান একোটা ভাষাত নথকা নহয়। কিন্তু কোনো এটা ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দৰাজিৰ তুলনাত আটাইবোৰ তথ্যৰ সময়ৰদ্বাৰা পোৱা শব্দৰ সংখ্যা নিচেই তাকৰ। এটা ভাষাত নানা ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ অসংখ্য শব্দৰ প্ৰয়োজন। সেইবোৰ কেনেকৈ পোৱা গ'ল তাৰ পোনপটীয়া উদ্ভৱ দিয়া সিমান সহজ নহয়। ভাষাবিজ্ঞানীসকলৰ ধাৰণা যে মানুহে ভাব আৰু বুদ্ধিৰ সহায়ত নিজৰ আৱশ্যকতা অনুযায়ী শব্দৰ সৃষ্টি কৰি নিজৰ বিভিন্ন অনুভূতি প্ৰকাশৰ সুবিধা কৰি লৈছে। বহুত ক্ষেত্ৰত এটা মূল শব্দৰ পৰাও অনেক শব্দ সজা হয়। সংস্কৃতৰ নিচিনা অপাৰ শব্দমালা আঠ শ মূলৰ পৰা ওলোৱা বুলি ধৰা হৈছে। সেইদৰে ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰায় ২৫০,০০০ শব্দৰ মূলতো কেইটামান মূলেই। তাৰ ভিতৰত প্ৰায় ৪৬০ টা আৰ্য ভাষাৰ।^২

কিছুমান পণ্ডিতে ভাষাৰ উৎপত্তিৰ সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে প্ৰথম ভাষা শিকা প্ৰণালীক আদিম মানৱৰ ভাষা শিকা প্ৰণালীৰ সৈতে বিজাই চায়। অৱশ্যে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে আগৰ পৰা তৈয়াৰ হৈ থকা ভাষা এটাহে শিকে। তথাপি সি তাক ভিন্ ভিন্ স্তৰত শিকি উঠে। প্ৰথমতে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে তাৰ ওচৰে-পাজৰে শুনা ভাষাৰ ধ্বনি অনুকৰণ কৰিবলৈ যত্ন কৰে। তাৰ বাবে দৰকাৰ হয় ধ্বনিস্তৰৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকাটো। সেয়েহে সিহঁতে কিছুমান দিন কল্কলায়। ইতিমধ্যে সিহঁতে সদায় অশেষ ধ্বনি সংযোগ শুনি থাকে। লাহে লাহে সিহঁতেও সেইবোৰ লক্ষ্য কৰি আটাইতকৈ সহজে উচ্চাৰণ কৰিব পৰা ধ্বনিবোৰ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। ধ্বনিৰ ভিতৰত আটাইতকৈ সহজে

১ ছাফ্লেনা, বাবুৰাম : সামান্য ভাষাবিজ্ঞান, ১৯৫০, পৃষ্ঠা ১৩

২ Taraporewala : Elements of the Science of Language, 1951 P 110

উচ্চাৰণ কৰিব পৰা ধ্বনি হৈছে ওষ্ঠ্য ধ্বনি— ম। সকল ল'ৰা-ছোৱালীয়ে সেই কাৰণে প্ৰথমতে মা, মাম, মামা আদি শব্দ উচ্চাৰণ কৰিব পৰা হয়; তাৰ পাছত লাহে লাহে বয়সীয়াসকলক সুধি সুধি সচবাচৰ ঘৰতে দেখা চৰাই বা জন্তুলৈ আঙুলিয়াই কোনটোৰ কি নাম শিকি লয়। অৰ্থাৎ মূৰ্ত বস্তুবোৰৰ বিষয়ে বুজি লয়। তাৰ পাছত কিছু ডাঙৰ হ'লেহে লাহে লাহে অমূৰ্ত ভাৱ প্ৰকাশক, যেনে— ভাল, বেয়া, সুন্দৰ আদি শব্দবোৰ আয়ত্ব কৰিব পৰা হয়। পাছত মন আৰু বুদ্ধিৰ বিকাশৰ লগে লগে এটা ভাৱৰ পৰা আন এটা ভাৱ প্ৰকাশ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। ভাষাৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰতো মানুহে এনেদৰে ক্ৰমবিকাশৰ মাজেৰে বৰ্তমান অৱস্থা পাইছে বুলি বহুত পণ্ডিতৰ ধাৰণা; 'এইটো সম্পূৰ্ণৰূপে সম্ভৱ যে ভাষা এনে এটা স্তৰৰ পৰা উৎপন্ন হৈছে, যি সময়ত নেকি ডিঙি আৰু মুখৰ মাংসপেশীবোৰৰ চালনা কিছুমান সুৱদি নাইবা আচৰিত ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰি নিজে আনন্দ লাভ কৰা নাইবা আনক আনন্দ দিয়াৰ বাহিৰে আন একো উদ্দেশ্য নাছিল।'^৩ কোনো কোনোৱে ভাষাৰ বিকাশৰ স্তৰবোৰ এনেকৈ দেখুৱায় : প্ৰথমতে সাদৰানসূচক শব্দ, আদেশসূচক শব্দ, বস্তু আৰু কাৰ্যৰ নাম, পাছত অমূৰ্ত ভাৱ প্ৰকাশক শব্দ। মানুহৰ মগজুৰ ভিতৰত হোৱা মনোবৈজ্ঞানিক প্ৰক্ৰিয়া কিছুমানৰ ফলস্বৰূপেই ভাষাৰ উৎপত্তি হৈছে। কোনো এটা বস্তু দেখাৰ লগে লগে মানুহৰ মনত অনুভূতি আৰু হেঁপাহৰ সৃষ্টি হয় আৰু সেইবোৰ পূৰণাৰ্থে ধ্বনি-যন্ত্ৰৰ চালনা হয়; ফলত হয় কিছুমান ধ্বনিৰ সৃষ্টি। লিওনাৰ্ড ব্লুমফিল্ডে এই প্ৰক্ৰিয়াক প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু প্ৰবৃত্তি নামেৰে অভিহিত কৰিছে। মানুহৰ মগজুৰ বিকাশ আৰু সমাজ সংগঠিত হোৱাৰ লগে লগে ভাষাৰো ক্ৰমবিকাশ হৈছে। 'মনোবৈজ্ঞানিক আৰু সামাজিক পৰিস্থিতিয়ে ভাষাৰ সৃষ্টি সম্ভৱ কৰিছিল। সমাজৰ বুকুত ভাষাই গঢ় লৈছে। মানুহে ইজনে-সিজনৰ সৈতে মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰাৰ আৱশ্যকতা অনুভৱ কৰাৰ প্ৰথম দিনাখনৰ পৰা ই জন্মিছে।'^৪

ভাষা আৱিষ্কৃত হৈছিল; ই হয়তো ধেমালিৰ ফলতো আৱিষ্কৃত হ'ব পাৰে। ধেমালিৰ ভাৱেৰেই আদিম মানৱে ধুমুহা, বৰষুণ, চেবেকণিৰ শব্দ, কুকুৰৰ ডুকুৰকনি আদিক অনুকৰণ কৰিছিল। স্বাভাৱিক ধ্বনি অনুকৰণক ধেমালিয়েই বুলিব লাগিব। এই ধেমালি কৰি থাকোঁতে আপোনা-আপুনি কিছুমান শব্দৰ আবিৰ্ভাৱ হ'ল, যেনে— বতাহৰ হৌ-হৌ, বৰষুণৰ পানী পৰা টপ্ টপ্, কুকুৰৰ ডুকু

৩ Jespersen : Language, 1954, P 437

৪ Vendryes : Language, A Linguistic Introduction to History, 1952, P 7 and P 10.

ডুকু ইত্যাদি। সেইবোৰ এতিয়া আৰু অনুকৰণাত্মক নহয়। 'এইটো স্পষ্ট কথা যে মানুহে আন আন বস্তুবোৰৰ নিচিনা (যেনে চকা, ভাপৰ ইঞ্জিন, জেট প্লেন) ভাষাকো আৱিষ্কাৰ কৰিছিল। কেতিয়া আৰু কেনেকৈ আৱিষ্কাৰ কৰিছিল তাক আমি কেতিয়াও উলিয়াব নোৱাৰিব পাৰোঁ। বহুদিনৰ আগতে কোনো ঠাইত কোনোৱে প্ৰথম শব্দটো উচ্চাৰণ কৰিছিল। সেই শব্দ কোনটো আছিল আমি নাজানো নাইবা সেই মানুহজন কোন আৰু তেওঁ ক'ত বাস কৰিছিল তাকো নাজানো। ইতিহাস সৃষ্টিৰ বহু আগতে সেই ঘটনা ঘটিছিল। লিখিত ঘটনাৱলীৰ নাম ইতিহাস। শব্দ নহ'লে ঘটনাৱলী লিখি ৰাখিব নোৱাৰি। গতিকে আমি সাধু কথা কোৱাৰ নিচিনা ইয়াকে ক'ব পাৰোঁ যে এসময়ত মানুহে কথা ক'বলৈ শিকিছিল।'^৫ পৃথিৱীৰ ভাষাৰ লিখিত ৰূপ হিচাপে খ্ৰীঃপূঃ ৪০০০ বছৰ আগৰ মাত্ৰ ছুমেৰীয় ভাষাৰ নিদৰ্শন পোৱা গৈছে। মানৱতাৰ ইতিহাসত সি বহু যুগৰ পাছৰ ঘটনা। তাৰ বহু যুগ আগতে ভাষাৰ জন্ম হৈছিল আৰু তাৰ বিকাশো ঘটিছিল।

জাতি, ভাষা আৰু সংস্কৃতি :

জগতৰ মানুহবোৰক নৃতাত্ত্বিকসকলে শাৰীৰিক গঠন, যেনে— চকু, নাক, লাওখোলা, চুলি, উচ্চতা আদিৰ বিভিন্নতা অনুযায়ী কিছুমান জাতিত বিভক্ত কৰিছে। এইবোৰৰ এক সাদৃশ্য থকা জনসমুদায় একোটাক জাতি বোলে। তাৰ উপৰি যেতিয়া কোনো জনসমুদায়ে নিজকে একে উৎসৰ পৰা উদ্ভৱ বুলি ভাবি একে তেজৰ সংমিশ্ৰণ থকা বুলি স্বীকাৰ কৰে, তেতিয়াও সেই জনসমুদায়ক একোটা জাতিৰ আখ্যা দিয়া হয়। এসময়ত একে উৎস আৰু একে ৰক্ত সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হ'লেও জগতৰ মানুহৰ মাজত এনে সংমিশ্ৰণ ঘটিছে যে কোনো জনসমুদায়কে বিস্কন্ধ জাতি বুলি অভিহিত কৰাটো টান। উদাহৰণ স্বৰূপে ফৰাচী জাতি বুলি ক'লেও তাৰ মাজত বহুতো জাতিৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। তথাপি বহুতে একোটা জাতিৰ বুলি গৌৰৱ অনুভৱ কৰে। তাৰ লগত তেওঁলোকে কোৱা ভাষাটোকো আনতকৈ উচ্চ বুলি বিবেচনা কৰে। কোনো কোনোৱে ক'বলৈ বিচাৰে যে অমুক ভাষাত অমুক জাতিৰ আত্মা পৰিস্ফুট হৈছে।

দৰাচলতে কোনো লোকৰ শাৰীৰিক গঠনৰ লগত তাৰ চিন্তা শক্তিৰ বা কোনো এটা ভাষা আয়ত্ত কৰা ক্ষমতাৰ সম্পৰ্ক নাই। তাৰ এটা ডাঙৰ প্ৰমাণ হৈছে এয়ে যে দুটা বেলেগ জাতিৰ লোকৰ দুটা কেঁচুৱাক যদি বেলেগ বেলেগ পৰিবেশত ডাঙৰ-দীঘল কৰা হয়, তেনেহ'লে পৰিবেশ অনুযায়ী সিহঁতে ভাষা আয়ত্ত কৰিব।

৫ Laird, H. and C. : The Tree of Language, 1957, PP. 25-27.

যদি এটা জাপানী কেঁচুৱাক আফ্ৰিকাৰ নিগ্ৰোবোৰৰ মাজত সৰুৰে পৰা ডাঙৰ-দীঘল কৰা হয়, তেনেহ'লে সি আন আন নিগ্ৰো কেঁচুৱাবোৰৰ নিচিনা যথাসময়ত নিগ্ৰোবোৰৰ ভাষা ক'ব আৰু সময়ত আয়ত্ত কৰিব। ডাঙৰ হোৱা অৱস্থাত এটা নিগ্ৰোই জাপানী ভাষা শিকোঁতে যিখিনি অসুবিধা পাব, সেই জাপানীটোৱেও একেখিনি অসুবিধা অনুভৱ কৰিব। ঠিক তেনেকৈ এটা নিগ্ৰো কেঁচুৱাক জাপানত ডাঙৰ-দীঘল কৰিলেও একে ফল পোৱা যাব। ইয়াৰদ্বাৰা এইটো প্ৰমাণিত হয় যে ভাষাৰ কোনো জাতিৰ লগত সম্পৰ্ক নাই। ভাষা জন্মগত বস্তু নহয়। সি পৰিৱেশৰ অধীন। 'জাতিৰ জাতিৰ সৈতে যি ধৰণে সংমিশ্ৰণ হয়, জাতিৰে সৈতে ভাষাৰ মিশ্ৰণ তেনেকৈ নহয়। বৰং জন্মৰ নিজৰ ঠাইকো অতিক্ৰম কৰি বহু দূৰলৈকে কোনো এটা ভাষা বিয়পি পৰিব পাৰে আৰু ভিন্ন জাতিৰ দ্বাৰা অধিকৃত ঠাইকো সামৰি ল'ব পাৰে। এটা ভাষা জন্মস্থানতে মৃত হৈ সেই ঠাইৰ শত্ৰুৰূপে পৰিগণিত হোৱা লোকৰ মাজতো জীয়াই থাকিব পাৰে।'৬ ভাষাই যে জাতি আৰু সংস্কৃতিৰ সীমা পাব হৈ যায় তাৰ উদাহৰণ হৈছে ইংৰাজী ভাষাটো। আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰত অসংখ্য নিগ্ৰো মানুহ আছে। ইংৰাজীৰ বাহিৰে তেওঁলোকে আন ভাষা নাজানে। ইংৰাজীয়ে তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা।

কোনো জনসমষ্টিৰ সামূহিক জীৱন পদ্ধতিৰ অভিব্যক্তিয়ে সেই ঠাইৰ সংস্কৃতি। ব্যক্তিৰ নিচিনা লোকসমষ্টিৰ মাজতো আত্ম প্ৰকাশৰ অভিলাষ আছে। 'আত্ম-প্ৰকাশক ৰূপায়িত কৰা এই আকুলতাটোৱেই সাংস্কৃতিক শিল্প-কলাৰ জন্মকোষ। এই আকুলতাটোৱেই মানৱাত্মাৰ বিশ্বৰূপ প্ৰতিভাতী ইচ্ছাটোক স্থায়িত্ব দিবলৈকে সামাজিক ৰীতি-নীতি, চলন-ফুৰণ, ভঙ্গী-ভাষণ, খাৱন-দাৱন, উঠন-বহন, পিন্ধন-উৰণ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, গীত-নৃত্য-বাদ্য, ভাস্কৰ্য, স্থপতি, চিত্ৰকলা, শ্ৰমশিল্প আদি সকলোতে কলা সৌন্দৰ্যৰ ৰেখাপাত কৰি নিজস্ব ভংগিমাৰে আত্ম প্ৰকাশৰ সীমাহীন বাটত আগবাঢ়ে। এয়ে সজীৱ—বিশিষ্ট জনসমষ্টিৰ সজীৱ, সতেজ সংস্কৃতি।'৭ কোনো বিশিষ্ট জন সমষ্টিৰ সামূহিক জীৱন-যাপনৰ মাধ্যম হৈছে ভাষা। গতিকে ভাষাও সংস্কৃতিৰ এটা অংগ। এই সংস্কৃতিয়ে আন সংস্কৃতিৰ লগত আদান-প্ৰদান চলাই সময়ত বিকাশ লাভ কৰে। অৰ্থাৎ কোনো সংস্কৃতি সদায় একে ৰূপত নাথাকে। গতিকে জাতিৰ নিচিনাকৈ সংস্কৃতিৰো একেবাৰে বিশুদ্ধ ৰূপ বুলিবৰ একো নাই। বিভিন্ন পৰিৱেশত বিভিন্ন লোকসমষ্টিৰ সামূহিক জীৱন গঢ়ি উঠাৰ লগতে বিভিন্ন জনসমষ্টিৰ ভাষাও গঢ়ি উঠে সঁচা। ভিন্ন পৰিৱেশ

অনুযায়ী কোনো এটা ভাষাত থকা শব্দমালা কিছুমানৰ সৃষ্টি হ'বও পাৰে; যেনে, কোনো সমাজত যদি ঘোঁৰা পোহা প্ৰথা নাই, সেই ভাষাত ঘোঁৰা বুজোৱা শব্দটো নাথাকিব পাৰে। শব্দমালাৰ কথা এৰি ভাষাৰ আন বিভাগত তেনে স্থানীয় বৈশিষ্ট্য বক্ষিত হৈ সুকীয়া ভাষা গঢ়ি উঠে বুলি কোৱাটো টান। এডোৱাৰ্ড ছাপিৰে কোৱাৰ নিচিনা 'ভাষা-বিজ্ঞানৰ ছাত্ৰই ভাষাক অভিধানৰ সৈতে সাঙোৰাৰ ভুল যাতে নকৰে।' আকৌ কোনো ভৌগোলিক আৱেণ্টনত নানা কাৰণত বিবিধ সংস্কৃতি সম্পন্ন লোকৰ সমাৱেশ আৰু বসতি ঘটিব পাৰে। তেনেহ'লেও সেই ঠাইৰ আগৰ যিটো ভাষা তাৰ মৌলিক পৰিৱৰ্তন সহজে নঘটে। অসম দেশখনত বিবিধ জাতি আৰু বিবিধ সংস্কৃতিৰ সময়য় ঘটিছে যদিও অসমৰ প্ৰধান ভাষা প্ৰধানকৈ অসমীয়াই। □

৬ Sapir, E. : Language, P 208

৭ ৰায়চৌধুৰী, অম্বিকাগিৰী : আত্মত, ১৯৫৩ পৃষ্ঠা ৬৮

অসম আৰু অসমীয়া ভাষা

ড° সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু

অসমীয়া বা প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাৰ পৰিসীমা :

খ্ৰীষ্টীয় ত্ৰয়োদশ শতাব্দীৰ আৰম্ভণিত আহোমসকল এই দেশলৈ অহাৰ পাছৰ পৰাহে এই দেশৰ নাম 'অসম' হয় আৰু সেই অনুক্ৰমেই ইয়াৰ ভাষাটোৰ নামো 'অসমীয়া' হয়। আহোমসকল অহাৰ আগেয়ে এই দেশৰ নাম আছিল 'কামৰূপ' আৰু সেই অনুক্ৰমে ইয়াৰ ভাষাটোৰো নাম আছিল 'কামৰূপী' ভাষা। গতিকে অসম আৰু অসমীয়া ভাষাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ হ'লে, স্বাভাৱিকতেই কামৰূপ আৰু কামৰূপী ভাষাৰ কথাৰে আলোচনা আৰম্ভ কৰিব লগা হয়।

অসমীয়া বা প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষা পৃথিৱীৰ সৰ্ব-বৃহৎ ভাষাগোষ্ঠী ভাৰত-ইউৰোপীয় (ইন্দো-ইউৰোপীয়) ভাষাৰ প্ৰধান শাখা ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে। গতিকে অসমীয়া বা প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষা মূলতে আৰ্যমূলীয়। যদিও প্ৰাচীন কামৰূপ বা অসমৰ সকলো অঞ্চলৰে এই ভাষা মাতৃভাষা নাছিল বা নহয়, তথাপি এই ভাষা প্ৰচলন হোৱা অঞ্চলটোৰ বিষয়ে ক'বলৈ গ'লে কামৰূপ বা অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থানৰ বিষয়েও ক'ব লগা হয়।

এসময়ত কামৰূপ এখন বিশাল সাম্ৰাজ্য আছিল। ভগদত্তৰ ৰাজ্য উদ্ভৱে চীন দেশৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দক্ষিণ-পশ্চিমে সাগৰৰ পাবলৈকে বিস্তৃত আছিল। 'কালিকাপুৰাণ'ত এই ৰাজ্যৰ সীমা পূবে দিক্ৰাই আৰু 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ত দিখৌ নদীৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পশ্চিমে কৰতোয়া পৰ্যন্ত বুলি বৰ্ণনা কৰা হৈছে। সপ্তম শতাব্দীৰ কামৰূপৰ সপ্ৰাট ভাস্কৰ বৰ্মাৰ নিধনপুৰ তামৰ শাসনৰ পৰাও জনা যায় যে বৰ্তমান উত্তৰ-বংগ আৰু পূৰ্ব-বংগৰ বহুতো অঞ্চলেই কামৰূপ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। পুৰাণ আৰু 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ৰ তথ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰায়বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱাদেৱে কৈছে : 'পৌৰাণিক কাহিনীমতে কামাখ্যা মন্দিৰক কেন্দ্ৰ কৰি ৰাজ্যখন চাৰিওফালে ১০০ যোজন পৰ্যন্ত বিস্তৃত হৈ আছিল। পৰৱৰ্তী কালৰ গ্ৰন্থ 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ৰ মতে কামৰূপ ৰাজ্য পূৱে দিখৌ নদী, পশ্চিমে কৰতোয়া নদী, উত্তৰে কুঞ্জগিৰি পাহাৰ আৰু দক্ষিণে লাঙ্গা আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ সংগম পৰ্যন্ত (যোৱা শতিকালৈকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ মৈমনসিংহ জিলাৰ মাজেদি বৈছিল) বিস্তৃত

আছিল। এই বৰ্ণনাৰ পৰা জানিব পাৰি যে আনকি পৰৱৰ্তী কালতো সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উপৰিও উত্তৰ আৰু পূৰ্ব-বংগৰ কিছু অংশ, ভূটানৰ কিছু অংশ, খাছীয়া আৰু গাৰোপাহাৰ জিলা আৰু শ্ৰীহট্ট জিলাৰ (বৰ্তমান বাংলা দেশৰ অন্তৰ্গত) উত্তৰ অংশ এই ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছিল। যি কোনো প্ৰকাৰেই নহওক, এইটো স্পষ্ট যে প্ৰাগ্জ্যোতিষ বা প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্য মহাভাৰতত উল্লেখ কৰা ৰাজ্যবিলাকতকৈ আৰু গৌতম বুদ্ধৰ সময়ত অৱস্থিত যোলখন 'মহাজনপদ'ৰ প্ৰায় সকলোতকৈ এখন বেছি বিশাল ৰাজ্য আছিল।' ১৮০০ চনত ডক্টৰ জন্ পেটাৰ্বেড্ চাহাবেও প্ৰায় একে কথাকেই লিখি থৈ গৈছে : 'অসমৰ ৰজাসকলে ভূটান আৰু নেপাল ৰাজ্য জয় কৰিছিল। এওঁলোকে গৌড়, ত্ৰিপুৰা আৰু কোচবিহাৰ জয় কৰি গংগাৰ পাবলৈকে ৰাজ্য বিস্তাৰ কৰিছিল আৰু কৰতোয়া নদীৰ পূবলৈ থকা ৰাজ্যবোৰো এওঁলোকৰ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল।' ২

আহোমসকলৰ দিনত অসমৰ ৰাজনৈতিক সীমা পশ্চিমে প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ ৰাজনৈতিক সীমা পৰ্যন্ত বিস্তৃত হোৱা নাছিল। নৱম-দশম শতাব্দীৰ পৰা প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ ৰাজবংশবোৰ দুৰ্বল হৈ আহিবলৈ ধৰিছিল। ত্ৰয়োদশ শতাব্দীৰ আৰম্ভণিত কামৰূপ ৰাজ্যৰ ৰাজধানী পশ্চিমে কমতাপুৰলৈ তুলি নিয়াৰ লগে লগে প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ ভিতৰতে বহুতো সৰু সৰু ৰাজনৈতিক শক্তিৰ অভ্যুত্থান হৈছিল। এইবোৰৰ ভিতৰত বেছি শক্তিশালী হৈ উঠিছিল কোচ আৰু আহোমসকল। পাছলৈ কোচ শক্তিবো পতন হয়, মাত্ৰ আহোমসকলহে থাকে। কিন্তু অষ্টাদশ শতাব্দীৰ শেষৰ ভাগৰ পৰা আহোমসকলৰো পতনৰ সূচনা হ'ল। সি যি নহওক, আহোমসকলে 'কালিকাপুৰাণ' আৰু 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ত উল্লেখ কৰা মতে প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ পশ্চিম সীমা উদ্ধাৰ কৰি অসমৰ ৰাজনৈতিক সীমাৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ অশেষ চেষ্টা কৰিছিল; কিন্তু সম্পূৰ্ণ কৃতকাৰ্য হ'ব পৰা নাছিল। আহোমৰ আমোলত অসমৰ পশ্চিম সীমা মানাহ আৰু সোণকোষ নদীৰ (গোৱালপাৰা জিলাৰ পশ্চিম সীমা) মাজত হোঁহকা-পিছলা হৈ আছিল। বৃটিছৰ হাতলৈ শাসন যোৱাৰ পাছতো অসমৰ পশ্চিম সীমা সোণকোষ নদীয়েই নিৰ্ধাৰিত হয়।

১ Early History of Kamarupa : ৰায়বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱা, ১৯৩৩, পৃষ্ঠা- ১০

২ An Account of Assam : ডক্টৰ জন্ পেটাৰ্বেড্ — শ্ৰীবেনুধৰ শৰ্মাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত, ১৯৭২, পৃষ্ঠা- IV.

আহোমসকলৰ আমোলত কমতা আৰু কোচবিহাৰ স্বতন্ত্ৰ ৰাজ্য আছিল, যদিও সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে কমতা আৰু কোচ ৰাজ্য অসম বা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ লগত ওতঃপ্ৰোত ভাৱে জড়িত আছিল। কমতাপুৰ আৰু কোচৰাজ্যৰ ৰজাসকলে, বিশেষকৈ কোচ ৰাজ্যৰ ৰজা মহাৰাজ নবনাৰায়ণে অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতিক প্ৰধান ভাবে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। মহাৰাজ নবনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰা আৰু কোচবিহাৰত বাস কৰা মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ প্ৰৱৰ্তিত নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলনে কোচ, হাজো আৰু অসম এই তিনিওখন ৰাজ্যকে সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত একে-কাঠী কৰিলে। বৃটিছ শাসনৰ পাছৰপৰা কোচবিহাৰৰ লগত বংগদেশৰ সম্বন্ধ ঘনিষ্ঠ হ'বলৈ ধৰিলে আৰু শেষত কোচবিহাৰ বংগদেশৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ'ল। তথাপিও কোচবিহাৰ, জলপাইগুৰি, বংপুৰ আৰু দিনাজপুৰ জিলাত অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিৰ নিদৰ্শন এতিয়াও অপৰ্যাপ্ত। মাৰ্টিন্ চাহাবে তেখেতৰ 'Eastern India' (পূৰ্ব-ভাৰত) নামৰ গ্ৰন্থত বংপুৰ জিলাৰ (ভাটীৰ) মানুহৰ সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ লগত অসমীয়া মানুহৰ সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ বহুতো সাদৃশ্য দেখুৱাইছে। ঐতিহাসিক দৃষ্টিকোণৰ উপৰিও ভাষাতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা চালেও এই অঞ্চলবোৰৰ ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্য অলেখ। এই কাৰণেই ডক্টৰ বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেখেতৰ 'Assamese, Its Formation and Development' (অসমীয়া ভাষা, ইয়াৰ গঠন আৰু বিকাশ) নামৰ গ্ৰন্থত কৈছে : 'ভাষিক ঐক্যৰ ফালৰ পৰা যদি পুনৰ গঠন কৰা হ'লহেঁতেন তেনেহ'লে কোচবিহাৰ, জলপাইগুৰি, বংপুৰ আৰু বোধহয়, দিনাজপুৰ জিলাকে লৈ গোটেই উত্তৰ-বংগকে অসমৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা উচিত হ'লহেঁতেন। বৰ্তমান ৰাজনৈতিক অসমৰ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থকা (এতিয়া হৈ থকা নাই) শ্ৰীহট্ট জিলাখন বংগদেশৰ লগ লগোৱা উচিত হ'লহেঁতেন। এনেকুৱা আঞ্চলিক পুনৰ বিতৰণেহে অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশৰ এটা যথার্থ প্ৰতিচ্ছবি দাঙি ধৰিলেহেঁতেন।' গতিকৈ অসম আৰু অসমীয়া ভাষাৰ পৰিসীমা বুলিলে মধ্যযুগৰ কমতা আৰু কোচৰাজ্যৰ সৈতে প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ পৰিসীমাকে বুজিব লাগিব।

অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন ভাষা-গোষ্ঠী :

অসমীয়া বা প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষা আৰ্যমূলীয়; কিন্তু অসমত বসবাস কৰা অধিবাসীসকলৰ সৰ্বহভাগেই বিভিন্ন আৰ্যেতৰ গোষ্ঠীৰ লোক। বহুসংখ্যক মানৱ-

গোষ্ঠীৰ অধিবাসীলৈ লক্ষ্য কৰিয়েই নৃতত্ত্ববিদসকলে অসমক বিভিন্ন মানৱ-গোষ্ঠীৰ 'সংগ্ৰহালয়' বুলি অভিহিত কৰিছে। এই বিভিন্ন মানৱ-গোষ্ঠীৰ লোকসকল খ্ৰীষ্ট জন্মৰ বহু শ বছৰ আগৰেপৰা অসমলৈ অহা আৰম্ভ কৰিছিল। খ্ৰীষ্ট জন্মৰ বহু শ বছৰৰ আগৰেপৰা অসমৰ মাজেদি পৃথিৱীৰ এটা প্ৰধান প্ৰব্ৰজনৰ আৰু আন্তৰ্জাতিক বাণিজ্যৰ পথ থকাৰ কথা 'পেৰিপ্লাছ্ অফ্ দি এৰিথ্ৰিয়ান্ চি, টলেমীৰ বিৱৰণ, চীনদেশত ৰচিত হোৱা ভালেমান গ্ৰন্থ আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন তথ্যৰ পৰা জনা যায়।' বিভিন্ন সময়ত অহা এই বিভিন্ন মানৱ-গোষ্ঠীবোৰ হ'ল অষ্ট্ৰীয় (মন্খেমৰ খাছীয়া), দ্ৰাবিড়, আল্পাইন, তিব্বত-বৰ্মী, আৰ্য, টাই-চীন আৰু মোগল-পাঠান। এই বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ ভিতৰত দ্ৰাবিড়-গোষ্ঠীৰ লোক অতি নগণ্য আৰু আৰ্য গোষ্ঠীৰ লোক মুষ্টিমেয়। আনহাতেদি ত্ৰয়োদশ শতাব্দীৰ আৰম্ভণিত অহা মোগল-পাঠান আৰু টাই-চীন গোষ্ঠীৰ আহোম আৰু খাম্ভি আদি লোকসকলেই অধিক অৰ্বচীন হ'ব।

অষ্ট্ৰীয় বা মন্খেমৰ গোষ্ঠীৰ খাছীয়াসকল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰাচীনতম অধিবাসী। পাছত অহা তিব্বত-বৰ্মীসকলে এওঁলোকক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ পৰা পাহাৰ অঞ্চললৈ খেদি দিয়ে। দ্ৰাবিড় ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়াত আছে, কিন্তু দ্ৰাবিড় গোষ্ঠীৰ লোকৰ সংখ্যা অতি নগণ্য। তিব্বত-বৰ্মীসকলৰ তিনিটা প্ৰধান শাখা আছে। যেনে, তিব্বত-হিমালয়ী, অসম-বৰ্মী আৰু উত্তৰ-অসম শাখা। তিব্বত-হিমালয়ীৰ কোনো ভাষা অসমত নাই। অসম-বৰ্মী শাখাৰ উপশাখা হৈছে বড়ো, নগা, কুকি-চীন, কচিন, লোলুমচু আৰু সক বা লুই। ইয়াৰ ভিতৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ লগত ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ থকা উপশাখা হ'ল বড়ো। বড়ো উপশাখাৰ প্ৰশাখাবোৰ হ'ল— কছাৰী বা বড়ো, লালুং, ডিমাচা, গাৰো, কোচ, ৰাভা, ত্ৰিপুৰা, চুতীয়া আৰু মৰাণ। নগা উপশাখাৰ পাঁচোটা প্ৰশাখা— যেনে- নগা-বড়ো, পশ্চিম-নগা, মধ্য-নগা, পূব-নগা আৰু নগা-কুকি। কুকি-চীনৰ প্ৰশাখা হ'ল— মেইটেই বা মণিপুৰী, কুকি আৰু লুচাই পাহাৰৰ (মিজোৰাম) বিভিন্ন চীন ভাষা। অসম-বৰ্মী বাকী তিনিটা উপশাখাৰ কোনো ভাষা অসমত নাই। উত্তৰ-অসম শাখাৰ অন্তৰ্গত হ'ল— অঁকা, আবৰ, মিৰি, ডফলা আৰু মিচিমি ভাষা। টাই-চীন গোষ্ঠীৰ অসমত থকা ভাষাবোৰ হৈছে— শ্যান, আহোম আৰু খাম্ভি।'

৩ Assamese, Its Formation and Development : ডক্টৰ বাণীকান্ত কাকতি, ১৯৪১-পৃষ্ঠা ৪

৪ ইতিহাসৰ পাতমেলি (প্ৰথমখণ্ড), ডক্টৰ সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু, ১৯৭২, পৃষ্ঠা- ১৫-১৯
৫ অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ডক্টৰ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা, ১৯৫৭, পৃষ্ঠা ১৭-১৮

বিভিন্ন ভাষা-গোষ্ঠীয়ে অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰাৰ কাৰণ :

উল্লেখ কৰা ভাষা-গোষ্ঠীবোৰৰ ভিতৰত প্ৰাচীন কালত অসমত অষ্ট্ৰীয় (মন্খেমৰ) খাছীয়া আৰু তিব্বত-বৰ্মীৰ অধিবাসীয়েই আছিল বেছি। এওঁলোকৰ উন্নত ভাষা-সংস্কৃতিও আছিল। এনেস্থলত প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে যে আৰ্যমূলীয় অসমীয়া ভাষাই কিয় প্ৰাধান্য লাভ কৰিব পাৰিলে? এই বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ গ'লে প্ৰথমে অষ্ট্ৰীয়-খাছীয়াসকলৰ কথাই আহি পৰে। অষ্ট্ৰীয় খাছীয়াসকলক পৰৱৰ্তী কালত অহা তিব্বত-বৰ্মীসকলে সাৰুৱা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ পৰা পাহাৰ অঞ্চললৈ খেদাই দি নিজেই উপত্যকা অঞ্চল দখল কৰে। কিন্তু তিব্বত-বৰ্মীৰ বিভিন্ন ফৈদৰ দল-উপদলবোৰো একে সময়তে অসমলৈ অহা নাছিল। এই দলবোৰ যথেষ্ট সময়ৰ ব্যৱধানৰ অন্তৰে অন্তৰে প্ৰব্ৰজন কৰাৰ ফলত এওঁলোকৰ মাজত ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক ঐক্য নোহোৱা হৈছিল। তদুপৰি সাৰুৱা সমভূমিৰ কাৰণে পূৰ্বৱৰ্তী আৰু পৰৱৰ্তী দলবোৰৰ মাজত সংঘৰ্ষ হোৱাৰ বাবেও এই দলবোৰে পৰস্পৰৰ মাজত ঐক্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিব নোৱাৰিছিল। তিব্বত-বৰ্মীসকল সামাজিক ক্ষেত্ৰত পিছ পৰাৰ কাৰণেই বহুতে আৰ্যসকলৰ নেতৃত্বও মানি হিন্দু ধৰ্ম (শৈৱ) গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু ভাষিক আত্মকালৰ কাৰণে সকলোৱেই অসমীয়া ভাষাকে উমৈহতীয়া ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। আনকি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উত্তৰ, পূব আৰু দক্ষিণে, থকা পাহাৰীয়া জাতি বিলাকেও অসমীয়া ভাষাকেই (ভজা অসমীয়া হ'লেও) উমৈহতীয়া ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব লগা হৈছিল। আজি অলপ দিনৰ আগতে প্ৰৱৰ্তন হোৱা হিন্দী বা ইংৰাজীৰ আগলৈকে অৰুণাচল আৰু নগাপাহাৰৰ বিভিন্ন উপদলৰ মাজত অসমীয়া ভাষাই আদান-প্ৰদানৰ একমাত্ৰ ভাষা হৈ থকাৰ কথা সকলোৱে জানে। সেইদৰে টাই-চীন গোষ্ঠীৰ আহোমসকলেও এই অসমীয়া ভাষাকেই গ্ৰহণ কৰি উমৈহতীয়া বা ৰাজ্যভাষা হিচাপেও ইয়াকেই স্বীকৃতি দিব লগা হৈছিল।^৬

এইদৰে আৰ্য, আলপাইন, অষ্ট্ৰীয়, তিব্বত-বৰ্মী আৰু টাই-চীন আদি বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ মাজত খ্ৰীষ্টীয় পঞ্চদশ-ষোড়শ শতাব্দীৰ আগে-পাছে অসমীয়া ভাষাই ৰাজ্যভাষাৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিব পাৰিছিল। বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ মাজত এনেদৰে ৰাজ্যভাষাৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ লগে লগে বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ ভাষা-সাহিত্যৰ বিভিন্ন উপাদান সোমাই অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ, স্বতন্ত্ৰ আৰু জাতীয় সাহিত্যৰূপে সু-প্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠিছিল। জৰ্জ আৱাহাম্ থ্ৰিৱাৰ্ছন চাহাবে তেখেতৰ

'ভাৰতৰ ভাষা জৰীপ' (Linguistic Survey of India) নামৰ গ্ৰন্থত অসমীয়া সাহিত্যক এটা স্বতন্ত্ৰ আৰু জাতীয় সাহিত্য বুলিয়েই অভিহিত কৰি লিখিছে : 'অসমীয়া সাহিত্য প্ৰধানত : এটা জাতীয় সাহিত্য। ই সদায়েই জাতীয় সাহিত্য আছিল আৰু এতিয়াও ই জাতীয় সাহিত্য।' বিভিন্ন মানৱ-গোষ্ঠীৰ মাজত জাতীয় সাহিত্য আৰু ৰাজ্যভাষাৰ মৰ্যাদা লাভ কৰা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত বিভিন্ন ভাষা-সাহিত্যৰ উপাদান কি পৰিমাণে সোমাই আছে, সেই কথা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশ আৰু ক্ৰমোন্নতিৰ ধাৰা বিশ্লেষণ কৰি চালেই বিশেষজ্ঞসকলে ধৰা পেলাব পাৰিব। অসমীয়া ভাষাত সোমাই থকা এই বিভিন্ন উপাদানবোৰৰ ওপৰত ইতিমধ্যে ডক্টৰ বাণীকান্ত কাকতি আৰু ডক্টৰ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা আদিয়ে আলোকপাত কৰি গৈছে।

আৰ্যমূলীয় অসমীয়া ভাষাৰ উচ্চাৰণ, প্ৰত্যয়, শব্দ-সত্তাৰ আৰু সাহিত্যৰ বিভিন্ন দিশত বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ ভাষা-সাহিত্যৰ যথেষ্ট প্ৰভাৱ পৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, মন্খেমৰ খাছীয়া ভাষাৰ পৰা অসমীয়া ভাষালৈ স্থানবাচক, নদীবাচক, ফলবাচক, জন্তুবাচক আদি বহুতো শব্দ আহিছে। তিব্বত-বৰ্মীৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাই মূল সংস্কৃতৰ দস্ত্য আৰু মুৰ্দ্ধন্য বৰ্ণৰ উচ্চাৰণ হেৰুৱাই দস্তমূলীয় উচ্চাৰণ লাভ কৰিছে। সেইদৰে 'চীয়া', 'ম' (দঁহেচীয়া, পেখম) আদি প্ৰত্যয়; হাজো, হাবুং, বিহামপুৰ, দিচপুৰ, মাইবং, চতিয়া আদি স্থানবাচক শব্দ; দিহং, দিবং, দিচাং, দিখৌ, ভোগদৈ, মঙলদৈ আদি নদীবাচক শব্দ আৰু আন আন বহুতো শব্দ তিব্বত-বৰ্মীৰ বিভিন্ন ফৈদৰ ভাষাৰপৰা অসমীয়া ভাষালৈ আহিছে। আহোমসকলৰ পৰাও স্থানবাচক, নদীবাচক, শিল্পবাচক, সম্বন্ধবাচক, বহুতো শব্দ আহিছে। মোগল-পাঠানৰ পৰা শাসন-সংক্ৰান্তীয়, ফলবাচক, আহাৰবাচক আৰু কিতাপ, কাগজ, কলম আদি পঢ়াশালিৰ সামগ্ৰী বুজোৱা বহুতো শব্দ অসমীয়ালৈ আহিছে। কোৱা নিস্ত্ৰয়োজন যে এই বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ অৱদানেৰে অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতি অসমীয়া জাতিটোৰ দৰেই বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ হৈ উঠিছে।^৭ □

৭ Assamese, its Formation and Development : ডক্টৰ বাণীকান্ত কাকতি; অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি : ডক্টৰ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱা।

৬ ইতিহাসৰ পাতমেলি, ডক্টৰ সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু, ১৯৭২, পৃষ্ঠা ৮

অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত বড়ো উপাদান

ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য

১.০

ভাৰতীয় গণৰাজ্যৰ সংবিধান-স্বীকৃত অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ বুৰঞ্জী দীঘলীয়া যদিও আমাৰ হাতত আলোচ্য নিৰ্ভৰযোগ্য তথ্যসম্পদ সৰহ নহয়। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ সৈতে ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ সম্পৰ্কৰ কথা অতি পুৰণি, অন্ততঃ পাঁচ হেজাৰ বছৰ জোৰা : সংস্কৃত ভাষা, বৈদিক তথা প্ৰাকৃত ৰূপৰ মাজেদি আহি উত্তৰ ভাৰতীয় অঞ্চলত, অন্ততঃ বিষ্ণু পৰ্বতৰ উত্তৰ ভাগত প্ৰচলিত গুজৰাটী, মাৰাঠী, বাজহানী, পঞ্জাবী, কাশ্মীৰী, হিন্দী, মাগধী, উড়িয়া, বঙলা, অসমীয়া ভাষাৰ আদি ৰূপৰ সৃষ্টি হৈছিল। সেইকালত ভাৰতীয় আৰ্যভাষা পুৰণি সংস্কৃতৰ চৌপাশে নিষাদ-শব্দৰ খ্যাত অষ্টিক, দাস-দস্যু-অসুৰ অভিহিত দ্ৰাবিড়ী, কিৰাত-শ্লেচ্ছ অভিহিত মঙ্গলয়দ (তিব্বত-বৰ্মী) লোক সমষ্টিৰ ভাষা পৰিয়ালৰ প্ৰচলন আছিল। অকল ভাষাতত্ত্ব বা ভাষাবিজ্ঞানৰ দৃষ্টিৰে নহয়, ভূগোল, ইতিহাস, নৃত্য, পুৰাতত্ত্ব আদি বিষয়ৰ আহিলাৰে ভাৰতবৰ্ষ তথা জন্মভূমীপীয় আৰ্যাবৰ্ত, দক্ষিণাত্য অঞ্চলৰ ভূমি, অধিবাসী তথা জীৱন-প্ৰক্ৰিয়াৰ বিশদ অধ্যয়ন নহ'লে আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰূপে অসমীয়া ভাষাৰ ইতিবৃত্ত, গঠন, বিকাশৰ প্ৰকৃত পৰিচয় লাভ কৰা সম্ভৱ নহ'ব।

ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালক কেন্দ্ৰত আৰু শতম শাখাত ভগাই পণ্ডিতসকলে কেন্দ্ৰত শাখাত কেল্টিক, জাৰ্মানিক, ইটালিক, গ্ৰীক (হেলেনিক), হিটাইট আৰু তুৰ্বানিয়ান— এই ছটা উপশাখা আৰু শতম শাখাৰ আলবেনিয়ান, বাস্টো-শ্লাভিক, আমেনিয়ান আৰু ইণ্ডো-ইৰানিয়ান অৰ্থাৎ ইৰানিয়ান-ইণ্ডিয়ান-দৰ্দিক উপশাখাত বিভক্ত কৰিছে। ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ প্ৰাচীন-মধ্য-নব্য স্তৰত পশ্চিমীয়া পণ্ডিত জে. ব্লখ, আৰ. এল. টাৰ্ণাৰ, জি. এ. গ্ৰীয়াৰ্ছন, এ. চি. উলমাৰ্ছ আদিৰ উপৰিও ভাৰতীয় পণ্ডিত সুনীতি কুমাৰ চেট্টাজী, বাবুবাম ছান্বেনা, সুকুমাৰ সেন, বাণীকান্ত কাকতি, কালিবাম মেধি আদিয়ে আঞ্চলিক আধুনিক ভাষাৰ গঠন-বিকাশৰ বিষয়ে বৃষ্টি যুগতে অৰ্থাৎ ১৯৪৭ চনৰ আগতে যিবোৰ তথ্যসম্পদ প্ৰকাশ কৰিছে তাৰে আধাৰত স্বৰাজ্যোত্তৰ যুগত পুনেৰ ডেক্কান কলেজৰ স্কুল অব

লিংগুইষ্টিকছৰ জৰিয়তে আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ ১৯৫৪ চনত শুভাৰম্ভ ঘটিল। এনে পটভূমিত উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীৰ কামৰূপী উপভাষাৰ অধ্যয়ন, গোলোক চন্দ্ৰ গোস্বামীৰ অসমীয়া ভাষাৰ গঠন-প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰিচয় তথা প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ বড়ো ভাষাৰ বৰ্ণনাত্মক বিশ্লেষণ—এই তিনিখন গ্ৰন্থ স্বৰাজ্যোত্তৰ যুগৰ অৰ্থাৎ কুৰি শতিকাৰ শেষাৰ্দ্ধৰ আধুনিক ভাষা বিজ্ঞানৰ তিনিটাকৈ চৌকাৰ খুটি বুলি ধৰিব পাৰি। এই সংক্ৰান্তত 'অসমীয়া ভাষা বিকাশৰ ধাৰা' (১৯৭৯ খ্ৰীঃত ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ 'অসমীয়া সাহিত্য সংস্কৃতিৰ সমীক্ষা' গ্ৰন্থ) নামৰ প্ৰবন্ধত ড° সত্যেন্দ্ৰ নাৰায়ণ গোস্বামীয়ে লিখিছে : '.....আনুমানিক ১০০০ খ্ৰীষ্টাব্দ মানৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি। সেই সময়ৰ পৰা ১৩শ শতিকালৈকে এই কালছোৱা অসমীয়া ভাষাৰ গঠনৰ যুগ বুলিব পাৰি। এই কালছোৱাত অসমীয়া, বঙলা, উৰিয়া, ভোজপুৰী, মাগধী, মৈথিলী ভাষাই মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা নিজ নিজ ৰূপ লোৱাৰ উপক্ৰম কৰিছিল।'এই কালৰ ভাষাৰ নিদৰ্শন ৰূপে 'চৰ্যাপদ'সমূহলৈ আঙুলিয়াব পাৰি—

'কাআ তৰুবৰ পঞ্চ বি ডাল।' 'ৰুখৰ তেত্তেলী কুস্তীৰে খাঅ।' 'অপনা মাংসে হৰিণা বৈৰী।' 'তোঁ মুহ চুস্বী কমলৰস পীৰামি'..... ইত্যাদি।

২.০

ড° গোস্বামীয়ে আৰু লিখিছে— 'প্ৰত্ন ভাৰতীয় আৰ্যভাষা সমূহত হ'লেও অসমীয়া ভাষা অনাৰ্য উপাদানেৰে সমৃদ্ধ। অসমীয়া নামটোৱে সেই কথাৰ সাক্ষ্য দিয়ে। ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ৰ মতে উজনি ব্ৰহ্মদেশৰ টাই জাতিবাচক টাই শব্দ 'Rham' শব্দৰ পৰা অসম নামৰ উৎপত্তি.....'। আনপক্ষে ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে টাই ধাতু Cham শব্দত আ-উপসৰ্গ যোগ কৰি অসম নামৰ উৎপত্তি বৰ্ণাইছে।তিব্বত-বৰ্মী বড়ো হা-খাম্ (হা মানে মাটি, খাম মানে পোৰা— শব্দৰ সংযোগত হাখাম > আখাম > আসাম > অসম্ নামৰ উৎপত্তিৰ সম্ভাৱনাৰ বিষয়ে আমি অভিমত আগবঢ়াইছো।

ভাষা বিজ্ঞানৰ সংজ্ঞাৰে অষ্টিক বা অষ্ট্ৰ-এছিয়াটিক কোল-মুণ্ডা, খাছি, জয়ন্তীয়া (ছিনটেং), চাওঁতাল আদি ভাষা-ভাষীসকলক নৃতাত্ত্বিক সংজ্ঞাৰে অষ্ট্ৰলয়দ বুলি কোৱা হয়। এই লোকসকলকে পুৰণি ভাৰতীয় সংস্কৃত শাস্ত্ৰত শৰৰ, ভীল, কোল্ল, চণ্ড, মুণ্ড, আদি অভিধাৰে বৃজাইছিল যেন লাগে। নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিৰে নেগ্ৰয়দ, অষ্ট্ৰলয়দ, মঙ্গলয়দ, মেডিটেৰীনিয়ান (ভূমধ্যসাগৰীয়), ৰেষ্টাৰ্ণ ব্ৰেকী বেকাল (আলপাইন-ডিনাৰিক), নৰ্দিক আদি বিভাজনৰ সৈতে ভাষাতাত্ত্বিক সংজ্ঞাৰ

তুলনামূলক অধ্যয়ন কৰিলে আৰু পুৰণি বেদ-পুৰাণ-মহাকাব্যত বৰ্ণিত জন-সমষ্টিৰ বৰ্ণনাৰ সৈতে মূল্যায়ন কৰিলে দেখা যায় যে অসমীয়া তথা ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ বঙলা, মৈথিলী, ভোজপুৰী-পূৰ্বী হিন্দী, মাগধী আদিত অষ্টিক, চীন-তিব্বতীয় (তিব্বত-বৰ্মী), দ্ৰাবিড়ী ভাষা-পৰিয়ালৰ প্ৰভাৱ যোৱা প্ৰায় এহেজাৰ বছৰৰো অধিক কালজুৰি পৰি আছে। কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা প্ৰকাশিত 'প্ৰী-এৰীয়ান্ এণ্ড প্ৰী-দ্ৰাবিড়ীয়ান্ ইন্ ইণ্ডিয়া' গ্ৰন্থত এই বিষয়ৰ উল্লেখযোগ্য নিদৰ্শন পোৱা যায়।

৩.০

আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশত আৰ্যভিন্ন অষ্টিক, চীন-তিব্বতীয়, দ্ৰাবিড়ী ভাষা-পৰিয়ালৰ উপাদানমূলক প্ৰভাৱ নিকপণ কৰিবলৈ হ'লে প্ৰাকৃত যুগৰ লেখক হেম চন্দ্ৰৰ শব্দানুশাসন, তদুপৰি বৈদিক শব্দমালাৰ পুংখানুপুংখ অধ্যয়নৰ আৱশ্যক। সংস্কৃতৰ জৰিয়তে ক্ৰমে প্ৰচলিত কম্বল (কম্বলী), শাল্মলী(শিমলু), লাংগল (নাঙল, নাঙাল), তাম্বুল (তামোল, তামুল), ময়ূৰ (মেৰা) আদি শব্দ প্ৰাক্-আৰ্য, প্ৰাক্-দ্ৰাবিড়ীমূলক অৰ্থাৎ অষ্টিক-চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ পৰা সম্ভূত বুলি ধাৰণা কৰা হৈছে। মাৰ্কিন পণ্ডিত বৰ্বাট্ ছেফাৰৰ মতে অংগ, বংগ, কলিংগ শব্দৰ মূল আং, বাং, কাং চীন-তিব্বতীয়। এনেদৰে ভাৰতীয় আৰ্যমূলক অসমীয়া, বঙলা, উৰিয়া, ভোজপুৰী, মৈথিলী পূৰ্ব হিন্দীত ধৰি, ৰূপ, বাক্য-ৰীতি, শব্দ-সম্ভাৱ, বিশেষকৈ ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম, ব্যক্তিবোধক নাম আদিত অষ্টিক, দ্ৰাবিড়ী, চীন-তিব্বতীয় বিস্তৃত উপাদান নিহিত হৈ আছে।

মনীষী সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়, প্ৰবোধ চন্দ্ৰ বাগ্‌চী, বাণীকান্ত কাকতি, ফাডাৰ মেথিয়াছ, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, প্ৰফুল্লদত্ত গোস্বামী, ৰূপনাথ ব্ৰহ্ম, বিষ্ণুপ্ৰসাদ বাভা, ইপাৰাম বসুমতাৰী, ভবেন্দ্ৰ নাৰ্জী আদিৰ লেখনীৰ আধাৰত যোৱা প্ৰায় পঞ্চাশ বছৰ ধৰি তিব্বত-বৰ্মী বড়ো ভাষাৰ অধ্যয়নৰ মাজেদি অসমীয়া ভাষাৰ ধৰ্মমালা, ৰূপতত্ত্ব, বাক্য-ৰীতি, শব্দকোষ, জতুৱা ঠাঁচ, ঠাই-নদীৰ নাম আদিত বড়ো ভাষামূলক উপাদান চমুকৈ দাঙি ধৰিলে।

৪.০

(ক) অসমীয়া ভাষাৰ স্বৰধ্বনিৰ সংখ্যা সংস্কৃতৰ তুলনাত হ্রস্ব হৈ অ, আ, ই, উ, এ, ও, ঔ—সাতটালৈ ৰূপান্তৰকৰণত আৰু দীৰ্ঘ-হ্রস্বৰ পাৰ্থক্যহীনতাত বড়োমূলক প্ৰভাৱ সম্ভাৱনীয়। বড়ো ভাষাত সুৰৰ প্ৰাধান্য অৰ্থাৎ Tonal

Prominence থকা বাবে স্বৰধ্বনিৰ হ্রস্ব-দীৰ্ঘতা স্বৰাঘাতে নিৰ্ণয় কৰে। অসমীয়াত শ্বাসাঘাত আছে, কিন্তু সুৰাঘাত নাই। স্বৰৰ হ্রস্ব-দীৰ্ঘতাহীনতা, দন্ত্য-মূৰ্দ্ধা-ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ পাৰ্থক্যহীনতা তথা দন্তমূলীয় ৰূপান্তৰকৰণ, শ - ষ - স ধ্বনিৰ এককপতা, স ৰূপেৰে দন্তমূলীয় উচ্চাৰণ চীন-তিব্বতীয় বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফল অৰ্থাৎ এনেবোৰ ভাষা-ভাষীৰ মাজত অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ-প্ৰচাৰৰ ফল। যুক্তধ্বনিৰ সংখ্যান্নতা—শূন্যৰ ঠাইত শূইন, কৰ্মৰ ঠাইত কৰম আদি সবলীকৃত ৰূপতো তিব্বতী-বৰ্মী-বড়ো প্ৰভাৱৰ সম্ভাৱনা অধিক। অনুস্বৰ (ং) সূচক ধ্বনিৰ প্ৰাধান্য, যেনে— নায়াওঁ > নেয়াওঁ > নেয়াং > নায়াং, তলং-ভটং, কুৰুং-কাৰাং আদি আৰ্যভিন্ন বড়ো মূলক হ'ব পাৰে।

(খ) ৰূপতত্ত্ব বা গঠনত নিৰ্দেশাত্মক অনুসৰ্গ যেনে— -টো/-টা, -থোপা, -থোক, -গছা, -ডাল আদি; স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়—দে, দেই, চোন, তো আদি; ক্ৰিয়াবাচক—চেলেক্, চেবা, জিৰা, বেপ্, আগচ্, গচক, চেকুব, চিকুট, ভেঁকুব, বখলিয়া, গোৰা, চেপ্, খাম্বাফ্, গবামাৰ্, বিৰ্ দি, থলামুৰি মাৰ্, আঙব, আফাল, আমুৱা, আওলা, আওজা, অজৰাই, আজৰাই, আচাৰ মাৰ্, ওলমাই, পকাই, খুট্ৰি খুহি, খাপ্ দি, গাপ্ দি আদিত বড়ো ভাষামূলক উপাদান আছে। বৃহৎবাচক-মা আৰু ক্ষুদ্ৰবাচক-চা প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত যেনে লুধুমা, দামামা, গোমা, কলিচা, কাল্চা, খৰিচা আদি শব্দৰ দৃষ্টি হৈছে।

(গ) বাক্যৰীতি আৰু শব্দকোষত কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া আৰু স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ যেনে—তুমি ভাত খাবা দেই—নীৰ আং খাম জাগীনেদে, তই নাযাবি—নীৰ দা থাং—তুলনীয় নিদৰ্শন।

(ঘ) অসমৰ পাহাৰ-ভৈয়ামৰ জন-জীৱনৰ খেতি-বাতি, ঘৰ-দুৱাৰ, বোৱা-কটা, খোৱা-বোৱা আদিৰ লগত জড়িত হাল, নাঙল, জোং, মৈ, কাঠি, কামি, খুটা, চাল, বাঁহ-বেত, পাট, এড়ি, মুগা আদি অসমীয়া-বড়ো শব্দমালা তুলনীয়।

(ঙ) ঠাই আৰু নদীবাচক টংলা, মাইবাং (মাইবং), লামদিং, হাফলং, ডিফু, হেৰেমদো, চতমা, লৰমা, হহৰা, কহৰা, কৰৰা, নৰৰা, দুধনৈ (দুদনৈ), দতমা, হাজো, হাক্‌মা, হাদিবাচকী, দিহিং, দিবং, দিখৌ, ধনশিৰী (দান্‌শ্ৰী) আদিৰ বিষয়ে অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাত অধ্যাপক পৰীক্ষিত হাজৰিকাৰ সম্পাদনাত প্ৰকাশিত (১৯৭৯ খ্ৰীঃ) সংখ্যাত প্ৰৱন্ধ এটি লিখিছিলো—কামৰূপ-কামাখ্যা আদি শব্দৰ কা-উপসৰ্গ অষ্টিক ভাষাৰ প্ৰভাৱাধিত হ'লেও ইবোৰৰ তিব্বত-বৰ্মী বড়োমূলক খামৰূপ (খামৰুৰ), খামাইখা আদি তুলনীয় শব্দমালা পোৱা গৈছে।

অসমীয়া ফকৰা-যোজনাৰ দৰে বড়ো জন-মানসত অনুৰূপ প্ৰবচন দেখা যায়। যেনে— চোৰেহে চোৰৰ ঠেং দেখে—‘ছিখাওৱা ছিখাওনি আঠিং নুয়া।’ বাপ চাই বেটা—‘ফিফা য়েবৈ ফিচা এবৈ।’এনে ধৰণৰ অনুৰূপ তুলনা লোকসাহিত্য, সাধু, গীত, পটন্তৰ আৰু সাংস্কৃতিক সূচী, মেলা, উৎসৱ, আৰু সংগীতৰ বাদ্য-নৃত্য-অভিনয়ত দেখা যায়।

এনেদৰে অসমীয়া ভাষাৰ গঠন তথা সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিকাশত বড়ো আৰু বড়োসকলৰ ভগ্নীকপা ভাষা গাৰো, ডিমাচা, লালুং (তিৱা), কক্‌বৰক্, কাৰ্বি, মিছিং, দেউৰী আদি ভাষাৰ বিভিন্ন দান-বৰঙণি আছে। □

অসমীয়া ভাষাত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিশ্লেষণ

মধুৰাম বড়ো

অসমীয়া আৰু বড়ো দুয়োটা ভাষাই দুটা বিভিন্ন মূল ভাষা পৰিয়ালৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে। অসমীয়া ভাষা ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ পৰা আৰু বড়ো ভাষা চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে। দুয়োটা ভাষাই দুটা বিভিন্ন জাতি গোষ্ঠীৰ মুখত জন্ম লাভ কৰিছিল। অসমীয়া ভাষা আৰ্য গোষ্ঠীৰ আৰু বড়ো ভাষা মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ মুখত জন্ম লাভ কৰিছিল বুলি কোৱা হৈছে। সেইদৰে দুয়োটা জাতি গোষ্ঠীৰ জন্মস্থানো ভিন ভিন আছিল। অসমীয়াৰ মূল গোষ্ঠী মধ্য এছিয়াত আৰু বড়োসকলৰ মূলগোষ্ঠী চিনকিয়াং আৰু হোৱাংহো নদীৰ মোহনাত জন্ম লাভ কৰা বুলি পণ্ডিতসকলে ঠাৱৰ কৰিছে।

এটা জাতিগোষ্ঠী এঠাইত জন্ম লাভ কৰি সেই একে ঠাইতে চিৰদিন থকাটো অসম্ভৱ হৈ পৰিছিল; প্ৰাকৃতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, ভাষিক আদি বিভিন্ন কাৰণত স্থানান্তৰ হ'বলগীয়াত পৰিছিল। সেই হিচাপে আৰ্য আৰু মংগোলীয়সকলৰ একো একোটা ঠালে আহি একালত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অসম ভূমিত নিগাজীকৈ থাকিবলৈ লৈছিল। কিন্তু আৰ্য অসমীয়াসকলতকৈ মংগোলীয় বড়োসকলে অসমলৈ আগতে আহি বসবাস কৰিবলৈ লৈছিল বুলি পণ্ডিতসকলে মত প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁলোকে অসমৰ বিশেষকৈ ভৈৰাম অঞ্চলত নিগাজীকৈ বাস কৰি থকাৰ উপৰিও নিজাববীয়াকৈ ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰো প্ৰমাণ ইতিহাসে দাঙি ধৰিছে। তাৰ ফলতেই নিজৰ বাস কৰা অঞ্চলৰ নৈ, পৰ্বত, জংঘল, স্থান আদিৰ নামকৰণ বড়ো ভাষাৰেই দি লোৱাৰ দৃষ্টান্ত বহুত আছে। গতিকে বড়োসকলৰ পিছত সোমোৱা আৰ্য অসমীয়াসকলে বড়ো ভাষাৰ তেনেকুৱা শব্দবোৰকেই অসমীয়া ভাষাতো পোনে পোনে অথবা অপভ্ৰংশ ৰূপত ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লৈছিল। আজিও তেনে ভাবেই ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। পোনচাটে এইবোৰকেই অসমীয়া ভাষাত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ দৃষ্টান্ত হিচাপে মানি ল'ব পৰা যায়। পাছত অহা আৰ্য অসমীয়াসকলে প্ৰভাৱশালী ৰাজক্ষমতা সম্পন্ন বড়োসকলৰ সেই কালৰ ভাষিক অৱদান গ্ৰহণ কৰি ল'বলৈ

বাধ্য হৈছিল। অসমীয়া ভাষাত বড়ো শব্দৰ প্ৰভাৱেই আটাইতকৈ বেছি। ভাষাৰ উপাদান হিচাপে ধ্বনি (sound), ৰূপ (morpheme) আৰু বাক্যৰ প্ৰভাৱে এটা ভাষাৰ ওপৰত পৰিব পাৰে। বড়ো ভাষাৰ এইকেইটা উপাদানৰ প্ৰভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত কম-বেছি পৰিমাণে পৰাটোও লক্ষ্য কৰিব পাৰি। ভাষাৰ এই উপাদানবোৰ ব্যৱহাৰ সময় (time) আৰু স্থান (space) ৰ দৃষ্টি অনুসৰি পৰিৱৰ্তন হয়। কাৰণ যি কোনো ভাষা জীয়াই থাকিবলৈ হ'লে তাৰ পৰিৱৰ্তন আৰু বিকাশ ঘটিবই লাগিব। গতিকে কোনো এটা ভাষাই স্থবিৰ হৈ থাকিব নোৱাৰে। অসমীয়া বা বড়ো যি কোনো ভাষাবোৰে তেনে পৰিৱৰ্তনশীল চৰিত্ৰৰ কাৰণেই পৰস্পৰৰ মাজত ভাষিক উপাদানবোৰৰ সালসলনি হৈছিল। কিন্তু এটা সময়ত শক্তিশালী বড়োসকলৰ প্ৰভাৱ প্ৰব্ৰজনকাৰী আৰ্ব অসমীয়াসকলে ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো মানি ল'বলগীয়া হৈছিল। ড° সুনীতি কুমাৰ চ্যাটাৰ্জী, ড° বাণীকান্ত কাকতি, পণ্ডিত কালিৰাম মেধি, ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱায়ো বড়োসকলৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত বাককৈ পৰাৰ কথা স্বীকাৰ কৰি গৈছে। বড়ো ভাষাৰ গবেষক ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ কথা আৰু সুকীয়া। বড়ো ভাষাৰ ভিতৰ চ'বলৈ প্ৰৱেশ কৰি তেখেতে অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা মুক্ত কণ্ঠে স্বীকাৰ কৰিছে। এই বিষয়ত কালিৰাম মেধিৰ মন্তব্যৰ এটি উদ্ধৃতি দিয়া হ'ল— It (Assamese) has greatly assimilated various other elements into its body, notably of the Bodo group of the Tibeto-Burman family. পণ্ডিতসকলে ক'ব খোজে যে তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধ অধিক। গতিকে অসমৰ অষ্ট্ৰিক, ড্ৰাবিড় আদি ভাষাৰ প্ৰভাৱতকৈ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱেই আটাইতকৈ বেছি। কথাটো গুৰুত্বপূৰ্ণ এই কাৰণেই যে তিব্বত-বৰ্মীসকলৰ মাজতো বড়ো শাখাৰ ভাষা-ভাষীৰ লোকসকলেই অসমত সেই সময়ত নিশ্চয় অধিক আছিল।

অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত যে বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে তাৰ প্ৰমাণ কৰিবলৈ পণ্ডিত কালিৰাম মেধিয়ে বড়ো ভাষা বিষয়ক দুটা ভাগত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে। যেনে— (১) শব্দ ভাণ্ডাৰ আৰু (২) ব্যাকৰণগত সমিলমিল। শব্দ ভাণ্ডাৰৰ সমিলমিলৰ ক্ষেত্ৰত দেখা পোৱা বড়ো আৰু অসমীয়া শব্দবোৰক আকৌ দুভাগত বিভক্ত কৰিছে; যেনে— (ক) সাধাৰণ শব্দমালা আৰু (খ) ভৌগোলিক বিষয়ক শব্দ। তলত কেইটামান তুলনাত্মক শব্দৰ যোগেদি দৃষ্টান্ত দাঙি ধৰা হ'ল—

১। শব্দ ভাণ্ডাৰ :

(ক) সাধাৰণ শব্দ :

বড়ো	অসমীয়া
আই	আই
আফা	আপা
ছালা	চেলেক
ছেব	চেপ
গাছিল	গচক
দংগ	ডোং
গীবা	গৰা মাৰ্ (সাৰটা)
নাংলা	নঙলা
জং	জোং
বৈছাং	চাং
লাফা	লফা (শাক)
জাংখলা	জখলা

(খ) ভৌগোলিক শব্দ :

- (ক) নদীবাচক শব্দ : (বড়ো : দি/দৈ— পানী/ নদী) ডিগাৰু, দিখৌ, দিবং, পাগলাদিয়া (ফাগলা দৈ), ডিৰু।
- (খ) পৰ্বতবাচক শব্দ : (বড়ো : হাজী— পাহাৰ / পৰ্বত) হাজৌ, দাউতু হাজা (দাউপু-কপৌ)
- (গ) স্থানবাচক শব্দ : (বড়ো : হা-মাটি) হাফলং, হাকমা, মঙলদৈ, ডিগবই।

(২) ব্যাকৰণগত শব্দ :

- (ক) লিংগবাচক শব্দ : (বেলেগ বেলেগ শব্দৰ দ্বাৰা) বুন্দা-বুন্দী (মেকুৰী/ কুকুৰৰ দৰে জন্তুৰ ক্ষেত্ৰত) ফাছা-ফাছী (ছাগলী আদি জন্তু)
- (খ) বচনবাচক শব্দ : (শব্দৰ পাছত প্ৰত্যয় যোগ কৰি) বোৰ -ফীৰ (বড়ো)
- (গ) কাৰক বিভক্তি :
মানুহক - (মানসি গৌ)
মানুহৰ পৰা (মানসিনিফায়)

(ঘ) বিশেষণবাচক শব্দত লিংগ বা বচনভেদে বিশেষ্যক অনুকৰণ নকৰা :

ভাল মানুহ (মৌজাং মানসি)

ভাল মানুহবোৰ (মৌজাং মানসিফীৰ)

(ঙ) সংখ্যাবাচক শব্দৰ সৈতে অসমীয়াত পৰসৰ্গ আৰু বড়োত প্ৰসৰ্গৰূপে নিৰ্দিষ্টতা বাচক শব্দৰ ব্যৱহাৰ :

এজন মানুহ (সাছে মানসি)

এখন কিতাপ (গাবছে বিজাব)

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ কৃষি আৰু হস্তশিল্পৰ বহুতো সামগ্ৰীৰ নাম বড়ো মূলজ। যেনে—জাকৈ, যৌগা।

পণ্ডিত কালিৰাম মেধিৰ বিশ্লেষণৰ উপৰিও ভাষা বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে বিচাৰ কৰি চালে বড়ো ভাষাৰ ধ্বনিগত উপাদানৰ প্ৰভাৱে অসমীয়াত নপৰাকৈ থকা নাই। অসমীয়া ভাষা মূলতঃ সংস্কৃতৰ পৰা মাগধী প্ৰাকৃত স্তৰলৈ আহি শেষত অপভ্ৰংশ ৰূপৰ মাজেৰে বৰ্তমানৰ অৱস্থা পাইছে বুলি কোৱা হৈছে। ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতত থকা দন্ত্য, তালব্য, মূৰ্দ্ধন্য ইত্যাদি ব্যঞ্জন ধ্বনি অসমীয়াত হেৰাই গৈছে। সেইদৰে স্বৰবৰ্ণৰ ক্ষেত্ৰতো সংস্কৃতৰ পৰা অহা দীৰ্ঘস্বৰ, প্লুতস্বৰ আদি ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ লোপ পাইছে। পণ্ডিতসকলে ক'ব খোজে যে অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ পৰা অহা ব্যঞ্জন আৰু স্বৰবৰ্ণবোৰ লিখাত একে ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰিলেও উচ্চাৰণৰ ফালৰ পৰা ওপৰত উল্লেখ কৰা ধ্বনিবোৰ পোৱা নাযায়; এইবোৰ অসমৰ স্থানীয় জনগোষ্ঠী, বিশেষকৈ তিব্বতবৰ্মী বড়োসকলৰ প্ৰভাৱতেই লোপ পাইছে যেন লাগে। অসমীয়াত বৰ্তমান ২১ (একেশ) টা ব্যঞ্জন আৰু ৮ (আঠ) টা স্বৰধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। গতিকে সংস্কৃততকৈ সংখ্যাত তাকৰ। বড়ো ভাষাত ১৬ (ষোল্ল) টা ব্যঞ্জন আৰু ৬ (ছয়) টা স্বৰধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ হয়। সংখ্যাগতভাৱে সংস্কৃতৰ বহুতো ধ্বনি অসমীয়াত কমি যোৱা আৰু নতুনকৈ দন্তমূলীয় ব্যঞ্জন ধ্বনি সৃষ্টি হোৱা, লগতে দীৰ্ঘস্বৰ আদি ধ্বনি লোপ পোৱাৰ পাছত অসমীয়া ভাষা বড়ো ভাষাৰ বেছি ওচৰ চাপি আহিছে।

ব্যাকৰণগতভাৱে ৰূপতত্ত্ব আৰু বাক্যতত্ত্বৰ দিশটো যদি বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰা যায় তাতো বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰিব পৰা যায়। সংস্কৃতৰ পৰা অহা ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাই মূলৰ বহুতো ব্যাকৰণ পদ্ধতি হেৰুৱাইছে। সংস্কৃত ভাষাৰ পৰা অহা বাবে অসমীয়া ভাষা বিশেষভাৱে ৰূপপ্ৰধান (inflectional)

আৰু বড়ো ভাষা যোগাত্মক (agglutinating) বা বিশ্লেষণাত্মক (analytic)। কিন্তু বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱত পৰি অসমীয়া ভাষাটোৱে বহুলাংশে যোগাত্মক ৰূপ লৈছে। সংস্কৃতত এজন মানুহ = নৰঃ, মানুহবোৰ = নৰাঃ। অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপটো কিন্তু বড়ো ভাষাৰ দৰে হৈ পৰিছে; যেনে—মানসি = মানুহ; মানসিফীৰ = মানুহবোৰ। ইয়াত ৰূপ প্ৰধান সংস্কৃতৰ দৰে মূলটোৰ সৈতে যোগ হোৱা বোৰ—ফীৰ প্ৰত্যয়বোৰ সহজে চিনিব পাৰি বা ভাঙি দেখুৱাব পৰা যায়।

বড়ো ভাষা বিশেষভাৱে একাক্ষৰী (monosyllabic) শব্দপ্ৰধান। অসমীয়া ভাষাতো এনে পদ্ধতিৰ শব্দ গঠন কৰিবলৈ লোৱা দেখা যায়। তাৰ দ্বাৰাই দীঘলীয়া শব্দবোৰ চুটি হৈ আহিছে। সুৰপ্ৰধান (tonal) বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাতো সুৰ সংযোগ নতুবা বড়ো শব্দৰ অপভ্ৰংশ হোৱা ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। যেনে—বড়ো—সীলা = অসমীয়া—চেলেক। বড়োৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাও সুৰীয়া অৱস্থালৈ আহিছে। প্ৰসৰ্গ আৰু পৰসৰ্গৰ সংযোগতো বড়োৰ দৰে অসমীয়াত যোগাত্মক পদ্ধতিৰে ন ন শব্দৰ সৃষ্টি কৰা হৈছে। অসমীয়া ৰাজ্য ভাষা হোৱাৰ পাছত এনে পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ প্ৰচুৰ পৰিমাণে হৈছে।

বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱত পৰিয়েই অসমীয়াৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ সৃষ্টিত বিশেষ পৰসৰ্গৰ সংযোগ হৈছে। যেনে—(তোৰ) পিতাৰ, (তোমাৰ) পিতাৰ, (আপোনালোকৰ/তাৰ/তেওঁৰ) পিতাক। বড়ো ভাষাত অৱশ্যে প্ৰসৰ্গৰহে সংযোগ ঘটে। যেনে—আফা (মোৰ পিতা), নীংফা (তোমাৰ ককাই), চিমা (তাৰ মাক)।

বড়ো ভাষাৰ দৰে অসমীয়া ভাষাতো সংস্কৃতৰ দৰে তিনিটা বচন নহৈ দুটাহে, সেয়া হ'ল- একবচন আৰু বহুবচন; যেনে- মানুহ (মানসি), মানুহবোৰ (মানসিফীৰ)। বহুবচন গঠন কৰা পদ্ধতিও বড়ো ভাষাৰ দৰেই।

কাৰক পদ্ধতিৰ প্ৰত্যয় সংযোগো বড়ো আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায় একে; প্ৰত্যয়বোৰৰ ধ্বনিগতভাৱে বহুলাংশেই মিল থকা দেখা যায়। ক্ৰিয়াৰ কাল নিৰ্ণয় পদ্ধতিতো দুয়োটা ভাষাত মিল থকা দেখা যায়। বড়ো ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টতা বা অনিৰ্দিষ্টতা শব্দৰ ব্যৱহাৰেও অসমীয়া ভাষাত প্ৰভাৱ পেলাইছে।

বাক্যতত্ত্বৰ দিশলৈ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিলে আমি সংস্কৃতৰ বাক্যবোৰত ব্যৱহাৰ কৰা পদবোৰ নিৰ্দিষ্ট স্থানত (position) নেদেখিবও পাৰো; যেনে— অহম্ অন্নং খাদামি (মই ভাত খাওঁ)। অসমীয়াত কৰ্তা আগত, কৰ্ম মাজত, ক্ৰিয়া বাক্যৰ শেষত স্বাভাৱিক পদ্ধতিত ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। কিন্তু সংস্কৃতত বাক্যত পদৰ স্থান সলনি কৰিলেও একে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাৰ দৰে অসমীয়াত নহ'ব। বৰং

অশুদ্ধহে হ'ব। বড়ো ভাষাতো অসমীয়াৰ দৰে বাক্যত পদবোৰৰ স্থান ঠিক তেনেকৈ নিৰ্দিষ্ট হৈ থাকে। এই পদ্ধতিত অসমীয়া ভাষাত হয়তো বড়োৰ দৰে ভাষাৰ প্ৰভাৱতেই পদৰ স্থান নিৰ্ণয়ত শৃংখলাবদ্ধতা আহি গৈছে। ৰূপ প্ৰধান ভাষা সংস্কৃতত পদৰ স্থান ওলট-পালট হ'লেও অৰ্থবোৰেই নিৰ্ণায়ক হৈছিল। তাৰ উপৰি সংস্কৃত নিজেই কাব্যময় ভাষা হেতুকে শ্ৰুতিমধুবতাৰ ওপৰতেই বাক্য গঠন প্ৰণালী নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল।

বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ একালৰ কামৰূপত বৰ বেছিকৈ অনুভৱ কৰা গৈছিল। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বহুতো শব্দ বড়ো মূলজ বুলি স্বীকৃতি পাই আহিছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত বৰদৈচিলা, বৈশাণ্ড (বিহু), নাঙল, জোং (বাঁহৰ), খৰিচা, জাকৈ, খালৈ, খদা, খৰাহি, কাপোৰত লগোৱা বিভিন্ন ফুলৰ চানেকিৰ নাম, কাঠ-বাঁহৰ তৈয়াৰী কাপোৰ বোৱা সঁজুলি, যেনে—মাকো, গৰকা। শব্দগত উপাদানেই যিকোনো এটা ভাষাৰ পৰা আনটো ভাষালৈ ঋণ হিচাপে প্ৰৱেশ কৰি সেই ভাষাক প্ৰভাৱান্বিত কৰে। উক্ত উদাহৰণবোৰে বড়ো ভাষাৰ পৰা অসমীয়া ভাষালৈ প্ৰৱেশ কৰি প্ৰভাৱান্বিত কৰাৰ সাক্ষ্য দিয়ে। ৰূপগতভাৱে গঠিত বহুতো অসমীয়া শব্দ বড়ো ভাষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছে বুলি ক'ব পাৰি। অসমীয়া ভাষাৰ জীৱ-জন্তু, গছ-গছনি, শাক-পাছলি আদি বুজোৱা শব্দ কিছুমানৰ উৎস বড়ো মূলত বিচাৰিলে দেখিবলৈ পোও। যেনে—মুগৰীয়া (বড়ো—মুগিৰা), মাইকী (বড়ো—মাহাৰি), দৰিকণা, খলিহণা, নিচলা (বড়ো—নিছিলি না), চেঙেলি (বড়ো—চেংলা), ডাউক (বড়ো—দাউ চবাই), দহিকতৰা, ডেকেৰা-ডেকেৰী (চবাই), শঙন (বড়ো—ছিংগুন), লছতা, মানিনুনি, মাণ্ডৰি (বড়ো—মায়-ধান), মাইহাং, কেৰেঙনি (বড়ো—ফেৰেংগা), থেকেৰা (বড়ো—থায়খা, থায়-ফল), ডিঙা, দোৱা (বড়ো—ডি / দি / দৈ-পানী) হাফলু (বড়ো—হা-মাটি), হাম-খুৰি। ড' বানীকান্ত কাকতিৰ মতে অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত -ইবা / -বা বড়ো মূলজ এৰা / বা ব পৰা অহা বুলি ক'ব খোজে; যেনে—কিবা-কিবি, আজিবা-কালি।

বড়ো ভাষা অসমৰ আদিম জনজাতিৰ ভাষা। মধ্যযুগতে অসমীয়াৰ ঠিক কিছু বছৰ আগতে এই ভাষাৰ জন্ম হৈছিল। নগাঁও অঞ্চলৰ বৰাহী ৰজা মহামাণিক্যই আদিকাৰ্য্য বামাৰ্ণখন সংস্কৃতৰ পৰা অনুবাদ কৰাইছিল। শ্ৰীশংকৰদেৱেও তেওঁৰ ৰাজ্যতেই অসমৰ ধৰ্মীয় সাহিত্যৰ সৃষ্টি কৰিছিল। পাছলৈ কৃষ্ণ চন্দ্ৰ আৰু গোবিন্দ চন্দ্ৰ বড়ো মহাৰজাসকলেও অসমীয়া ভাষাত সাহিত্য ৰচনা কৰাইছিল। হিন্দু ধৰ্মলৈ দীক্ষান্তৰ হৈ বড়ো গোষ্ঠীয় মহাৰাজ নৰনাৰায়ণে শংকৰদেৱৰ দ্বাৰা অসমীয়া ধৰ্মশাস্ত্ৰ ৰচনা কৰাইছিল। শৰণীয়া কছাৰী-কোচ-

ৰাজবংশীসকলেও দীক্ষান্তৰ হৈ অসমৰ ভাষা আৰু কৃষ্টি গ্ৰহণ কৰি বড়ো ভাষাৰ উপাদানবোৰ অসমীয়া ভাষাত মিহলাই দিছিল। এতিয়াও বহুতো বড়ো শব্দ তেওঁলোকৰ অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। মাধৱ কন্দলি, শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ আৰু বড়ো ৰজা-মহাৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত অসমীয়া সাহিত্য সৃষ্টি কৰা পণ্ডিত আৰু গুৰুসকলে তেওঁলোকৰ ৰচনাত থলুৱা ভাষাৰ উপাদান হিচাপে বড়ো ভাষাৰ শব্দ আৰু ধৰনিৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লোৱাৰ উদাহৰণ তেওঁলোকৰ গ্ৰন্থবোৰ অধ্যয়ন কৰিলেই অনুমান কৰিব পাৰি। তদুপৰি বহুতো বড়ো গোষ্ঠীয় লোক হিন্দু ধৰ্মলৈ দীক্ষিত হৈ ধৰ্মান্তৰৰ লগতে ভাষান্তৰ হৈ নিজৰ ভাষাৰ উপাদান মুখতলৈ বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱেৰে অসমীয়া ভাষাটো চহকী কৰাৰ দৃষ্টান্ত পোৱা যায়।

অন্যান্য বিষয়ৰ দৰে ভাষা বিষয়টোও এটা আবেগিক বস্তু। আমাৰ দৰে আগৰ গৱেষক পণ্ডিতসকলেও ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে বহুতো ধ্যান-ধাৰণা আৰু গৱেষণাত নিজ নিজ মতবাদ সাব্যস্ত কৰি গৈছে। কিন্তু সেই আটাইবোৰ যে সত্য আৰু গ্ৰহণযোগ্য তাক ডাঠি ক'ব নোৱাৰি। কলাগুৰু বিষ্ণু প্ৰসাদ ৰাভায়ো বড়ো ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ বিষয়ত বহুতো মতাদৰ্শ দাঙি ধৰিছিল আৰু বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়াৰ ওপৰত যথেষ্ট পৰিমাণে পৰা বুলি ভাষা-বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিৰে বিশ্লেষণ কৰি গৈছে। ৰাভাদেৱে বহুতো কৃষ্টিমূলক শব্দ অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ কৰাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু বৰ্তমান সময়ত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰভাৱ বড়ো ভাষাৰ ওপৰত ওলোটাকৈ পৰা দেখা যায়। এইদৰে দিয়া আৰু লোৱাৰ জৰিয়তেই ভাষাবোৰ আদান-প্ৰদান হোৱাটো স্বাভাৱিক। □

অসমীয়া ভাষাত কাৰ্বি ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিচাৰ

ৰং ৰং তেবাং

অসম বুৰঞ্জীত 'মিকিৰ' নামৰ জন-গোষ্ঠীয়েই আধুনিক কালত কাৰ্বি নামেৰে পৰিচিত। বৃটিছ চৰকাৰৰ বিষয়াসকলে তেওঁলোকৰ লেখনিতো 'মিকিৰ' নামেৰেই জাতিটোৰ পৰিচয় প্ৰদান কৰি আহিছিল। তেওঁলোকৰ লেখনিত 'মিকিৰ' শব্দটোৰ লগতে 'আৰলেং' শব্দটোৰেও জাতি আৰু ভাষাৰ পৰিচয় দি আহিছিল। এই সন্দৰ্ভত মিছ্ ই. পাৰ্ছেলে লেখা 'আৰলেং আলাম' নামৰ স্কুলীয়া পাঠ্য-পুথিৰ নাম স্মৰণ কৰিব পাৰো। 'দ্য মিকিৰছ' নামৰ গ্ৰন্থৰ ৰচক ছাৰ চাৰ্লছ্ লায়েলে জাতিটোৰ পৰিচয় প্ৰদান কৰি কৈছে— "The name Mikir is that given to the race by the Assamese : its origin is unknown. They call themselves Arleng, which means man in general" (The Mikirs : page 4). 'আৰলেং' শব্দটো কেৱল স্বজাতি মানুহৰ ক্ষেত্ৰত সীমাৰুদ্ধ কৰি প্ৰয়োগ কৰা হয়। সৰ্বসাধাৰণ মানুহক বুজাবৰ বাবে তেওঁলোকে 'মনিত' বা 'মুনিত' শব্দটোহে ব্যৱহাৰ কৰে। এই শব্দটো অসমীয়া ভাষাৰ 'মনিচ্' (মনুয্যৰ অপভ্ৰংশ) শব্দৰ পৰা আহৰণ কৰিছে।

মধ্য অসমত বসবাস কৰা জনজাতিসকলৰ ভিতৰত কাৰ্বি জনগোষ্ঠী অন্যতম। কাৰ্বিসকলৰ নিজা ভাষা আছে যদিও নিজৰ লিপি নাই। এই ভাষাৰ মূল সূঁতিটো কুকি-চীন ভাষাৰ সূঁতি বুলি কোৱা হয়। ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে 'কাৰ্বি ভাষা বড়ো উপশাখাৰে অন্তৰ্গত' বুলি কৈছে যদিও দৰাচলতে কাৰ্বি ভাষাটোৰ কুকি-চীন ভাষাবোৰৰ লগতহে অধিক মিল থকা দেখা যায়। এই সম্পৰ্কত ছাৰ লায়েলৰ মন্তব্য মন কৰিবলগীয়া। তেখেতে The place of the Mikirs in the Tibeto-Burman family ত বিস্তৃতভাৱে তুলনামূলক আলোচনাৰে ভাষাটোৰ বিশ্লেষণ কৰি কৈছে "They, therefore, belong to the common stock of the Tibeto-Burman languages of Assam and do not by themselves prove any close connection of Mikir with Boro." গতিকে কাৰ্বি ভাষাটো তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা পৰিয়ালৰ আৰু কুকি-চীন ভাষা-গোষ্ঠীৰ লগতহে ইয়াৰ অতি ওচৰ সম্পৰ্ক; বহুতে ভবাৰ দৰে এই ভাষাটো বড়ো ভাষা-গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়।

অসম বুৰঞ্জী, বৃটিছ বিষয়াসকলৰ লিপিবদ্ধ তথ্যবোৰ আৰু কাৰ্বি লোক-সাহিত্যত উল্লেখ থকা স্থানবোৰৰ আধাৰত কাৰ্বি জনগোষ্ঠীয়ে বসতি কৰি অহা ভৌগোলিক অৱস্থানবোৰৰ বিষয়ে আমি সঠিক সন্দেহ জানিব পাৰো। এই তথ্যবোৰৰ আধাৰত আমি ক'ব পাৰো যে কাৰ্বি জনগোষ্ঠীয়ে বহু শতাব্দী ধৰি মধ্য অসমৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰত বসতি কৰি আহিছিল। তেওঁলোকে বসবাস কৰা মধ্য অসমৰ প্ৰধান ভাষাবোৰ হ'ল যথাক্ৰমে অষ্ট্ৰিক, অসমীয়া আৰ্য ভাষা আৰু বড়ো ভাষা গোষ্ঠীৰ ডিমাছা, তিৱা। কাৰ্বি ভাষা বিশ্লেষণ কৰিলে এই তিনিটা ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। সেয়েহে কাৰ্বি ভাষাত কুকি-চীন ভাষা গোষ্ঠীৰ উপৰিও অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ খাছী-চিনতেং, আৰ্য ভাষাৰ অসমীয়া আৰু বড়ো ভাষা-গোষ্ঠীৰ ডিমাছাৰ শব্দবোৰৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰে তেওঁলোকৰ ভাষাটোৰ বিকাশ সাধন কৰা হৈছে। কাৰ্বি ভাষা-সংস্কৃতিৰ বিকাশত অষ্ট্ৰিক ভাষীৰ অৱদানেই প্ৰধান। তেওঁলোকৰ ভাষা, সংস্কৃতি, ধৰ্ম-বিশ্বাস, সমাজ-জীৱন, ধ্যান-ধাৰণা আদিত অষ্ট্ৰিক প্ৰভাৱ অতি গভীৰ। তাৰ বাহিৰেও তেওঁলোকৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিক বিকশাই তোলাত অসমীয়াৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট। উদাহৰণ স্বৰূপে বাম-কথা 'ছাবিন আলুন'ৰ সংযোজন কাৰ্বি লোক-সাহিত্যৰ এক অমূল্য সম্পদ হৈ পৰিল।

অসম উপত্যকাৰ কাৰ্বি ভাষাটো অসমৰ জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ অন্যতম ভাষা। অসমীয়া ভাষাত জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ আৰু অৱদান সম্পৰ্কে ড° বাণীকান্ত কাকতি, কালিৰাম মেধি, ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা আৰু বহুতো লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ ভাষা-বিজ্ঞানৰ গৱেষকসকলে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰি আহিছে। অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব আৰু শব্দ সম্ভাৰত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট বুলি গৱেষকসকলে উল্লেখ কৰি আহিছে। এই দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে অসমীয়া ভাষাত কাৰ্বি ভাষাৰো প্ৰভাৱ পৰিব পাৰে। এনেধৰণৰ চিন্তা কৰিয়েই এই আলোচনাৰ পাতনি মেলা হৈছে।

দৰাচলতে এই চিন্তা অমূলক। বৰং কাৰ্বি ভাষাইহে অসমীয়া ভাষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ কুকি-চীনমূলীয় কাৰ্বি ভাষাৰ সৰু সূঁতিটোক প্ৰৱাহিত কৰি ৰাখিছে। অসমীয়া ভাষাত কাৰ্বি ভাষাৰ প্ৰভাৱ নপৰাৰ কাৰণো আছে। বড়ো উপশাখাৰ কছাৰী, মেচ, বাভা, তিৱা, দেউৰী, চুতীয়া ভাষা-গোষ্ঠীৰ দৰে ভৈয়ামত বসতি কৰাতকৈ কাৰ্বি জনগোষ্ঠীয়ে পাহাৰত বসতি কৰিহে ভাল পায়। কাৰ্বিসকলে অৱশ্যে ভৈয়াম অঞ্চলতো বসতি কৰি আহিছে। কিন্তু, এনে ব্যতিক্ৰমৰ বাবে অসমীয়া ভাষাত প্ৰভাৱ বিস্তাৰৰ কোনো হেতু নাই। মধ্য অসমৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলত স্বতন্ত্ৰভাৱে বসতি কৰা হেতুকে অসমীয়া জনজীৱনৰ লগত

বিষয়ে ড° তাৰাপৰৱালাই কৈছে 'When races intermingle from whatever cause (political, economic or any other) the result is faithfully mirrored in their languages.' তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভিতৰত বড়ো জনগোষ্ঠীটোৱেই সিঁচৰতি হৈ অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলত বসতি কৰি আহিছে। ফলস্বৰূপে অসমীয়া ভাষাৰ বড়ো ভাষাৰ সৈতে সঘনাই সংযোগ সাধন সম্ভৱ হৈ পৰিছিল। এনে জাতিৰ সংমিশ্ৰণ আৰু ভাষাৰ সংযোগ ঘটাই হেতুকে অসমীয়া ভাষাত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰাটো স্বাভাৱিক। অসমৰ কাৰ্বি ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত কিন্তু এনে সংমিশ্ৰণ আৰু সংযোগ ঘটাব ঐতিহাসিক কাৰণ বিচাৰি পোৱা নাযায়। সেয়েহে, খোৰতে ক'বলৈ হ'লে অসমীয়া ভাষাত কাৰ্বি ভাষাৰ প্ৰভাৱ তেনেই সীমিত। □

অসমীয়া ভাষাত ডিমাছা শব্দ-সম্ভাৱ

নিকুপমা হাগ্জেৰ

০.০.১

ডিমাছা জনজাতি অসমৰ বৃহত্তৰ কছাৰী জাতিৰেই এটা ঠাল। পিছে 'ডিমাছা' নামকৰণ সম্পৰ্কত বুৰঞ্জীবিদসকলে ভিন্ ভিন্ মত প্ৰকাশ কৰি গৈছে। বেছি ভাগ বুৰঞ্জীবিদে ইয়াকেই উল্লেখ কৰিছে যে 'ডিমা' মানে ডাঙৰ নদী অৰ্থাৎ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ছা মানে সম্ভাৱন। সেয়ে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈৰ পাৰে পাৰে বসবাস কৰা সম্ভাৱন-সম্ভাৱিত এই অৰ্থতেই 'ডিমাছা' নামকৰণ হৈছে। পিছে এই ক্ষেত্ৰত মোৰ বেলেগ মত আছে। কিয়নো যদি ডিমা (ব্ৰহ্মপুত্ৰ) নৈৰ পাৰে বাসিন্দা বুলি 'ডিমাছা' নামকৰণ কৰা হৈছে, তেনেহ'লে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ আন আন কছাৰীসকলক ডিমাছা বুলি কোৱা নহয় কিয়? আনহাতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈক ডিমাছাসকলে ডিলাও (দীঘল নদী) আৰু বড়ো কছাৰীসকলে টিলাও নামেৰেহে পৰিচয় দিছিল। কালক্ৰমত সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰভাৱত ডিলাও নাম লুপ্ত হৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নামে জনাজাত হৈ পৰিল। উদাহৰণ স্বৰূপে বৰ্তমান যুগতো ডিমাছা নাম অন্য ভাষাৰ প্ৰভাৱত পৰি লুপ্ত হোৱাৰ উদাহৰণ আছে। কিছুমান নদ-নদী আৰু স্থানৰ নামৰ যে পৰিৱৰ্তন ঘটিছে তাৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল।

নদ-নদী :

ডিমাছা ভাষাৰে	বৰ্তমান প্ৰচলিত	
দিয়া নাম	নাম	
ডিজন	যমুনা	নগাঁও—মিকিৰ পাহাৰৰ সীমাত
ডিমা	ধনশ্ৰী	উত্তৰ কাছাৰ—মিকিৰ পাহাৰত
কলংমাঃ	বৰাক	শিলচৰ মহকুমাত
লংকাউ	চিৰি	শিলচৰ মহকুমাত
লাংক্ৰাং	কপিলী	উজনিৰ উত্তৰ কাছাৰ—জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ সীমাত, নামনি মিকিৰ পাহাৰত

স্থানৰ নাম

আলংকা	লংকা	নগাঁও জিলাত
লামায়ুং	লুন্সাজং	মিকিৰ পাহাৰত
মহং জিজোয়া	মহেন ডিজোয়া	মিকিৰ পাহাৰত
তিৰিলুং	খেবনী	মিকিৰ পাহাৰত
তিৰিলীং	চনটিলা	উত্তৰ কাছাৰ
বাইকাও	ভাগ্য	উত্তৰ কাছাৰ
হাওয়াৰ মাঃ	বিক্ৰমপুৰ	শিলচৰ মহকুমাত
ডিডলাই মাঃ	দলইছড়া	শিলচৰ মহকুমাত
ওৱাটিলুং	মুলীউড়া	শিলচৰ মহকুমাত
জাৰুললুং	জীৱনগ্ৰাম	শিলচৰ মহকুমাত

ওপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণে গোটেই অসমৰ ভিন্ ভিন্ জিলাৰ নদ-নদী আৰু স্থানৰ নামৰ অসংখ্য পৰিৱৰ্তন সাধিত হৈছে। সেইদৰে ডিলাও নামটোও ক্ৰমান্বয়ে লুপ্ত হৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰলৈ পৰিৱৰ্তন সাধিত হৈছে। যিয়েই নহওক পূৰ্বে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈৰ পাৰে পাৰে থকা বুলি ডিমাছা বোলা হ'লে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ কছাৰী সকলকো ডিমাছা বুলিলেহেঁতেন; কিন্তু সেইদৰে কোৱা হোৱা নাই; গতিকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈক 'ডিমা' অৰ্থ কৰি তাৰ পৰা 'ডিমাছা' নামৰ উৎপত্তি হোৱা নাই বুলি ক'ব পাৰি।

মোৰ ধাৰণা চতুৰ্দশ শতিকাৰ আগভাগত আহোমসকলে বৰ্তমান শিৱসাগৰ জিলাৰ পৰা খেদাই নিয়াত বৰ্তমান ডিমাপুৰ (ডিমাং) পায়হি। কছাৰী ৰজাসকলৰ ৰাজত্ব কালত ডিমাপুৰখন 'ডিমাং' নামেৰে জনাজাত আছিল। তাৰ প্ৰমাণ প্ৰাচীন লোকগীতৰ পৰা পাব পাৰি।

'ডিমাং মানিগী ঠানিহা গসংব ডাইংডনী ডিদ্ৰংবা
ডিমাং ফানিগী ঠানিহা গেবেংব ডাইংডনী হা ডংবা'

অৰ্থাৎ ডিমাং নামৰ পিতৃ-মাতৃৰ (পূৰ্ব পুৰুষৰ) বাসস্থান দীঘলে ছমাহ সময় লগা নৈ, আৰু পুতলে ছমাহৰ বিস্তৃত ভূমি আছিল।

উক্ত ডিমাং বা ডিমাপুৰ নাম হ'ল কেনেকৈ এই বিষয়ে প্ৰশ্ন হ'ব পাৰে। ডিমাপুৰৰ ওচৰেদি বৈ যোৱা ধনশ্ৰীনৈক ডিমাছা ভাষাত 'ডিমা' বুলি কয়। এই নৈ উত্তৰ কাছাৰৰ হাজাডিসা আৰু প্ৰাসাংডুমডু নামৰ ঠাইৰ পৰা উৎপত্তি হৈছে। উৎপত্তি স্থলৰ ওচৰৰ গাঁৱক 'ডিমা ধঃ' বুলি কোৱা হয়। ধঃ মানে মূৰ। অৰ্থাৎ ডিমা নৈৰ মূৰ বা উৎপত্তি স্থানক বুজায়। উপৰোক্ত ডিমা

নৈৰ পাৰত স্থাপন হোৱা ৰাজধানী বুলি ডিমাপুৰ নামকৰণ হৈছে তাত সন্দেহ নাই আৰু তাতেই বসবাস কৰা সম্ভান-সম্ভতি বুলি ডিমাছা নামৰ সৃষ্টি হয়। স্থানৰ নামৰ লগত 'ছা' যুক্ত কৰি নিজকে পৰিচয় দিয়াৰ প্ৰচলন আজিলৈকে ডিমাছাসকলৰ মাজত আছে। অতীততো ডিমাপুৰীয়াসকলে নিজকে 'ডিমাপুৰ ছা' বুলি পৰিচয় দিছিল। কালক্ৰমত 'ডিমাছা' নামৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে বুলি বিশ্বাস কৰিবৰ থল আছে।

পঞ্চদশ শতিকাৰ প্ৰথম পিনে আহোমসকলে ডিমাপুৰৰ ৰাজধানী আক্ৰমণ কৰে। তেতিয়া ডিমা ৰজাই প্ৰজাসকলক লৈ ছেদেলি-ভেদেলি হৈ নগাঁও জিলা (হায়ুংহাদাও) আৰু উত্তৰ কাছাৰলৈ পলাই গৈ উত্তৰ কাছাৰৰ মাইবঙত ৰাজধানী পাতে। ষোড়শ শতিকাত কাছাৰলৈ গৈ খাসপুৰত ৰাজধানী পাতে। গতিকে ডিমাছাসকলৰ বাসস্থান বৰ্তমানেও এই ঠাই বিলাকেই। এই সকলে নিজকে ডিমাছা বুলি কয় আৰু তেওঁবিলাকে মাতৃভাষা 'ডিমা' বা 'গ্ৰাৰ্ড-ডিমা' ব্যৱহাৰ কৰে। এই কেইখন জিলাৰ ডিমাছাসকলৰ স্থানভেদে কিছু পাৰ্থক্য দেখা গ'লেও বহু ক্ষেত্ৰত তেওঁবিলাকৰ ভাষা, কৃষ্টি, ৰীতি-নীতি প্ৰায় একে। সম্ভৱতঃ তেওঁবিলাকৰ ৰীতি-নীতিত কিছু পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰি আৰু দুৰত্বৰ বিচাৰ কৰি তেওঁলোকক চাৰিটা আঞ্চলিক নামেৰে বিভক্ত কৰা হৈছে। যেনে- কাছাৰৰ ডিমাছাসকলক 'হা-হাওসা' অৰ্থাৎ বহল পথাৰৰ বাসিন্দা। তেনেকৈ নগাঁও জিলাৰ ডিমাছাসকলক (বুৰঞ্জীৰ ডেমেকাৰ অনুসৰি) 'ডেমেকাছা' বোলা হৈছে আৰু বৰ্তমান পূব মিকিৰ (কাৰ্বি আংলং) পাহাৰৰ ডিমাছাসকলক ডিজোৱা পাহাৰৰ ওচৰ-পাজৰে বসবাস কৰে বুলি ডিজোয়াছা বোলা হৈছে। উপৰোক্ত হাসাওছা, হাওয়াৰছা, ডেমেকাছা, ডিজোয়াছক লৈয়ে আজিৰ ডিমাছা সমাজ। এই সমাজক অতীজত আনকি কিছুদিন আগতেও আন সমাজে হোজাই-কছাৰী বুলিছিল। ডিমাছা বুলি মাথোন ডিমাছাসকলকে কয়।

অসমীয়া ভাষাত ডিমাছা ভাষাৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে মই ইয়াত কেৱল শব্দ-সম্ভাৰৰ কথাহে আলোচনা কৰিম। ডিমাছা ভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্বৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাত পৰিছে নে নাই সেই আলোচনা ভাষাতাত্ত্বিকলৈ এৰিছো। ইয়াত মাত্ৰ ডিমাছা ভাষাৰ শব্দসম্ভাৰে অসমীয়া ভাষাক কেনেদৰে পুষ্ট কৰিছে, তাৰহে আলোচনাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

অসমৰ বহুতো নদ-নদীৰ নাম ডিমাছা নামেৰে প্ৰচলিত হৈ আছে। উজনি অসমৰ নদ-নদীৰ নামলৈ চালেই এই কথা বুজিব পাৰি। অতীজতো ডিমাছা-কছাৰীৰ পূৰ্ব-পুৰুষসকলে উজনি অসমত ৰাজত্ব কৰি অহাৰ প্ৰমাণ

স্বৰূপে ক'ব পাৰি যে লোহিত নৈৰ উত্তৰপাৰ, দক্ষিণপাৰৰ নৈ সমূহৰ নাম শদিয়াৰ পৰা আৰম্ভ কৰি, আনকি নামনি অসমৰো কিছুমান নদীৰ নাম ডিমাছা ভাষাৰ —

- ডিলাও : অতি দীঘল নৈ (ব্ৰহ্মপুত্ৰ)
- ডিখ্ৰাং বা ডিখ্ৰাং : যিখন নৈৰ পানী দুৰ্গৰ দৰে বা গড়ৰ দৰে। ডিখ্ৰাং শব্দৰ অৰ্থ সেউজীয়া বা নীলা পানী অৰ্থাৎ যিখন নদীৰ পানী অতি স্বচ্ছ বা নিৰ্মল।
- ডিব্ৰু : যিখন নদীৰ পানী বেছি বুৰবুৰণিৰে উজনিৰ পৰা নামি আহে। ডিব্ৰু নৈ নামৰ পৰা ডিব্ৰুগড় নামৰ সৃষ্টি হৈছে বুলি কোৱাৰ থল আছে।
- ডিকম বা ডিকাম : যিখন নদীৰ পানী তলত বহি যোৱাৰ দৰে।
- ডিমুং বা ডিমাউ : ডিমুং শব্দৰ পৰা ডিমাউ শব্দৰ সৃষ্টি হৈছে বুলি সন্দেহ কৰাৰ থল আছে। ডিমুং শব্দৰ অৰ্থ নৈৰ উৎস। আনহাতে ডিমাউ শব্দৰ অৰ্থ হ'ল যিখন নৈৰ গতি খৰ নহয় অৰ্থাৎ শান্ত। বৰ্তমান ডিমৌ নামটো ডিমাছা শব্দ ডিমুং বা ডিমাউ শব্দৰ অপভ্ৰংশ হ'ব পাৰে।
- ডিম্ফু : বৰ্তমান নাম দিখৌ। ডিম্ফু নামৰ বিকৃতি ঘটি দিখৌ নামলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। গেইট চাহাবৰ A History of Assam নামৰ গ্ৰন্থত ডিম্ফু বুলিয়েই উল্লেখ আছে। তাৰ উপৰিও 'দেওধাই অসম বুৰঞ্জী' আৰু অন্যান্য প্ৰাচীন বুৰঞ্জীতো 'ডিম্ফু' বুলিয়েই উল্লেখ আছে। ডিম্ফু শব্দৰ ডিমাছা অৰ্থ হয়, যিখন নৈৰ পানীৰ চাকনৈয়াৰে তলৰ পৰা মাটি বা বালি উঠাই আনি নৈৰ তল গভীৰ কৰে।
- ডিছাং : ডিমাছা কিম্বদন্তী মতে, কছাৰী ৰজাৰ মন্ত্ৰী হৰিবামে নৈৰ পাৰত গা ধুবলৈ চাং সাজি গা-ধোৱা ঘাট সজাইছিল। সেইবাবে ডিছাং নামেৰে জনাজাত হৈছিল।
- ডিলিহু : ডিলিহু নামৰ যথোপযুক্ত ডিমাছা শব্দ বিচাৰি নাপালে। যদি ডিলিক হয়, তেন্তে তাৰ অৰ্থ হ'ব— মালা বা মণিৰ দৰে। আৰু যদি 'ডিলিব' হয়, তেন্তে তাৰ অৰ্থ হ'ব পানীত বুৰ যা।

- ডিকং : শদিয়া অঞ্চলত। যিখন নদীৰ পানী অতি বেছি।
- ডিহাং : ডিহাং নামটো ডিহঙ নামৰ বিকৃতি ঘটি হ'ব পাৰে। 'ডিহঙ'ৰ ডিমাছা অৰ্থ হয় যিখন নদীৰ পানী তৰ্জন-গৰ্জন কৰি নামি আহে।
- ডিপা : উজনি অসমৰ চিলাপথাৰ অঞ্চলত। ই 'ডিপাউ' শব্দৰ অপভ্ৰংশ। যিখন নৈৰ পানী উপচি পৰে।
- ডিহা : যোৰহাট জিলাত। যিখন নদীৰ পানী বোকা মিহলি অৰ্থাৎ অপৰিষ্কাৰ।
- ডিয়ুং : বৰ্তমান দৈয়াং নামে জনাজাত। নগা পাহাৰ আৰু গোলাঘাট জিলাৰ দাঁতিত। ডিয়ুং নৈৰ পাৰতেই ডিমাছা কছাৰীৰ প্ৰাচীন ৰাজধানী কাছমাৰী। কাছমাৰী ৰাজধানীৰ নাম ডিমাছা-কছাৰীসকলে ৰাজত্ব কৰা দিনত আছিল কাছাইবাম। গোলাঘাট জিলাত ডিমাছা-কছাৰীসকলে ৰাজত্ব কৰাৰ প্ৰমাণ ইয়াৰ ঠাইৰ নামসমূহেই বহন কৰে। যেনে- হাজুশ্ৰোং'- ইয়াৰ অৰ্থ হয় পাহাৰৰ খাদ। 'বাইসিং' নামে গাঁও এখন থকাৰ কথাও জানিব পাৰিছো। 'বাইসিং' শব্দৰ ডিমাছা অৰ্থ হয়— এজাতি বেত। যাৰ আঁহবোৰ ৰঙা হয়।
- ডিমাই-ডিছা : ধনশ্ৰী নৈৰ ডিমাছা নাম। ডিমাই মানে এজাতি সৰু লাউ যাৰ পেটটো ডাঙৰ, ডিঙিটো দীঘল। সেয়ে জনজাতিসকলে লাউপানী ঢালি দিয়া পাত্ৰ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। কিম্বদন্তী মতে, ধনশ্ৰী নৈৰ পাৰত এনে 'ডিমাই' পোৱা গৈছিল। সেয়ে ধনশ্ৰী নৈক ডিমাইডিছা বুলিছিল।
- ডিজু : এই নৈ কাৰ্বি আংলঙ পাহাৰৰ পৰা উৎপত্তি হৈছে। ডিজু নামৰ অৰ্থ হ'ল অতি ওখ পাহাৰৰ পৰা নামি অহা নৈ। ডি (পানী) + ওজু (ওখ) > ডিজু। ডিজু অৱবাহিকাৰ ডিমাছাসকলক ডিজুৱাছা বুলি কোৱা হয়।

নামনি অসমৰ ডিজন (যমুনা), ডিচিবি, ডিপলু, ডিৰিং, ডিগাৰু, ডিমৰীয়া বহুতো শব্দ আছে। কামৰূপ জিলাৰ অন্তৰ্গত 'হাজো' স্থানবাচক নামাংশও ডিমাছা ভাষাৰ। 'হাঃ' মানে মাটি বা ভূমি আৰু 'জো' মানে বহি থকাৰ দৰে সৰু পাহাৰ। অৰ্থাৎ ডাঙৰ পাহাৰতকৈ সৰু অথচ হাফলুতকৈ ডাঙৰ। হয়থীৰ দৌলৰ সৰু পাহাৰৰ পৰাই হাজো নামৰ উৎপত্তি হৈছে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

ওপৰত কোৱা নদ-নদী আৰু স্থানবাচক ডিমাছা ভাষাৰ শব্দসমূহৰ বাহিৰেও মান্য অসমীয়াত ডিমাছা ভাষাৰ অলেখ শব্দ আছে। এনে কেতবোৰ ডিমাছা ভাষাৰ শব্দ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

ডিমাছা	অসমীয়া
বতৰ	বতৰ
বিহা	বিহা
বিহাফাং	বিহাগছ
বাইডাং	বাইডাং
শিলিখা	শিলিখা
দলং	দলং
চলা	চোলা
হড়াই	শৰাই
মাকু	মাকো
মহুৰা	মহুৰা
ৰৈণা	ৰৈণা
ভাট	ভাটো চৰাই
চঙালি	চঙালি
জিঞ্জিৰি	জিঞ্জিৰি
উলামূলা	উলামূলা
আউ-বাউ	আউ-বাউ
নাৰেঙ্গা	নাৰেঙ্গা (এবিধ বেমাৰৰ নাম)

ডিমাছা ভাষাৰ কেতবোৰ শব্দ কিছু বিকৃতি ঘটি অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। তেনে কিছুমান শব্দ হ'ল—

ডিমাছা	অসমীয়া
হিলাই	হিলৈ
হলাউ	হলৌ বান্দৰ
চলা হলাউ	হলৌ চোলা
ৰাচি	ৰাচ
টাকু	টাকুৰি
উণ	উণী
যেঙেৰ	যঁতৰ
ছেগী	চেৰেকী
বিষু	বিহু
খাড়ু	খাৰু
মগং	মঙহ
দেগলা	টেকেলা
টাই ক্ৰা	ঠেকেৰা
জাকায়	জাকৈ
আখী	আখৈ
হাপ্লাউ	হাফলু
বচাঙ	চাঙ
গাম্বাৰী	গম্বাৰী
হোজা	ওজা
নিলাজিয়া	নিলাজ
উল	আউল
উল নাংবা	আউল লগা
আবুসু মিয়াউসা	আউলু আপচু
লেওৱাই	লেৱৈ টেঙা (আমলখি জাতীয় এবিধ টেঙা ফল)
ফুটা	বুটা (মেখেলাৰ মাজে মাজে বোৱা সৰু ফুল)

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা গ'ল, ডিমাছা ভাষাৰ শব্দ সম্ভাৰে অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ সম্ভাৰক কেনেদৰে সমৃদ্ধিশালী কৰিছে। ভাষাৰ এই ধাৰে ভাষাটোৰ মৰ্যদা হানি নকৰে, বৰং বৈচিত্ৰময়হে কৰি তোলে। □

অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱ বিচাৰ

নাহেদ্র পাদুন

অসমীয়া ভাষা ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা সত্ত্বত। খ্ৰীষ্টীয় নৱম-দশম শতিকাতে মূল ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ সঁতিৰ পৰা ফালৰি কাটি আহি কামৰূপত অৰ্থাৎ প্ৰাচীন অসমত ই প্ৰান্তীয় ৰূপ লয় বুলি পণ্ডিতসকলে অভিমত পোষণ কৰে। খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰে পৰা সাম্প্ৰতিক কাললৈকে এই প্ৰান্তীয় ভাষাটোত ৰচনা কৰা সাহিত্যৰ অলেখ সম্ভাৰ পোৱা গৈছে। এই প্ৰান্তীয় আৰ্য ভাষাটোক পূৰ্বে 'ভাষা, ভাখা, দেশী ভাষা' ইত্যাদি নামেৰে নামাঙ্কিত কৰা হৈছিল। ভাৰতৰ পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰাচীন 'কামৰূপ' নামৰ এই ঠাইখণ্ড পিছলৈ 'অসম' নামেৰে পৰিচিত হোৱাৰ পাছত এই অঞ্চলত প্ৰচলিত আৰ্য ভাষাৰ সঁতিটোক 'অসমীয়া ভাষা' বোলা হৈছে। 'অসমীয়া ভাষা' নামটোৰ প্ৰয়োগ অৰুণোদই কাকতৰ দ্বিতীয় সংখ্যাৰ পৰাহে পোৱা গৈছে।

অসমীয়া ভাষা আৰ্য ভাষাৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা বুলি কোৱা হৈছে যদিও কোনবোৰ আৰ্য গোষ্ঠীৰ লোকে এই ভাষাটো কামৰূপত বা প্ৰাচীন অসমত প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল বা ব্যৱহাৰ কৰিছিল সেই সম্পৰ্কে পণ্ডিতসকল একমত নহয় আৰু এতিয়ালৈকে খাটাং সিদ্ধান্তও দিব পৰা নাই। অসমলৈ আৰ্য বংশীয় বা আৰ্য ভাষী লোকগোষ্ঠীৰ দলীয় প্ৰব্ৰজনৰ সম্পৰ্কত ইতিহাস নিমাত। ইতিহাসৰ বিভিন্ন সূত্ৰৰ পৰা এই কথা গম পোৱা গৈছে যে প্ৰাচীন কালতে কায়স্থ কুলৰ কিছু লোকে অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে আৰু তেওঁলোক আৰ্য ভাষী আছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে। খ্ৰীষ্টীয় প্ৰথম শতিকা মানৰ পৰা চেগা-চোৰোকাকৈ ব্ৰাহ্মণ পুৰোহিত শ্ৰেণীৰ লোকৰ আগমন হয়। ধৰ্মীয় যাগ-যজ্ঞ, পূজা-পাতল ইত্যাদিৰ বাবে এওঁলোকৰ কথিত ভাষা ভিন্ন হ'লেও সংস্কৃত ভাষাৰ লগত সু-সম্পৰ্ক আছিল। এনেবোৰ কাৰককে মুখ্য হিচাপে ধৰি লৈ অসমত আৰ্য ভাষা সত্ত্বত অসমীয়া ভাষা প্ৰচলনৰ ধাৰণা কৰা হয়।

অসমলৈ আৰ্য ভাষী লোকগোষ্ঠীৰ প্ৰব্ৰজনৰ আগতে অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় এই দুটা প্ৰজাতিৰ নৃ-গোষ্ঠীৰ লোকে বিস্তাৰিতভাৱে বসবাস কৰাৰ কথা ইতিহাসকাৰসকলে স্বীকাৰ কৰে। এই ক্ষেত্ৰত অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় নৃ-গোষ্ঠীৰ লগত আৰ্য ভাষীৰ সন্মিলন আৰু সংস্কৃতিৰ সমাহৰণ হোৱা কথাটো সহজেই

অনুমান কৰিব পাৰি। গতিকে প্ৰান্তীয় অসমীয়া ভাষা আৰ্য ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হ'লেও স্থানীয় নৃ-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ পৰা সম্পূৰ্ণ মুক্ত বুলিব নোৱাৰি। অসমত অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশৰ প্ৰসংগত এই উপকৰণখিনি সমূলি উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি। এই সম্পৰ্কে ড° বাণীকান্ত কাকতি আৰু কালিৰাম মেধিয়ে তেওঁলোকৰ ৰচনাত বিস্তৃত উদাহৰণ দি গৈছে। ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ Assamese, Its Formation and Development গ্ৰন্থত আৰু কালিৰাম মেধিৰ 'অসমীয়া ভাষা আৰু ভাষাতত্ত্ব' নামৰ গ্ৰন্থত অসমীয়া ভাষাত আৰ্যভিন্ন উপাদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি তিনিটা দিশত ইয়াৰ প্ৰভাৱৰ সম্ভাৱ্যতা উল্লেখ কৰিছে। সেইকেইটা হৈছে— শব্দ সম্ভাৰ, ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্ব। বাক্য গাঁথনিত প্ৰভাৱৰ কথা উল্লেখ কৰা নাই। উল্ফেন্ডেনৰ Outlines of Tibeto-Burman Linguistic Morphology গ্ৰন্থত আলোচিত তিব্বত-বৰ্মীয় ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ সহায়ত ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ কিছু সংখ্যক নিৰ্দিষ্টতাৰূপক প্ৰত্যয় বড়ো ভাষাৰ পৰা অহাৰ সম্ভাৱনাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।

আমাৰ পূৰ্বজ ভাষাতাত্ত্বিকসকলে অসমীয়া ভাষাত আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ উপাদান আৰু প্ৰভাৱৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰোঁতে স্পষ্টকৈ 'প্ৰভাৱ' নুবুলি 'প্ৰভাৱৰ সম্ভাৱনা' আৰু 'সমাস্তৰাল' অৰ্থাৎ দুটা ভাষাৰ সদৃশ শব্দমিলনৰ কথাতহে বেছি গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। (বহু আলোচকে এই শব্দ দুটাৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি নকৰাকৈ পোনচাটেই উপৰোক্ত পণ্ডিতসকলে অসমীয়া ভাষাত অমুক তমুক আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি কোৱা বুলি উল্লেখ কৰে)। কেৱল শব্দগত সাদৃশ্য আৰু বৈয়াকৰণিক সাদৃশ্য (grammatical category) ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি প্ৰভাৱৰ কথাটো স্পষ্টকৈ ক'ব নোৱাৰি। একোটা শব্দৰ ধাতুমূল (root) আৰু ৰূপমূল (morphological stem) উদ্ধাৰ কৰি সেইবিলাক আলোচ্য ভাষাটোত আছে নে নাই তাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিহে প্ৰভাৱৰ কথাটো খাটাংকৈ ক'ব পাৰি। উল্লেখ্য যে কিছু বছৰৰ আগলৈকে অসমত প্ৰচলিত আৰ্যভিন্ন থলুৱা ভাষাসমূহৰ চিন্তা-চৰ্চা হোৱাই নাছিল। সম্প্ৰতি এই পৰিৱেশৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে আৰু থলুৱা ভাষাসমূহৰ বিষয়ে চিন্তা-চৰ্চা আৰু গৱেষণা কাৰ্য হৈছে। আৰ্যভিন্ন ভাষাসমূহৰ শব্দ সম্ভাৰ, ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, বাক্যতত্ত্ব, সুৰ-বিন্যাস নিৰ্ণয় কৰাৰ পাছত এইবোৰ ভাষাৰ কি কি বিশিষ্ট লক্ষণে (distinctive feature) অসমীয়া ভাষাত প্ৰভাৱ পেলাইছে সেই কথা নিৰ্ণয় কৰিবলৈ সহজ হ'ব। এটা উদাহৰণ ল'ব পাৰি। আৰ্য ভাষাত দন্ত্য, মূৰ্দ্ধন্য আৰু তালব্য ধ্বনিৰ উচ্চাৰণ আৰু ব্যৱহাৰ আছিল। আৰ্য-ভাষা-সত্ত্বত

হোৱাৰ বাবে অসমীয়া ভাষাতো দন্ত্য, মূৰ্দ্ধন্য আৰু তালব্য ধ্বনি থকাটো স্বাভাৱিক। কিন্তু বৰ্তমানে ব্যৱহৃত অসমীয়া ভাষাত এই ধ্বনিকেইটা অনুপস্থিত। আনহাতে অসমৰ থলুৱা তিব্বত-বৰ্মীয় আটাইবোৰ ভাষাগোষ্ঠীতে এই ধ্বনিকেইটা নাই। তাৰ সলনি দন্তমূলীয় ধ্বনিহে আছে। এই ক্ষেত্ৰত থলুৱা তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা-ভাষীৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাৰ দন্ত্য, মূৰ্দ্ধন্য আৰু তালব্য ধ্বনি দন্তমূলীয় হৈছে বুলি এক প্ৰকাৰে খাটাইকৈ ক'ব পাৰি। কিন্তু স, শ, ষ-ৰ উচ্চাৰণ (খ)ৰ দৰে হোৱাৰ কথাটো এতিয়াও অনিশ্চিত হৈ আছে। তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাত পশ্চ-তালব্য ঘৃষ্ট ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ নাই।

মিচিংসকল মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ জনগোষ্ঠী। তেওঁলোক অসমৰ থলুৱা বাসিন্দা। তেওঁলোকৰ বংশানুক্ৰমিক বিচাৰ আৰু কিংবদন্তি মতে পূৰ্বে তেওঁলোক অসমৰ উত্তৰ আৰু পূব কোণত থকা পাহাৰলানিত অৰ্থাৎ বৰ্তমানৰ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ ছিয়াং জিলাত বসবাস কৰিছিল। তাৰ পৰা তেওঁলোকৰ লোক দলে দলে চামে চামে অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে। কিংবদন্তিমূলক আৰু ঐতিহাসিক প্ৰমাণৰ পৰা তেওঁলোকৰ নিজা ভাষা অৰ্থাৎ 'মিচিং ভাষা' ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে আৰু এতিয়াও ব্যৱহাৰ কৰিয়েই আছে। অসমত বহু শতিকা জুৰি বসবাস কৰাৰ ফলত বৃহত্তৰ অসমীয়া সমাজৰ অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষী লোকৰ লগত সাংস্কৃতিক তথা ভাষিক সম্পৰ্ক ঘটে। অসমীয়া ভাষাই ভাষিক যোগাযোগৰ মাধ্যম বা লিংগুৱা ফ্ৰাংকা হিচাপে গুৰুত্ব লাভ কৰাৰ বাবে বহু মিচিংলোক মূলতঃ দ্বিভাষিক। কিছু সংখ্যক গাঁও বা লোকদল মিচিং ভাষা পাহৰি বা এৰি অসমীয়াকে মাতৃভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাও পৰিলক্ষিত হৈছে। (অৱশ্যে তেওঁলোকৰ ভাষা বিশুদ্ধ অসমীয়া ঠাঁচ বা উচ্চাৰণ নহয়)। এইদৰে বহু শতিকা জুৰি অসমীয়া ভাষী আৰু মিচিং ভাষীৰ সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক সমাহৰণৰ ফলত দুয়োটা ভাষাই পাৰস্পৰিক ভাৱে প্ৰভাৱ পেলোৱাৰ কথাটো স্বাভাৱিক হৈ পৰে। লগতে এই কথাও উল্লেখ কৰিবলগীয়া যে অসমীয়া ভাষীৰ চৌদিশ যিদৰে অষ্ট্ৰিক আৰু তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা-ভাষীৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত, সেইদৰে উজনি অসমৰ, বিশেষকৈ নগাঁও-তেজপুৰৰ পৰা শদিয়া-পাচিঘাটলৈকে অসমীয়া ভাষীৰ বহু গাঁও মিচিং ভাষীৰ গাঁৱৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত। ভৌগোলিক পৰিৱেশৰ এনে সন্নিহিত ৰূপ অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ লগতে মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰো অন্যতম কাৰণ হিচাপে গণ্য কৰাৰ প্ৰয়োজন।

মিচিং ভাষা বৃহৎ চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ অন্তৰ্গত উত্তৰ অসম শাখাৰ অন্তৰ্ভুক্ত। এই ভাষাৰ প্ৰধান আৰু উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্যবোৰ হৈছে—

- (১) সাতোটা স্বৰধ্বনি — অ, আ, ই, উ, এ, অী, অ্। ইয়াৰে অ্ উচ্চ কেন্দ্ৰীয় বিবৃতৌষ্ঠ, আৰু অী মধ্য কেন্দ্ৰীয় ঈষৎ বিবৃতৌষ্ঠ। এই সাতোটা স্বৰৰে হ্ৰস্ব আৰু দীৰ্ঘ দুই প্ৰকাৰৰ উচ্চাৰণ আছে আৰু সেইবোৰ বিশিষ্ট ধ্বনি।
- (২) ব্যঞ্জন ধ্বনিত দন্ত্য, মূৰ্দ্ধন্য আৰু তালব্য ধ্বনি নাই। ইবোৰৰ পৰিবৰ্তে দন্তমূলীয় ধ্বনিহে পোৱা যায়।
- (৩) মহাপ্ৰাণ ধ্বনি একেবাৰে অনুপস্থিত।
- (৪) / হ / ধ্বনি বিশিষ্ট নহয়। / চ / ধ্বনিৰ বিকল্প হিচাপে 'হ' ব্যৱহাৰ হয়।
- (৫) ধাতুমূল (Root) আৰু শব্দমূল (stem) একাক্ষৰীয়া (monosyllabic)।
- (৬) বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম শব্দবোৰ দ্ব্যক্ষৰিক (disyllabic)।
- (৭) ক্ৰিয়াৰ পাছত বিভিন্ন প্ৰত্যয় একে লগে সংযোগ হোৱাৰ বাবে ইয়াৰ লক্ষণ যোগাত্মক (Agglutinating) ভাষাৰ দৰে হয়।
- (৮) নিৰ্দিষ্টতাৰাচক বিভিন্ন প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ।
- (৯) ব্যক্তিবোধক সৰ্বনামত দ্বিবচন আছে।
- (১০) সৰ্বনামৰ দ্বিতীয় পুৰুষত তুচ্চাৰ্থ, মান্যাৰ্থ নাই।
- (১১) লিংগৰ ব্যৱহাৰ বৈয়াকৰণিক (Grammatical) নহয়।
- (১২) পুৰুষ অনুযায়ী ক্ৰিয়াৰূপৰ ভেদ নাই।
- (১৩) বাক্য বিন্যাস অসমীয়াৰ দৰেই SOV অৰ্থাৎ কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা সাধন হয়।

অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে মিচিং ভাষাৰ এই বিশিষ্ট লক্ষণ মনত ৰাখিহে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়োজন।

অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ বিষয়টো শব্দ ভাণ্ডাৰ, ধ্বনিতাত্ত্বিক, ৰূপতাত্ত্বিক আৰু বাক্যবিন্যাস— এই চাৰিটা দিশত আলোচনা কৰিব পাৰি।

১। শব্দ ভাণ্ডাৰ : শব্দই সাধাৰণতে ইটো ভাষাৰ পৰা সিটো ভাষালৈ সহজে গমনাগমন কৰে। কোনো এক ভাষা-ভাষীৰ লোকে প্ৰয়োজনত, অভাৱত অথবা বিশেষভাৱে জনপ্ৰিয় হৈ পৰা আন ভাষাৰ পৰা শব্দ ধাৰ বা গ্ৰহণ কৰে। এনে ধৰণে ধাৰ কৰি গ্ৰহণ কৰা শব্দক কেতিয়াবা নিজৰ ভাষাৰ সাঁচত ঢালি উচ্চাৰণ কৰাৰ ফলত মূলৰ উচ্চাৰণৰ লগত সংগতি হেৰাই যায়। তেতিয়া শব্দটোৱে নতুন ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰে আৰু উৎস ভাষা আৰু গ্ৰহীতা ভাষা দুয়োটাতে শব্দমূলৰ অৰ্থ হেৰুৱায় পেলায়। কিছু সংখ্যক শব্দ অবিকল ৰূপত ধাৰ কৰা হয়।

এনে শব্দৰ ক্ষেত্ৰত মূলৰ অৰ্থ নিৰ্ণয় কৰা সহজ। মিচিং ভাষাৰ পৰাও এই দুটা পদ্ধতিত অসমীয়ালৈ কিছু শব্দ আহিছে। এই শব্দবোৰক নদীবাচক, স্থানবাচক, বাদ্যযন্ত্ৰ, সাজ-পোচাক, সম্বন্ধবাচক আদি শিতানত ভাগ কৰি উনুকিয়াব পাৰি।

নদীবাচক শব্দ : মিচিং ভাষাত 'আচি' মানে পানী। 'চি' পানীবাচক প্ৰাকৃতি। চি-ৰে আৰম্ভ বা চি যুক্ত নদীবাচক শব্দবোৰ—

চিয়াং বা ছিয়াং	—	দিহিং নদী
চিচৌ	—	দিবাঙৰ ওচৰৰ এখন নদী
চিয়ম্	—	দিবাং নদী
চিলে	—	জোনাইৰ ওচৰৰ এখন নদী
চিচি	—	উস্তৰ লক্ষীমপুৰৰ এখন নদী
চিলুক	—	পাচিঘাটৰ ওচৰৰ নদী
চিমে	—	চিমে চাপৰিত

স্থানবাচক শব্দ : মুৰ্কং চেলেক্ (অৰ্থ-ৰূপৰ খেবনি)।

নাম্‌চিং (গাঁও)-(নাম্‌চিং = শুকতি মাছ)।

তেলাম্ (তৌলাম্ = হাতীৰ বাট, বৰ্তমান বেল ষ্টেচন)।

ক'ব ঘাট (কঃব = নাৱেৰে নদী পাৰ কৰা)।

ৰিক্‌বি গাঁও (বৃগ্‌বি = জুম খেতি কৰাৰ পিছত পৰিত্যক্ত ভূমিত গজি উঠা হাবি বননি)।

আৰ্‌কেপ গাঁও (আৰ্‌কেপ্ = কৰঙণ, মাতমৰাৰ ওচৰৰ এখন গাঁও)।

মিংমাং (মিংমাং = একো নেদেখা, গোগামুখৰ এখন গাঁও)।

মেব (মৌঃব = মনেৰে যাৰ প্ৰতি আসক্ত, পাচিঘাটৰ পূবে এখন ঠাই)।

বাদ্যযন্ত্ৰ : দুম্‌দুম্ (ঢোল) ; পেম্পা (পেঁপা); গুংগাং, গন্‌গনাং (গগণা)।

অন্যান্য শব্দ : কনেং (কঃনাং = সৰু ছোৱালী, ছোৱালী), চেনেং (চেনাং = বাংঢালী গাভৰু), কেবাং (কৌবাং = বিচাৰ সভা, সভা), মুৰং (ডেকা চাং), লিগাং (লুগাং = কৃষি উৎসৱ), আপং (কলা ছাই মদ), গালুক (পুৰুষৰ চোলা), এগে (তিৰোতাৰ মেখেলা), লিংলাং, (উৎপাত বা আমনি কৰা অৰ্থত), আগম্ (কথা, ভাষা)।

সন্দেহজনক শব্দ : নিম্নোক্ত শব্দবোৰ সচৰাচৰ অসমীয়া ভাষাত প্ৰচলিত। হেমকোষত এইবোৰক অসমীয়া মূলৰ বুলি উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু শব্দৰ ব্যুৎপত্তি দেখুৱাব পৰা নাই। এই শব্দবোৰ সমাৰ্থক ৰূপত মিচিং ভাষাতো পোৱা যায়। মিচিং ভাষাত এই শব্দবোৰৰ ব্যুৎপত্তি দেখুৱাব পৰা যায়। সেই কাৰণে এই শব্দবোৰ মিচিং ভাষাৰ পৰা অসমীয়ালৈ অহা বুলি সন্দেহ কৰিব পাৰি। যেনে—

অসমীয়া	মিচিং
আতাই	আতাই = সমবয়সৰ বন্ধুক কৰা সম্বোধন শব্দ।
ককাই	কাই = নিজতকৈ বয়সত ডাঙৰ ককায়েকক কৰা সম্বোধন শব্দ।
বাই	বাই = নিজতকৈ বয়সত ডাঙৰ বায়েকক কৰা সম্বোধন শব্দ।
জেঙা	আজেং = কাজিয়া, দ্বন্দ্ব, অপৰাধ, কাৰ্য। ক্ৰিয়া = √জেঃ। কালিৰাম মেধিয়ে মিচিং ভাষাৰ পৰা অসমীয়া 'জেঙা' আহিছে বুলি উল্লেখ কৰিছে।
টোকোন	তুকুন্ = আত্ম ৰক্ষাৰ বাবে জঙ আদি খেদিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা লাঠী।
লা	লাঃ < আলাং = বস, গছৰ বস, পৰুৱাই গছৰ ডালত গোটাই থোৱা বস।
তৰপ	তৰীপ = ত = থোৱা, ৰীপ্ = জাপি থ। এতেকে জাপে জাপে বা ঠাক ঠাককৈ জাপি ৰখা, স্তৰ, চাম। তুল. = তৰীপ্ তৰীপ্ = চামে চামে, স্তৰে স্তৰে।
শলখ	চিঃলগ্ = চিঃ < আচিং = গছ, লগ্ = গছ বিষয়ক পৰ-প্ৰত্যয়; শলখ গছ।
বাদু	বাদু = জিম কাপোৰৰ ভিতৰৰ কপাহৰ কোমল (কোনো ফলৰ ভিতৰৰ নোমাল আঁহ। কঠালৰ বাদুৰ লগত সাদৃশ্য আছে। তুল. বাদু গালুক = নোমাল বাদুযুক্ত পুৰুষৰ চোলা। বাদু + আপুদ্ > দুপুদ্ = কঠালৰ বাদু।

২। ধ্বনিতাত্ত্বিক : ধ্বনিতত্ত্বৰ দিশত মিচিং ভাষাই অসমীয়া ভাষাত কিমান দূৰ প্ৰভাৱ পেলাইছে সেই সম্পৰ্কে ঠিৰাং মতামত দিব পৰাকৈ উপযুক্ত সমল আমাৰ হাতত নাই। তথাপি পূৰ্বে উনুকিয়াই অহাৰ দৰে অসমীয়া ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিৰ আগমন নিশ্চয় তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰেই ফল।* এই ক্ষেত্ৰত বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা পূৰ্বৰ ভাষাতাত্ত্বিক সকলে প্ৰায়ে উল্লেখ কৰে। বড়ো ভাষাত বাদেও অসমৰ তিব্বত-বৰ্মীয় আটাইবোৰ ভাষাতে দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনি নাই। তাৰ সলনি দন্ত্যমূলীয়হে আছে। মিচিং ভাষাতো দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনি অনুপস্থিত। গতিকে অসমীয়া ভাষাত মিচিং ভাষাৰো প্ৰভাৱ পৰোক্ষভাৱে পৰিব পাৰে। এই ক্ষেত্ৰত কেৱল বড়ো বা মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱ বোলাতকৈ সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ দন্ত্যমূলীয় ধ্বনি তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ বোলাহে যুক্ত হ'ব।

চ, জ, শ বৰ্ণ সংস্কৃতৰ মতে তালব্য উষ্ম। সংস্কৃতৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাৰ বাবে এই বৰ্ণবোৰ অসমীয়াতো তালব্য উষ্ম হিচাপে উচ্চাৰণ হ'ব লাগিছিল। কিন্তু অসমীয়াত এইকেইটা দন্ত্যমূলীয় উষ্ম ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। শ, খ ৰ দৰে উচ্চাৰণ নহ'লে দন্ত্যমূলীয় চ-ৰ দৰে হয়। মিচিং ভাষাতো চ, জ দন্ত্যমূলীয়। গতিকে চ, জ আৰু শ-ৰ দন্ত্যমূলীয় উচ্চাৰণ মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱ বা তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলিব পাৰি। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত তালব্য উষ্ম ধ্বনি থকাৰ কথা ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে উল্লেখ কৰিছে। তিব্বত-বৰ্মীয় বড়ো, ৰাভা, মিচিং, কাৰ্বি ভাষাত ইয়াৰ উপস্থিতি গম পোৱা নাযায়।

সুৰ (tone) তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাসমূহৰ বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত অন্যতম। মিচিং ভাষাতো দুটা সুৰ পোৱা যায়। একে উচ্চাৰণ স্থানৰ স্বৰ ধ্বনি হ্রস্ব আৰু দীৰ্ঘ এই দুটা ৰূপত উচ্চাৰণ কৰা হয়। হ্রস্ব-দীৰ্ঘৰ পাৰ্থক্য নাৰাখিলে অৰ্থৰ বিভ্ৰাট ঘটে। মিচিং ভাষাত ব্যৱহৃত এনে হ্রস্ব-দীৰ্ঘ প্ৰক্ৰিয়াটোক মিচিং ভাষীয়ে অসমীয়া কওঁতেও ৰাখে। বিশেষকৈ অসমীয়া শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰটো মিচিং-ভাষীয়ে দীৰ্ঘ উচ্চাৰণ কৰাৰ প্ৰৱণতা ৰাখে। আনহাতে অসমীয়া ভাষাৰ স্বৰ ধ্বনিত হ্রস্ব দীৰ্ঘৰ পাৰ্থক্য নাই। সম্ভৱতঃ মিচিং-ভাষীৰ উচ্চাৰণৰ প্ৰভাৱত উজনি অসমত কথিত

* অসমীয়া ভাষাত দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনি নাইকিয়া হোৱাৰ সম্পৰ্কত মোৰ এটা ব্যক্তিগত সুকীয়া ধাৰণা আছে। সেই ধাৰণাটো হ'ল—অসমৰ শতকৰা এশ ভাগ মানুহেই তামোল খোৱাৰ অভ্যাস ৰাখিছিল আৰু সেই অভ্যাস এতিয়াও আছে। মুখত তামোল চোবাই কথা ক'লে দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰে। বহু শতিকা জুৰি অসমৰ মানুহৰ এনে অভ্যাসৰ কাৰণেই হয়তো দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনি দন্ত্যমূলীয় হিচাপে উচ্চাৰণ হ'বলৈ ধৰিলে।

ৰূপত কেতবোৰ শব্দত দীৰ্ঘ উচ্চাৰণ কৰাৰ প্ৰৱণতা আহিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে—কোনো মিচিং ভাষীয়ে 'পানী দেচোন' বা 'পানী দিয়াচোন' বাক্যটো 'পা-নী দে-চুন' বুলিহে উচ্চাৰণ কৰে। সেইদৰে দিছিল = দি-ছিল, নিছিল = নি-ছিল, পিছিল = পি-ছিল। এই শব্দকেইটাৰ প্ৰথম অক্ষৰৰ স্বৰটোত মিচিং-ভাষীৰ দৰেই অসমীয়া ভাষীয়েও উচ্চাৰণ কৰে। এই ধৰণৰ দীৰ্ঘস্বৰ উচ্চাৰণ মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফলত হ'ব পাৰে।

অসমীয়া ভাষাত উচ্চাৰিত মধ্য-পশ্চ 'ও' মিচিঙত নাই। তাৰ সলনি 'উ' উচ্চাৰণ হয়। আপোন, দাপোন, তামোল, এই ধৰণৰ শব্দবোৰ মিচিং ভাষীয়ে ক্ৰমে আপুন, দাপুন, তামুল ৰূপত উচ্চাৰণ কৰে। সম্প্ৰতি উজনি অসমৰ কথিত ৰূপত সবহভাগ মানুহৰ মুখত এই 'ও' আৰু 'উ'-ৰ পাৰ্থক্য নোহোৱা হৈছে। ইয়াে হয়তো মিচিং ভাষাৰেই প্ৰভাৱৰ ফল।

সেইদৰে মিচিং ভাষাত মধ্য-নিম্ন অ' (o) নাই। নিম্ন অ (o) আছে। অসমীয়া অ' উচ্চাৰণ থকা শব্দবোৰ মিচিঙে অ-ৰ দৰে উচ্চাৰণ কৰে। যেনে—হ'ল > হল, গ'ল > গল, দ'ল > দল। উজনি অসমত অসমীয়া ভাষীয়েও আজিকালি এই শব্দবোৰ মিচিঙৰ দৰে হল, গল, দল ইত্যাদি ৰূপতহে উচ্চাৰণ কৰা শুনা যায়। ইয়াকো মিচিং ভাষাৰেই প্ৰভাৱ বুলিব পাৰি।

অসমীয়াত নিত্য বৰ্তমান কালৰ অনুজ্ঞা অৰ্থত কৰা, খোৱা, দিয়া শব্দৰ শেষৰ স্বৰত অনুনাসিক অৰ্থাৎ চন্দ্ৰবিন্দুযুক্ত উচ্চাৰণ হয়। যেনে— তুমি খোৱা, তেওঁক দিয়া, উদ্ভৰ লিখা। এইবোৰ বৈয়াকৰণিক। মিচিং ভাষাত অনুনাসিক ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ নাই। গতিকে এই বাক্যবোৰ তুমি খোৱা, তেওঁক দিয়া, উদ্ভৰ লিখা—ৰূপত উচ্চাৰণ কৰে। আজিকালি অসমীয়া ভাষীও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। অনুজ্ঞা অৰ্থত ব্যৱহৃত অনুনাসিক উচ্চাৰণ আজি শুনাই নাপাওঁ।

উজনি অসমৰ কথিত ৰূপৰ পৰিৱৰ্তনৰ বিষয়ে গুৰুত্ব দি আলোচনা কৰাৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে—অসমৰ মান্য ভাষা এই কথিত ৰূপৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই গঢ় লৈছিল। ভাষাই সদায় কথিত ৰূপতহে পৰিৱৰ্তন লাভ কৰে। তাৰ বহু পিছতহে লিখিত ৰূপত এই পৰিৱৰ্তন সাধিত হয়। সময়ৰ লগে লগে ব্যাকৰণ আৰু অভিধানো পৰিৱৰ্তন হ'বলৈ বাধ্য হয়। মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফলত অসমীয়া ব্যাকৰণ অভিধানবোৰো যে পৰিৱৰ্তন নহ'ব তাক কোৱা টান।

৩। ৰূপতাত্ত্বিক : ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত সাধাৰণতে এটা ভাষাৰ ওপৰত আন এটা ভাষাৰ প্ৰভাৱ কমকৈ পৰে। কিন্তু বহু কাল জুৰি দুটা ভাষা-ভাষীয়ে সহায়স্থান আৰু সাংস্কৃতিক আদান-প্ৰদান কৰিলে ৰূপতাত্ত্বিক প্ৰভাৱ সহজ হৈ পৰে। পূৰ্বে

উনুকিয়াই আহিছোঁ যে মিচিংসকল দ্বিভাষীক। মিচিং অধ্যুষিত অঞ্চল বা গাঁৱৰ পৰা ওলাই অহাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাতেই কথোপকথন কৰিব লগীয়া হয়। এনে পৰিস্থিতিত যিকোনো মিচিং ভাষীয়ে নিজৰ ভাষাৰ ৰূপৰ আলমত অসমীয়া ভাষাকো ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ গাঁথনিক ৰূপত পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা গৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ বিভক্তিৰ ৫মী বিভক্তি প্ৰকৃততে নাই। প্ৰাচীন অসমীয়াত ৫মী বিভক্তি হিচাপে ‘-ৰ হস্তে’ (কৈৰ হস্তে আসি আছ কোথেৰ ব্ৰাহ্মণ) ব্যৱহাৰ আছিল। মান্য অসমীয়াত ‘-ৰ পৰা’ৰ ব্যৱহাৰ আছে। অৰ্থাৎ ৬ষ্ঠী বিভক্তিৰ ‘-ৰ’ৰ লগত ‘পৰা’ যোগ দি পঞ্চমী বিভক্তি কৰা হৈছে। অনুৰূপভাৱে তিব্বত-বৰ্মীয় বড়ো কছাৰী, চুতীয়া, মিচিং ভাষাতো পঞ্চমী বিভক্তি পোৱা নাযায়। মিচিং ভাষাত পঞ্চমী বিভক্তিৰ বাবে ৬ষ্ঠীৰ ‘-ক্কা’ৰ লগত তৃতীয়াৰ ‘-লক্’ যোগ দি কৰা হয়। যেনে—

বৃক্কালক্ পাংত — তেওঁৰ পৰা পালোঁ।

দিম্বিলক্কা গৃদংকু — দিম্বীৰ পৰা আহিছেগৈ।

(বিঃদ্রঃ—সৰ্বনামৰ পিছত ‘-ক্কালক্’ আৰু বিশেষ্যৰ পিছত ‘-লক্কা’ এইদৰে ওলট-পালটকৈ ব্যৱহাৰ হ’ব পাৰে।)

এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়াৰ পঞ্চমী বিভক্তিৰ গঠনত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱো নুই কৰিব নোৱাৰি।

নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয় : অসমীয়া ভাষাত -খন, -টা, -টো, -টি, -ডাল, -খিলা, -চেৰেক ইত্যাদি বিভিন্ন নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয় আছে। অসমীয়াৰ ভগ্নী ভাষা বাংলা, উৰিয়া আৰু মৈথিলী ভাষাত ইমানবোৰ প্ৰত্যয় পোৱা নাযায়। অসমৰ তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাবোৰত এনে বহু প্ৰত্যয় পোৱা যায়। কিন্তু অসমীয়াত এই নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কেতিয়াবা সুনিৰ্দিষ্ট নিয়ম পালন কৰা দেখা নাযায়। (উদাহৰণ— ঘৰখন, ঘৰটো; তামোলখন, তামোলটো ইত্যাদি)।

মিচিং ভাষাতো গোটা, চেপেটা, দীঘল, পাতল, বস্ত্ৰৰ আকৃতি অনুসৰি আৰু জীৱ-জন্তুৰ আকৃতি অনুযায়ী বিভিন্ন নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ হয়। আকৃতি অনুযায়ী সিবিলাকৰ ব্যৱহাৰ সুনিৰ্দিষ্ট। এই প্ৰত্যয়বোৰ সংখ্যাবাচক শব্দৰ লগতো সংযোগ হয়। যেনে—

{প্}— গোটা, ঘূৰণীয়া, গোলবস্ত্ৰ অৰ্থাৎ কণী, আলু আদিৰ দৰে বস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত। আপ্ (গোটা কণী বা আলু এটা), প্ৰিঞ (দুটা কণী), প্ৰিয়িং (দহটা কণী), প্ৰুঙ (পাঁচটা গোল বস্ত্ৰ)।

{দৰ্}— পহ, জীৱ-জন্তু আদিৰ ক্ষেত্ৰত।
আদৰ্ (এটা বা এজনী), দৰ্ৰিঞ (দুটা বা দুজনী), দৰ্ৰপি (চাৰিটা বা চাৰিজনী)।

{বাৰ্}— টকা বা নোটৰ ক্ষেত্ৰত।
আবাৰ্ (এটকা), বাৰ্ঙ (পাঁচ টকা) বাৰ্কেং, বাৰকাং (ছটকা)

{বৰ্}— চেপেটা, পাতল বস্ত্ৰ (কাগজ, পাত আদিৰ দৰে)ৰ ক্ষেত্ৰত।
বৰ্ৰিঞ (দুখিলা), বৰ্ৰম্ (তিনিখিলা), বৰ্ৰঙ (পাঁচখিলা)।

{চং}— দীঘল (বাঁহৰ দৰে), ঘৰ (দীঘল দীঘল মিচিং ঘৰ) আদিৰ ক্ষেত্ৰত। চংগ্ৰিঞ (দুডাল), চং পিঃ (চাৰিডাল), অকুম চং গ্ৰিঞ (দুঘৰ), অকুম চংপি (চাৰি ঘৰ)।

বস্ত্ৰ আৰু জীৱ-জন্তুৰ আকৃতি অনুযায়ী বিভিন্ন নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ আৰু এই প্ৰত্যয়বোৰ সংখ্যাবাচক শব্দৰ লগত সংযোগ হোৱাৰ প্ৰক্ৰিয়াটো সম্ভৱ মিচিং ভাষাৰ পৰা অসমীয়ালৈ আহিছে। মিচিং ভাষাত সংখ্যাবাচক শব্দৰ পাছত আৰু নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় আগত যোগ হয়। এই পদ্ধতিটোও বিশেষভাৱে মন কৰিব লগীয়া। অসমীয়াত কিন্তু ইয়াৰ ওলোটো।

পুৰুষবাচক নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় : অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত -এৰ, -এৰা, -এক আদি পুৰুষবাচক নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ সম্পৰ্কত ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কৈছে। সেইদৰে ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই বড়ো ভাষা আৰু ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে দেউৰী-চুতীয়া ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কৈছে। বড়ো ভাষাত পুৰুষ আৰু সন্মোখন শব্দ দুটা জোঁট খাই এটা হৈ পৰে। ইয়াত সুকীয়া প্ৰত্যয় যোগ নহয়। যেনে—

আং / আ = মই; আদা — (মোৰ) ককাই
আমাই — (মোৰ) মোমাই।

নাং / নী / নীম্ = তুমি; নাংদা — (তোমাৰ) ককায়েৰা,
নীমা — (তোমাৰ)মাৰা,
নীম্ফা — (তোমাৰ) পিতাৰা।

বি / ফি = সি, তাই; বিদা — (তেওঁৰ) ককায়েক
ফিফা, বিফা — (তেওঁৰ) পিতাক।

মিচিং ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দত দুই প্ৰকাৰৰ অৰ্থাৎ সন্মোখন আৰু প্ৰসংগ এই দুই বিধৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় আছে। যেনে—

প্ৰসংগ বা উল্লেখ : ঙ্কা আনী— মোৰ মা, (বা আই)।

বৃকা আনী— তেওঁৰ মাক।

সম্বোধন : আই নাঃন্— অ' আই

আই বাঃব্— অ' দেউতা।

সেইদৰে সম্বোধন আৰু প্ৰসংগত শব্দবোৰ তলত দিয়াৰ দৰে ভিন্ন হয়।

সম্বোধন	প্ৰসংগ
নাঃন্, অউ,— আই, মা	আনী— মাক
বাঃব্, বাঃব্ — দেউতা	আবু — দেউতাক
তাঃত, তাঃত — ককা	আত — ককা দেউতাক
যাঃয়, যাঃয় — আইতা	আয় — আইতাক
কাঃক্ — মোমাই, পেহা	আক্ — মোমায়েক, পেহাক
প্ৰিঃ প্ৰিঃ, এগঃপ্ৰিঃ — মামী, পেহী	আপ্ৰিঃ — মামীয়েক, পেহীয়েক।

প্ৰসঙ্গত ব্যৱহৃত শব্দবোৰ পুৰুষ অনুযায়ী পৰিৱৰ্তন নহয়। এই ক্ষেত্ৰত মিচিং ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা পোনপটীয়াকৈ ক'ব নোৱাৰি যদিও অসমীয়া ভাষাৰ পুৰুষবাচক নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা সমূহৰ পৰাই আহিছে তাক অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি।

লিংগভেদ : সংস্কৃত ভাষাত লিংগ প্ৰকৰণ বৈয়াকৰণিক আছিল যদিও অসমীয়াত সেই প্ৰকৰণ বঞ্চিত হোৱা নাই। লিংগ প্ৰকৰণৰ ক্ষেত্ৰত অ-বৈয়াকৰণিক পদ্ধতিটো সম্ভৱ আৰ্যভিন্ন তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱত গঢ় লৈছে।

অসমীয়াৰ দৰে মিচিং ভাষাতো লিংগ বৈয়াকৰণিক নহয়। উভয় লিংগবাচক শব্দ আৰু মতা মাইকী সহজে ধৰিব নোৱাৰা জীৱ-জন্তু বা প্ৰাণীৰ ক্ষেত্ৰত 'মতা' আৰু 'মাইকী' শব্দ সংযোগ কৰি লিংগ সূচোৱা হয়। অসমীয়াতো এই অনুৰূপ পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হয়। যেনে—

মিলং তানিঃ — মতা মানুহ	মিমী তানিঃ — মাইকী মানুহ
কঃ মিলং — মতা ল'ৰা	কঃ মিমী — মাইকী ছোৱালী
মেন্‌জেগ্ আব — মতা ম'হ	মেন্‌জেগ্ আনী — মাইকী ম'হ
আকিঃ আব — মতা কুকুৰ	আকিঃ আনী — মাইকী কুকুৰ।

অসমীয়াত 'মতা', 'মাইকী' এই দুটা মুক্ত ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰি লিংগভেদ সূচোৱা পদ্ধতিটো মিচিং ভাষাৰ পৰাও আহিব পাৰে।

৪। বাক্য বিন্যাস : অসমীয়া আৰু মিচিং দুয়োটা ভাষাৰে বিন্যাস পদ্ধতি কৰ্তা+কৰ্ম+ক্ৰিয়া এই প্ৰক্ৰিয়াত সংবদ্ধ। বাক্যত ব্যৱহৃত শব্দৰ অৱস্থানৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিলেও দুয়োটা ভাষাৰ বিভক্তিৰ অৰ্থ উদ্ধাৰত সহায়ক হয়। এই ক্ষেত্ৰত বাক্য

বিন্যাসত মিচিং ভাষাই অসমীয়া ভাষাত প্ৰভাৱ পেলাব পৰা সম্ভাৱনা কম। কিন্তু সাম্প্ৰতিক কালত অসমীয়া বাক্যত কিছু পৰিৱৰ্তন লক্ষ্য কৰা হৈছে। সেইবোৰ মিচিং বাক্যৰ (অৰ্থাৎ মিচিং-ভাষীৰ) প্ৰভাৱ বুলি অনুমান কৰা যায়।

বিভক্তিহীনতা : আজি উজনি অসমৰ কথিত বাক্যত প্ৰায়ে বিভক্তি যোগ নকৰাকৈ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। উজনিতেই মিচিং-ভাষীৰে সংখ্যাধিক্য আছে। মিচিঙে অসমীয়া বাক্য কওঁতে নিজৰ ভাষাৰ বাক্যৰ আলমত কিছু ক্ষেত্ৰত বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নকৰাকৈ, অথবা ৪ৰ্থী বিভক্তিৰ সলনি ৭মী বিভক্তি ব্যৱহাৰ কৰে। সেই প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাতো পৰিছে। তলৰ উদাহৰণকেইটা লক্ষ্য কৰিব পাৰি—

(ক) মিচিং আৰু আদী ভাষাত ওয় পুৰুষৰ একবচনৰ কৰ্তা কাৰকত বিভক্তি নোহোৱাকৈ বাক্য ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। যেনে—

(১) ইন্দিৰা গুয়ে— ইন্দিৰাই যাব।
ৰাম গুদ— ৰামে যায়। }—আদী ভাষা

(২) ঙ চিলং গুয়ে— মই চিলং (লৈ) যাম।
ন অকল গুয়েন্— তুমি ক'ত যোৱা?
(তুমি ক'লৈ যোৱা)? }—মিচিং ভাষা

ইয়াৰ (১) নং বাক্যৰ উদাহৰণত আদী ভাষাত ১ম বিভক্তিৰ চিহ্ন '-ব্' (এ) নাই। (ইন্দিৰা-ব্, ৰাম-ব্ হ'ব লাগিছিল)। (২) নং উদাহৰণত ৪ৰ্থী বিভক্তি '-পী' (লৈ) যোগ নোহোৱাকৈ (চিলংপী = চিলঙলৈ হ'ব লাগিছিল) ব্যৱহাৰ হৈছে। 'অকলপী' (ক'লৈ) শব্দৰ ৪ৰ্থীৰ পৰিৱৰ্তে ৭মী '-ল' (ক'ত) ব্যৱহাৰ হৈছে। মিচিং ভাষাৰ বাক্যত বিভক্তি এইদৰেই ব্যৱহাৰ হয়।

এই ধৰণে শব্দ বিভক্তি সলাই অসমীয়া বাক্যত আজিকালি ব্যৱহাৰ কৰা দেখা গৈছে। যেনে—

ক'ত যোৱা? (হ'ব লাগিছিল— ক'লৈ যোৱা, বা কেনি যোৱা?)
চিলং যাওঁ (হ'ব লাগিছিল— চিলঙলৈ যাওঁ)।

এই ধৰণে বিভক্তি নোহোৱাকৈ বা বিভক্তিৰ সালসলনি কৰি বাক্য ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰৱণতাটো সম্ভৱতঃ মিচিংভাষীৰ পৰাই আহিছে, অৰ্থাৎ মিচিং ভাষাৰেই প্ৰভাৱ বুলিব পাৰি। □

বিঃদ্ৰঃ—মিচিং ভাষাৰ সঠিক উচ্চাৰণৰ কাৰণে উচ্চ কেন্দ্ৰীয় স্বৰ হিচাপে 'অ্' আৰু মধ্য কেন্দ্ৰীয় স্বৰ হিচাপে 'আ্' প্ৰতীক দুটা লোৱা হৈছে। বাকীবোৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন প্ৰায় অসমীয়াৰ দৰেই হ'ব। স্বৰৰ দীৰ্ঘ ৰূপ বুজাবলৈ কলন (ঃ) ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।
—লেখক।

প্ৰসংগ পুথি

১. কালিবাম মেধি— ‘অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব’, ২য় সংস্কৰণ, ১৯৮৮।
২. বাণীকান্ত কাকতি— Asamese, Its Formation and Development, গুৱাহাটী, ১৯৬২
৩. বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা— ‘অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি’, গুৱাহাটী।
৪. প্ৰতাপ চন্দ্ৰ চৌধুৰী— ‘The History of Civilisation of the People of Assam, গুৱাহাটী, ১৯৫৯।
৫. প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য— A descriptive Analysis of the Boro Language, গুৱাহাটী, ১৯৭৭
৬. উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী— ‘অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ’, গুৱাহাটী, ১৯৯১।
‘অসমীয়া ভাষাত থলুৱা ভাষাৰ উপাদান’ (প্ৰবন্ধ), পূৰ্বোত্তৰ ভাষা সমিতি (গুৱাহাটী, ১৯৮৬)ৰ ‘জনজাতীয় ভাষা’ পুথিত সন্নিবিষ্ট।
৭. নাহেন্দ্ৰ পাদু— ‘অসমীয়া সংস্কৃতিৰে জনজাতীয় বৰঙণি’, শিৱসাগৰ, ১৯৮৮।
‘মিচিং-অসমীয়া পাঠ’ যোৰহাট, ২য় সংস্কৰণ, ১৯৮৮।
‘মিচিং ভাষাৰ আভাস’, ধেমাজি, ১৯৯৭।
৮. S. N. Wolfenden— ‘Outlines of Tibeto-Burman Linguistic Morphology’, 1929.

অসমীয়া ভাষাত জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান

(ৰাভা ভাষাৰ বিশেষ উল্লেখনিসহ)

ড° উপেন ৰাভা হাকাচাম

০.০.

অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত বসবাস কৰি অহা ভাৰতৰ অন্যতম ভৈয়াম জনজাতি হ’ল ৰাভাসকল। ইণ্ডো-মংগোলয়দ নৃ-গোষ্ঠীৰ চীন-তিব্বতীয় প্ৰধান ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ অসম-বৰ্মীয় বড়ো বৃহত্তৰ ভাষা সমষ্টিৰ অন্তৰ্গত ৰাভা ভাষী আৰু ৰাভাসকল শিক্ষা আৰু সাহিত্যৰ দিশত পিছপৰা যদিও নিজস্ব ভাষা-কলা-সংস্কৃতিৰে চহকী। লোকগীত, লোকনৃত্য আৰু অন্যান্য সাংস্কৃতিক দিশত এই জনগোষ্ঠী অতিকৈ আগবঢ়া। যোৱা কেইবাবছৰে ৰাষ্ট্ৰীয় তথা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় স্তৰত কেইবাগৰাকীও শিপিনীয়ে নিজৰ বয়ন শিল্প প্ৰদৰ্শন কৰি খ্যাতি অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে আৰু লোক-সংগীতৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজেন পাম আৰু ভাষা-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজেন ৰাভাৰ নামো বিশেষভাৱে স্মৰণীয়।

০.১.

ৰাভাসকল কেইবাটাও গোষ্ঠীত বিভক্ত। ইয়াৰে ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচাই নিজৰ দোৱানেৰে আৰু বাকীবিলাকে অৰ্থাৎ পাতি, দাহতি, টোটলা, বিটলা আৰু হানাই ভঙা অসমীয়া বা ‘ৰাভামিজ’ভাষাৰে কথা-বতৰা পাতে। ‘ৰাভামিজ’, ‘নাগামিজ’ আৰু ‘নেফামিজ’ৰ দৰে নামনি অসমত ৰাভাসকলৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত ৰাভা আৰু অসমীয়াৰ এক মিশ্ৰিত ৰূপ, যিটো পণ্ডিতসকলে নৃ-গোষ্ঠীয় উপভাষা (Ethnic Dialect) বা ক্ৰেওল (Creole) বুলি অভিহিত কৰিছে। ১৯৭১ চনৰ লোকপিয়লৰ তথ্য অনুযায়ী সমূহ ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ এক তৃতীয়াংশতকৈ কম সংখ্যক লোকেহে ৰাভা ভাষা জানে আৰু দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰে। বাকী দুই তৃতীয়াংশৰো বেছি ভাগেই অসমীয়াৰ এই আঞ্চলিক ৰূপটোকে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। তেওঁলোকে ৰাভা ভাষা বুজি পালেও ৰাভা ভাষাৰে কথা-বতৰা পাতিব নোৱাৰে। অৰ্থাৎ তেওঁলোকৰ সমাজত ৰাভা ভাষাৰ

45159/20

প্রচলন নাই। অতি প্রাচীন কালৰ পৰাই অসমীয়া প্ৰভৃতি আৰ্য ভাষা-ভাষীলোকৰ সৈতে সহায়স্থান কৰি আহিছে আৰু হিন্দু ধৰ্মৰ বিভিন্ন পন্থা অৱলম্বন কৰি পাহাৰীয়া ঠাইৰ কুম খেতি পৰিত্যাগ কৰি ভৈয়ামত পানী খেতি কৰি, গৰু, ম'হ পুহি জীৱন যাপন কৰিছে বাবে এওঁলোকৰ সমাজত আৰ্য ভাষা হিন্দু অসমীয়াৰ বিশেষ সমাদৰ আছে। সেই বাবে অসমীয়া আদি আৰ্য ভাষা-ভাষী লোকসকলক ৰাভা সমাজে 'লেমাতাং' অৰ্থাৎ 'ভাল লোক' আৰু তেওঁলোকৰ কথিত ভাষাক 'লেমাকাথা' অৰ্থাৎ 'ভাল মাত' আৰু তেওঁলোকৰ পূজিত দেৱ-দেৱীক 'লেমাবায়' অৰ্থাৎ 'ভাল দেৱতা' বুলি শ্ৰদ্ধাসহকাৰে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। আনকি ৰাভাসকলৰ মাজত 'লেমাবাত্ৰায়' নামৰ গোত্ৰ এটাও পোৱা যায়। কিন্তুদন্তী অনুযায়ী এই গোত্ৰৰ পূৰ্বপুৰুষে ৰাভা সমাজত প্ৰচলিত নৰবলি প্ৰথা বোধ কৰিছিল। ৰাভাৰ আদিম পুৰুষ বা আদি ৰজা দদানব অন্যতম সেনাপতি আছিল 'লেমা নোককলতানোক' অৰ্থাৎ আৰ্যকুল কলিতা কুলত জন্মগ্ৰহণ কৰা বীৰ মৰুৎক্ষত্ৰীয় বা মাৰুৎক্ষত্ৰী। এই পৰিপ্ৰেক্ষিততে ৰাভা ভাষাত সংস্কৃতমূলীয় অপভ্ৰংশ স্তৰৰ আৰু অসমীয়াৰ কামৰূপী-গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দ-সম্ভাৱন লগতে ৰূপ গাঁথনি আৰু বাক্য গাঁথনিৰ সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়।

১.০. অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ বিকাশ আৰু সমৃদ্ধিত অসমৰ থলুৱা ভাষাসমূহৰ যে বিশেষ অৱদান আছে এই সম্বন্ধে পণ্ডিতসকল একমত। গ্ৰীয়েৰ্ছন, ড° সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জী, কালিৰাম মেধি, ড° বাণীকান্ত কাকতি, ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী এই ক্ষেত্ৰত অগ্ৰগণ্য।

১.১. পণ্ডিতসকলে তেওঁলোকৰ মন্তব্যৰ ভিত্তি হিচাপে হাততে পোৱাকৈ থকা বড়ো, খাছী-চাওঁতালী, টাই-আহোম আদি আৰ্যভিন্ন ভাষাসমূহৰ পৰা সমল আহৰণ কৰিছিল। কিন্তু অনাচৰ্চিত বহু থলুৱা ভাষা সম্প্ৰতি বহুল সমাদৃত। যেনে—ৰাভা, গাৰো, কাৰ্বি, মিছিং আদি ভাষাৰ পৰা সমল লৈ প্ৰত্যাযিত কৰা হোৱা নাছিল। অসমীয়া ভাষাৰ কালিকা বা স্বকীয় বৈশিষ্ট্য সম্বন্ধে বিতৰ্কিত তেনে কিছুমান উপাদান ৰাভা-গাৰো আদি ভাষাৰ মাধ্যমেৰে নকৈ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰিব পৰা যায়। অৱশ্যে এই আৰ্যভিন্ন থলুৱা উপাদানৰাজি কিমান পৰিমাণে কি কি ভাষাৰ পৰা আহিছে এই বিষয়ে তেওঁলোকৰ মতৰ অমিল আছে।^১ অতি সম্প্ৰতি মোৰ দ্বাৰা কৃত 'ৰাভা কথিত ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা: এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন' শীৰ্ষক গৱেষণাগ্ৰন্থত

(গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পি.এইচ.ডি. ডিগ্ৰীৰ বাবে প্ৰদত্ত গৱেষণা গ্ৰন্থ, ১৯৯৭) ৰাভা আৰু অসমীয়াৰ ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব, বাক্যতত্ত্ব আৰু শব্দভাণ্ডাৰৰ সাদৃশ্য-বৈসাদৃশ্য সম্বন্ধে আৰু পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱৰ বিষয়ে বিস্তাৰিত আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াত অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত ৰাভা ভাষাৰ উপাদান সম্বন্ধে অনাচৰ্চিত নতুন দিশ কেতবোৰৰ আলোকপাত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

২.১. অসমীয়া এটা আৰ্যমূলীয় ভাষা যদিও অসমীয়াত বহুতো আৰ্যভিন্ন উপাদান আছে। ৰাভাও অসমৰ এটা অতি প্ৰাচীন আৰ্যভিন্ন ভাষা। সেইবাবে অসমীয়াত প্ৰত্যক্ষভাৱে বা পৰোক্ষভাৱে ৰাভাৰ উপাদান থকাটো স্বতঃসিদ্ধ কথা। ধ্বনি বা উচ্চাৰণ বীতিৰ ফালৰ পৰা চাবলৈ গ'লে অসমীয়াত সংস্কৃতৰ দস্ত্য, তালব্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য বৰ্ণৰ প্ৰয়োগ নাই আৰু তাৰ ঠাইত দস্ত্যমূলীয় বৰ্ণৰহে প্ৰয়োগ আছে। সেইদৰে অসমীয়াত স্বৰৰ মাত্ৰা স্পষ্টকৈ কাণত নাৰাজে। তাৰ পৰিৱৰ্ত্তে অসমীয়াত সুৰ-লহৰ হে কাণত বাজে আৰু বাক্যত অৰ্থ বোধগম্য কৰাটো সহায় কৰে। এই সকলোবিলাক বৈশিষ্ট্য ৰাভা আদি তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাত পোৱা যায় বাবে পণ্ডিতসকলে এইটো তিব্বত-বৰ্মীয় উপাদান বুলি ক'ব বিচাৰে। মন কৰিবলগীয়া কথা এইটোৱে যে অসমীয়াত সংস্কৃত স্বৰাস্ত বিশেষকৈ অ-কাৰাস্ত শব্দৰ অৰ্থ তৎসম বা তৎসম বা তদ্ভৱ ৰূপত ব্যঞ্জনান্ত অৰ্থাৎ হলান্ত হয়। অন্যস্থানতো প্ৰায়ে সমীভৱন বা স্বৰসংগতি হৈ বেলেগ বৰ্ণলৈ ৰূপান্তৰ হয়। উদাহৰণস্বৰূপে বৰ্ষ > বছৰ/bosor, জন্ম > জনম/ZOnDm, স্বৰ্গ > সোণ/xon, কৰ্ম > কাম/kam, স্বৰ্গ > সৰগ/xorog ইত্যাদি। সেইদৰে অক্ষৰাস্ত বা শেষ অক্ষৰত যদি হ/h/ থাকে তেন্তে মান্য অসমীয়াত 'হ' বৰ্ণ লোপ হয় আৰু কামৰূপী আদি উপভাষাত হ/ha/ হয়। যেনে— লৌহ > লো/লোহা; লাক্ষা > লা, লাহা ইত্যাদি। এই ধ্বনিগত পৰিঘটনাটোৰ যথাযথ ব্যাখ্যা অসমীয়াত পোৱা নাযায়। কিন্তু ৰাভা, বড়ো আদি ভাষাৰ জৰিয়তে ইয়াৰ এটা সুন্দৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব পাৰি। ৰাভা-বড়ো আদি ভাষাত নিম্ন সংবৃত্তৌষ্ঠ্য অ/ɔ/ স্বৰধ্বনি নাই আৰু শব্দৰ অন্ত্যস্থানত হ/h/ ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ সমুলি প্ৰয়োগ নাই। সেইবাবে এইবোৰ ভাষাত সংস্কৃত বা অন্যান্য আৰ্যমূলীয় অ-কাৰাস্ত শব্দৰ বিকৃতি ঘটি বি'ছাৰ/bisar/< বৰ্ষ, জি'নাম/Zinam/< জন্ম, সোণা/sona/< স্বৰ্গ, কামি/Kami/< কৰ্ম, ছিৰ্গি/sirgi/< স্বৰ্গ আদিৰ দৰে ৰূপ হয়। সেইদৰে দহা (দ) চাহা (চাহ) আদি অকল আকাৰন্ত হ ব্যঞ্জনৰ/ha/ প্ৰয়োগহে ৰাভা-বড়ো আদিত আছে।^২

২.২. অসমীয়াত এটা শব্দত ওচৰা-ওচৰিকৈ দুটা মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ নহয়—এনে পৰিস্থিতিত সাধাৰণতে পাহৰটোৰ অল্পপ্ৰাণীভৱন ঘটে।

যেনে— বুভুক্ষা > ভুখ (কাম), ভোক; চক্ষু > চখু (কাম). চকু ইত্যাদি।
 ৰাভাতো এনে পৰিস্থিতিত পাছৰটো মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ অল্পপ্ৰাণীভৱন হয়।
 যেনে— খে (লাগ) : খেখে > খেকে (লাগাই দি), ফু (বিহ্বা হ) : থুফু > থুপু
 (বিহ্বাই দি), ভং (লাগ পা) : ধভং > ধবং (লাগ ধৰ) ইত্যাদি। আনহাতে
 কামৰূপী উপভাষাত হ'লে বড়ো ভাষাৰ দৰে দুটা মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ ওচৰা-
 ওচৰিকৈ প্ৰয়োগ হ'ব পাৰে। বড়ো ভাষাৰ খাফাল (কপাল), ফিথা (পিঠা)
 ফিথিকা (ফটিকা) আদি তেনে শব্দৰ উদাহৰণ। ৰাভাৰ এই ধ্বনিগত
 পৰিঘটনাটোৱে অসমীয়াতো প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে।

২.৩. অসমীয়াত হ আদ্যব্যঞ্জন আগমৰ কাৰ্টিংভাৱে হ'লেও উদাহৰণ
 আছে। অসমীয়াত প্ৰয়োগ হোৱা সংস্কৃত > অভিলাষ > *হাবিলাস > হাবিয়াহ
 শব্দৰ তদ্ভৱ ৰূপ ইয়াৰ সুন্দৰ উদাহৰণ (O.I.A. 435, 475)। সেইদৰে
 অবিহনে (বিহীন), আঁখে (গদিকা), অকুমাৰী (কুমাৰী), অকণ (কণ), অভাৱ
 (ভাৱ) আদি শব্দৰ দৰে অ/আ আদ্য স্বৰাগম হোৱাৰ উদাহৰণে অসমীয়াত
 অলেখ (O.I.A. 280, 281)। সেইদৰে অসমীয়াত বিশেষ বিশেষ পৰিস্থিতিত
 -হ, -ত, -দ, -ৰ আদি ব্যঞ্জনতো ৰ আৰু য শ্ৰুতি ধ্বনিৰ দৰে মধ্যগম হ'ব
 পাৰে। (O.I.A. 237, 238, 240, 425, 478, 556)। ৰাভা, বড়ো আদি
 ভাষাত হ আদ্য আগম এক নিয়মিত পৰিঘটনা। উদাহৰণ : সংস্কৃত অঙ্গাৰ >
 হাংগাৰ (ডিমাছা/বড়ো/ৰাভা), আয়ু/হায়ু (ডিমাছা) অন্ধকাৰ/হান্দাৰ (ৰাভা),
 ৰাভা শু-বে > হোবে (সীৱা), উছি > হছি (তাত) ইত্যাদি। ৰাভাত আখায়
 (আঁখে), আগম/গম (তলমূৰ কৰ), আনাৰে/নাৰে (লাহে) আদি আ আদ্য
 স্বৰাগম হোৱা ৰূপৰ দৰে চোন্দ্ৰাক < চোং-ৰাক (চেঙেলী), খান্দ্ৰাক < খান-ৰাক
 (কেঁচু); তু. আটঙীয়াৰ < আটন-ঈয়াৰ, খন্তেকীয়া < ক্ষণ-এক-ঈয়া (O.I.A §
 556); চান্দ্ৰি < চান-ৰি (চালনী), খান্দ্ৰা < খান-লা (টুকুৰা), হান্দ্ৰা < হান-লা
 (জেওৰা), তু. খান্দে < খান-এ, মাগুন্দী < *মাগ-নী/মখনা (O.I.A. § 425)
 থাংছ্ৰি < থাং-ছি (কেঁচু), ৰাংছ্ৰি < ৰাং-ছি (সন্ধিয়া) তু. বিৰাশী < বি-আশী,
 নিৰান্দ্ৰৈ < নি-ৰ-আন্দ্ৰৈ (O.I.A. § 478) আদি ৰূপৰ বহুল প্ৰয়োগ আছে।
 এনেধৰণৰ আদ্য আগম দুয়োটা ভাষাৰ ভাষাগত ক্ষেত্ৰত পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱৰ
 ফল হ'ব পাৰে।

২.৪. আন এটা উদাহৰণেৰে ধ্বনি ৰীতি বিষয়ক এই আলোচনাটি
 সামৰিব বিচাৰিছোঁ। অসমীয়াত নঞৰ্থক বুজোৱা ন ৰূপৰ মূল ক্ৰিয়া অনুসৰি
 সমীভৱন হয়। যেনে—কৰে-নকৰে, খায়-নাখায়, দিয়ে-নিদিয়ে, খেলোঁ-

নেখেলোঁ, বুজোঁ-নুবুজোঁ ইত্যাদি। সেইদৰে অনুৰূপ শব্দ সাধনৰ বেলিকাও একে
 ধ্বনি ৰীতিয়ে ক্ৰিয়া কৰে। যেনে—ঘৰ-চৰ, মাছ-তাছ, পিঠি-চিঠি, মুখ-চুখ
 ইত্যাদি। ৰাভা আদি তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষাত শব্দৰ সাধন বা ৰূপ প্ৰক্ৰিয়া সদায়
 এই অনুক্ৰমে হয়। যেনে- নুক-তুনুক (দেখ-দেখুৱা), বি-দিবি (ভাগ-ভাঙ), খে-
 য়েখে (লাগ-লাগা) আৰু নোক-থোক (ঘৰ-চৰ) মায়-ঘায় (ভাও-চাও), মুখুং-
 থুখুং (মুখ-চুখ) ইত্যাদি।

৩.০. ৰাভা আৰু অসমীয়াৰ ৰূপ ৰচনা বা ব্যাকৰণ ৰীতিৰো বহুখিনি
 সাদৃশ্য আছে। অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত ৰাভা ভাষাৰ ৰূপ গাঁথনিৰ যিকৈটো
 সম্ভাৱ্য উদাহৰণ আছে তাৰ বিষয়ে তলত চমুৱাই আলোচনা কৰা হ'ল—

৩.১. ৰাভা ভাষাতো অসমীয়াৰ দৰে সম্বন্ধবাচক শব্দত তৃতীয় পুৰুষৰ
 ৰূপত পৰ প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ আছে। ৰাভাৰ-ৰা প্ৰত্যয় ৰাভামিজত 'ৱাৰা' হৈ
 অসমীয়াৰ 'এৰা/-ৰা'-ৰ সৈতে সমৰূপতা লাভ কৰিছে বুলি ভাবিবৰ অৱকাশ
 আছে। যেনে— বাৱাৰা > বাপ বাৰা তু. বাপেৰা; ভুৱিৱা > বোহাৰীবাৰা তু.
 বোৱাৰীয়েৰা।

৩.২. ৰাভাত গাৰো, বড়ো আদি সমমূলীয়া ভাষাৰ আ পূৰ্ব প্ৰত্যয়যুক্ত
 সম্বন্ধবাচক শব্দ মাত্ৰে আদ্য আ লোপ হয় আৰু পাছৰটোৰ দ্বিৰুক্তি হয়। যেনে-
 আদা (গাৰো/বড়ো) দাদা তু. দাদা (অসমীয়া)। সেইদৰে ৰাভাৰ বাইদেউ
 বুজোৱা তু. গাৰোৰ আবি, ককাদেউতা বুজোৱা জুজু তু. গাৰোৰ আঙুচু আদি
 শব্দৰ গঠনৰ সৈতে অসমীয়াৰ মামা/মোমাই, কাকা/ককাই, দাদা/দদাই আদিৰ
 সাদৃশ্য মনকৰিবলগীয়া। ইয়াৰ উপৰিও ৰাভাত ডাঙৰ বা সৰু বুজোৱা, পিতৃ
 বা মাতৃ বুজোৱা শব্দ যোগে বিভিন্ন সম্বন্ধবাচক শব্দ গঠন কৰাৰ দৰে
 অসমীয়াতো বৰমা তু. আইচুং (ৰাভা), মাহী আই তু. আমাং (ৰাভা) আদি শব্দ
 গঠন হৈছে।

৩.৩. ৰাভাত শ্ৰেণীবাচক শব্দ মাত্ৰে থে, ত্ৰিপ, ছাম, বা আদি ৰূপ
 যথাক্ৰমে ফল, লতা, তৃণ, বাঁহ জাতীয় শব্দ গঠন কৰাৰ দৰে অসমীয়াতো
 কেতিয়াবা এনে সংযুক্ত ৰূপত শব্দ গঠন কৰা হয়। যেনে—বনগুটি, মায়গুটি,
 আলুগুটি, লাজুকীলতা, ভেবেলিলতা, আকাশীলতা, দুবৰিবন, মাদুৰিবন,
 ববচাবন, জাতিবাঁহ, কাকবাঁহ, বিজুলীবাঁহ ইত্যাদি। মন কৰিবলগীয়া কথা যে
 অসমীয়াত ৰাভা ভাষাৰে ব্যুৎপত্তি ব্যাখ্যা কৰিব পৰা বহুতো 'তো' পদযুক্ত
 চৰাই বুজোৱা শব্দ যেনে—টুনী, টোকোৰা, টিপটী, বটা; 'মা' পদযুক্ত জন্তু
 বুজোৱা শব্দ যেনে—মখনা, মাখুন্দী, মেকুৰী, মেচেকা, মলুৱা (বান্দৰ); 'না'

পদযুক্ত মাছ বুজোৱা শব্দ যেনে—নাৰ, নাছনী, দৰিকণা, খলিহনা, চেলকনা; 'থে' পদযুক্ত গছ-গছনি, ফল-মূলৰ নাম যেনে—থেকেৰা (থেকেং), থেৰেজু, থকমা, তিৰ্হ, টেপল ইত্যাদি শব্দৰ প্ৰয়োগ আছে। এইবোৰ নিশ্চয় ৰাভা শব্দ সাধন প্ৰক্ৰিয়াৰ সাদৃশ্যত গঠিত হোৱা অসমীয়া মৌলিক শব্দ। অসমীয়া লালুকী শব্দটোও ৰাভাৰ মাছৰ দৰে দেখা ভেকুলী অৰ্থসূচক 'নালুক' শব্দৰ ৰাভামিজৰ বেংলুক/বেন্দুলুকা/নালাংকী আদিৰ দৰে অসমীয়াকৰণ হোৱা ৰূপ। ভাষাবিদ ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে অসমীয়া পোনামাছ বা পোনাকণ শব্দটো ৰাভা ভাষাৰ পংনা শব্দৰ পৰা অহা বুলি ক'ব বিচাৰে। অসমীয়া পিঠা-পনা—এই অনুৰূপ শব্দটোৰ পিছৰ পনা শব্দটো ৰাভাৰ আন এটা পিঠা বুজোৱা পংনা শব্দৰ পৰাই আহিব পাৰে।

সেইদৰে অসমীয়াৰ সৈতে সাদৃশ্য থকা ৰাভা বিশেষ্য শব্দ কিছুমান হ'ল— পোখা (পংখা), চাঙেৰী (আমছিংগী), কেৰোণ (কেৰাং), কেৰেলুৱা (কালাগ্ৰাজি), খৰ (খা/খাৰাং), আচু কামি, ৰুৱা, চাং (চাংগ্ৰা), ঘিলা (গেলাও/গেৰক), টুকুৰা (টুক্ৰা), টোপোলা (তোপ্লা), সেও/সৈমান (ছেও/ছেম), বাৰী (বাৰী/বাদ্ৰা) আদি।

৩.৪. ৰাভাত ম/মা, ছ/ছা, ক/কা, ঙ/ঙা, ল/লা আদি প্ৰত্যয় যোগে বিশেষণ, ক্ৰিয়া বিশেষণ নতুবা ধাতু বা বিশেষ্যৰ লগত সৰু-ডাঙৰ, কম-বেছি আৰু স্বাৰ্থিক অৰ্থত প্ৰয়োগ আছে। অসমীয়াৰ লেহেম/লেহেমীয়া, লোধোমা, জলম; লেকেচি, কেৰেচীয়া, ধেপেচা, কালচা/কলচীয়া, ৰাংচা/ৰঙচুৱা, ঠেকেছ, আণ্ডচ; গৰক, থমক, চিটিক, নাইকা/নাইকীয়া, উদং, খৰাং, ওৰাং, জোলোঙা, গোটোঙা, গেঙ্কেলা, ঢপলা, টকলা, ৰমলিয়া আদি শব্দৰ ব্যুৎপত্তি সাধনত যে ৰাভাৰ উপবিউক্ত প্ৰত্যয়কেইটাৰ অৱদান নাই এনে কথা হ'ব নোৱাৰে।

৩.৫. ৰাভা ভাষাত কিছুমান প্ৰত্যয় বিভিন্ন শব্দৰ মাজত সোমাই ভিন ভিন অৰ্থত ৰূপ সাধন কৰাৰ উপৰিও শব্দ সাধনো কৰে। যেনে—

বাকক ছা 'এচুঙা' — বাকক থংছা 'আধা চুঙা'

প্ৰিম'-নি 'বনৰ' — প্ৰি'মিনি 'বনৰীয়া'

ছুক-জো 'পালে' — ছুকেজো 'পালেগৈ'।

অসমীয়াৰ কেইজন : কেইওজন, কেই-বা-জন; বাৰ মাহ : বাৰেওমাহ, পাঁচটা : পাঁচোটা ইত্যাদি শব্দৰ মাজত প্ৰয়োগ হোৱা ও বা এ আদি প্ৰত্যয়কেইটা ৰাভাৰ সৈতে প্ৰায় একে স্তৰৰ। ইয়াৰে বিশেষকৈ অনিশ্চয়তাবোধক বা প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ দুয়োটা ভাষাতে একে অৰ্থতে পোৱা যায়। যেনে— চাং বা

: কোনোবা, চাঙিবা : কাৰোবাৰ, আতানাৰা : কিয়বা, বেদোৱাৰা : কেতিয়াবা ইত্যাদি।

৩.৬. ৰাভা, বড়ো আদি ভাষাত কাৰক বিভক্তি শব্দ সাধনৰ প্ৰত্যয়ৰ দৰে বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়া বিশেষণ শব্দৰ গঠনত প্ৰয়োগ হয়। সাধাৰণতে সম্বন্ধ কাৰক সম্বন্ধীয় অৰ্থত বিশেষণ হিচাপে আৰু অধিকৰণ কাৰকত স্থানবাচক/কালবাচক ক্ৰিয়া বিশেষণ হিচাপে প্ৰয়োগ হয়। যেনে—

নো-নি (বড়ো) / নুকিনি (ৰাভা) তুঃ ঘৰচীয়া

হাগ্ৰা-নি (বড়ো) / প্ৰি'মিনি (ৰাভা) তুঃবনৰীয়া

অননায়ীন (বড়ো) / নাছীন (ৰাভা) তুঃ মৰমৰ

লামানি (বড়ো) / ৰামীন (ৰাভা) তুঃ বাটৰুৱা

অসমীয়াতো সম্বন্ধ কাৰক বিকল্পে বিশেষণবাচক প্ৰত্যয়ৰ দৰে ব্যৱহৃত হয়। যেনে—সোণৰ হৰিণ, (স্বৰ্ণ মৃগ) কিন্তু সোণালী জয়ন্তী (স্বৰ্ণ জয়ন্তী); বাটৰ নাট কিন্তু বাটৰুৱা মানুহ; ঘৰৰ আলহী কিন্তু ঘৰুৱা কথা ইত্যাদি। এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়াতো অৰীয়া (অৰ-ঈয়া), অৰুৱা (অৰ-উৱা), অৰা (অৰ-আ), অৰী (অৰ-ঈ) আদি প্ৰত্যয়সমূহত সম্বন্ধ পদৰ বিভক্তি-অৰ সংযুক্ত হৈ আছে বুলি এটা ধাৰণা জন্মে। (ড° কাকতিয়ে তলতীয়া, আগতীয়া, শেহতীয়া, দিনতীয়া আদি প্ৰত্যয়াস্ত ৰূপত -অত < O.I.A ত্ৰ অধিকৰণ কাৰকৰ বিভক্তিয়ুক্ত হৈ থকা ৰূপ হিচাপে ব্যাখ্যা কৰাৰ দৰে। চাওঁক, A. F. D. §§ 499, 655)।

বড়ো আৰু ৰাভা ভাষাটো বেছি সংখ্যক ক্ৰিয়া বিশেষণ পদেই অধিকৰণ কাৰকৰ বিভক্তিয়ুক্ত ৰূপহে। যেনে—তি' কাং (ৰাভা)/ছি'গাং (বড়ো) তুঃ আগে/আগত; কাফায় (ৰাভা)/খাথিয়াও (বড়ো) তুঃ কাষে/কাষত; মাজাৰি (ৰাভা) গেজেৰাও (বড়ো) তু : মাজে/মাজত, বু'ত্ৰি (ৰাভা) / দৈগ্ৰায় (বড়ো) তু : অহাবেলি ইত্যাদি। আনকি অসমীয়া -আই/-ই প্ৰত্যয়াস্ত ক্ৰিয়া বিশেষণবাচক শব্দৰ দৰে ৰাভা ভাষাতো -এ প্ৰত্যয়াস্ত ৰূপে (অসমাপিকা ক্ৰিয়াবাচক) ক্ৰিয়া বিশেষণৰ দৰে প্ৰয়োগ হয়। সেই ফালৰ পৰা চাবলৈ গ'লে অসমীয়া-আই প্ৰত্যয়টো -আ (নামধাতুবাচক) আৰু -ই (অসমাপিকা) প্ৰত্যয়ৰ সংযুক্ত ৰূপ মাথোন। যেনে—উপচি (পৰ), উলাই (কৰ), নুই (কৰ), দুনাই, বিঙিয়াই, ঘপৰাই, তপৰাই, ঘনাই ইত্যাদি। সেইদৰে ঘপহ কৰে/কে, চেৰেং কৰে/কে, ভাল কৰে/কে ইত্যাদি ৰূপো ৰাভাৰ দৰে অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ ৰূপ মাথোন। উদাহৰণ—নেমাখাৰে/নেমেখে (ভালকৈ), বেখাৰে/বেখে (কেনেকৈ), হাকা দাকা খাৰে (ততাতৈয়াকৈ) ইত্যাদি।

৩.৭. দ্বিৰুক্তি বা পুনৰুক্তি ৰাভা ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য। তুস্বৰ : তুস্ববুৰ (গাৰম-গৰম), ৰি'দাপ : ৰি'দাদাপ (গধুৰা-গধুৰ) আদি ৰাভা ভাষাৰ শব্দ সাধনৰ নিচিনাকৈ অসমীয়াত আমোলমোল, খদমদম, ৰজনজন আদি শব্দ সাধনৰ বিশেষ সাদৃশ্য আছে। সেইদৰে চিপচিপ (ছিপছিপ), ৰম্বৰম্ব, হম্বহম্ব, থম্বথম্ব, লিংলিং, লেংলেঙীয়া (লেংলেং), লুংলুঙীয়া (বোং বোং), চিকচিকীয়া (চিক্চিকা), চকচকীয়া (চকচকা), কপকপীয়া (কপকপা), ঠেলঠেলীয়া (খেলখেল), খেংখেঙীয়া (খেংখেং) আদি সাদৃশ্যধৰ্মী ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ প্ৰাধান্য দুয়োটা ভাষাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।

৩.৮. জোৰ বুজোৱা, ডাঠি কোৱা, চৰ্ত আৰোপ আদিত ব্যৱহৃত স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো মিল আছে। সিবিলাকৰ গঠন আৰু ৰূপৰো মিল আছে। ৰাভাৰ 'মান' ধাতুৰ অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰূপ 'মানে' আৰু অসমীয়া 'পা'-ধাতুৰ অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰূপ 'পাই' দুয়োটাই স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়ৰ দৰে প্ৰয়োগ হ'ব পাৰে। সেইদৰে দে/দেই, চোন/চোং, না/নাকি/নে/নেকি, কে (চাবলৈকে/চাবকে, তুঃ চিনানাকে/চিনাকে, তালৈকে তুঃ ও'ছিনাকে, মোলৈকে তুঃ আঙানাকে/ আঙাকে ইত্যাদি) এনে কেতবোৰ সাদৃশ্যধৰ্মী ৰূপ।

৪.০. অসমীয়া ভাষাত ৰাভাৰ শব্দ সম্ভাৱমূলক উপাদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব লাগিলে প্ৰথমে স্থান-নাম আৰু নানা তৰহৰ সংস্কৃতিমূলক শব্দৰ কথাই আমাৰ মনলৈ আহে। হালীগাঁও, হাহিম, হাচিলাবিল, হাবাংগিৰি আদি হা যুক্ত ঠাই; চিলুক, চিনাৰি/জিনাৰি, চিৰিনাং আদি চি যুক্ত নদী আৰু ৰংজুলী, ৰংদান, দৰংগিৰি আদি ৰং যুক্ত পাহাৰৰ নামেৰে নামনি অসমৰ মেঘালয়ৰ সীমামূৰীয়া অঞ্চল ভৰি আছে। ইতিপূৰ্বে উল্লেখ কৰাৰ দৰে বিভিন্ন শ্ৰেণীবাচক শব্দ, সম্বন্ধবাচক শব্দ কিছুমান ধ্বন্যাত্মক শব্দ, প্ৰত্যয় বা শব্দাংশৰ দৰে ৰাভাত প্ৰয়োগ হোৱা বিশেষণ আৰু ধাতুৰো অসমীয়াত প্ৰয়োগ আছে। উদাহৰণস্বৰূপে বগা (বকা), পখৰা (ফাক্ৰা), বৰলা (লাৰা/বান্দ্ৰা), বাৰী (বান্দ্ৰী), ধেমনী, ফালেঙি, বেলুবুং, বেঙা, মেনা, খোৰা, কেৰুঁৰি (কেংক্ৰা), কাতি (কাতিৰা), তাকৰ (তাক্ৰাৰ), টনকিয়াল (ৰাভা. তং মানে থকা), আদি বিশেষণ শব্দ আৰু সেমেক (ছি'মচেক), চেলেক (ছেলেক), জিৰা (জিৰাৰ), জাপ (জেপ), চেপ, ৰেপ, চেৱা, আওঁট আদি ধাতু অন্যতম।

৫.০. অসমীয়া আৰু ৰাভাৰ বাক্যতত্ত্ব বহুক্ষেত্ৰতে একে। অসমীয়া ভাষা সংস্কৃতৰ দৰে প্ৰত্যয়ান্ত হোৱা সত্ত্বেও ৰাভা আদি প্ৰত্যয়ান্ত অযোগ্যক ৰূপৰ ভাষাৰ দৰে বাক্যত ক্ৰিয়া অত্যাৱশ্যকীয় নহয় আৰু বহুক্ষেত্ৰতে কাৰক বিভক্তি

উহা থাকিলেও বাক্য এটা পূৰ্ণাংগ হ'ব পাৰে।^{১০} বাক্যত কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়াৰ সংগতিহীনতা, বিশেষণ-বিশেষ্য বা ক্ৰিয়া-ক্ৰিয়াবিশেষণৰ অৱস্থানৰ শিথিল প্ৰয়োগ আৰু কথোপকথনত বিভক্তিহীন বাক্যৰ জনপ্ৰিয়তা আদি ৰাভা ভাষাতো পৰিলক্ষিত হয়। যেনে—

লাঙি আতা মুং; তুঃ তোমাৰ কি নাম?

লাঙি মুংবে আতো; তুঃ তোমাৰ নামনো কি?

ছেং ফাংখা খেপকায় মিচা; তুঃ কঁকাল খামুটীয়া ছোৱালী।

তাছি বাল্লা; তুঃ হাত খৰা ছোৱালী ইত্যাদি।

সেইদৰে মই কলেজলৈ/কলেজত/কলেজ যাওঁ।

তুঃ আং কলেজিনা/কলেজনা/কলেজ ৰেঙা ইত্যাদি।

অসমীয়াৰ সৈতে ৰাভাৰ বিশেষকৈ জতুৱা ঠাঁচ, খণ্ডবাক্যৰ গঠনৰ বিশেষ সাদৃশ্য মনকৰিবলগীয়া। টেঙামুৰি লাগ, তিতামুৰি লাগ, পিতমুৰি লাগ তুঃ এঙামুৰি দি, বাঘ মোৰে পা আদিৰ সমাৰ্থক ৰাভাত বোখা, বোক + খা (তিতা); বুখি < বোক + খি (টেঙা) তুঃ খাছি-খাবৰ, হয়ৰান (হামি) ইত্যাদি।

অতি পূৰ্বৰে পৰা ৰাভা আৰু অসমীয়া এই ভাষা দুটা একেখন ভাষাগত ক্ষেত্ৰত অৱস্থিত গুণে আৰু বেছি ভাগ ৰাভা লোকৰে মাতৃভাষা অসমীয়া বাবে ৰাভাৰ বিভিন্ন ভাষাগত উপাদান অসমীয়ালৈ নামনি অসমৰ উপভাষাৰ মাজেদি; য'ত অসমীয়া ভাষাই পূৰ্ণৰূপ লৈছিল তাতে ভাষাগত পৰিব্যাপ্তি অৰ্থাৎ linguistic diffusion ঘটি ক্ৰমে-অনুক্ৰমে প্ৰৱেশ কৰিছিল বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰি। সেয়েহে অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত ৰাভা ভাষাৰো বিশেষ অৱদান আছে। □

পাদটীকা

- ১। বৰ্তমান মায়ং ৰাজহ চক্ৰৰ অন্তৰ্গত ক্ষেত্ৰী বা সোণাপুৰ অঞ্চলৰ পৰা আলপাইনীয়া আৰ্য কুলৰ এইগৰাকী কৰ্মোদ্যোগী বীৰ পুৰুষক দদান ৰজাই দাৰমাং বা দৰং অৰ্থাৎ শোণিতপুৰৰ বান ৰজাৰ ৰাজ্যৰ পৰা বিতাড়িত হৈ পদব্ৰজে আহোঁতে বাটতে পাই নিজ ভাগিনীয়েক তোবাবাগীলৈ চপনীয়া হিচাপে চপাই লৈছিল বুলি ৰাভা কাহিনী গীত 'হৈমাক'ত বৰ্ণনা আছে।
- ২। এই সন্দৰ্ভত ড° সত্যেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মাৰ অভিমত প্ৰণিধানযোগ্য। 'প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা বিশেষেই ক্ৰম পৰিৱৰ্তনৰ মাজেদি আহি খ্ৰীষ্টীয় দশম/একাদশ শতিকামানত অসমীয়া ৰূপ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। অসমীয়া

ভাষা গতিকে আৰ্য ভাষাসমূহত। আৰ্য ভাষাৰ পৰা উদ্ভূত হ'লেও অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপূষ্টি সাধনত অসমত অতীজৰে পৰা বাস কৰা অনাৰ্য গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ নপৰাকৈ থকা নাই। তিব্বত-বৰ্মী আৰু অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ কিছু কিছু প্ৰভাৱো অসমীয়া ভাষাত দেখা যায়। অসমীয়া শব্দাৱলীও কিছু অনাৰ্য ভাষাৰ পৰা আহিছে। নদীৰ নাম, ঠাইৰ নাম, ধ্বন্যাত্মক শব্দ আৰু ঘৰুৱা দুই-চাৰিটা শব্দ অনাৰ্য ভাষাৰ পৰা লোৱা। অনুসৰ্গ প্ৰত্যয় দুই-এটাও অনাৰ্য ভাষাৰ পৰা আহিছে।' (অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত, প্ৰস্তাৱনা, পৃষ্ঠা-১)।

- ৩। এই সমূহ ভাষাত 'হ' ব্যঞ্জনান্ত অসমীয়া তন্ত্ৰ শব্দৰ পৰিৱৰ্তে হ ভিন্ন কাৰান্ত সংস্কৃত তৎসম/অৰ্ধ তৎসম ৰূপৰহে প্ৰয়োগ হয়। যেনে- হাংছিং-হংস (হাঁহ), বিছ < বিষ (বিহ), কাছা < কাংস্য (কাঁহ), মাছ < মাস (মাহ) ইত্যাদি। এওঁলোক অসমীয়া উচ্চাৰণতো মানু (মানুহ), আয় (আহ), বা (বাঁহ) ইত্যাদি ধৰণেৰে বিকৃতভাৱে উচ্চাৰিত হয়।
- ৪। সম্প্ৰতি এই সন্দৰ্ভত কেইবাখনো গৱেষণা গ্ৰন্থ আৰু ব্যাকৰণ পুথি আদি ৰচিত হৈছে। সেইসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল—
- (ক) মিছিং ভাষাত : ১। "The Mising people and their Language : A Critical Study". G. U. 1993 by Dr. Kailash Chandra Talukdar. (Guide : Dr. S. N. Goswami).
- ২। "Mising Language : A Morphological Study". D. U. 1997, by Dr. B. K. Doley (Guide : Dr. B. K. Barua.)
- (খ) কাৰ্বি ভাষাত : ১। "Karbi people and Their language : A Critical Study", G. U. 1992 by Dr. Aparna Konwar. (Guide : Dr. S. N. Goswami).
- (গ) গাৰো ভাষাত : ১। "Structure of Assamese And Garo : A Comparative Study". G. U. 1995 by Dr. Anjana Choudhury. (Guide : Dr. R. Pathak).
- (ঘ) তিৱা ভাষাত : ১। "A Critical Study of the Tiwa Community and their Language". G. U. 1991 by Dr. Benudhar Gogoi. (Guide : Dr. S. N. Goswami).

- (ঙ) ৰাভা ভাষাত : ১। "ৰাভা কথিত ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা : এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন" গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ১৯৯৯, ড° উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ ৰাভা হাকাচাম (তত্ত্বাৱধায়ক : ড° সত্যেন্দ্ৰ নাৰায়ণ গোস্বামী).
- ২। "Corelative Linguistics : A Case Study of Rabha", Deccan College Post Graduate and Research Institute, Pune. 1998 by U. V. Joseph (Guide : R. V. Dhongde).

গ্ৰন্থপঞ্জী

১. Grierson, G. A : Linguistic Survey of India, 1903, Vol-III /Pt.-II, Vol-V/Pt-I
: Modern Indo-Aryan Vernacular
২. Chattergi, S. K : The Origin and Development of Bengali Language. Vol-I / II, 1926.
৩. Kakati, B. K. : Assamese, Its Formation and Development, 1941.
৪. Medhi, Kaliram : Assamese Grammer and Origin of the Assamese Language, 1936.
: অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব
৫. Bhattacharya, P. C. : A Descriptive Analysis of the Boro Language, 1977.
: Sino-Tibetan Boro Elements in Indo-Aryan Assamese : Benudhar Sarma, Commemoration volume, 1987.
৬. Goswami, U. N. : A Study on Kamrupi : A Dialect of Assamese, 1970.
: অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, ১৯৯১।
৭. Goswami, G. C : Structure of Assamese, 1982
: অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ

৮. Goswami, S. N. : Studies in Sino-Tibetan Language. 1988
: Bilingualism of the Tribal People of Assam. Prabhasika Vol-III, No. 1/2, 1968.
৯. ভবালী, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকী, ১৯৩২।
১০. বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ : অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ১৯৬৩।
১১. বৰুৱা, ভীমকান্ত : অসমৰ ভাষা, ১৯৯০।
১২. মৰল, দীপাংকব : উপভাষা বিজ্ঞান, ১৯৯৮।
: North-East India as a Linguistic area, Mon-khomer Studies. Vol-27. P. 43-53, 1996.
১৩. পাদুন, নাহেদ্র : অসমীয়া সংস্কৃতিতলৈ জনজাতীয় বৰঙণি, ১৯৯৮।
১৪. কোঁৱৰ, অপৰ্না : ভাষা সাহিত্য অধ্যয়ন, ১৯৯৫
১৫. বাভা হকাচাম, উপেন : বাভা কথিত ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা
: এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন, (গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত প্ৰদত্ত পি এইছ ডি গৱেষণা গ্ৰন্থ, ১৯৯৭।
: অসমীয়া ভাষাত তিব্বত-বৰ্মীয় উপাদান : কিছু নতুন চিন্তাৰ উন্মেষ, ভাষাৰ তত্ত্ব কথা (সম্পাঃ নাহেদ্র পাদুন) ১৯৯৩।
: অসমৰ জতুৱা শব্দ আৰু অসমৰ থলুৱা ভাষাৰ উপাদান, ভাষাতত্ত্বৰ বিচিত্ৰ কথা (সম্পাঃ ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি।) ১৯৯৬

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ তিৱাসকলৰ অৱদান

ড° বেণু গগৈ

অসমত চীন-তিব্বতীয়, ভাৰতীয় আৰ্য আৰু অষ্ট্ৰিক ভাষা-ভাষী লোকে প্ৰাচীন কালৰে পৰা বসবাস কৰি আহিছে। শেহতীয়াকৈ চাহবাগিছাৰ বনুৱা হিচাবে দ্ৰাবিড় ভাষী লোকে অসমত প্ৰবেশ কৰিছে। এই ভাষা-ভাষীলোকৰ ভাষা সংস্কৃতিৰ উপাদান অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিত সোমাই অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বৰলুইতখনে বিশাল ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি এই ভাষাগোষ্ঠীৰ সমলৰ অবিহনে জুৰিত পৰিণত হ'ব। বৰ্তমান সময়ত অসমৰ ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীৰ ভাষিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছে। এনে অধ্যয়নৰ দ্বাৰাহে অসমীয়া জাতিৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতি সমৃদ্ধিশালী হ'ব আৰু অসমীয়া জাতি বৰলুইতৰ পাৰেৰে বিশ্ব সভালৈ যাব পাৰিব।

ওপৰত উল্লেখ কৰা ভাষা পৰিয়াল বিলাকৰ ভিতৰত চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ ভাষাৰ সংখ্যাই উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত আটাইতকৈ বেছি। চীন-তিব্বতীয় ভাষা-ভাষীলোকসকলক মংগোলীয় লোক বুলি কোৱা হয়। এওঁলোক কেতিয়া কেনেকৈ ভাৰতৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰবেশ কৰিছিল তাক জনা নাযায়। অনুমান কৰিব পাৰি যে—এইলোকসকলে চীনৰ পৰা তিব্বত হৈ নেপাল ভূটান আদি দেশৰ মাজেৰে আহি ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু গংগা উপত্যকাত প্ৰবেশ কৰিছিল। অন্য এটা শাখাই চীনৰ পৰা টাৱাং, বমডিলা হৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত প্ৰবেশ কৰিছিল। অন্য দুটা শাখাই লক্ষীমপুৰৰ মালিনী থান হৈ আৰু চীনৰ পৰা ব্ৰহ্মদেশ হৈ পাংচু পাটহৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত প্ৰবেশ কৰিছিল। ব্ৰহ্মদেশৰ পৰা মণিপুৰ হৈও এওঁলোকৰ আগমন ঘটিছিল বুলি ভাবিবৰ থল আছে। এইদৰে বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা আহি তেওঁলোক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত একগোট হৈছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ দক্ষিণ পশ্চিম ফালৰ পৰা আৰ্য ভাষা-ভাষীৰ লগত মিহলি হৈ এই ঠাইত অসম আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি, ভাষা গঢ় দিছিল। এই কাৰণসমূহ আমি এনেদৰে চাব পাৰো। (১) অসমীয়া ভাষা প্ৰায়বোৰ জনগোষ্ঠীৰ ভাব প্ৰকাশৰ মাধ্যম। ফলস্বৰূপে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাত পৰিবলৈ বাধ্য। (২) একেলগে বসবাস কৰা, বিয়া-বাৰু কৰাৰ দ্বাৰা প্ৰায়বিলাক

জনগোষ্ঠীৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিবলৈ বাধ্য। (৩) আহোম শাসন কালত স্থায়ী কৃষি ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা জনগোষ্ঠী বিলাক লাভবান হৈছিল আৰু আহোম শাসন কালত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ পৰা ৰাজবিষয়া, পাইক আদি নিযুক্তিৰ দ্বাৰা অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিছিল। এনে কৰ্মৰ পৰা ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ উপাদান আহিছিল। (৪) অসমৰ জনগোষ্ঠীসমূহ বিভিন্ন কুটাৰ শিল্পৰ লগত জড়িত আছিল। এনে কাক আৰু চাক শিল্পী বিলাকক লৈ মোমাই তামুলীয়ে গাওঁ সংগঠন কৰিছিল। ইয়াৰ দ্বাৰাও অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি লাভবান হৈছিল।

অসমৰ মংগোলীয় প্ৰজাতিক ভাষাৰ ফালৰ পৰা দুটা শাখাত ভাগ কৰিব পাৰি। তাই ভাষী আৰু তিব্বত-বৰ্মী ভাষী। এই তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ এটা প্ৰধান উপভাষা হৈছে বড়ো। বড়োশাখাৰ ভাষা বিলাকৰ ভিতৰত বড়ো আৰু চুতীয়া ভাষা দুটা প্ৰধান শাখা। ইয়াৰে বড়ো শাখাৰ ভাষাবোৰ হৈছে বড়ো কছাৰী, তিৱা, ৰাভা, গাৰো, ডিমাছা, হাজং, ৰাজবংশী, কক্‌বৰক আদি। চুতীয়া ভাষাটো বৰ্তমান তেওঁলোকৰ পুৰোহিত শ্ৰেণীৰ দেউৰী সকলৰ মাজত পোৱা যায়। বৰাহী-চুতীয়া আৰু দেউৰী-চুতীয়া সকলৰ ভিতৰত, দেউৰী-চুতীয়া সকলৰ ডিবঙ্গীয়া, বৰগঞা, টেঙাপনীয়া, পাটৰগঞা নামৰ চাৰিটা ফৈদ আছিল। ইয়াৰে ডিবঙ্গীয়া ফৈদৰ মাজতহে চুতীয়া ভাষা সংৰক্ষিত হৈছে।

অসমৰ তিৰাসকল নগাঁও, কাৰ্বি আংলং, কামৰূপ জিলাত বসবাস কৰে। কাৰ্বি আংলং জিলাৰ আৰু কামৰূপ জিলাৰ সীমাৰ মেঘালয়ৰ এটা অঞ্চলত তিৰাসকলৰ বসবাস আছে। নাহৰকটীয়া, তিতাবৰ আৰু ধেমাজিত কেইখনমান তিৱা গাওঁ আছে যদিও তেওঁলোকৰ মাজত নিজস্ব ভাষা আৰু সংস্কৃতি হেৰাই যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে।

তিৰাসকলে নিজকে 'তিৱা' আৰু আনে লালুং বুলি কয়। 'তিৱা' শব্দটো 'তিবাছা' (তি = পানী, বা = বাঁহ, ছা = সন্তান) শব্দৰ পৰা আহিছে আৰু ইয়াৰ অৰ্থ পানী আৰু বাঁহৰ দেশৰ অৰ্থাৎ বৰলুইতৰ পাৰৰ মানুহ। কোনো কোনোৱে 'তিব্বতীয়া' শব্দৰ পৰা 'তিৱা' শব্দটো হৈছে বুলি ক'ব খোজে। তেওঁলোকৰ মতে তিৰাসকল এসময়ত তিব্বতত বসবাস কৰিছিল বাবে সেই নাম। আহোম ভাষাত 'চুতীয়া' সকলক 'তি-উ-ৰা' বোলা হয়। এই 'তি-উ-ৰা'ৰ পৰা 'তিৱা' হৈছে বুলি ভাবিবৰ থল আছে। কোনো কোনোৱে 'চুতীয়া' শব্দৰ 'চু' অংশ বাদ পৰি 'তীয়া' > তিৱা হৈছে বুলি ক'ব খোজে। দেউৰী-চুতীয়া সকলৰ মাজৰ পাটৰ গঞা ফৈদটো বৰ্তমান পোৱা নেযায়। বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভাই তিৰাসকল দেউৰী-চুতীয়া সকলৰ পাটৰ গঞা ফৈদটো বুলি 'বান'-কেবাং' নামৰ প্ৰবন্ধত উল্লেখ কৰিছে।

'লালুং' শব্দটো আহোম শব্দ। 'লালুং' শব্দৰ অৰ্থ (লা = ভটিয়াই যোৱা, লুং = ডাঙৰ ফৈদ) ভটিয়াই যোৱা ডাঙৰ ফৈদ। কাৰ্বি ভাষাত তিৰাসকলক 'লাংলুং' বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ অৰ্থ (লাং = পানী, লুং = তুলি লোৱা) পানীৰ পৰা তুলি লোৱা। সম্ভৱতঃ কাৰ্বিসকলক লালুংসকলে বৰ্তমানৰ নগাঁও অঞ্চলৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত প্ৰথম লগ পাইছিল বাবে এই নাম। দেউৰী-চুতীয়াসকলৰ পাটৰ, দেউৰী আদি উপাধি তিৰাসকলৰ মাজত পোৱা যায়।

ভাষা আৰু সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যৰ ফালৰ পৰা তিৰাসকলক পাহাৰীয়া আৰু ভৈয়ামৰ তিৱা বুলি দুটা ভাগত ভগাব পাৰি। পাহাৰৰ তিৱা সকলৰ মাজত তেওঁলোকৰ ভাষা আৰু সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য পোৱা যায়। ভৈয়ামৰ দুই-এখন গাঁৱৰ বাহিৰে বাকী তিৰাসকলে অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ লগত মিলি যাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। অৱশ্যে দুয়ো অঞ্চলৰ ভাষাত সামান্য ধ্বনি আৰু ৰূপতন্ত্ৰৰ পাৰ্থক্য লক্ষ্য কৰিব পাৰি। যেনে—

পাহাৰী তিৱা		ভৈয়ামৰ তিৱা
চিং	'আমি'	জিং
চ্য	'লাওপানী'	জ্য
চলম	'জন্ম'	জলম
কৈ	'তামোল'	গৈ
তৰ্গা	'দুৱাৰ'	তৰ্গা
পে	'সি'	বে
পাউজী	'ব'দেউ'	বাউজী
পাৰলী	'বিধবা'	পাৰী ইত্যাদি

স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন ধ্বনি : তিৱা ভাষাত অ, আ, ই, উ, এ, ও স্বৰ আৰু ক, খ, গ, ঙ, চ, জ, ত, থ, দ, ন, প, ফ, ব, ম, স, হ, ৰ, ল, আৰু ৰ, য় ব্যঞ্জন ধ্বনি পোৱা যায়। ব্যঞ্জন বৰ্ণৰ 'ঙ' শব্দৰ আদিত ব্যৱহাৰ হয়।

বচন : তিৱা ভাষাত বহুবচনত ৰাউ/ৰাও, চগল, চাহাক আদি প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ হয়। যেনে—

একবচন		বহুবচন
ফাং	'গছ'	ফাঙৰাউ/ৰাও
পাছাই	'ডেকা'	পাছাইৰাউ/ৰাও
পে, বে	'সি'	পেচগল/বেচগল
ৰে	'কাপোৰ'	ৰে চাহাক

বোৰ, মুন, গেদা আদিও বহুবচনৰ প্ৰত্যয় হিচাবে ব্যৱহাৰ হয়।

লিঙ্গৰ ক্ষেত্ৰত বেলেগ বেলেগ শব্দ, পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী বাচক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি লিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰা হয়। তিৱা ভাষাত 'চজা', 'কিচা' খান্জা, হাঙই, কিজা, চি, খেন্চা, থুপ আদি ব্যৱহাৰ কৰি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাই দিব পাৰে।

তিৱা শব্দমালা বড়ো, ডিমাছা, গাবো, বাভা আদি ভাষাৰ ওচৰ চপা। আনহাতে ভৈয়ামৰ তিৱাসকলে অসমীয়া ভাষা কোৱাৰ বাবে বহুতো অসমীয়া শব্দ তিৱা ভাষাত সোমাইছে।

সংস্কৃতি : লোকগীত আৰু লোক-সংস্কৃতিত তিৱাসকল চহকী। পাহাৰৰ তিৱাসকলে নিজৰ বাবেবহীয়া সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য জীয়াই ৰাখিছে। অৰ্থনৈতিকভাবে পিচপৰা এই তিৱাসকলে জুম খেতি কৰে। কোনো কোনো ঠাইত তেওঁলোকে লাৰ খেতি কৰে। ভৈয়ামৰ কোনো কোনো অঞ্চলত এতিয়াও বহুতো বৰগছ একেলগে দেখা যায়। এই বৰগছত এসময়ত লাৰ খেতি কৰিছিল। পাহাৰৰ তিৱাসকলৰ মাজত যাতায়ত, স্বাস্থ্যসেৱা, খোৱাপানী, শিক্ষাৰ অভাৱ। স্বাধীনতাৰ পঞ্চাচ বছৰৰ পাছতো এনে বিলাক সেৱাই ঢুকি পোৱা গৈ নাই। মিছনেৰীসকলৰ যত্নত স্কুল আদি স্থাপন কৰা হৈছে কিন্তু তেনেকৈ শিক্ষিত লোকৰ সংখ্যা বঢ়া নাই। পাহাৰৰ তিৱাসকল মাতৃপ্ৰধান। ছোৱালী বিলাকেহে সম্পত্তি লাভ কৰে। ঘৰ জোঁৱাই প্ৰথা এতিয়াও দেখা যায়। সমাজৰ বান্ধোন বৰ কটকটীয়া। একেটা কুলতে বিয়া-বাৰু হ'লে সমাজত স্থান নাই। তেনে লোকৰ দ্বাৰা বাৰকুলীয়া/বাৰকুৰি গাওঁ গঠন হয়।

ছোৱালী বিলাকে তিনিখনীয়া কাপোৰ পিন্ধে। এই কাপোৰ বিলাকৰ নাম 'ফাচকাই' 'খেজং' 'ফালিৰে'। কাপোৰ বিলাকৰ কাৰুকাৰ্য অতি মনোৰম। পুৰুষে 'তাগলা' পিন্ধে আৰু লেংটি মাৰে। অৱশ্যে বৰ্তমান লেংটি কমেই হে দেখা যায়। ৰূপ আৰু সোণৰ অলঙ্কাৰৰ প্ৰচলন আছে আৰু এই বিলাকৰ নাম খাৰু, খাইদং, খ', চাপল, চিঙলি আদি। কাপোৰত ৰং কৰিবৰ বাবে অৰণ্যৰ গছ-লতা আনি নিজে ৰং তৈয়াৰ কৰে। নীলি নামৰ এবিধ বনজাতীয় গছৰ পৰা কলা ৰং তৈয়াৰ কৰে। নেলীত এই গছ পোৱা যায় বাবে 'নীলি' শব্দৰ পৰা 'নেলী' হৈছে।

পাহাৰৰ তিৱাসকলে বসন্ত উৎসৱ চপ্ৰামিচাৰা পালন কৰে। সাধাৰণতে ফাগুন মাহত এই উৎসৱ পালন কৰে। গাঁৱৰ চাংঘৰত এই উৎসৱ আৰম্ভ কৰি গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে হুচৰিৰ দৰে ৰং ধেমালি কৰে। ইয়াত দুটা বছৰাই স্থান পায়। উৎসৱৰ শেষত অৰণ্যৰ মাজত এই উৎসৱ সামৰে। জংখং, মাইপাখলা, মাইবাৰা, মাইমিচাৰা আদি কৃষিক কেন্দ্ৰ কৰি পালন কৰা উৎসৱ। ভৈয়ামৰ

তিৱাসকলৰ মাজত 'মেলা' আৰু জোনবিল মেলা উল্লেখযোগ্য। ভৈয়ামৰ তিৱাসকলৰ মাজত বৰ্তমানেও ৰজা আছে। এই ৰজাক সেৱা কৰা নীতি বহাগ বিহুৰ দুদিনৰ পাছত পালন কৰা হয়। জোনবিল মেলা মাঘ মাহত অনুষ্ঠিত হয় আৰু ইয়াত বিনিময় প্ৰথা এতিয়াও দেখা যায়। উৎসৱসমূহত খ্ৰাম, খ্ৰাম পাছাই, পাংশী, খ্ৰাম খুজুৰা থাগাৰি, গমনা আদি বাদ্যযন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰে। উৎসৱ আৰু ঘৰুৱা অনুষ্ঠানত লাওপানী, কুকুৰা, গাহৰি আদি খাদ্য হিচাবে ব্যৱহাৰ কৰে। জড়োপাসক হ'লেও তিৱাসকলৰ প্ৰধান দেৱতা 'কা মহাদেও'। বিভিন্ন স্থানত মহাদেওশালত পূজা পাতল হয়। জাগীৰোডৰ ওচৰত থকা এনে শালৰ পূজাৰীজন তিৱাসকলৰ মাজৰ এজন। চামাদিয়ে (ডেকাচাং) তিৱাসকলৰ মাজত বিশেষ ভূমিকা পালন কৰা দেখা যায়। ডেকা সকলক ভৱিষ্যত জীৱনৰ উপযোগী কৰি চামাদিয়ে শিক্ষা দিয়ে আৰু গাওঁ সংগঠনৰ ভূমিকা লয়। বিয়াৰ বয়স হোৱালৈকে ডেকাসকল চামাদিত থাকে। ভৈয়ামত চাৰি আলিৰ চুকৰ চাঙখনে ইয়াৰ অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰা দেখা যায়।

চীন-তিব্বতীয় আৰু অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ প্ৰভাৱত আৰ্যমূলীয় অসমীয়া ভাষাই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সুকীয়া ৰূপ লবলৈ বাধ্য হৈছে। সংস্কৃতৰ দস্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধণ্যৰ ঠাইত অসমীয়াত দস্তমূলীয় হোৱা মূলতে চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ। কাৰণ এই ভাষাবিলাকত দুটা বৰ্গ নাই। আনহাতে শ, ষ, সৰ সঠিক উচ্চাৰণ অসমীয়া ভাষাত নাই। তিৱা ভাষাতো এনে বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয়। নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয় অসমীয়া ভাষাৰ এটা নিজস্ব বৈশিষ্ট্য। এই বৈশিষ্ট্যটো আহিছে চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ পৰা। তিৱা ভাষাত খেন্চা (কান খেন্চা = পাণ খিলা), কিচা (নুনাই কিচা = কেচুৱাটো), চ'জা (লিবিং চ'জা = মানুহটো) ইত্যাদি। অসমীয়া 'বোৰ' আৰু 'সকল' বহুবচনৰ প্ৰত্যয় দুটা তিৱা ভাষাৰ পৰা অহা যেন অনুমান হয়। অৱশ্যে বড়োৰ 'ফৌৰ'ৰ পৰা 'বোৰ' হৈছে। যেনে— পে বোৰ (সিংহ) বে চগল (তেখেতসকল) ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাত ন্যস্তৰ্থক 'ন' ক্ৰিয়াৰ আগত বহে। তিৱা ভাষাৰ 'তা-লি' (নেযাৰা), 'তা-চা' (নেখাৰা) আদি অসমীয়া ভাষালৈ আহিছে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

সংযুক্ত শব্দ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাৰ এটা বিশেষত্ব। যেনে—গৰু-ম'হ, চেদেলি-ভেদেলি, লাহে লাহে ইত্যাদি। তিৱা ভাষাৰ মিচ্মাচু (গৰু-ম'হ) ফণাফণি (চেদেলি-ভেদেলি), ক্ৰীপ ক্ৰীপ (লাহে-লাহে) উল্লেখযোগ্য।

তিৱা ভাষাৰ পৰা কিছুমান শব্দ পোনে পোনে আহি অসমীয়া ভাষাত সোমাইছেহি। যেনে—

অজলা	(তি. আজালা)
চান্দিকুৰা	(তি. চান্দেনা)
তনা	(তি. তানা, লেংটি)
থৰক বৰক	(তি. থৰক = কপিথকা)
দোং	(তি. দং)
দাও দাও	(তি. দাও = বঙা)
ফেনা ফেনি	(তি. ফানা ফানি)
ফাল	(তি. ফাল = আধা)
বতৰ	(তি. বথৰ)
পুলুঙা	(তি. প্লোঙা = পোন)
লুইত	(তি. লেও = দীঘল; তি = পানী)
লেও লেও	(তি. লেও দীঘল)
নাঙঠ	(তি. লাংঠা)
লেটা	(তি. লাঠা)
লামাপুৰ	(তি. লামা = সৰুৰাস্তা)
লাৰা	(তি. লাৰা = স্পৰ্শ কৰা)
ৰাথে	(তি. ৰা = বাঁহ; থি = সৰু)

তিৱা ভাষাৰ পৰা অহা ঠাইৰ নামৰ ভিতৰত :

গোভা	(গুহা)
ডিগাৰু	(ডি = পানী, গাৰাউ = লেতেবা)
নেলী	(নীলি বন থকা ঠাই)
মোলান কটা	(মালাং = খাচী)
হাদাও	(হা = মাটি, দাও = বঙা)
হাজো	(ওখ ঠাই)
হোজাই	(হজাই = পাহাৰ) ইত্যাদি।

খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে তিৱাসকলক কাৰ্ভি বুলিয়েই খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত দীক্ষিত কৰিছিল। এম. বালৱান নামৰ এজন মিছনেৰীয়ে তিৱা ভাষাৰ উন্নতি আৰু খ্ৰীষ্ট ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বোমান লিপিত তিৱা ভাষাৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰে। তেওঁৰ Lalung Dictionary প্ৰকাশ পায় ১৯৬৫ চনত। এই অভিধানখনৰ ২য় সংস্কৰণ প্ৰকাশ পায় Tiwa English and English Tiwa Dictionary নামেৰে ১৯৮২ চনত। তেওঁ বাইবেলৰ পুৰণি নিয়ম আৰু নতুন নিয়ম তিৱা ভাষালৈ অনুবাদ কৰে আৰু বোমান লিপিত কেইবাখনো পাঠ্যপুথি প্ৰকাশ কৰে।

শ্ৰীযুত মহিৰাম বৰদলৈ তিৱা ভাষাৰ এজন গৱেষক। তেওঁ ১৯৭৬ চনত 'খালাশ' নামৰ এখন অসমীয়া আৰু তিৱা ভাষাৰ দ্বিভাষী আলোচনী প্ৰকাশ কৰে। তেওঁৰ অসমীয়া ভাষাত লিখা "তিৱা মাত পাহেৰানে নেম" প্ৰথম তিৱা ব্যাকৰণ। তিৱা মাত ১ম আৰু ২য় খণ্ড 'কুমুন লাই' আদি পাঠ্যপুথি প্ৰকাশ কৰি তিৱা ভাষা প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ যত্ন কৰি আহিছে। তেওঁ তিৱা ভাষাত এখন বৃহৎ অভিধান আৰু লোকগীতৰ পুথি প্ৰকাশৰ বাবে সমল সংগ্ৰহ কৰি আছে। তিৱা (লালুং) যুৱ ছাত্ৰ সন্মিলনৰ মুখপত্ৰ 'বিংচাং' প্ৰথম বছৰৰ প্ৰথম সংখ্যা সম্পাদনা কৰে শ্ৰীপদ্ম পাতৰে ১৯৭২ চনত। ইতিমধ্যে ইয়াৰ চাৰিটা সংখ্যা প্ৰকাশ পাইছে। শ্ৰীপাতৰ এজন সাংবাদিক আৰু গল্প লেখক। তিৱা (লালুং) যুৱ ছাত্ৰ সন্মিলনে 'তিৱা' শব্দটো প্ৰচাৰত ভূমিকা লয়। এই সন্মিলনৰ প্ৰথম সভাপতি আৰু সম্পাদক আছিল ক্ৰমে শ্ৰীবুদ্ধিমান বৰদলৈ আৰু শ্ৰীগিৰিধৰ পাতৰ। তিৱা সাহিত্য সভাৰ প্ৰথম স্মৃতিগ্ৰন্থ প্ৰকাশ পায় ১৯৮৩ চনত আৰু সম্পাদক আছিল শ্ৰীস্বামী বৰদলৈ। ইতিমধ্যে ইয়াৰ চাৰিটা সংখ্যা প্ৰকাশ হৈছে। শ্ৰীলোকেশ্বৰ ডেকাই ১৯৭১ চনতে পুৰণি সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰি তিৱাসকলৰ সাতোৰজা আৰু পাঁচোৰজাৰ বিৱৰণ 'মণিকোঁৱৰৰ' আখ্যান প্ৰকাশ কৰিছে। এইবিলাকৰ উপৰিও গিৰিধৰ পাতৰ 'তিৱা সিবুলাই', শ্ৰীমেন্ধৰ দেউৰীৰ 'তিৱা সমাজ', ৰামেশ্বৰ কোৱৰৰ 'তিৱা শব্দ সম্ভাৰ', তিৱা যুৱ ছাত্ৰ সন্মিলনৰ 'তিৱা সম্প্ৰদায়ৰ পৰিচয়' তিৱাসকলৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ বিষয়ে উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। তিৱাসকলৰ মাজৰ পৰা কেইবাজনো লিখকে তিৱাসকলৰ বিষয়ে বিভিন্ন প্ৰবন্ধ পাতি লিখিছে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত এসময়ৰ 'ৰামধেনু'ৰ লিখক শ্ৰীবলাইৰাম সেনাপতি, শ্ৰীগনেশ সেনাপতি, শ্ৰীগণ্ডৰ সিং দেউৰী, শ্ৰীমহেশ্বৰ পাতৰ, শ্ৰীতুলসী বৰদলৈ, শ্ৰীধৰ্মৰাম বৰদলৈ, শ্ৰীবিতোপন দেউৰী, শ্ৰীধৰ্মসিং ডেকা, শ্ৰীৰঞ্জিনী মাস্তা, শ্ৰীনন্দেশ্বৰ বৰদলৈ আদি উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰ বাহিৰেও নতুন চাম খৰলা আৰু পাছাইও তিৱা ভাষা আৰু সাহিত্যৰ সমৃদ্ধি কৰিবৰ বাবে আগবাঢ়ি আহিছে।

তিৱা সকলৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ বিষয়ে কেইখনমান ইংৰাজী গ্ৰন্থ হ'ল এন. কে. শ্যাম চৌধুৰী আৰু এম. এম. দাসৰ Lalung Society (১৯৭৩), ডঃ জি. চি. শৰ্মাঠাকুৰৰ The Lalungs (১৯৮৫), অনিল কুমাৰ বৰুৱাৰ The Lalungs (১৯৮৯) ড° বীৰেণ গৌহাইৰ The Hills Tiwas আদি উল্লেখযোগ্য। □

অসমীয়া ভাষাত টাই-আহোম ভাষাৰ উপাদান

ড° ভীমকান্ত বৰুৱা

এছিয়া মহাদেশৰ বিস্তীৰ্ণ অঞ্চলত সিঁচৰতি হৈ থকা মংগোলীয় লোকসকলৰ বৃহৎ ঠাল এটা টাই নামেৰে জনা যায়। ইন্দো-চীনৰ বৃহৎ অঞ্চলত বসবাস কৰা টাইসকল অসমৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কুৱাংছিলৈকে আৰু বেংককৰ পৰা আৰম্ভ কৰি য়ুনানৰ ভিতৰ অঞ্চললৈকে বিয়পি আছে। খ্ৰীয়েছন চাহাবে ইয়াৰো বিস্তৃতিৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। জৰ্জ স্কটে চীন দেশৰ য়ুনান, কুৱেইছাও, কুৱাংছি আৰু কুৱাংতুঙ চাৰিখন প্ৰদেশৰে জনসংখ্যাৰ বৃহদাংশ টাইসকলে বুলি উল্লেখ কৰিছে। এই বৃহৎ অঞ্চলত বসবাস কৰা টাইসকলৰ এটা ঠাল ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে (১২২৮ খ্ৰীঃ) আহি অসম সোমায়। তেওঁলোককে আহোম বুলি জনা যায়। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী কালছোৱাত অষ্টাদশ শতিকামানত আৰু কেইটামান টাই ভাষা-ভাষীৰ দল আহি অসমত সোমায়হি। তেওঁলোক হ'ল খাম্‌তি, খাম্‌য়াং, ফাকে, আইতন আৰু টুৰুং। এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য যে বিভিন্ন ঠাইলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা টাইসকলক বিভিন্ন থলুৱা নামেৰেহে জনা যায়। ব্ৰহ্মদেশত যেনেকৈ শ্যান, থাইলেণ্ডত তেনেকৈ শ্যান নামেৰে পৰিচিত। ইণ্ডো-চীনত আকৌ লাও নামেৰেহে জনা যায়। জৰ্জ স্কটে বিভিন্ন ঠাইত পোৱা টাইসকলৰ থলুৱা নামবোৰ এনেদৰে উল্লেখ কৰিছে— টাই, থাই, খুন, লু, লাও, খাম্‌তি, পাঙ্গ, মুই, মুঅং, থো বা দো, টাইলুং, টাইনই, টাইমাও, টাই-খে, পু-টাই, পু-নং, পু-মান, পু-জু, পু-ছেই, পু-এন, পু-য়েই, পু-ছুই, ছুই-হান বা হবা-পাই, পাই-জেন, টু-জেন, ছা-জেন, ছুই-ছিয়া ইত্যাদি। উল্খনীয় যে টাইসকলে কোৱা ভাষাটো হ'ল পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় বৃহৎ চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত। পৃথিৱীৰ ভাষা পৰিয়ালবোৰক যোগাত্মক আৰু অযোগাত্মক দুটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে। যোগাত্মক ভাষাবিলাকত প্ৰত্যয় যোগ হয় আৰু অযোগাত্মক ভাষাবিলাকত প্ৰত্যয় যোগ কৰিব নোৱাৰি। এইপিনৰ পৰা চালে টাই ভাষাবিলাক অযোগাত্মক শ্ৰেণীৰ ভাষা। এটা এটা অক্ষৰেৰে উচ্চাৰণ হোৱা শব্দবিলাক সুৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সুৰ অনুসৰি একেটা শব্দৰেই ভিন ভিন অৰ্থ বুজোৱাটো এই ভাষাৰ এটি তাৎপৰ্যপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য। সেয়ে এই ভাষাবোৰক একাক্ষৰী

(monosyllabic) ভাষা বুলিব পাৰি। ব্যাকৰণৰ জটিলতালৈ চাই এই ভাষাবোৰক আওহতীয়া ভাষা (Isolating language) বুলি ক'ব পাৰি।

ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে অসমলৈ অহা আহোমসকলেও এই একাক্ষৰী আৰু সুৰাশ্ৰয়ী টাই ভাষাকেই ব্যৱহাৰ কৰিছিল। সপ্তালনিকৈ অসমখনত ছশ বছৰ ৰাজত্ব কৰিছিল যদিও টাই-আহোম ভাষাই অসমীয়া ভাষাত যিমান প্ৰভাৱ পেলাব লাগিছিল সিমান নোৱাৰিলে। তাৰ প্ৰধান কাৰণ হ'ল ওপৰত উল্লেখিত টাই ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহে সৃষ্টি কৰা অন্তৰায়। তথাপি ভালকৈ চালে দেখা যায় অসমৰ ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম, গছৰ নাম, ব্যৱহাৰ্য সামগ্ৰী আদি নামবোৰত আহোম ভাষাৰ উপাদান যথেষ্ট আছে। ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ গৱেষণামূলক গ্ৰন্থখনত অসমীয়া ভাষাৰ ঠাই আৰু নদীৰ নামৰ ক্ষেত্ৰত আহোম ভাষাৰ উপাদানৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। 'নাম' অংশৰে আৰম্ভ হোৱা নদীৰ নামবোৰ আহোম ভাষাৰ বুলি কোৱা হৈছে। কিয়নো আহোম ভাষাত পানীবাচক শব্দ হ'ল— 'নাম'। তেনেকুৱা কিছুমান নদীৰ নাম হ'ল— নামচাং, নামছুম, নামদাং, নামৰূপ, নামতি আদি। আহোমসকলে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদক নাম-তি-লাও বা নাম-দাও-ফী বুলি কৈছিল। তেনেকৈ চেঁচা নদীক 'নামোজন', দিখৌ নদীক 'নাম-খেক' বুলি কৈছিল। তিপাম, টিয়ক, টিংৰাই, টিংখং আদি ঠাইৰ নামবোৰৰ দৰে 'তি' অংশৰে আৰম্ভ হোৱা ঠাইৰ নামবোৰ আহোম ভাষাৰ বুলি ক'ব পাৰি। তদুপৰি অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা কিছুমান ঘৰুৱা সাধাৰণ শব্দ টাই-মূলীয়। আমাৰ বিহগীতত আছে—

পৰ্থমে পৰ্ণমো আই সৰেচতী
দুতীয়ে পৰ্ণমো হৰি;
তৃতীয়ে পৰ্ণমো গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথা
ধৰি যাওঁ নামৰে গুৰি।

ইয়াত 'বুঢ়া-মেথা' বুলি কওঁতে 'বুঢ়া' শব্দটোৰ অসমীয়াত অৰ্থ পালেও 'মেথা' শব্দৰ অৰ্থ সহজে উলিয়াব নোৱাৰি। কিন্তু ই অনুৰূপ শব্দও নহয়; কিয়নো টাই-আহোম ভাষাত পু-থাও, মে-থাও শব্দ বিদ্যমান। 'মেথাও' শব্দটোৱে 'বুঢ়ী' অৰ্থ বুজায় আৰু তাৰপৰাই অসমীয়াত 'বুঢ়া-মেথা' শব্দটো গঠন কৰা হৈছে—যাৰ অৰ্থ হ'ব 'বুঢ়া-বুঢ়ী'। গতিকে 'বুঢ়া-মেথা' শব্দটো অসমীয়া আৰু আহোম শব্দৰ সংযোগত গঠিত।

সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা কিছুমান আহোম শব্দ তলত দিয়া হ'ল—

আ-কৰা = মুখ মেলা

আইচু = আহোম ডাঙৰীয়ানী

ককই = বয়সত ডাঙৰ
 কাং = কোৱাৰি
 আংকাং (ওলোৱা) = ক্ষীণ হোৱা
 আংমৰা = অক্ষম
 আউ-নি (পাণ) < আও-নি = খাব পৰা
 উম্ — < উন্ = গৰম
 কাকিনি (তামোল) < কাই-কি-নি = বয়সত ডাঙৰ
 কাৰ্ফাই (ধনু) < কাংফাই = জুই মৰা ধনু
 কাৰেং — < ৰেণ্ - ঘৰ = ৰাজপ্ৰসাদ
 কেৰু — < কেন - ক = কেৰু
 খাং — টোমৰ দৰে বাঁহেৰে সজা এবিধ সঁজুলি।
 খাটাং — < খা-টাঙ = নিশ্চয়কৈ, হাতীক বান্ধা-মৰা বেত।
 খিলঞ্জীয়া — < খি-লন-জি = দেশীয়
 খোৰোং — < ৰুং = গছৰ খোৰোং
 খুদ (চাউল) — < খুত্ = ভগা, ভগা চাউল
 চেনাই — < চেং নাঙ = গাভৰু
 জক্ (উঠা) — < জক্ = ভয় দেখুওৱা
 চৌতাং — < চ্যেউ তাং = কটকী, বিয়াত ঘটকালি কৰা লোক।
 চাংমাই = ৰান্ধনি
 চাউদাং = দোষীক শাস্তি দিয়া এটা খেলৰ মানুহ
 চক্লেং = বিবাহ
 জক্‌মক্ — < মক্ = চকু চাত্ মৰা
 জাং (দীঘল) = বেঁও দীঘল, ওখ-পাখ
 জাই (উঠা) — চাই = খং, খং উঠা
 জেং = অস্বস্তি
 টং (কৰা) = বিবেচনা কৰা
 টুপ = ঘৰৰ টুপ
 টুং (কৰা) — < টুক্ ৰং = কাটি চিঙি শেষ কৰা
 টোম = বাঁহৰ সঁজুলি
 থৈলাঙনি — < টাই-লাঙ-নি = চাহ গছৰ দৰে এবিধ ঔষধি গছ।
 ডৰিক — < ডয়-ৰিক = পৰ্বতত মতা এবিধ চৰাই।

ডাং = দুৰাৰৰ ডাং
 ডোং = খাল
 পাং (পতা) = মন্ত্ৰনা, পৰামৰ্শ দিয়া
 ফাট (বিহু) — < ফাট্ = আহোম ৰজাৰ দিনত নৈৰ পাৰত
 বেহা-বেপাৰৰ কৰ-কটল আদায় কৰা
 ঠাই, ফাটত পতা বিহু।
 ফাংফুং — < ফাং = ফাঁকি মৰা
 ফাক্ = দা-কটাৰি থোৱা খাপ
 বান্ (বাতি) — < বান = বাতি = এবিধ বাতি
 বান (কাঁহী) = এবিধ কাঁহী
 মটং = এবিধ ভাত ৰন্ধা চক
 মৈদাম = মৈদাম
 মাইহাং = বেৰাৰ ওপৰত থোৱা ডাঙৰ কাঁহী।
 মোহন < ম-হুন = পণ্ডিত
 ৰিং < ৰিঙ = ৰিং মৰা
 ৰিহা < ৰি-খাম = দীঘল মুগাৰ কাপোৰ
 লাই — < লাই = প্রধান = যেনে—লাইখুটা, লাই ঘিলা, লাই শাক
 লিকটো = আলপৈচান ধৰা মানুহ
 হাই = চিঞৰ-বাখৰ, গণ্ডগোল কৰা
 হেংদাং = এবিধ অস্ত্ৰ।

অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ভালেমান সম্বন্ধবাচক শব্দ আহোম ভাষাত দেখা যায়। এই সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ সচবাচৰ সম্প্ৰদায়টোৰ ভিতৰত থাকিলেও ই অসমীয়া ভাষাত প্রধান অংগ হৈ পৰিছে আৰু অসমীয়া শব্দ মালা সমৃদ্ধিশালী হোৱাত সহায়ক হৈছে। Kinship terminology বা সম্বন্ধবাচক শব্দৰ অধ্যয়নৰ বেলিকা এই শব্দবোৰে যথেষ্ট অৰিহণা যোগাব পাৰে। উল্লেখযোগ্য যে সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ পৰাই তেজৰ সম্পৰ্কটো কোনটো ঠালৰ সেই কথা সহজেই ক'ব পাৰি। তেনে কিছুমান সম্বন্ধবাচক শব্দ হ'ল—

পু-থাও — মাকৰ দেউতাক
 আ-নাই / এনাই — মাকৰ মাক
 নি-চাও — মাক বা দেউতাকৰ ককায়েক, মাক বা দেউতাকৰ ভিনিহিয়েক।
 আ-পা — নিচাওৱেকৰ পত্নী

আ-থাও — বুঢ়ী আইতাক

মে-থাও — বুঢ়ী আইতাক

ককাই — ককায়েক

কুকৈ — সৰু ল'ৰাক মৰমতে মতা সম্বন্ধ শব্দ

গগৈদেউ, গোহাঁইদেউ — দেওৰেকক মতা সম্বোধন

মন কৰিবলগীয়া যে সম্বন্ধবাচক শব্দবিলাকৰ পাছত সচৰাচৰ 'দেউ' অংশটো যুক্ত হৈ থাকে।

ঠাই নামৰ অধ্যয়ন Nomastic science বিষয়ৰ ভিতৰুৱা। এই ঠাই নামবিলাক অধ্যয়ন কৰিবৰ কাৰণে বিভিন্ন ধৰণৰ শ্ৰেণী বিভাজন পণ্ডিতসকলে আগবঢ়াইছে। তাৰে কেইটামান হ'ল বাট-পথ সম্পর্কীয় (Hodonymy), পৰ্বত-পাহাৰ সম্পর্কীয় (Oronymy) নৈ-পুখুৰী আদি পানী সম্পর্কীয় (Hydronymy) ভূ-পৃষ্ঠ সম্পর্কীয় (Toponymy)। এই ঠাই নামৰ অধ্যয়ন অসমত এতিয়ালৈকে ভাল ধৰণে হোৱা নাই যদিও দুই এক গৱেষকে এইবোৰ দিশৰ উন্মোচন ঘটাইছে। তেনে অধ্যয়নে ঠাই নামৰ মূলবোৰ নিৰ্ণয় কৰাৰ উপৰিও সামগ্ৰিকভাৱে অঞ্চলটোৰ সামাজিক, নৈতিক, ৰাজনৈতিক, অর্থনৈতিক অথবা ধৰ্মীয় অৱস্থা আৰু পৰম্পৰাৰ আভাস দিব পাৰে। তদুপৰি, ঠাই নামবোৰৰ অধ্যয়নে শব্দার্থ বিজ্ঞানৰ আলোচনাতো ঠাই পাব পাৰে। কিয়নো এখন নদীৰ নামে নদীখনক বুজুৱাৰ উপৰিও অঞ্চল এটা বুজাবলৈও সমর্থ হ'ব পাৰে। তেনেকৈ দ'ল এটা বা পুখুৰী এটাই কেৱল দ'ল বা পুখুৰী এটাকেই নুবুজায় এটা ব্যাপক অঞ্চলক বুজাব পাৰে। শিৱসাগৰ, নামতি দ'ল, নামদাং অঞ্চল, ঘূগুহা দ'ল, মেচাগড় আদি নামবোৰেই এই বিষয়টো স্পষ্ট কৰি তুলিব। অসমত ভালেমান ঠাইৰ নাম আছে যিবোৰ ঠাইৰ নাম অধ্যয়নৰ পাছত আহোম ভাষাৰ লগত সম্পর্ক থকা বুলি ঠাৱৰ কৰিব পৰা যায়। তেনেকুৱা কিছুমান ঠাইৰ নাম হ'ল— চণ্টক (চং = দুই, টক = তোলা, পানী দুই তোলা গধুৰ পাইছিল বাবে কোৱা হয়), টিয়ক, টিপাম, টিছ, নামতি, খামন থাওৱা ইত্যাদি। নদীৰ নামৰ পৰা হোৱা কেইখনমান ঠাইৰ নাম হ'ল— নামদাং, নামচাং, নামৰূপ, নামতি, নামচাই, নামচুম আদি। টাই-আহোম ভাষাত 'ছে' শব্দটোৱে নগৰ বুজায়। সেই কাৰণে গড়গাঁৱক আহোম ভাষাত 'ছে-হুং' আৰু ৰংপুৰক 'ছে-মুং' বুলিছিল। ঠিক তেনেকৈ 'ছে-ৰাই-ডয়' নামটো অসমীয়া মানুহৰ উচ্চাৰণত চৰাইদেউ হ'লগৈ। তেনেকুৱা আনকেইখনমান ঠাইৰ নাম হ'ল— চুদাংফা বা বামুণীকোঁৱৰে ৰাজধানী পতা 'ছে-ৰে-গুৱা' (আজিকালি চৰগুৱা বুলিও

কোৱা হয়), চেপন', চে-ৰুঙ (আঁহতগুৰি), চে-দিন-চিপেন (ডিমাপুৰ) আদি নাম উল্লেখযোগ্য।

অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীবিলাকত যথেষ্ট আহোম শব্দ পোৱা যায়। সেই শব্দবিলাক সম্প্ৰতি কথিত ভাষাত ব্যৱহৃত নহ'লেও বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ভাষাত বিদ্যমান। বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহত উল্লেখ থকা এই শব্দৰাজিৰ অর্থ বুজি নাপালে প্রকৃত বিষয়-বস্তু আৰু সময় আদি বুজাত যথেষ্ট অসুবিধা হয়। বুৰঞ্জীবোৰত সচৰাচৰ 'ৰুলাই' বুলি এটা শব্দ পোৱা যায়। এই 'ৰুলাই' শব্দটোৱে আচলতে কিবা এটা বিষয়ৰ আৰম্ভণি হিচাপে চিহ্নিত কৰে। ভালেমান অসমীয়া বুৰঞ্জীত 'ৰুলাই' শব্দটো দি তাৰ পাছত চন তাৰিখ আৰম্ভ কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে 'ৰুলাই লাক্‌নি ডাপ্মিত্ কাত্ৰাও শকত.....' ইত্যাদি। 'লাক্‌নি' শব্দ অসমীয়া শক শব্দৰ সমার্থক যদিও আহোমসকলৰ গণনা পদ্ধতি সুকীয়া ধৰণৰ আৰু ইয়াত যাঠিটা 'লাক্‌নি'য়ে এটা 'টাওচিংগা' বুজায়। গতিকে আহোম গণনা পদ্ধতি সম্পর্কে ভাল জ্ঞান নাথাকিলে এইবোৰ বুজা বা সময় নিৰূপণ কৰা টান। এনেকুৱা আহোম শব্দই বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ভাষাত বহলভাৱে স্থান দখল কৰি আছে। উদাহৰণস্বৰূপে তুংখঙীয়া বুৰঞ্জী, দেওখাই অসম বুৰঞ্জী, সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী, সদৰামিনৰ অসম বুৰঞ্জী আদি পুৰণি বুৰঞ্জীবোৰত চকু ফুৰালেই ইয়াৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। বাহুল্যৰ ভয়ত সেই শব্দমালাৰ উদাহৰণ দিয়াৰ পৰা আঁতৰি থকা হ'ল।

অসমত অভিধান বা শব্দকোষ নিৰ্মাণৰ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰিবলৈ গ'লে প্ৰথমে আমাৰ মনলৈ আহে স্বৰ্গদেউ গৌৰীনাথ সিংহৰ ৰাজত্বৰ শেষৰ বছৰটোত অর্থাৎ ১৭৯৬ খ্ৰীঃত মোহন পৰিয়ালৰ টেঙাই পণ্ডিতে লিখি উলিওৱা 'বৰ অশ্ৰ'ৰ কথা। ৪২ x ১০ ছেঃ মিঃ জোখৰ সাঁচিপাতত লেখা এই পুথিখনকেই অসমৰ অভিধান চৰ্চাৰ প্ৰথম বাটকটীয়াৰূপে থিয় কৰাব পাৰি। আহোম শব্দবিলাকৰ অসমীয়া অর্থ দি লিখি উলিওৱা এই 'বৰ অশ্ৰ' আৰু 'লতি অশ্ৰ' ১৯৬৪ চনতে ছপা আকাৰত প্ৰকাশ পাইছে। এই পুথিখনৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাত কিমান আহোম শব্দ পোৱা যায় তাৰ এটা নমুনা পাব পাৰি।

এইখিনতে উল্লেখযোগ্য যে আহোম ভাষাৰ কিছুমান শব্দ অসমীয়া ভাষাত এনেকুৱাকৈ উচ্চাৰণ হৈ পৰিছে যে সেইবোৰ আহোম ভাষাৰ পৰা অহা বুলি ধৰিবলৈকে টান। উদাহৰণস্বৰূপে— মামৰি তামোল (মাক-ম' = তামোল), বাখৰ বেঙেনা (মাফ্ৰ = বেঙেনা), ৰাংফা (বেৰৰ এটা অংশ), ফ'কাম (ফীডাম = মৃতক দেৱতা) ইত্যাদি আহোমসকলৰ ভালেমান পূজা-পাৰ্বণ আৰু দেৱতাৰ নাম অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত হয়। তেনে কিছুমান শব্দ হ'ল—মে-ডাম-মেফী, ডাম-

ফী, উম্-ফা, ছাই-ফা, বিক্খণ, ফুৰালুঙ, লেংডন, জা-ছিঙ্ফা ইত্যাদি। মানুহৰ মুখতেই যে আহোম শব্দ উচ্চাৰণ হৈছিল এনে নহয় আনকি বাদ্য-যন্ত্ৰৰ মাততো ভাষাটো বুলনিৰ জৰিয়তে ফুটাই তুলিবলৈ যত্ন কৰিছিল। 'দেউতাৰ চোতালত' ছচৰি গাঁওতে আহোম শব্দ 'ফ্ৰপ্তাং ফ্ৰপ্তাং' ঢোলৰ ছেৱত ফুটাই তোলা হৈছিল। সামৰণিৰ ছেৱত 'খিতি খিতি ফ্ৰপ্তাং ফ্ৰপ্তাং ফ্ৰপ্তাং' কৰি গৃহস্থক নমস্কাৰ জনোৱা হৈছিল। আহোম ভাষাত ফ্ৰপ্তাং শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'নমস্কাৰ'। বাদ্য-যন্ত্ৰত প্ৰকাশ পোৱা ই এটা নমুনাহে মাত্ৰ।

ওপৰৰ আলোচনাখিনি অসমীয়া শব্দমালাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কৰা আলোচনাহে। অসমীয়া ভাষাত উচ্চাৰণৰ দিশলৈ চালে দেখা যায় যে সংস্কৃত ভাষাৰ দন্ত্য, মূৰ্দ্ধণ্য ধ্বনিবোৰ অসমীয়া ভাষাত দন্ত্যমূলীয় ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। এই উচ্চাৰণ পদ্ধতি বিশ্লেষণ কৰিলে দেখা যায় যে চীন-তিব্বতীয় পৰিয়ালত দন্ত্যমূলীয় ধ্বনিৰহে উচ্চাৰণ আছে, দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধণ্য ধ্বনি নাই। উদাহৰণস্বৰূপে তিব্বত-চীন পৰিয়ালৰ থাই-চীন শাখাৰ খাম্‌তি, ফাকে, টুৰুং, আহোম ভাষাত ত, থ, ন দন্ত্যমূলীয়ভাৱে উচ্চাৰিত হৈছে। তদুপৰি সংস্কৃতৰ শ, ষ, স উষ্ম ধ্বনিকেইটা 'স' ৰূপে এটা হৈ উচ্চাৰণ হোৱা প্ৰক্ৰিয়া এই তিব্বত-চীন পৰিয়ালৰে পৰিণতি বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰি। মান্য অসমীয়া ভাষাত থকা উচ্চাৰণ পদ্ধতিত টাই-আহোম ভাষাৰ ভালেমান উপাদান আছে বুলি প্ৰাথমিক অধ্যয়নৰ পৰা ধাৰণা কৰিব পাৰি। বিশেষকৈ সুৰ, সুৰলহৰ আৰু শ্বাসাঘাত পদ্ধতিৰ দিশত তেনে আলোচনা আগবঢ়োৱাৰ যথেষ্ট থল আছে। অসমীয়া ভাষাৰ উপাহিত বৰ্ণ (Supra-Segmental) বোৰৰ তেনে আলোচনাই অসমীয়া ভাষাৰ বাবে এটা নতুন পথ উন্মোচন কৰিব পাৰে।

ব্যাকৰণৰ দিশত দেখা যায় দ্বিক্ৰমিত জৰিয়তে বহুবচনৰ অৰ্থ সূচনা কৰাটো অসমীয়া ভাষাৰ নিয়ম। যেনে— 'পকা পকা ফল'। ইয়াত এটা ফলক বুজোৱা নাই, বহুত ফলৰ কথা বুজোৱা হৈছে। আহোম ভাষাত এনেকুৱা দ্বিক্ৰমিত জৰিয়তে বহুবচনৰ অৰ্থ সূচনা কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে টাই ভাষাৰ এটা নমুনা চাব পাৰি— 'সকলোবোৰ ক'লা পতাকাৰ পানী কাঁইট লাগিছে।' এই বাক্যটো টাই ভাষাত ক'বলৈ হ'লে গোটেই বাক্যটোৱেই 'নাম' শব্দৰে ভৰি পৰিব; কিয়নো নাম্ নাম্ = সকলোবোৰ, নাম্ = ক'লা, নাম্ = পতাকা, নাম্ = পানী, নাম্ = কাঁইট। নাম্ নাম্ নাম্ নাম্ নাম্ নাম্ তি থাও। গতিকে দেখা যায় নাম্ শব্দৰ দ্বিক্ৰমিত বহুবচনৰ অৰ্থ বুজাইছে। অসমীয়া ভাষাত দ্বিক্ৰমিত জৰিয়তে বহুবচন বুজোৱা প্ৰক্ৰিয়াটো আহোম ভাষাৰে পৰিণতি বুলি ভাবিবৰ থল আছে।

পুনৰোক্তিৰ জৰিয়তে ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ পৰা হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপবিলাকত লক্ষ্য কৰিবলগীয়া বিষয় হৈছে দ্বিতীয় পৰ্যায়ত ব্যৱহাৰ হোৱা ধ্বন্যাত্মক ধাতুৰ ব্যঞ্জন দুটাৰ মাজত 'আ' ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ। যেনে—

খৰ্ — খৰ্ খৰ্ — খৰ্খৰ্-খাৰ্খাৰ্

টিং — টিং টিং — টিং টিং-টাং টাং

পিত্ — পিত্ পিত্ -পিত্ পিত্-পাত্ পাত্ ইত্যাদি।

আহোম ভাষাত এনেকুৱা ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ প্ৰয়োগ আছে আৰু অসমীয়া ভাষাত ইবোৰৰ ব্যৱহাৰ আৰু প্ৰয়োগ পদ্ধতিত আহোম ভাষাৰ অৱদান আছে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা যায় অসমীয়া ভাষাত টাই-আহোম ভাষাৰ উপাদান সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰাৰ যথেষ্ট অৱকাশ আছে। প্ৰণালীবদ্ধ অধ্যয়নৰ অবিহনে সেই সম্পৰ্কে সঠিক সন্বেদ দিব পৰাটো সম্ভৱ নহয়। ওপৰৰ আলোচনাই এই দিশত মাত্ৰ সামান্য আলোকপাত কৰিবলৈহে সমৰ্থ হৈছে। □

অসমীয়া ভাষাত খাম্‌তি ভাষাৰ উপাদান

ড° প্ৰবীণ শইকীয়া

মূলগতভাৱে আৰ্য ভাষাৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপূষ্টি সাধনত থলুৱা জনগোষ্ঠীয় ভাষাসমূহৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। এই ক্ষেত্ৰত অন্যান্য ভাষাৰ লগতে টাইগোষ্ঠীয় ভাষাৰ কথাও বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব পাৰি। ১২২৮ খ্ৰীষ্টাব্দত সৌমাৰত প্ৰৱেশ কৰা চাউল্যুং চুকাফাই আহোম ৰাজ্য স্থাপন কৰাৰ লগে লগেই অসমীয়া ভাষাত টাই ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়।

বৃহৎ টাই গোষ্ঠীৰে অন্যতম শাখা খাম্‌তি লোকসকল তুলনামূলকভাৱে বহুকালৰ পিছতহে (১৭৫১ খ্ৰীঃ) অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে। আহোম ভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া ভাষাত বহু পৰিমাণে পৰিলেও খাম্‌তি ভাষাৰ প্ৰভাৱ পোনপটীয়াকৈ কিমান আছে সেই কথা বিচাৰ্যৰ বিষয়।

জনসংখ্যাত তাকৰীয়া হ'লেও খাম্‌তিসকল সামাজিকভাৱে, সাংস্কৃতিকভাৱে আৰু ৰাজনৈতিকভাৱে যথেষ্ট প্ৰভাৱশালী আছিল। উজনি অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত বসবাস কৰি থকা কালত তেওঁলোকৰ ভাষা-সংস্কৃতিয়ে থলুৱা ভাষা-সংস্কৃতিক প্ৰভাৱান্বিত কৰাটো নিতান্তই স্বাভাৱিক। আনহাতে একে মূলৰ পৰা উৎপত্তি হোৱা আহোমসকলৰ ভাষা আৰু খাম্‌তিসকলৰ ভাষাৰ মাজত সাদৃশ্যও অধিক। এনে কিছুমান টাইমূলীয় শব্দ অসমীয়া ভাষাত আছে যিবোৰৰ ৰূপ আহোম অথবা খাম্‌তি ভাষাত প্ৰায় একেই। তেনে ক্ষেত্ৰত কোনটোত কাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে নিৰ্ণয় কৰা জটিল হয়।

নিজস্ব ভাষা-সংস্কৃতি তথা ধৰ্মীয় মতাদৰ্শৰে খাম্‌তিসকল দেখাত এক পৃথক সাম্প্ৰদায়িক গোট হ'লেও বৃহৎ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বৰ্ণাঢ্য ইতিহাসত তেওঁলোকৰো বিশেষ স্থান আছে। অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিলৈ টাইগোষ্ঠীয় লোকসকলৰ অৱদান প্ৰচুৰ। সেই একেই বংশোদ্ভৱ জনগোষ্ঠী হিচাপে খাম্‌তিসকলৰ পৰাও তেনে কিছুমান অৱদান অসমীয়া জাতিসত্তাই স্বাভাৱিকভাৱে গ্ৰহণ কৰিছে। খাম্‌তি দা, খাম্‌তি মোনা, খাম্‌তি চাউল, খাম্‌তি সূতা, চুঙা-চাউল (খাউ-লাম) আদি বিচিত্ৰ সাংস্কৃতিক সমল বৃহত্তৰ অসমীয়া জনসমাজত বহুলভাৱে সমাদৃত। মাঘৰ বিহুত স্থাপন কৰা উজনি অসমৰ খৰিব মেজিটোৰ সৈতে খাম্‌তিসকলৰ 'মাই-কু-চুম্-ফাই'ৰ সাদৃশ্যও মন কৰিবলগীয়া।

খাম্‌তি ভাষাৰ কিছু ৰূপতাত্ত্বিক সমলেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ কিছু প্ৰত্যক্ষ বা পৰোক্ষ সাদৃশ্য বিশেষভাৱে লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। (১) নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয়ৰ ক্ষেত্ৰত, (২) বিশেষণীয় বিশেষণৰ ক্ষেত্ৰত, (৩) জতুৱা খণ্ডবাক্যৰ ক্ষেত্ৰত, (৪) ধন্যাত্মক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত আৰু প্ৰধানকৈ (৫) শব্দমালাৰ ক্ষেত্ৰত এই কথাৰ যথার্থ প্ৰমাণ পোৱা যায়।

(১) নিৰ্দিষ্টতা বাচক প্ৰত্যয়ৰ ক্ষেত্ৰত :

খাম্‌তি	অসমীয়া
(ক) -নাই	-টো, -খন, -জন
(খ) -ক্‌ন্	-চপৰা, -চেকুৰা
(গ) -চিক্-নে, -ত্বন্-নে	-ছোৱা, -ছেও, -টুকুৰা
(ঘ) -পান্-নে'	-কোঁচা, -মুঠা
(ঙ) -প্‌ক্‌নে'	-নুৰা, -নেচা
(চ) -লু-নে'	-কুৰা, -পাহ ইত্যাদি।

(২) বিশেষণীয় বিশেষণৰ ক্ষেত্ৰত :

খাম্‌তি	অসমীয়া
(ক) ন্যেং-লা-লা	টিক্ টিক্‌কৈ ৰঙা
(খ) খাউ-পান্-পান্	ধক্ ধক্‌কৈ বগা
(গ) নাক্-কুত্-কুত্	কিচ্‌কিচ্‌কৈ ক'লা
(ঘ) ল্যুং-হত্-হত্	তেল তেলকৈ হালধীয়া
(ঙ) চুক্-কা-কা	তুল তুলকৈ পকা
(চ) নিপ্-চাক্-চাক্	ডেম ডেমকৈ কেঁচা
(ছ) খেং-তাক্-তাক্	কেত কেতকৈ টান ইত্যাদি

(৩) জতুৱা খণ্ডবাক্যৰ ক্ষেত্ৰত :

খাম্‌তি	অসমীয়া
(ক) তাং-হ্ন 'পাত ঘৰ'	ঘৰ পাত (সংসাৰ কৰ)
(খ) যুক্-ম্যু 'দাং হাত'	হাত দাং (আত্ম সমৰ্পণ কৰ)
(গ) চুক্-না-চুক্-তা 'ধো মুখ-ধো চকু'	হাত-মুখ ধো (লঘু আহাৰৰ আতিথ্য ল)

অসমীয়া আৰু গাৰো ভাষা

ড° অঞ্জনা চৌধুৰী

মেঘালয়ৰ গাৰো পাহাৰৰ মূল অধিবাসী হ'ল গাৰো। এই গাৰোসকলৰ ভাষাটোৱেই হৈছে গাৰো ভাষা। গাৰো ভাষাটো হৈছে অসম-তিব্বত-বৰ্মী ভাষা পৰিয়ালৰ। অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰ চীন-তিব্বতী পৰিয়ালৰ।

গাৰো ভাষা অসমীয়া ভাষাৰ দৰে একেই যোগাত্মক আৰু ৰূপাত্মক।

অসমীয়া ভাষাৰ নিজা লিপি আছে, গাৰো ভাষাত নাই। গাৰো ভাষাৰ পাঠ্যপুঠি সমূহ ৰোমান লিপিতে প্ৰকাশ কৰা হয়।

এটা কথা সকলোৱে জানো যে সংস্পৰ্শিত ভাষাৰ প্ৰভাৱত ভাষাসমূহৰ পৰিৱৰ্তন হয়। সেয়েহে আৰ্য ভাষা পৰিয়ালৰ অসমীয়া ভাষাই থলুৱা তিব্বত-বৰ্মী ভাষাসমূহৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছিল। সেইদৰে এই তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰেও অসমীয়া ভাষাত ধ্বনিতাত্ত্বিক, ৰূপতাত্ত্বিক আৰু শব্দৰ ক্ষেত্ৰত কিছু প্ৰভাৱ পেলাইছে (এই সম্পৰ্কে গ্ৰীয়াৰ্ছন, সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জী আৰু বাণীকান্ত কাকতিয়ে বিশদভাৱে আলোচনা কৰিছে)।

সেই একেবোৰ কাৰণতে দেখা যায় যে অসমীয়া ভাষাৰ কিছু প্ৰভাৱ গাৰো ভাষাতো পৰিছে আৰু গাৰো ভাষাৰো কিছু প্ৰভাৱ অসমীয়াত পৰিছে। এই সম্পৰ্কে এটি চমু আলোচনা তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

ধ্বনিতাত্ত্বিক : অসমীয়া ভাষাত বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আঠটা। যেনে—/i/, /e/, /ɛ/, /ɒ/, /ɔ/, /a/, /o/, /u/; কিন্তু গাৰো ভাষাত বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি সাতটা। যেনে— /i/, /e/, /ɒ/, /a/, /o/, /θ/, আৰু /ɟ/।

তলত উল্লেখ কৰা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি দুটা অকল গাৰো ভাষাতহে আছে। অসমীয়াত নাই। বাকীকেইটা দুয়োটা ভাষাতেই আছে।

/θ/ কেন্দ্ৰীয় উচ্চ মধ্য অৰ্ধ সংবৃত প্ৰসৃত

/ɟ/ কেন্দ্ৰীয় উচ্চ সংবৃত বৰ্তুল

/θ/ স্বৰ ধ্বনিটো কেৱল শব্দৰ আদ্য অক্ষৰত ব্যৱহাৰ হয়। /ɟ/ স্বৰ ধ্বনিটো শব্দৰ আটাইকেইটা (আদ্য, মধ্যস্থ আৰু অন্তিম) অক্ষৰত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে—

আদ্য অক্ষৰ—	মিক্ৰণ	/mθkrɔn/	'eye'
	উৱা	/ɟa/	'they'
মধ্যস্থ অক্ষৰ—	বিমুঙ	/bimunɟ/	'name'
অন্তিম অক্ষৰ—	মাট্ছু	/mattɟu/	'cow'

অসমীয়া ভাষাত শ্ৰুতিধ্বনি (Glides) দুটা। যেনে—'ৰ'/w/ আৰু 'য়' /j/। আনহাতে গাৰো ভাষাত অকল 'ৰ'/w/ টোহে আছে।

অসমীয়া ভাষাত বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি একৈশটা। যেনে— /p/, /pʰ/, /b/, /bʰ/, /t/, /tʰ/, /d/, /dʰ/, /k/, /kʰ/, /g/, /gʰ/, /m/, /n/, /ŋ/, /s/, /z/, /x/, /h/, /r/ আৰু /l/। গাৰো ভাষাত বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি বিশটাহে। অসমীয়া ভাষাত থকা /bʰ/ ঘোষ মহাপ্ৰাণ দোষ্ঠ্য স্পৰ্শ, /dʰ/ ঘোষ মহাপ্ৰাণ দন্ত্যমূলীয় স্পৰ্শ আৰু /gʰ/ ঘোষ মহাপ্ৰাণ কণ্ঠ্য স্পৰ্শ ধ্বনি তিনিটা গাৰো ভাষাত নাই। অসমীয়াত থকা বাকী আটাইকেইটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি গাৰো ভাষাত আছে।

অসমীয়া ভাষাত মুৰ্দ্ধগ্য আৰু দন্ত্য ধ্বনিয়ে পাৰ্থক্য হেৰুৱাই দন্ত্যমূলীয় ধ্বনিত পৰিণত হৈছে। এই দন্ত্যমূলীয় ধ্বনি অসমীয়া ভাষাৰ বাহিৰে আৰ্য ভাষাৰ কোনো এটা ভাষাতে নাই। তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ অন্তৰ্গত বড়ো, গাৰো আদি সকলো ভাষাতেই দন্ত্যমূলীয় ধ্বনি আছে। সেয়েহে, অসমীয়া ভাষাত দন্ত্যমূলীয় ধ্বনি তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ পৰা আহিছে বুলি ক'ব পাৰি। (অৱশ্যে ড° ৰমেশ পাঠকে ড° ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্ত বৰুৱাই সম্পাদনা কৰা “Languages of Nort-East” ত সন্নিৱিষ্ট নিবন্ধ এটাত এই সূত্ৰৰ বিৰোধিতা কৰিছে।

তলত দুয়োটা ভাষাতে সাদৃশ্য থকা দন্ত্যমূলীয় ধ্বনিকেইটা উল্লেখ কৰা হ'ল—

/l/ অঘোষ অল্পপ্ৰাণ দন্ত্যমূলীয় স্পৰ্শ ধ্বনি

/tʰ/ অঘোষ মহাপ্ৰাণ দন্ত্যমূলীয় স্পৰ্শ ধ্বনি

/d/ ঘোষ অল্পপ্ৰাণ দন্ত্যমূলীয় স্পৰ্শ ধ্বনি

/n/ ঘোষ দন্ত্যমূলীয় নাসিক্য ধ্বনি

/s/ অঘোষ দন্ত্যমূলীয় উষ্ম ধ্বনি

// ঘোষ দন্ত্যমূলীয় পাৰ্শ্বিক ধ্বনি

/r/ ঘোষ দন্ত্যমূলীয় কম্পিত ধ্বনি

গাৰো ভাষাত অসমীয়াৰ দৰে /l/ অঘোষ অল্পপ্ৰাণ দন্ত্যমূলীয় স্পৰ্শ ধ্বনিটো শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰত ব্যৱহাৰ নহয়। মধ্যস্থ আৰু অন্তিম অক্ষৰত

অসমীয়াৰ দৰে ব্যৱহাৰ হয়। /tʰ/ অঘোষ মহাপ্ৰাণ দন্তমূলীয় স্পৰ্শ ধ্বনিটো গাৰো ভাষাত আদ্য অক্ষৰত, মধ্যস্থ অক্ষৰত আৰু অন্তিম অক্ষৰত ব্যৱহাৰ হয়। অসমীয়াত /t/ আৰু /tʰ/ শব্দৰ তিনিওটা অক্ষৰতে ব্যৱহাৰ হয়। তলত উদাহৰণ সমূহ দিয়া হ'ল—

অসমীয়া	গাৰো
আদ্য অক্ষৰ : তই /tdi/ 'you (inferior)' থনুকা /tʰunuka/ 'brittle'	থনিঙ /thanɪŋ/ 'brain'
মধ্যস্থ অক্ষৰ : কিতাপ /Kitap/ 'book' আঁঠুৱা /atʰuwa/ 'mosquito net'	গিতক /gitOk/ 'neck' ৰংথোলা /rɔŋtʰala/ 'holy'
অন্তিম অক্ষৰ : বাট /baɪ/ 'road' কাঠ /Katʰ/ 'wood'	ফাট/Phat/ 'jute' ফাঠে /phantʰe/ 'young boy'

গাৰো ভাষাত এটা প্ৰধান বিশেষত্ব হ'ল /tʃ/ আৰু /dʒ/ ঘৃষ্ট ধ্বনি দুটা।

/tʃ/ অঘোষ দন্তমূলীয় ঘৃষ্ট ধ্বনি

/dʒ/ ঘোষ দন্তমূলীয় ঘৃষ্ট ধ্বনি

এই দুটা শব্দৰ আদ্য অক্ষৰ আৰু মধ্য অক্ষৰত ব্যৱহাৰ হয়। অন্তিম অক্ষৰত নহয়।

আদ্য অক্ষৰ—	/tʃɪdal/ 'water current'
	/dʒara/ 'foolish'
মধ্যস্থ অক্ষৰ—	/matʃɔŋ/ 'family'
	/bidʒare/ 'mongoose'

দক্ষিণ কামৰূপৰ উপভাষাত /dʒ/ ধ্বনিটো শুনা যায়। এই ধ্বনিটো মান্য অসমীয়া ভাষাত শুনা নাযায়। সেয়েহে, ক'ব পাৰি যে এই ধ্বনিটো গাৰো ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰি পশ্চিম অঞ্চলৰ অসমীয়াত সোমাইছে। যেনে—

মান্য অসমীয়া	দক্ষিণ কামৰূপী উপভাষা	ইংৰাজী	গাৰো
অজলা	/dʒara/	'foolish'	/dʒara/
জাৰণি	/dʒar/	'forest'	/dʒar/

আন ধ্বনিযুক্ত শব্দ কিছুমানো দক্ষিণ কামৰূপৰ উপভাষাত সোমাইছে। যেনে—

দক্ষিণ কামৰূপী উপ ভাষা	ইংৰাজী	গাৰো
/aram/	'clouds'	/aram/
/bɔi/	'coridor'	/bɔi/

শব্দগতঃ অসমীয়াভাষী সকলৰ লগত ভৈয়ামবাসী গাৰোসকলৰ এক দীৰ্ঘদিনীয়া সম্পৰ্কৰ ফলস্বৰূপে দুয়োটা ভাষাৰে শব্দ কিছুমান উভয়তে সোমাই পৰিছে। ফলত দুয়োটা ভাষাতে কিছুমান শব্দৰ সাদৃশ্য দেখা যায়।

দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ হোৱা বহুতো অসমীয়া শব্দ গাৰো ভাষাত সোমাই পৰিছে; কিন্তু এই শব্দবিলাক গাৰোসকলে ব্যৱহাৰ কৰোঁতে নিজা উচ্চাৰণত গঢ় দিয়াৰ ফলস্বৰূপে ধ্বনি পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়।

বহুতো বিদেশী ভাষাৰ শব্দও গাৰো ভাষাত সোমাইছে। হিন্দী আৰু পাৰ্ছী ভাষাৰ শব্দও অসমীয়াৰ জৰিয়তেই গাৰো ভাষাত সোমাইছে। বঙলা আৰু উৰিয়া ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ লগত সাদৃশ্য দেখা যায়। তলত কিছুমান শব্দ উল্লেখ কৰা হ'ল—

অসমীয়া	ইংৰাজী	গাৰো
/ɔrtʰɔ/	'meaning'	/ɔrtho/
/xubidʰa/	'opportunity'	/sɔbida/
/aru/	'and'	/aro/
/ba/	'or'	/ba/
/kitap/	'book'	/kʰitʰap/
/gi/as/	'glass'	/gi/as/
/samus/	'spoon'	/tʃamɔtʃ/
/pɔisa/	'money'	/pʰɔisa/
/mɔida/	'flour'	/mɔida/
/dukʰ/	'sorrow'	/dɔk/
/kʰer/	'hay, straw'	/kʰe//

সামৰণি : অসমীয়া ভাষাত গাৰো ভাষাৰ প্ৰভাৱ কিমান দূৰ পৰিছে সেই সম্পৰ্কে গভীৰ অধ্যয়নৰ অৱকাশ আছে। মাথো এমুঠিমান শব্দ বা কেইটামান ধ্বনিৰ দুয়ো ভাষাৰ মাজত সাদৃশ্য থাকিলে বুলিয়ে অসমীয়াত গাৰো ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি সিদ্ধান্তলৈ আহিব নোৱাৰি। সেইবিলাক শব্দ বা ধ্বনি গাৰোৰ উৎস ভাষাত আছিল নে নাই, অসমীয়াৰ উৎস মাগধী আৰু তাৰো উৎস সংস্কৃতত আছিল নে নাই, কোন সময়ৰ পৰা আধুনিক অসমীয়াত সেইবোৰ ব্যৱহাৰ হ'ব ধৰিছে ইত্যাদি কথা খুচৰি চাব লাগিব। আশা কৰা যায় একবিংশ শতিকাৰ নবীন ভাষা বৈজ্ঞানিকসকলে এই কাম পূৰ কৰিব। □

অসমীয়া ভাষাত চাহ-জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ উপাদান

সঞ্জয় কুমাৰ তাঁতী

অসমত ইংৰাজসকলে যোৱা শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰা চাহখেতি আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে ১৮৪০ চনৰ পৰা দুই-তিনিটা দশকৰ ভিতৰতে অসমত চাহ-শিল্পই দ্ৰুতহাৰে বিকাশ লাভ কৰে। সেই সময়ছোৱাত নানা আৰ্থ-সামাজিক কাৰণত অসমৰ স্থানীয় মানুহে চাহ-শিল্পত প্ৰয়োজন অনুসাৰে বনুৱাৰ কাম কৰাৰ পৰা বিৰত থকাৰ ফলস্বৰূপে ইংৰাজ চাহ-মালিকসকলে ভাৰতৰ বিভিন্ন দুৰ্দৰ্শা-পীড়িত অঞ্চলসমূহৰ পৰা নানা ষড়যন্ত্ৰ, ফুচুলনি, ঠগ-প্ৰৱঞ্চনা, জোৰ-জুলুমৰ মাজেৰে চৰকাৰীভাৱে প্ৰস্তুত কৰা আইন-কানুনৰ জৰিয়তে দলে দলে চুক্তিবদ্ধ বনুৱা চালান কৰাৰ ব্যৱস্থা হাতত লয়। ঊনবিংশ শতিকাৰ ষষ্ঠ দশকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কুৰি শতিকাৰ ষষ্ঠ দশকলৈ প্ৰায় এশ বছৰ এই ব্যৱস্থা অব্যাহত থকাৰ ফলত ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ ভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীভূক্ত তথা ভিন্ন ভাষিক জনসমাজৰ লোকসকল অসমৰ ভৌগোলিক ভূ-খণ্ডত, বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক উপত্যকাৰ চাহ বাগিছাসমূহত, প্ৰথম পৰ্যায়ত চুক্তিবদ্ধ বছৰ অনুপাতে অস্থায়ীভাৱে বসবাস কৰিলেও, নানা আৰ্থ-সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক কাৰণত সমসাময়িকভাৱে নিগাজীকৈ অসমত বসবাস কৰিবলৈ লয়। ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা আহি অসমৰ মাটিতে বৈ যোৱা এই চুক্তিবদ্ধ বনুৱাসকল তথা তেওঁলোকৰ বংশধৰসকলেই আজি অসমত চাহজনগোষ্ঠী সম্প্ৰদায় হিচাপে পৰিচয় লাভ কৰিছে। সমাজ বিজ্ঞানৰ দৃষ্টিভংগীত আজিৰ অসমত এওঁলোকৰ আত্ম-পৰিচয় যি ধৰণৰেই কৰা নহওক কিয়, অসমৰ জনসংখ্যাৰ এক-তৃতীয়াংশ দখল কৰি থকা এই লোকসকল আজি বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিসত্তাৰ (Nationality) এক এৰাব নোৱাৰা অংগ হৈ পৰিছে।

আমি এই আলোচনাত এই লোকসকলৰ ভাষা সম্পৰ্কে তথা অসমৰ জাতীয় ভাষাৰ ওপৰত এওঁলোকৰ প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিম। এই বিশেষ পৰিসৰৰ ওপৰত আলোচনা কৰিবলৈ লোৱাৰ আগতে এই চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ গোষ্ঠীগত,

জাতিগত দিশসমূহৰ ওপৰত আলোকপাত কৰাৰ লগতে আমি প্ৰাসংগিকভাৱে অসমৰ ভাষা সম্পৰ্কে এটি চমু আলোচনা কৰাৰ প্ৰয়োজন বুলি ধাৰণা কৰোঁ।

চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক চুক্তিবদ্ধ বনুৱা হিচাপে ১৮৪০ চনতেই প্ৰথম দলটোক ইংৰাজ চাহ-মালিকসকলে অনাৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল যদিও, দুৰ্যোগপূৰ্ণ ৰাস্তা-ঘাট আৰু ৰাস্তাতে মহামাৰীত আক্ৰান্ত হোৱা বাবে এজনো বনুৱা অসমলৈ আনিব পৰা হোৱা নাছিল। স্থানীয় বনুৱাৰ নাটনিৰ হেতু চাহ-মালিকসকলে ইংৰাজ চৰকাৰৰ সহযোগত ১৮৫৯ চনত চৰকাৰীভাৱে Workmen Breach of Contract-Act পাছ কৰোৱাই বনুৱা চালান কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰে। সেয়ে আমি ক'ব পাৰো যে অসমলৈ এই চাহ-জনগোষ্ঠীৰ আমদানি ঘটিছিল ১৮৪০ চন মানৰ পৰাই আৰু ১৮৫৯ চনৰ পৰা এই ব্যৱস্থা বেছি খৰতকীয়া হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে।

এই সময়ছোৱাত অসমৰ স্থায়ী তথা খিলঞ্জীয়া লোকসকলৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ স্বৰূপ কি আছিল?

১৮২৬ চনত অসমত আধুনিক যুগৰ অৰ্থাৎ ঔপনিবেশিক যুগৰ আৰম্ভণিৰ সূত্ৰপাত হোৱাৰ সময়ত অসমত প্ৰচলিত ভাষাসমূহৰ ভিতৰত প্ৰধান স্থান আছিল অসমীয়া ভাষাৰ। সেই সময়ছোৱাত অসমীয়া ভাষা আৰু সমাজৰ অৱস্থা আছিল অতিশয় দুখলগা। কাৰণ মোৱামৰীয়া গণ-অভ্যুত্থানৰ গৃহযুদ্ধ আৰু মানৱ আক্ৰমণত অসমৰ সমাজ, প্ৰশাসন, অৰ্থনীতি—সকলো থানবান হৈ পৰিছিল। ভূতৰ ওপৰত দানহ পৰাৰ দৰে বৃটিছৰ যড়যন্ত্ৰতেই ১৮৩৬ চনৰ পৰা অসমৰ চৰকাৰী কাম-কাজ, প্ৰশাসন আৰু স্কুলসমূহত বঙালী ভাষাৰ প্ৰচলন ঘটিছিল আৰু এই ব্যৱস্থা ১৮৭৩ চনলৈকে অব্যাহত আছিল, যি সময়ছোৱাত ইতিমধ্যেই চাহ বনুৱাসকলক চুক্তিবদ্ধ বনুৱা হিচাপে অসমলৈ আমদানি কৰাৰ ব্যৱস্থাও কৰা হৈছিল। এই সময়ছোৱাতেই আকৌ ১৮৩৫ চনত মিছনাৰী নাথান ব্ৰাউনে খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে স্থান মিছন পাতিবলৈ আহি অসমলৈ প্ৰথম আধুনিক ছপাশাল লৈ আহিছিল। এই পৰিক্ৰমাতে ১৮৪৩ চনত মিছনাৰীসকলৰ উদ্যোগতেই সেই ছপাশাল শদিয়াৰ পৰা আনি শিৱসাগৰত বহুওৱাৰ পাছত অসমীয়াত খ্ৰীষ্টধৰ্ম সন্মন্ধীয় কিতাপৰ লগে লগে বিভিন্ন পাঠ্যপুথি, অসমীয়া আখৰ-জোঁটনিৰ পুথি আদি প্ৰকাশ হ'বলৈ ধৰে আৰু ১৮৪৬ চনৰ পৰা প্ৰথম অসমীয়া সংবাদপত্ৰ 'অৰুণোদই' প্ৰকাশ পায়। এনে এক প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰেই অসমৰ ৰংপুৰীয়া অসমীয়া কথ্যভাষাক আধাৰ হিচাপে লৈ আধুনিক অসমীয়া জাতীয় ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ভেটি নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল।

সেই সময়ত কেইবা শ বছৰ ধৰি অসমত প্ৰচলিত হৈ থকা উজনি অসমৰ ৰংপুৰীয়া কথ্যভাষাৰ বাহিৰেও মধ্য অসমৰ উপভাষা, কামৰূপীয়া উপভাষা, গোৱালপৰীয়া আৰু দৰঙীয়া উপভাষা থাকিলেও, উজনি অসমৰ উপভাষাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি অসমীয়া ভাষাই এক আধুনিক আৰু জাতীয় ভাষা হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। এয়াই হ'ল আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভেটি। সেয়ে চাহ-জনগোষ্ঠীৰ অসম আগমনৰ সমসাময়িকভাৱে বিকাশ লাভ কৰা আধুনিক অসমীয়া ভাষাই ঐতিহাসিক বিকাশৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীসমূহৰ ঐতিহাসিক 'এছিমিলেছন'ৰ ধাৰাটোক প্ৰক্ৰিয়াগতভাৱে বিকশাই তুলি অসমীয়া জাতিসত্তাসমূহ আৰু ভাষাৰ আধাৰটোক অধিক শক্তিশালী কৰি পেলাবলৈ সক্ষম হৈছে।

অসমীয়া জাতি আৰু অসমীয়া জাতিগঠন প্ৰক্ৰিয়াৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংশীদাৰ অসমৰ এই চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ নৃ-গোষ্ঠী সন্মন্ধীয় আৰু তেওঁলোকৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত ভাষা সম্পৰ্কে বিশদভাৱে আলোচনা নকৰিলে আধুনিক অসমীয়া জাতি গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰু ভাষা সম্পৰ্কে স্পষ্ট আভাস পোৱা নাযাব। কাৰণ নৃ-গোষ্ঠীগত আধাৰতকৈ ভাষাক কেন্দ্ৰ কৰিহে জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াৰ বিকাশ ঘটে আৰু অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া আৰু অসমীয়া আধুনিক জাতীয় ভাষাৰ বিকাশৰ বিষয়টোও অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ নৃ-গোষ্ঠীগত আৰু তেওঁলোকৰ ভাষা সম্পৰ্কীয় বিষয়টোত যুক্ত হৈ আছে।

অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ ভাষা সম্পৰ্কে দৃষ্টি নিষ্ক্ষেপ কৰিলে আমি দেখিবলৈ পাবোঁ যে তেওঁলোকৰ কিছুমান লোক দ্বি-ভাষিক আৰু কিছুমান ত্ৰি-ভাষিক। এই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাৰ আগতে আমি চাহ-জনগোষ্ঠীৰ নৃ-গোষ্ঠীগত সম্পৰ্কীয় দিশটো আৰু তেওঁলোকৰ ভাষিক বিষয়টোৰ ওপৰত কিছু আলোকপাত কৰাটো প্ৰয়োজন।

এই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে আকৌ এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ নৃ-গোষ্ঠী সম্পৰ্কীয় বিষয়, তেওঁলোকৰ অতীত বাসস্থান আৰু সেই সেই অঞ্চলসমূহৰ ভাষা language, উপভাষা dialect সম্পৰ্কে প্ৰধানতঃ আলোচনা কৰিলেহে এই লোকসকলৰ ভাষা-উপভাষাৰ প্ৰভাৱ অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ ওপৰত কিদৰে পৰিছে বা ক্ৰিয়া কৰিছে, তাৰ এক ধাৰণা পোৱা যাব।

চাহ-জনগোষ্ঠীৰ নৃ-গোষ্ঠী সম্পৰ্কীয় বিষয়টোৰ আলোচনা অসমৰ খিলঞ্জীয়া জাতি-জনজাতিসকলৰ দৰে ইমান সৰল আৰু সহজ নহয়। কাৰণ

ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ পৰা অহা এই লোকসকলৰ এক বিশেষ ৰূপ—চাহ-জনগোষ্ঠী সম্প্ৰদায়, জনতন্ত্ৰৰ ফালৰ পৰা বিশেষ বৈচিত্ৰময় আৰু জটিল।

ভাৰতৰ জনসৌধৰ প্ৰথম স্তৰটো হৈছে নেগ্ৰিটো জনসমষ্টি। তাৰ পাছৰ স্তৰ হৈছে আদি-অষ্ট্ৰেলিয়সকল। বহুকেইজন বিশিষ্ট নৃতত্ত্ববিদে এই সম্পৰ্কে আমাক সন্ধান দিয়ে যে ভাৰতীয় জনসৌধৰ ভিতৰত মধ্য ভাৰতৰ কোল, ভীল, কৰোৱা, খেৰৱাৰ, মুণ্ডা, ভূমিজ, চাওঁতাল, শৱৰ, মালপাহাড়ী, আনকি দক্ষিণ ভাৰতৰ চেৰো, কুৰৱ আদি লোকসকলেই এই আদি-অষ্ট্ৰেলিয় গোষ্ঠীৰ লোক, যিসকলক ভিন ভিন সময়ত ভিন ভিন নামেৰে, যেনে— 'নিষাদ', 'অসুৰ' আদি নামেৰে আৰ্যগ্ৰন্থসমূহত বৰ্ণনা কৰা হৈছে। সেইদৰে ভাষাতন্ত্ৰৰ ফালৰ পৰাও এওঁলোক অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ কোল-মুণ্ডা শাখাৰ অন্তৰ্গত আৰু এওঁলোকৰ ভাষাসমূহো কোল-মুণ্ডা শাখাৰ অন্তৰ্গত। ভাৰতৰ জনসৌধৰ আন এক বৃহৎ গোষ্ঠী—দ্রাবিড়ীয় ভাষীসকলৰ ভিতৰত ওৰাং, গোড় আদি জাতিসমূহো আছে। ওপৰোক্ত তথ্যসমূহ যদি আমি মানি লওঁ, তেনেহ'লে অসমলৈ অনা চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ মাজত অষ্ট্ৰিক আৰু দ্ৰাবিড়ীয় ভাষী নৃ-গোষ্ঠীৰ লোকসকল আছে। এই সম্পৰ্কে বহুকেইজন বিশিষ্ট নৃতত্ত্ববিদ আৰু সমাজ-বিজ্ঞানীয়ে চাহ-জনগোষ্ঠীৰ চাহ বনুৱাসকলৰ মাজেৰে অসমলৈ অষ্ট্ৰিক আৰু দ্ৰাবিড়ীয়, আনকি তেওঁলোকৰ কোনো কোনোৰ মতে নেগ্ৰিটো ৰক্ত-মিশ্ৰিত জনধাৰাৰো আগমন ঘটিছে বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছে।

অসমৰ চাহ বাগিছালৈ অনা বনুৱাসকলৰ মাজত কমপক্ষেও এশৰো অধিক জাতি-জনজাতি থকাৰ তথ্য পোৱা যায়—যিসকল ভাষিক গোষ্ঠীৰ ফালৰ পৰা মূলতঃ অষ্ট্ৰিক আৰু দ্ৰাবিড়ীয় ভাষী নৃ-গোষ্ঠী। মুণ্ডা, চাওঁতাল, ভূমিজসকল যেনেকৈ কোল-মুণ্ডা ভাষী, সেইদৰে গোড়, ওৰাংসকল দ্ৰাবিড়ীয়-গোড়, ওৰাং বা কুৰুখভাষী। এই দুই প্ৰধান নৃ-গোষ্ঠীভুক্ত তথা ভাষীৰ বাহিৰেও তেওঁলোকৰ সৈতে আন নৃ-গোষ্ঠী, বিশেষকৈ প্ৰাক্-আৰ্যসকলৰ সৈতে ৰক্ত মিশ্ৰণ ঘটা আন আন ভাষা-ভাষী লোকৰো আগমন ঘটিছে অসমৰ চাহ বাগিছালৈ।

অসমৰ চাহ বাগিছালৈ ওপৰোক্ত লোকসকলৰ আগমন ঘটিছিল নিম্নলিখিত অঞ্চলসমূহৰ পৰা, য'ত আছিল ভিন্ন ভাষাৰ প্ৰচলন।

চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল আহিছিল মূলতঃ বঙালী ভাষা প্ৰধান (বৰ্তমানৰ) পশ্চিমবংগৰ পুৰুলিয়া, বাঁকুড়া, মেদিনীপুৰ, বৰাভূম, মানভূম; হিন্দী, ভোজপুৰী, মাগহী ভাষা প্ৰধান বিহাৰৰ ৰাঁচী, গোৰখপুৰ, হাজাৰিবাগ, সিংভূম; উৰিয়া ভাষা প্ৰধান উৰিষ্যাৰ বিলাসপুৰ, চাইবাসা, ডোমকা,

জগদলপুৰ, সখলপুৰ, কালাহাণ্ডি, গঞ্জাম, ময়ুৰভঞ্জ; হিন্দী, মাগহী প্ৰধান উত্তৰ প্ৰদেশৰ ডেল্টনগঞ্জ; হিন্দী আৰু বিভিন্ন কথ্য ভাষা প্ৰধান মধ্য প্ৰদেশৰ ৰায়পুৰ, ৰামপুৰহাট, জব্বলপুৰ, যোশপুৰ, ছত্তিশগড়; তেলেগু ভাষা প্ৰধান অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ ভিজিয়ানগৰম; তামিল ভাষা প্ৰধান তেতিয়াৰ মাদ্ৰাজ প্ৰেছিডেন্সি আৰু মাৰাঠী-তেলেগু প্ৰধান নাটিক আদি অঞ্চলৰ পৰা।

ওপৰোক্ত বৰ্ণনাৰ পৰা এটা কথা স্পষ্ট হৈ পৰে যে চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ মাজত ভাৰতৰ বিভিন্ন জাতিসমূহৰ ভিন্ন জাতীয় ভাষা, যেনে— বঙালী, উৰিয়া, তেলেগু, তামিল আদি ভাষাৰ বাহিৰেও বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীগত নিজা ভাষা কোৱা, সেয়া লিখিত মান্য ভাষাই হওক বা কথ্য ভাষাই হওক— মুণ্ডাৰী, চাওঁতালী, হো, ভূমিজ, খেৰীয়া, শৱৰ, কুৰ্ক, ওৰাং, গোড়, কুৰুখ আদি অনা-আৰ্য ভাষা কোৱা ভিন্ন জাতিৰ লোকৰ চুক্তিবদ্ধ চালানী বনুৱা হিচাপে অসমলৈ আগমন ঘটিছিল। অসমত যেনেকৈ ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজ ভাগতহে আধুনিক অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ বিকাশ ঘটে আৰু বৰ্তমানেও যেনেকৈ ইয়াৰ ভিন্ন উপভাষা আছে, সেইদৰে ওপৰোক্ত আধুনিক জাতীয় ভাষাসমূহৰ ক্ষেত্ৰতো সেই সেই অঞ্চলত আঞ্চলিক উপভাষা বা dialect আছিল—আনকি এতিয়াও অসমৰ দৰে সেই সেই অঞ্চলসমূহত প্ৰত্যেকটো আধুনিক জাতীয় ভাষাৰ একাধিক dialect আছে। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক তেনে বিভিন্ন dialect প্ৰচলিত অঞ্চলসমূহৰ পৰা চালান কৰি অনাৰ হেতু তেওঁলোকৰ মাজতো নানা উপভাষা কোৱা মানুহৰ আগমন ঘটাটো স্বাভাৱিক। সেয়ে ভিন্ন আধুনিক জাতীয় ভাষা বা একে ভাষাৰেই ভিন্ন আঞ্চলিক উপভাষা বা dialect কোৱা চাহ বনুৱাৰ উপৰিও অনা-আৰ্য ভাষা কোৱা চাওঁতাল, ওৰাং, মুণ্ডা আদি নৃ-গোষ্ঠীগত ভাষা কোৱা চাহ বনুৱাৰ একেলগে অসমলৈ আগমন ঘটে আৰু একেই চাহ শিল্পৰ বৃত্তিত ওচৰা-ওচৰিভাৱে বসবাস কৰিবলৈ লয়। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ মাজত তেওঁলোকৰ নিজ নিজ ঠাইৰ আঞ্চলিক উপভাষাসমূহৰ প্ৰভাৱ 'মাতৃভাষা' হিচাপে থাকি যায়। এই ক্ষেত্ৰত আমি 'মাতৃভাষা'ৰ সংজ্ঞা হিচাবে নিৰক্ষৰ মাকৰ পৰা ল'ৰা-ছোৱালীয়ে জন্মৰ পৰা শুনি শিকা ভাষাৰ কথাকেই কৈছোঁ, যাক তেওঁলোকে দৈনন্দিন ঘৰুৱা কাম-কাজৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰে।

এজন মানুহৰ গোষ্ঠীগত ভাষা হিচাপে মাতৃভাষা এটা থাকিব পাৰে, আন আন ভাষী বা নৃ-গোষ্ঠীৰ আঞ্চলিক ভাষীৰ সৈতে যোগাযোগৰ বাবে এক যোগাযোগৰ ভাষা বা Lingua Franca থাকিব পাৰে আৰু ভৌগোলিক সীমাৰেখা বা ৰাজ্য বা ৰাষ্ট্ৰ আৰু এটা আধুনিক জাতি হিচাপে এটা জাতীয়

ভাষা থাকিব পাৰে। এনে বিশ্লেষণত অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত দ্বি-ভাষিক আৰু কোনো ক্ষেত্ৰত ত্ৰি-ভাষিক।

তেওঁলোকে প্ৰথমে শিকা বা কোৱা ভাষা হৈছে মাতৃভাষা। অসমলৈ অহা চাওঁতাল, মুঙা, ওৰাং নৃ-গোষ্ঠী ভাষী লোকসকলৰ বাহিৰেও আধুনিক জাতীয় ভাষা থকা ভৌগলিক পৰিসীমাৰ পৰা অহা তথা আধুনিক জাতি হিচাপে বিকাশ লাভ কৰা, যেনে- উৰিয়া, তামিল, তেলেগু ভাষীসকলে তেওঁলোকৰ ঘৰুৱা দৈনন্দিন জীৱনত তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা ব্যৱহাৰ কৰে।

দ্বিতীয় পৰ্যায়ত তেওঁলোকৰ ভাষা হৈছে 'যোগাযোগৰ ভাষা' বা *Lingua Franca* ৰ ব্যৱহাৰ। অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ কিছুমানে, বিশেষকৈ চাওঁতালী, মুঙাৰী, ওৰাং, খেড়ীয়া আৰু আধুনিক জাতীয় ভাষা উৰিয়া, তামিল, তেলেগু ভাষীসকলৰ বাহিৰে, বৃহত্তৰ ছোটনাগপুৰ অঞ্চলৰ পৰা অনা বনুৱাসকলে কেইবাটাও উপভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। এই উপভাষাক মাতৃভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা বনুৱাৰ সংখ্যা অসমৰ চাহ বাগিছাসমূহত বেছি হোৱা বাবে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে এই উপভাষাসমূহকেই তেওঁলোকৰ মাজৰ যোগাযোগ আৰু দৈনন্দিন ঘৰুৱা ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। এই উপভাষাবোৰৰ বিষয়ে বিতংভাৱে আলোচনা নকৰিলে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা বুলি যাক কোৱা হয়, সেই সম্পৰ্কে এটি স্পষ্ট ধাৰণা পোৱা নাযাব।

অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত এই উপ-ভাষাকেইটা হৈছে— চাদনী/চাদ্ৰী বা নাগপুৰীয়া, পাঁচ-পৰগণীয়া, তামাড়িয়া, খোৰটা আৰু কুৰ্মালি। এই উপভাষাসমূহক নিজৰ মাতৃভাষা তথা দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা হিচাপে চালানী বনুৱাসকলে মুখে মুখেই অসমৰ বুকুলৈ লৈ আহিছিল আৰু একে অঞ্চলৰ পৰা অহা স্ব-গোষ্ঠীয় লোকৰ সৈতে যোগাযোগৰ বাবে এই উপভাষাসমূহৰ ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। এই উপভাষাসমূহৰ সৃষ্টি তেওঁলোকৰ আদি বাসস্থানৰ অঞ্চলসমূহত কেনেদৰে হ'ল—সেয়াও এক উল্লেখনীয় আলোচ্য বিষয়।

১৯৭১ চনৰ লোকসংখ্যা গণনা মতে ভাৰতৰ এই অষ্ট্ৰিক আৰু ড্ৰাভিড ভাষী আদিবাসী (aboriginal) লোকৰ সংখ্যা প্ৰায় ৩ কোটি ৮০ লাখ। বৰ্তমানে এই সংখ্যা আৰু বহুত গুণে বেছি। এই লোকসকলৰ ভিতৰত চাওঁতাল, মুঙা, খেৰোৱাৰ, ভূমিজ, লোহাৰ, মাহালি, পাহাড়ীয়া, মাল-পাহাড়ীয়া, বেদিয়া, গোঁড়, চেৰো, চিক বৰাইক, কৰোৱা, কোৰা, কিষান, বিনৰিয়া, অসুৰ, গোৰাইট, বিৰজিয়া, বীৰহড়, বাইগা, খন্দ আদি লোকসকলে বৃহত্তৰ

ছোটনাগপুৰ অঞ্চলত মুঙাৰী, চাওঁতালী, হো, ওৰাং, ভূমিজ আৰু খেৰীয়া ভাষাক মাতৃভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰে। তাৰ বাহিৰেও সেই বৃহত্তৰ ছোটনাগপুৰ অঞ্চলত আন আন ভাষী-উপভাষীলোক আছে। তেওঁলোকে ছোটনাগপুৰৰ উত্তৰ আৰু পূব দিশত প্ৰচলিত আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত ভোজপুৰী, মাগহী, মৈথিলী আৰু আধুনিক বঙালী ভাষাৰ নানা উপভাষা ব্যৱহাৰ কৰে।

পুৰণি কালৰ পৰাই এই আদিবাসী-ভূমিপুত্ৰ অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহলৈ সামন্তবাদৰ গৰাহত পৰি, ভাৰতৰ আন আন অঞ্চলসমূহৰ পৰা, বিশেষকৈ উত্তৰ ভাৰতৰ অনা-আদিবাসী আৰু ভোজপুৰী, মাগহী, মৈথিলী ভাষা কোৱা ব্যৱসায়ীসকল, খেতিয়ক আদি আৰু বংগদেশৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ পৰা খেতিয়ক, ক্ষুদ্ৰ ব্যৱসায়ী, বৃত্তিধাৰী আদিৰ প্ৰব্ৰজন ঘটে, যাৰ ফলত সমগ্ৰ ছোটনাগপুৰ অঞ্চলটোতে আদিবাসীসকলৰ সৈতে এই অনা-আদিবাসী প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ যোগাযোগ ঘটে আৰু পৰস্পৰ যোগাযোগ আৰু সহবাসৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে আদিবাসী—অনা-আদিবাসীসকলৰ 'এছিমিলেছন'ৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়। সামাজিক যোগাযোগৰ মাজেৰে পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ ভাষা-সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিবলৈ লয় আৰু তেনে প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে তেওঁলোকৰ মাজত 'যোগাযোগৰ ভাষা'ৰ (*Lingua Franca*) বিভিন্ন আঞ্চলিক ৰূপৰ জন্ম হয়। এই যোগাযোগৰ ভাষাসমূহেই সময়ৰ সোঁতত সেই অঞ্চলসমূহত নানা উপভাষাৰ সৃষ্টি কৰে। ইংৰাজসকল অহাৰ পাছত আধুনিক যুগত এই পাৰ্বত্য আৰু সমভূমি অঞ্চলসমূহলৈ ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা বিভিন্ন ভাষা-উপভাষা কোৱা লোকজনৰ প্ৰব্ৰজন খৰতকীয়া হোৱাৰ ফলত এই উপভাষাসমূহে সমগ্ৰ ছোটনাগপুৰ অঞ্চলতে যোগাযোগৰ ভাষা (*Lingua Franca*) হিচাপে পৰিচয় লাভ কৰে।

আজিৰ অসমত চাহ-জনগোষ্ঠীয়ে দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰি অহা উপভাষাসমূহ মূলতঃ সেই অঞ্চলৰ যোগাযোগৰ ভাষাসমূহৰ ৰূপান্তৰ মাথোন—যি সমূহৰ ৰূপ ভোজপুৰী, মাগহী, মৈথিলী, উৰিয়া, বঙালী—শেহতীয়াভাৱে হিন্দী আদি ভাষা-উপভাষাৰ সৈতে আদিবাসীসকলৰ মুঙাৰী, ওৰাং, ভূমিজ, খাড়ীয়া আদি ভাষাৰ সংমিশ্ৰিত ৰূপ। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ নগালেণ্ডত সৃষ্টি হোৱা 'নাগামিজ'ৰ দৰেই এই অঞ্চলসমূহত চাদ্ৰী বা নাগপুৰীয়া, পাঁচ-পৰগণীয়া, তামাড়িয়া, খোৰটা আৰু কুৰ্মালি আদি উপভাষাৰ সৃষ্টি হয় আৰু যিহেতু এই অঞ্চলসমূহৰ পৰাই অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক চুক্তিবদ্ধ কৰি অসমলৈ অনা হৈছিল, তেওঁলোকে এই

উপভাষাসমূহক তেওঁলোকৰ সৈতে অসমৰ মাটিলৈও তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা অৰ্থাৎ মুখৰ ভাষা হিচাপে লৈ আহিছিল।

এই উপভাষাসমূহ সম্পৰ্কে আলোচনা নকৰিলে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা সম্পৰ্কে একে আধাৰে স্পষ্ট সংজ্ঞা নিৰূপণ কৰা কঠিন।

ওপৰোক্ত উপ ভাষাসমূহৰ প্ৰচলন আজিও অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত বিদ্যমান। সেয়ে এই উপভাষাকেইটাৰ বিষয়ে সঠিক তথ্য নিৰ্ধাৰণ আৰু আলোচনা কৰাটো একান্ত প্ৰয়োজনীয়।

অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত উপভাষাকেইটা হ'ল— সাদনী/চাদনী/সাদনী বা নাগপুৰীয়া, পাঁচপৰগণীয়া, তামাড়িয়া, খোৰটা আৰু কুৰ্মালি।

চাদনী বা নাগপুৰীয়া হ'ল ছোটনাগপুৰৰ মাটিৰ ভাষা। বাঁচীক কেন্দ্ৰ কৰি হাজাৰিবাগ, পুৰুলিয়াৰ কিছু অংশ, চাঁইবাছা, আনকি মেদিনীপুৰৰ পশ্চিমাংশ জুৰি এই উপভাষাৰ প্ৰচলন আছে। ছাব্ গ্ৰিয়াবছনে লিংগুইষ্টিক্ ছাৰ্ভে কৰাৰ সময়ত 'চাদনী' নামেৰে একাধিক উপ ভাষাৰ সন্ধান পাইছিল। ছাব্ গ্ৰিয়াবছনৰ বক্তব্য আছিল—যেতিয়া কোনো আদিবাসী অনা-আদিবাসীৰ সৈতে ভাৰ বিনিময়ৰ বাবে ইন্দো-ইউৰোপীয় ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল, তেতিয়াই এটি নতুন উপভাষাৰ জন্ম হয়, যি 'চাদনী' নামেৰে পৰিচিত। সেয়ে তেখেতৰ বিপোর্টত এই ভাষা সম্পৰ্কে বৰ্ণনা কৰিছিল এনেদৰে—

The main Aryan language of the Feudatory state of Bamra, which lies to the west of Keonjhar state is Driya, most of the aboriginals speak Munda language, but some of them use a corrupt Aryan language, which is locally known as Sadri, or more correctly Sadri-Kol, as in the case of Sadri-Korwa, sub-dialect of Chhattisgarhi. The word 'Sadri' is used when an aboriginal tribe abandons his own language and takes to an Aryan one. (Page-159, Vol.-V, Part-II of Linguistic Survey in India).

এই চাদনী/চাদনী/সাদনী/সাদনী শব্দটো সম্পৰ্কে ভিন্ন মত থাকিলেও, বিভিন্ন তথ্যৰ পৰা জনা যায় যে চাওঁতাল, মুণ্ডা, খাড়িয়াসকলে স্ব-গোষ্ঠীভুক্ত আদিবাসীসকলৰ বাহিৰে যিসকলে তেওঁলোকৰ অঞ্চললৈ অত্যাচাৰী শোষণ হিচাপে আহিছিল, তেওঁলোকক 'দিকু' আৰু যিসকল তেওঁলোকৰ সৈতে সহযোগী হৈ বন্ধুত্বৰে বসবাস কৰিবলৈ আহিছিল, তেওঁলোকক 'চাদান' বুলি

অভিহিত কৰিছিল। সেয়ে 'চাদান'সকলৰ সৈতে হোৱা যোগাযোগৰ ভাষাকেই অৰ্থাৎ চাদানসকলৰ ভাষাকেই চাদনী/চাদনী বা চাদনী ভাষা নামেৰে নামকৰণ কৰা হৈছিল। আন এক মত অনুসৰি 'সদৰ' শব্দৰ পৰা 'সাদনী' শব্দৰ উৎপত্তি অৰ্থাৎ সদৰ চহৰৰ হাট বজাৰত ব্যৱহৃত মিশ্ৰিত ভাষাই হৈছে 'চাদনী'। সেই মত অনুসৰি বাঁচী সদৰ চহৰৰ হাট-বজাৰত আদিবাসী—অনা-আদিবাসীৰ যোগাযোগৰ ভাষাই 'চাদনী'। যিনহওক, অসমৰ দৰে ছোটনাগপুৰ অঞ্চলত মিছনাৰীসকলৰ প্ৰচেষ্টাতেই চাদনীয়ে যথেষ্ট বিকাশ লাভ কৰিছিল। বেভাৰেণ্ড শাস্তি নাওৰংগীয়ে এই ভাষাৰ এখন শুদ্ধ ব্যাকৰণ প্ৰণয়ন কৰিছিল। তাৰ বাহিৰেও ড° শ্ৰৱন কুমাৰ গোস্বামীৰ গৱেষণা পুস্তক 'নাগপুৰী ভাষা' আৰু যোগেন্দ্ৰ নাথ তেৱাৰীৰ 'নাগপুৰী ভাষা কা সংক্ষিপ্ত পৰিচয়' নামৰ গ্ৰন্থ দুখনৰ মাজেৰে এই ভাষাটোৱে যথেষ্ট বিকাশ লাভ কৰে আৰু এই ভাষাত যথেষ্ট পৰিমাণে কিতাপ-পত্ৰ আদিও ৰচনা হয়। বাঁচী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ তত্ত্বাৱধানত অৱশ্যেই এই ভাষাই যথেষ্ট বিকাশ লাভ কৰিছে। বেভাৰেণ্ড হিটলিয়ে ১৮৯৬ চনত Notes on Gaori Dialect of Lohardanga নামৰ কিতাপখন প্ৰকাশ কৰাৰ পাছত এই 'চাদনী' ভাষাৰ প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্যসমূহ বেছি স্পষ্ট হয়। এই চাদনী ভাষাৰ সৈতে অৱশ্যেই মুণ্ডাৰী ভাষাৰ যথেষ্ট মিল দেখা যায়। তাৰ বাহিৰেও চাদনীৰ সৈতে বঙালী, মাগহী আৰু উৰিয়াৰ সাদৃশ্য লক্ষণীয়। নাগপুৰীয়া বা চাদনী ভাষাৰ লিপি অৱশ্যেই দেৱনাগৰী।

এই চাদনী ভাষা সম্পৰ্কে বিশিষ্ট ভাষাবিদ ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে মতামত দিবলৈ গৈ কৈছে যে মেদিনীপুৰৰ মধ্যস্থানক কেন্দ্ৰ কৰি সমগ্ৰ অঞ্চলৰ এই ভাষাৰ নাম সূক্ষ্মক ভাষা।

আন এটা বিষয় হ'ল—আদিম যুগৰ পৰাই পূৰ্ব-মাগধী আৰু ইয়াৰ পৰা সৃষ্টি বিভিন্ন উপভাষা সৃষ্টিৰ মূলতে চেৰো আৰু কুৰ্মি বা মাহাতসকলৰ অৱদান উল্লেখনীয়। এই নাগপুৰীয়া বা চাদনী ভাষাত চেৰোসকলৰ 'নুন', 'চিকা', 'বাঁশ' আদি আৰু কুৰ্মিসকলৰ মাগহী ভাষাৰ সাদৃশ্যও পৰিলক্ষিত হয়।

এই চাদনী বা নাগপুৰীয়াত নানা আদিবাসী নৃ-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ সংমিশ্ৰণ হোৱাৰ ফলত অঞ্চল বিশেষে নৃ-গোষ্ঠী ৰূপত ইয়াৰ নাম ভিন্ন হোৱাও পৰিলক্ষিত হয়। যেনে—চাদনী-কোল, চাদনী-কৰোৱা ইত্যাদি।

তাৰ বাহিৰেও মধ্যযুগত এই অঞ্চলত ব্ৰজবুলি নামেৰে আন এটি কৃত্ৰিম ভাষাই গঢ় লৈ উঠে— যাৰ নাম ব্ৰজবুলি চাদনী। কঠিন শব্দসমূহক স্বৰ দি সহজ কৰি লৈ প্ৰাকৃত ছন্দক মোটামুটিভাৱে অনুসৰণৰ মাজেৰে বাধাকৃষ্ণ

বিষয়ক সংগীত প্ৰকাশৰ চেষ্টা কৰা হৈছে এই কৃত্ৰিম উপভাষাৰ মাজেৰে। শ্ৰীশ্ৰী চৈতন্য দেৱৰ ঝাৰিখণ্ড আগমনৰ পাছত ছোটনাগপুৰৰ বিস্তৃত অঞ্চলত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰাৰম্ভ বৈ গৈছিল আৰু গোবিন্দ দাস আদি কবিসকলে এই ব্ৰজবুলি চাদ্ৰী ভাষাৰেই কাব্য ৰচনা কৰিছিল। তেনে এটি ৰূপ তলৰ গীতটোৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে—

কঁহা সিৰজিল শিকাৰক বাঁশ
কঁহা উপজল কৰমক ডাহৰ
পূৰে সিৰজিল শিকাৰক বাঁশ
পশ্চিমে উপজল কৰমক ডাহৰ।

ছোটনাগপুৰৰ বিভিন্ন অঞ্চল আৰু অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত চাদ্ৰী বা নাগপুৰীয়া ভাষাৰ ৰূপটো এনে ধৰণৰ—

‘কাৰাম পৰবকেৰ সাত দিন আঘে কুমাৰ ছুড়িমানো বাঁশকেৰ ঠপামে বাকাম বাকাম ফসলকেৰ বীজ লেকুন জাৰা কাৰায় না। জাৰা বাত হিকে বীজ সচাৰা বানক কাম। জাৰামে গহম, ধান, কলাই, মুগ, ছলা আউৰ নানান বাকাম বীজ ৰহেলা। এহে বীজ জাৰা কাৰালসে সাত দিন মে কচি কচি চাৰা গাছ হয় জায়লা। আঠ দিনকেৰ দিন কাৰাম পৰবকেৰ দিন আওয়েলা। এহে দিন কুমাৰ ছোড়া মন কাৰাম গাছকেৰ একটা ডাহৰা কাটে আনে যায় না’।

এই কথাখিনি অসমীয়া অনুবাদ এনে ধৰণৰ—

‘কৰম পৰবৰ সাতদিন আগত কুমাৰী ছোৱালীসকলে বাঁহৰে তৈয়াৰী পাচিত ভিন ভিন শস্যৰ বীজ লৈ জাৰা কৰে। জাৰা মানে হ’ল বীজৰ পৰা গজালিৰ সৃষ্টি কৰা। জাৰাত ধান, মাটিমাহ, মুগ, সৰিয়হ আৰু নানা ধৰণৰ শস্য থাকে। এই বীজৰ জাৰা কৰিলে সাত দিনত কোমল কোমল গজালি গছ হয়। আঠ দিনৰ দিনা কৰম পৰবৰ দিন আহে। এই দিনা অবিবাহিত ল’ৰাসকলে কৰম গছৰ এটি ডাল কাটি আনে।’

অসমৰ চাহ জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত আন এটি উপভাষা (dialect) হ’ল—পাঁচ-পৰগণীয়া। ছোটনাগপুৰৰ প্ৰাচীন মানভূম, সিংভূম অঞ্চলৰ বাহিৰেও বাঁচী জিলাৰ পূৰ্বাঞ্চল, পশ্চিমবংগৰ সীমান্তবৰ্তী সিল্লী, বুণ্ডু, তামাড়, বাৰেন্দা আৰু বাহে—এই পাঁচ-পৰগণাত ভাষা-সংস্কৃতিৰ এটি স্বতন্ত্ৰৰূপ পুৰণি কালৰ পৰাই গঢ় লৈ উঠিছে। এই অঞ্চলৰ উপভাষাৰ নামেই পাঁচ পৰগণীয়া ভাষা। সিল্লীৰ বুম’ৰ গীত আদিমকালৰ পৰাই প্ৰসিদ্ধ। এই পাঁচ-পৰগণীয়া ভাষাৰ ৰূপটো বঙালীৰ সৈতে পূৰ্ব-মাগহীৰ সংমিশ্ৰণৰ ফল। চাদ্ৰী বা

নাগপুৰীয়াত যেনেকৈ হিন্দুস্থানী পূৰ্ব-মাগহীৰ প্ৰভাৱ বেছি, সেইদৰে পাঁচ পৰগণীয়াত বাংলাৰ আঞ্চলিক উপভাষাৰ প্ৰভাৱ বেছি।

ওপৰত চাদ্ৰী ভাষাত বৰ্ণিত কথাখিনি পাঁচপৰগণীয়া উপভাষাত ৰূপটো হ’ব এনে ধৰণৰ—

‘কৰম পৰবৰে সাত দিন আঘে কুমাৰী ছকড়ীৰা বাঁশেৰ টুপাই ৰকম ৰকম ফসলেৰ বীজ লিখনে জাৰা কৰে। জাৰা কথাটো মানে বীজ লৈ চাৰা বনাৰা। জাৰাই গহম, ধান, কলাই, মুগ, ছলা আৰু নানান ৰকমেৰ বীজ থাকে। এই বীজ জাৰা কৰলে সাত দিনে ক’মলা ক’মলা চাৰা গাছ হয়। আঠ দিনেৰ দিনে কৰমেৰ দিন আসে। এদিন কুমাৰ ছকড়াৰা কৰম গাছেৰ একটা ডাল কাটি আনে।’

১৭২০ চনত পাঁচপৰগণাৰ বুম’ৰ ৰচয়িতা বৰজু বাম দাসৰ ৰচিত বুম’ৰ গীতত এই ভাষাৰ ৰূপটো দেখিবলৈ পোৱা যায়—

সৰোবৰে জল নাই পদ্ম ফুটে নিতি
সেই ফুল সংসাৰ মাৰাৰে বসতি
সাধু বলন তাৰ নীতি।

অথবা

দুতি গেলাই গো যমুনা পানি ভৰে
ভেটলি মুই যদুবৰে,
গাগৰি ভৰি দেল গজমতি হাৰনেল
আঁচল ধৰিয়া ঝিকামাৰে।

অসমত বসবাস কৰা চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ সৰহ ভাগেই এই উপভাষাটোৰ ব্যৱহাৰেৰে দৈনন্দিন জীৱনত কথা-বতৰা পাতে। এই উপভাষাটোৰ ব্যৱহাৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত আটাইতকৈ বেছি। অসমৰ বোকাখাট, শোণিতপুৰ, দৰং, যোৰহাটৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে এই উপভাষাটোকেই বেছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰে।

এই পাঁচপৰগণীয়া উপভাষাৰেই আন এটা ঠাঁচ হ’ল—তামাড়িয়া অৰ্থাৎ পাঁচপৰগণাৰ অন্তৰ্গত তামাড় পৰগণাৰ ভাষা। তামাড়িয়া ঠাঁচৰ এই উপভাষাৰ উদাহৰণ এনেভাৱে দিব পাৰি—

কাদোয় ফুটলোক ফুল
হেঁ ভাই কাদোয় ফুটলোক ফুল
আলোক চাবোন লানলোক বৰ্ষণ

খেতে ভবলোক পানি

কা চাঁড় কা দোন

দেখায় পানিয়ে পানি সভে ঠিন।

খোৰটা উপভাষাৰ জন্ম চাওঁতাল পৰগণাৰ চাওঁতালী আৰু বাংলা ভাষা অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহত। খোৰটা ভাষাত কুম'ৰৰ পদ কবি ভোলানাথ উদ্যোগভূষণ ৰচিত ভগৱতী বন্দনা সম্পৰ্কীয় গীতত ইয়াৰ ঠাচ্ আৰু ৰূপ এই ধৰণৰ—

দশভূজা ধৰিণী মইয়া কৰনা মূৰতি

দাহিনে লক্ষ্মী শোভে বামে সৰস্বতী

মেজুৰে কাৰ্তিক শোভে মুস আল গণপতি

অসুৰাকে প্ৰাণ লেলহ বৰছি মাৰি ছাতি।

এই খোৰটা ভাষাৰ সৈতে সিংভূম অঞ্চলত উৰিয়া ভাষাৰ নানা ধৰণৰ ঠাচ্ আৰু ৰূপৰ সংমিশ্ৰণ ঘটাত পৰিলক্ষিত হয়।

ছোটনাগপুৰৰ বিভিন্ন অঞ্চলত কুৰ্মিসকলৰ ভোজপুৰী আৰু মাগহীৰ সৈতে আদিবাসীসকলৰ নানা উপভাষা মিশ্ৰিত হৈছে— যাক কুৰ্মালি ভাষা বুলি কোৱা হয়। চাওঁতালসকলৰ সৈতে কুৰ্মি আৰু আহিৰ অথবা গোৱালাসকলৰ সম্পৰ্ক বহু পুৰণি। আনকি চাওঁতাল পৰগণাত চাওঁতালসকলৰ সৈতে কুৰ্মি গোৱালাসকলৰ যথেষ্ট ভাষা-সংস্কৃতিৰ আদান-প্ৰদান ঘটাব কথাত সমাজ-বিজ্ঞানীসকলে তথ্যসহকাৰে দাঙি ধৰিছে। এনে এক সংমিশ্ৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে গঢ় লৈ উঠিছে কুৰ্মালি উপভাষা। কুৰ্মালি ভাষাৰ অহীৰা গীত এটিৰ ৰূপ এই ধৰণৰ—

অহপাৰে গংগা এহ পাৰে যমুনা

ময় ধেনু গেয়াৰে চৰায়ত

গংগা যমুনা নদী ভৰল

ময় গেয়া বহল ঠেকায়।

নাইবা

গাইনি চৰয়ে হৰি শিৰি বন্দাবনে হো

মহিষীনি চৰয়ে গংগা পাৰ যো ইয়োৰে

মহিষীনি চৰয়ে গংগা পাৰ

কোন শিঙে দেবো তেল সিন্দুৰা

কোন পিঠে দেবো ধুবি ধান।

ওপৰোক্ত বৰ্ণনাৰ পৰা আমি এটা কথাত স্পষ্ট হ'ব পাৰো যে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ অতীত বাসস্থান তথা ভাষিক পৰিমণ্ডল ভিন্ন হোৱা বাবে আৰু তেওঁলোক ভিন্ন অঞ্চলসমূহৰ পৰা চালান কৰি অনা বাবে, তেওঁলোকৰ দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহৃত মাতৃভাষা ভিন্ন। কোনো ক্ষুদ্ৰ দলৰ মাজত চাদ্ৰী বা নাগপুৰীয়া ভাষা ব্যৱহৃত হ'লে, কোনো সকলৰ মাজত আকৌ পাঁচপৰগণীয়া বা আন কোনো সকলৰ মাজত খোৰটা বা কুৰ্মালি ব্যৱহৃত হয়।

এনে এক ভিন্ন উপভাষাৰ ক্ষেত্ৰত অসমত অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত পুনৰ এক সংমিশ্ৰিত ৰূপৰ বিকাশ ঘটিছে, য'ত অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ বিভিন্ন ঠাচ্, ৰূপ আৰু ধ্বনি যুক্ত হোৱাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ আদিও মিশ্ৰিত হৈছে। আন কথাত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ উপৰোক্ত উপভাষাসমূহ মিশ্ৰিত হৈ অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ মাজত পুনৰ এক নতুন ৰূপত এটি সংযোগী ভাষা বা Lingua Franca ৰ জন্ম হৈছে আৰু এই নতুন সংযোগী ভাষাৰ কথ্য ৰূপটোৱে অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ সৈতে সংযোগ গঢ়ি তুলিছে। চাদ্ৰী, পাঁচ-পৰগণীয়া, খোৰটা আৰু কুৰ্মালি উপভাষাৰ উমৈহতীয়া নতুন ৰূপটোৱেই আজিৰ অসমত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ সংযোগী ভাষা হৈ পৰিছে। এই নতুন ভাষাটোৰ সন্দৰ্ভত যথেষ্ট গৱেষণাৰ থল আছে বুলি আমি ধাৰণা কৰোঁ।

এই নতুন সংযোগী কথ্য ভাষাটোৱে অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ ওপৰত কি ভাবে প্ৰভাৱ পেলাইছে সেয়াহে এই আলোচনাৰ মুখ্য বিষয়।

এই প্ৰসংগত প্ৰথমেই ক'ব লাগিব, ষোড়শ শতিকাত যেতিয়া মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে পুৰী, বৃন্দাৱন, কাশী আদি ঠাইলৈ তীৰ্থ ভ্ৰমণৰ বাবে গৈছিল আৰু শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মস্থলী ব্ৰজধামৰ ভাষাৰ আধাৰত ব্ৰজৱলী ভাষাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। সেই সময়ত বৃন্দাবনত ব্ৰজবুলি ভাষাৰ যি ৰূপ আছিল, সেয়া ব্ৰজবুলি চাদ্ৰীয়েই হওক বা আন কিবা ৰূপেই হওক, সেই ব্ৰজবুলিৰ ফুলৰ মৌ ৰস আনি তেতিয়াৰ অসমৰ স্থানীয় ভাষাৰ সৈতে ৰজিতা খুৱাই ৰচনা কৰিছিল নাটক আৰু বৰগীতসমূহ। 'ৰাস-ঝুমুৰা' নামটোৰ পৰাই আমি ক'ব পাৰো যে সেই সময়ত সেই অঞ্চলত প্ৰচলন থকা কুম'ৰ গীত আৰু নৃত্যসমূহৰ প্ৰভাৱ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সৃষ্টিত যুক্ত হৈছিল। মহাপুৰুষজনাই তেনে সৃষ্টিসমূহৰ মাজেৰেই গঢ়ি তুলিছিল অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ভেটি। অৱশ্যে সেই সময়ত অসমত চাহ-জনগোষ্ঠী বুলি কোনো জনগোষ্ঠী নাছিল। তাৰ প্ৰায় ৪০০ বছৰ পাছতহে অসমলৈ বনুৱা চালান প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে অসমত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ উদ্ভৱ হয়। কিন্তু, তেখেতে চাহ-জনগোষ্ঠীৰ

পূৰ্বপুৰুষসকলৰ পৰা এই ফুলৰ মৌ অসমলৈ আনিছিল। আজিও মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে সৃষ্টি কৰি থৈ যোৱা সাংস্কৃতিক উপাদানসমূহক চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকে সহজভাৱে গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত ৰাখিছে যিটোৱে অসমীয়া জাতিগঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াত কাৰ্যকৰী অবিহণা যোগাইছে।

ইয়াৰ বাহিৰেও পুৰণি কালৰ পৰাই মধ্য-পূব ভাৰতৰ ভিন্ ভিন্ জাতি-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ শব্দ-সম্ভাৰ অসমীয়া ভাষালৈ আহিছে। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ ভাষাৰ শব্দ-সম্ভাৰ বহু যুগ আগতেই অসমৰ জনসমাজত প্ৰচলিত। উদাহৰণস্বৰূপে, চাওঁতালী ভাষাত উপুন বা পুন বা পন কথাৰ অৰ্থ ৮০। অষ্ট্ৰিক ভাষী লোকসকলৰ মাজত 'কুৰি' শব্দ মানৱ দেহৰ কুৰিটা আঙুলিৰ সৈতে সম্পৰ্কিত। সেইদৰে গণ্ড বা গণ্ডাও অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ শব্দ। এই শব্দ দুটা অসমীয়া ভাষাত পুৰণি কালৰ পৰাই প্ৰচলিত আৰু অসমীয়া ভাষা আৰু চাহ-জনগোষ্ঠীৰ সমাজত একে অৰ্থতেই প্ৰচলিত। ইয়াৰ পৰাই অনুমান কৰিব পাৰি যে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা সমগোষ্ঠীয় আৰু আবহমান কালৰ পৰাই ভাষিক নৃ-গোষ্ঠী হিচাপে একেখন চোতালৰে বাসিন্দা।

চাহ-জনগোষ্ঠীয় ফটাকানি-চিঙা কাপোৰ, অসমীয়াৰ ফটাকানি, ঠেঙ-ঠেং, বাসিভাত—বাহীভাত, জাং—জংঘা বা উৰু, ছোএগ—সৰু ল'ৰা-ছোৱালী, ছোট—সৰু, মেড়া—ভেড়া, বৰাল মাছ—বৰালি মাছ, বাইগন—বেঙেনা, চঙ্গা—চুঙা, লাউ—লাও, লাঙল—নাঙল, লেশু—নেমু, ডুমুৰ গছ—ডিমৰু গছ; মুণ্ডাৰী ভাষাৰ ঢেঙ্কি—ঢেকী, মোটো—মোটা বা শকত ইত্যাদিৰ মাজত সাদৃশ্য আছে।

এইখিনিতে অষ্ট্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠী সম্পৰ্কে আৰু এটা বিষয় উল্লেখ কৰিব খুজিছো। জৈনসকলৰ 'আচাৰ্য্য সূত্ৰ' গ্ৰন্থত উল্লেখ আছে যে মহাবীৰ (খ্ৰীঃপূঃ ৬ষ্ঠ শতিকা) যেতিয়া পথহীন ৰাঢ়দেশ, বজ্জভূমি, সুব্ৰভূমিত জৈন ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে আহিছিল, তেতিয়া তাৰ অধিবাসীসকলে তেওঁক আক্ৰমণ কৰিছিল। অধিবাসীসকলৰ কুকুৰবোৰেও তেওঁক আক্ৰমণ কৰাত অধিবাসীসকলে 'ছু ছু' বুলি কুকুৰবোৰক লগাই দিছিল। অষ্ট্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠীত 'ছক' (খমেৰ), ছো (প্ৰাচীন খমেৰ), ছো (আনাম, মেদাং, কাসেং), অছো (তাৰেং), ছু (সেমাং), ছুও (সাকেই) হ'ল কুকুৰৰ প্ৰতিশব্দ। অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে আজিও কুকুৰ ধৰাই দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত 'ছু ছু' শব্দকেই ব্যৱহাৰ কৰে। সেইদৰে 'বেল' চাওঁতালী শব্দ। অৰ্থ সূৰ্য। অসমীয়তো বেলি মানে সূৰ্য। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষাত

'বেলা' মানে সূৰ্যৰ সময়; যেনে—দিনবেলা, ফজিৰ বেলা। চাওঁতালী 'টাড়' মানে মুকলি পথাৰ। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষাত ঠাইৰ নামত ব্যৱহৃত হয়—ভেলোৱা টাড়, জংঘল টাড় ইত্যাদি। চাওঁতালী ভাষাত 'ভুদা' মানে বেঙেৰা, চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষাতো 'ভদা' মানে বেঙেৰা।

এই প্ৰভাৱসমূহৰ বাহিৰেও চাহ-জনগোষ্ঠীৰ অসম আগমনৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰচলিত কথিত ভাষাসমূহ তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক উপাদানসমূহৰ মাজেৰে, যেনে—গীত-মাত, ঝুম'ৰ, টুচু, চহৰাই, ডমকচ আদিৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাবলৈ আৰম্ভ কৰে। এই গীত-মাতসমূহ মূলতঃ নাগপুৰীয়া, পাঁচপৰগণীয়া, খোৰটা আৰু কুৰ্মালি কথিত ভাষাত ৰচিত। এই ক্ষেত্ৰত আমাৰ বিশ্লেষণ হৈছে ঝুম'ৰ গীতসমূহ মূলতঃ ওপৰোক্ত ভাষাত ৰচিত যদিও, ঝুম'ৰৰ খেমটা, ৰং, ৰাধাকৃষ্ণ বিষয়ক ঝুম'ৰ গীত আৰু টুচু গীতসমূহ মূলতঃ পাঁচ-পৰগণীয়া আৰু খোৰটা ভাষাত ৰচিত। নাগপুৰীয়া ভাষাত টুচুগীতৰ সংখ্যা একেবাৰে নগণ্য। কাৰণ টুচু গীতসমূহ মূলতঃ বংগদেশৰ সীমান্ত অঞ্চলৰ পৰাহে উদ্ভৱ হৈছে। সেইদৰে চহৰাই গীতসমূহ আকৌ নাগপুৰীয়া বা চাদ্ৰী আৰু কুৰ্মালিত ৰচিত। কাৰণ ইয়াৰ জন্ম কুৰ্মি-মাহাত, মুণ্ডা, ভূমিজ, চাওঁতালসকলৰ মাজত।

যি নহওক, চাহ-জনগোষ্ঠীৰ এই গীত-মাতসমূহ এই শতিকাৰ ৬০-৭০ দশকৰ পৰা অসমীয়া সাহিত্য আৰু সাংস্কৃতিক কাৰ্যক্ৰমণিকাত ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। অসমীয়া নাটক, কবিতা, গল্প, উপন্যাস আদিত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ গীত-মাতসমূহৰ ব্যৱহাৰ হোৱাৰ পৰা আমি স্পষ্টভাৱেই ক'ব খোজো যে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট, স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱেই এই সমূহৰ ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে, যাৰ ফলত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য অধিক চহকী হোৱাত সহায়ক হৈছে।

কেচাঁসোণ, চামেলি মেমচাব, ৰতনলাল, বধু-অৰ্জুন আদি বোলছবি আৰু শিৰীষ, ত্ৰিকাল আদি ধাৰাৱাহিকত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা অসমীয়া জাতীয় ভাষাত প্ৰত্যক্ষভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

ইয়াৰ বাহিৰেও চাহ বাগিছা অথবা চাহ-জনগোষ্ঠী অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহত যি অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ হয়, সেই অঞ্চলবোৰত যথেষ্ট পৰিমাণৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ওপৰোক্ত কথিত ভাষাসমূহৰ শব্দ, খণ্ডবাক্য, প্ৰবচন আদিৰ ব্যৱহাৰ হোৱা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে, কামজাৰি, ছকড়া, ছকড়ী, হাড়িয়া, ফজিৰ, সাঁৰ, ঝুম'ৰ, মাদল, টুচু, চৰ্দাৰ, কলমকাটা,

মিনি, মতাবাবু, বিঙ্গুল, আখড়া, বাগান, দিদি, নানা, নানী, শিৰিষ, ধম্‌সা, জামাদাৰ ইত্যাদি ইত্যাদি।

সেয়ে আমি স্পষ্টভাৱেই ক'ব খোজো যে অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ 'মাতৃভাষা'—চাদ্ৰী, পাঁচপৰগণীয়া, তামাড়িয়া, খোৰটা, কুৰ্মালি, মুঙা, চাওঁতালী, ওৰাং, তেলেঙ, তামিল; 'যোগাযোগৰ ভাষা' চাদ্ৰী, পাঁচপৰগণীয়া, খোৰটা, কুৰ্মালি আৰু সেইসমূহৰ মিশ্ৰিত ৰূপ; আৰু 'জাতীয় ভাষা'— আধুনিক অসমীয়া ভাষা। কাৰণ প্ৰতিজন চাহ-জনগোষ্ঠীৰ লোকেই বৰ্তমানে অসমীয়া ভাষাটো শুদ্ধকৈ ক'ব জানে।

আধুনিক জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াৰ বাবে এটা আধুনিক জাতীয় ভাষাৰ দায়িত্ব অপৰিসীম। বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতেই নৃ-গোষ্ঠীগত আধাৰতকৈ ভাষাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই জাতি গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো আগবাঢ়ে। ডাঃ ধ্ৰুৱজ্যোতি বৰাই তেখেতৰ 'জাতীয় প্ৰশ্ন আৰু আত্ম নিয়ন্ত্ৰণ' গ্ৰন্থত এই বিষয়ে উল্লেখ কৰিছে এনেদৰে— 'এজন মানুহ যি ভাষাৰ, যি ধৰ্মৰ, যি নৃ-গোষ্ঠীৰ, যি জাতিৰেই নহওক কিয়, যেতিয়াই তেওঁ আধুনিক অসমীয়া জাতীয় ভাষাটোক আন্তৰিকভাৱে আৰু আনুষ্ঠানিকভাৱে জাতীয় ভাষা হিচাপে, ৰাজ্যিক আৰু চৰকাৰী ভাষা হিচাপে, শিক্ষা আৰু যোগাযোগৰ বাহন হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে, সেই মুহূৰ্তৰ পৰাই তেওঁ অসমীয়া, অসমীয়া জাতিৰ সদস্য হৈ পৰিছে।' এই কথাখিনি অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ক্ষেত্ৰত শতকৰা এশ ভাগেই সঁচা আৰু প্ৰামাণ্য।

অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ ঘটাবলৈ হ'লে আজিৰ অসমত অসমীয়া ভাষা-ভাষীসকলে চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ সুৰক্ষাৰ প্ৰতি আন্তৰিক দায়বদ্ধতা প্ৰকাশ কৰিব লাগিব আৰু তেওঁলোকৰ সমাজখনক নিজৰ বুলি আঁকোৱালি ল'ব লাগিব। তাৰ বাহিৰেও চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ বিশাল ভাণ্ডাৰত মজুত হৈ থকা সাংস্কৃতিক উপাদান আৰু শব্দ সত্তাৰক অসমীয়া জাতীয় ভাষাৰ বুকুত স্থান দিব লাগিব। অসমৰ জাতীয় জীৱনত চাহ-জনগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ অপৰিসীম, সেয়ে তাক বিজ্ঞানসন্মতভাৱে অসমীয়া জাতিগঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াত যুক্ত কৰিব লাগিব। তেতিয়াহে অসমীয়া ভাষা অধিক শক্তিশালী ভাষা হিচাপে পৰিগণিত হ'ব আৰু অসমৰ চাহ-জনগোষ্ঠীয়ে অসমীয়া ভাষাক নিজৰ ভাষা বুলি বুকুত সাৱটি ল'ব। □

অসমীয়া ভাষা আৰু আৰ্যভিন্ন ভাষা : এটি পৰ্যালোচনা

ড° লীলাৱতী শইকীয়া বৰা

ভাৰত-ইউৰোপীয় পৃথিৱীৰ সৰ্ববৃহৎ ভাষা পৰিয়াল। ভাৰতৰ একেবাৰে পূৰ্ব প্ৰান্তত কথিত অসমীয়া এই বৃহৎ ভাষা পৰিয়ালটোৰ শতম গোটৰ ভাৰত-ইৰাণীয় শাখাৰ ভাৰতীয় আৰ্য উপশাখাৰ অন্তৰ্গত এটি সমৃদ্ধ আৰ্য ভাষা। ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাই তিনিটা স্তৰৰ মাজেদি বিকাশ লাভ কৰে : প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা (খ্ৰীঃ পূঃ ১৪০০ শতিকাৰ পৰা খ্ৰীঃ পূঃ ৬০০ শতিকা), মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা (খ্ৰীঃ পূঃ ৬০০ শতিকাৰ পৰা ১০০০ শতিকা) আৰু নব্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষা (খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈ)। অসমীয়া তৃতীয় স্তৰ নব্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ অন্তৰ্গত এটি প্ৰাচীন ভাষা। খ্ৰীষ্টীয় দশম-দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত বঙলা, উৰিয়া, মৈথিলী আদি আন নব্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰো উদ্ভৱ হয়। এই প্ৰসঙ্গতে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সম্পৰ্কত উত্থাপিত ভিন্ন মত তিনিটাৰ বিষয়ে সংক্ষেপে আলোচনা কৰিব পাৰি। অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱৰ বিষয়ে প্ৰথম অভিমত দাঙি ধৰিছে ভাষাবিদ ছাৰ ডি. এ. গ্ৰীয়াৰ্ছন, ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপধ্যায়, ড° বাণীকান্ত কাকতি আদি পণ্ডিতসকলে। এই মতানুযায়ী অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হৈছে বৈদিক সংস্কৃতৰ পৰা বিকশিত মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ শেষৰ স্তৰৰ ভাষা মাগধী অপভ্ৰংশৰ পূৰ্ব শাখাৰপৰা। দ্বিতীয় মতটো আগবঢ়াইছে বেণী মাধৱ বৰুৱা, ডিম্বেশ্বৰ নেওগ আদিয়ে। তেওঁলোকৰ মতে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম এটি স্বতন্ত্ৰ প্ৰাকৃত কামৰূপীৰ পৰা। পণ্ডিত-গৱেষক কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱত মাগধী প্ৰাকৃতৰ সংমিশ্ৰণৰ কথাটোও মানি লৈছে। কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ অস্তিত্ব, বিশেষত্ব আৰু স্বকীয়তা সম্পৰ্কে নিৰ্ভৰযোগ্য তথ্য বৰ্তমানলৈকে কোনেও আগবঢ়াব নোৱাৰাত আৰু কালিৰাম মেধিদেৱৰ অভিমতে প্ৰথম মতকে কিছুদূৰ প্ৰতিফলিত কৰাত বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম মতটোকে অৰ্থাৎ মাগধী প্ৰাকৃতৰ পূৰ্বী বা প্ৰাচ্য অপভ্ৰংশৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হৈছে বুলি সাধাৰণভাৱে গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ (MIA) মাজেদি সংস্কৃতৰ পৰা উদ্ভূত ভাষা হিচাপে অসমীয়াত সংস্কৃত তথা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ প্ৰভাৱ অনস্বীকাৰ্য। কিন্তু বংশ-পৰম্পৰা আৰু পৰম্পৰাৰ ঘনিষ্ঠতালৈ চাই সংস্কৃত আৰু অসমীয়া ভাষাৰ গঠনৰ মাজত যিমান নিবিড় সম্পৰ্ক থাকিব লাগিছিল সিমানখিনি নাই। বৰং ইহঁতৰ গঠন-পদ্ধতিত মিলতকৈ অমিলৰ মাত্ৰাহে অধিক। একে গোষ্ঠীভুক্ত সংস্কৃত আৰু অসমীয়া ভাষাৰ গঠনত এনে ব্যৱধান গঢ় লৈ উঠাৰ মূল কাৰণ হিচাপে দুটা কথা লৈ আঙুলিয়াব পাৰি। প্ৰথম আৰু প্ৰধান কথা হৈছে, অসমীয়া তথা আন আধুনিক আৰ্য ভাষাবোৰৰ কাল সাপেক্ষ ঐতিহাসিক বিৱৰ্তন। বৈদিক-সংস্কৃত আৰু অসমীয়া ভাষাৰ মাজত কালগতভাৱে বহুকাল বহুৰ ব্যৱধান। ফলত একে গোষ্ঠীভুক্ত হোৱা সত্ত্বেও সূদীৰ্ঘকাল ধৰি হোৱা ঐতিহাসিক বিৱৰ্তনৰ কাৰণে সংস্কৃত আৰু অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত আৰু বাক্যবিন্যাসগত—এই সকলো দিশতে ভালেখিনি পাৰ্থক্য গঢ় লৈ উঠিল। দ্বিতীয় কাৰণ হৈছে, অসমৰ পৰ্বত-ভৈয়াম সৰ্বত্ৰ বিয়পি থকা বিচিত্ৰ ৰূপৰ আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ প্ৰভাৱ। সংযোগ পথৰ সুবিধাৰ কাৰণে অতি প্ৰাচীন কালৰেপৰা বিভিন্ন সময়ত নানান প্ৰজাতিৰ লোক দলে দলে অসমলৈ আহিছিল। এইবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰট' অষ্ট্ৰেলীয় প্ৰজাতিৰ অষ্ট্ৰিক ভাষীসকলেই অসমৰ প্ৰাচীনতম অধিবাসী। কিন্তু বৰ্তমান অসমত এই ভাষা-ভাষী লোকৰ সংখ্যা তেনেই সামান্য। এসময়ত বিশাল প্ৰাচীন অসমৰ অন্তৰ্ভুক্ত খাছীয়া পাহাৰৰ খাছীয়াসকলৰ মুখত ৰক্ষিত খাছীয়া ভাষাই অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ অষ্ট্ৰোএছীয় শাখাৰ মনখূমৰ গোটাৰ একমাত্ৰ অষ্ট্ৰিক ভাষা। পাহাৰত বসবাস কৰিছিল যদিও ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত ঘাইকৈ ৰাজনৈতিক আৰু বাণিজ্যিক কাৰণত খাছীয়াসকলৰ লগত ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ সঘনাই মিলা-মিছা হৈছিল। ফলত পৰ্বত-ভৈয়ামৰ ভাষাৰ মাজত পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদান ঘটিছিল আৰু এনেদৰেই ভালেমান অষ্ট্ৰিক উপাদান ভৈয়ামৰ অসমীয়া ভাষাত সোমাই পৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ গাঁথনিক দিশত প্ৰভাৱ পেলোৱা আন কিছুমান অষ্ট্ৰিক ভাষা হ'ল ঘাইকৈ চোটনাগপুৰ আৰু ভাৰতৰ মধ্য অঞ্চলত বসবাস কৰা কোল, মুণ্ডা ভাষা আৰু মালয় উপদ্বীপত কথিত অষ্ট্ৰিকভাষীসকলৰ মুখৰ ভাষা। ভৌগোলিকভাৱে ইমান দূৰত্বত বসবাস কৰিলেও বিভিন্ন কাৰণত এই লোকসকলৰ ভাষাই আৰ্য-অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ ভাণ্ডাৰ চহকী কৰাৰ লগতে ভাষাটোৰ ধ্বনিগত আৰু ৰূপগত দিশতো বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। দ্ৰাবিড় ভাষাৰ উপাদানেও আৰ্য-অসমীয়া ভাষাক বিশেষভাৱে সমৃদ্ধ কৰিছে। কিন্তু

এনে উপাদান অসমীয়া ভাষালৈ আহিছে ঘাইকৈ সংস্কৃতৰ জৰিয়তে। উত্তৰ-পশ্চিম কোনেদি ভাৰতবৰ্ষত প্ৰৱেশ কৰা আৰ্যসকলৰ সংস্কৃত ভাষাক ভাৰতৰ আৰ্যপূৰ্ব প্ৰাচীন অধিবাসী অষ্ট্ৰিকভাষী আৰু দ্ৰাবিড়ভাষীসকলৰ ভাষাই বিশেষভাৱে প্ৰভাৱিত কৰিছিল। গতিকে কিছুমান অষ্ট্ৰিক আৰু দ্ৰাবিড় শব্দ সংস্কৃতৰ যোগেদিয়েই আৰ্য অসমীয়া ভাষালৈ আহিছিল।

প্ৰাচীন কালৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে অসমীয়া ভাষা-ভাষীসকলৰ লগত সামাজিক, সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সম্পৰ্ক বজাই ৰখা অসমৰ গৰিষ্ঠ সংখ্যক আৰ্যভিন্ন ভাষা-ভাষীলোক হ'ল মংগোলীয়সকল। এই লোকসকলে কোৱা ভাষাবোৰ অসমৰ দ্বিতীয় তথা সৰ্ববৃহৎ আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ পৰিয়াল চীন-তিব্বতীয়ৰ অন্তৰ্গত। চীন-তিব্বতীয়ৰ তিনিটা প্ৰধান শাখা— চীনা, টাই আৰু তিব্বত-বৰ্মী। অসমত পাছৰ দুটা শাখাৰ ভাষাহে প্ৰচলিত। অসমত প্ৰচলিত টাই শাখাৰ ভাষাবোৰ হৈছে আহোম, খামটি, ফাকিয়াল, নৰা, আইতনীয়া আদি। এই ভাষা-ভাষী লোকসকল তিব্বত-বৰ্মী ভাষীসকলতকৈ বহুত পিছত অৰ্থাৎ ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আদি ভাগতহে অসমলৈ আহে আৰু অসমৰ উজনি অঞ্চলৰ বিভিন্ন ঠাইত বিয়পি পৰে। তিব্বত-বৰ্মী ভাষা-ভাষী লোকৰ সংখ্যাই অসমত সৰ্বাধিক। এই শাখাটোৰ তিনিটা উপশাখা : তিব্বত-হিমালয়ী, উত্তৰ অসম আৰু অসম-বৰ্মী। অসমত পিছৰ দুটা শাখাৰ ভাষাহে কোৱা হয়। উত্তৰ অসম শাখাৰ ভাষাবোৰ হৈছে অকা, ডফলা, মিৰি, মিচিমি, আপাতানি, গালং আদি। অসম-বৰ্মীৰ তিনিটা ভাগ : বড়ো, নগা আৰু কুকি-চীন। বড়ো গোটাৰ ভাষাবোৰ হৈছে—বড়ো, গাৰো, ৰাভা, ডিমাছা, লালুং, হাজং, ত্ৰিপুৰী, দেউৰী-চুটীয়া আদি। এই ভাষাবোৰ ঘাইকৈ কামৰূপ, গোৱালপাৰা আৰু দৰং জিলাত কোৱা হয়। নগা ভাষাবোৰ প্ৰধানতঃ নগা পাহাৰৰ আংগামী, আও, চেমা, বেংমা, কন্যাক, লোঠা, জেমি, চাংতাম আদি নগা জনজাতিসমূহৰ মাজত প্ৰচলিত। নগা জাতিৰ বিভিন্ন ফৈদসমূহৰ মাজত ভাষাৰ পাৰ্থক্য ইমান বেছি যে বিভিন্ন ফৈদৰ নগা লোক আৰু অসমীয়া ভাষীসকলৰ মাজত পাৰস্পৰিক ভাৱ আদান-প্ৰদানৰ কাৰণে 'নাগামিজ' নামেৰে অসমীয়া ভাষাৰ সৰল কথিত ৰূপ এটা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কুকি-চীন শাখাৰ ভাষাবোৰ অসমৰ কাছাৰ, মণিপুৰ আৰু মিজো পাহাৰত প্ৰচলিত। ত্ৰিপুৰাতো এই শাখাৰ কিছু সংখ্যক ভাষা আছে। কুকি-চীন শাখাৰ ভাষাৰ ভিতৰত মণিপুৰৰ মেইতেই ভাষাই উল্লেখযোগ্য। এইদৰে ইতিহাসে ঢুকি পোৱাৰ বহু কাল আগৰে পৰাই অসমৰ পূব-পশ্চিম-উত্তৰ-দক্ষিণ চাৰিওপিনে বিয়পি থকা এই বিচিত্ৰ ৰূপৰ আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ সাগৰত দ্বীপৰ দৰে থকা

একমাত্ৰ আৰ্য ভাষা অসমীয়া এই আৰ্যভিন্ন ভাষাবোৰৰ দ্বাৰা পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে প্ৰভাৱিত হ'ব লাগিছিল, কিন্তু নহ'ল। কেৱল মানুহৰ মুখতহে মুখ্যতঃ বৰ্তি থকা এই আৰ্যভিন্ন ভাষাবোৰে লিখিত ভাষাৰ সুদীৰ্ঘ ইতিহাস থকা শক্তিশালী আৰ্য অসমীয়া ভাষাক বৰ বেছি প্ৰভাৱিত কৰিব নোৱাৰিলে। তদুপৰি ত্ৰয়োদশ-চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা ধাৰাবাহিকভাৱে কাব্য-সাহিত্যৰ সৃষ্টি হোৱা বিশেষকৈ আৰ্য-অনাৰ্য বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত প্ৰভূত জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰা অসমীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্ম তথা সাহিত্যৰ কৰ্ণধাৰ মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ গীত, কাব্য, আখ্যান, নাট আদিৰ লগতে অন্যান্য প্ৰাচীন কবি-সাহিত্যিকৰ নানা বৰণীয়া সাহিত্যই এহাতেদি অসমীয়া সাহিত্যৰ (standard literature) উত্থান ঘটাইছিল। আৰু আনহাতে এনে উত্থানে “exercised a stabilizing influence upon the speech and resisted the inroads of non-Aryan idioms to a considerable extent”. ড° কাকতিদেৱে অসমীয়া ভাষা আৰ্যভিন্ন ভাষাবোৰৰ দ্বাৰা বৰকৈ প্ৰভাৱিত নোহোৱাৰ আৰু এটি কাৰণ দৰ্শাইছে। তেখেতৰ মতে “Assam lay on the high way for emigrants from all parts of India to the Far-East and this kept Assam in constant contact with rest of Aryan-speaking India and checked non-Aryan tendencies from making any radical changes in the structure of Assamese”. তথাপি অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনি, ৰূপ আৰু বাক্য বিন্যাসত আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ প্ৰভাৱ একেবাৰে উলাই কৰিব পৰা বিধৰ নহয়। কিন্তু এই প্ৰভাৱ প্ৰত্যক্ষ নহয়। আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ কিছুমান ভাষিক উপাদান আৰ্য অসমীয়া ভাষাৰ আন্তঃগাঁথনিত সোমাই এনেদৰে মিলি পৰিছে যে সেইবোৰৰ অনাৰ্য চৰিত্ৰ বিচাৰি উলিওৱাই দুৰূহ। গতিকে অসমীয়া ভাষাত থকা এনেবোৰ অনাৰ্য প্ৰভাৱক আচলতে প্ৰভাৱ নুবুলি ভিন্ন মূলীয় আৰ্য-অনাৰ্য বিভিন্ন ভাষাভাষীৰ বৈচিত্ৰময় এক বৃহৎ আৰু বিশেষ ভাষিক অঞ্চলত (Linguistic area) পাৰস্পৰিক সংস্পৰ্শৰ ফলত গঢ় লোৱা ভাষাটোৰ স্বকীয়তা নিৰূপক নিজস্ব বৈশিষ্ট্য বুলি কোৱাটোহে যুক্ত হ'ব।

অসমীয়া ভাষাৰ বিষয়ে পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন কৰি গৱেষণা গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন কৰে ভাষাবিদ ড° বাণীকান্ত কাকতিদেৱে। কাকতিদেৱে তেওঁৰ ‘Assamese, its Formation and Development’ গ্ৰন্থত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ ভাণ্ডাৰ, ধ্বনিতত্ত্ব আৰু ৰূপতত্ত্ব সম্পৰ্কে বিজ্ঞানসন্মত ঐতিহাসিক আৰু ঠায়ে ঠায়ে তুলনামূলক আলোচনা দাঙি ধৰিছে আৰু লগতে ভাষাটোৰ গঠনৰ বিভিন্ন দিশত অনাৰ্য ভাষাৰ সম্ভাৱনীয় প্ৰভাৱৰ

কথাও বিভিন্ন প্ৰসংগত গ্ৰন্থখনৰ বিভিন্ন ঠাইত সংক্ষেপে আলোচনা কৰিছে। গৱেষণা গ্ৰন্থখনৰ মুখবন্ধৰ ‘Assamese Vocabulary’ অধ্যায়ৰ ‘Non-Aryan elements’ শিতানত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ ভাণ্ডাৰত অষ্ট্ৰিকমূলীয় খাছী, কোল, মুণ্ডা, মালয় আৰু তিব্বত-বৰ্মী বড়ো, টাই ভাষাৰ শব্দ কেনেদৰে মিশ্ৰিত হৈ আছে সেয়া বিশেষভাৱে দেখুৱাবলৈ যত্ন কৰিছে। অসমীয়া শব্দৰ লগতে মুখ্যতঃ ধ্বনিগত সাদৃশ্য থকা উক্ত অনাৰ্য ভাষাবোৰৰ পৰা পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ শব্দ সমান্তৰালভাৱে দাঙি ধৰি। গ্ৰন্থখনৰ উপসংহাৰ অধ্যায়ৰ ‘The Extent of Probable non-Aryan Influences’ শিতানত অসমীয়া ভাষাৰ ঘাইকৈ ধ্বনি আৰু ৰূপ-বচনাৰ কোন কোন দিশত আৰ্যভিন্ন ভাষাবোৰৰ সম্ভাৱ্য প্ৰভাৱ পৰিছে, সেই বিষয়ে আঙুলিয়াই দি গ্ৰন্থখনৰ মাজত সেই বিষয়ৰ বিস্তৃত আলোচনা থকা ছেদ সংখ্যাবোৰ উল্লেখ কৰিছে। ড° বাণীকান্ত কাকতিদেৱে অসমীয়া ভাষাত অনাৰ্য ভাষাৰ উপাদান সম্বন্ধীয় আলোচনাবোৰৰ আঁত ধৰিছে ঘাইকৈ গ্ৰীয়াৰ্ছন, ড° চট্টোপাধ্যায়, ড° বাগছী প্ৰমুখ্যে পূৰ্বসূৰী ভাষাবিদসকলে সেই সম্পৰ্কত কৰা মন্তব্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি। অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয়তা নিৰূপক প্ৰায় সকলো বৈশিষ্ট্যতে মুখ্যতঃ ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যত, গ্ৰীয়াৰ্ছন, চট্টোপাধ্যায় আৰু কাকতিদেৱে তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰা বুলি কৈছে। তেওঁলোকৰ এনে মন্তব্যৰ নিৰ্ভৰযোগ্যতা কিমান, সেই বিষয়ে আজিলৈকে কোনেও আলোচনা কৰা নাই। বৰ্তমান নিবন্ধত পূৰ্বসূৰী ভাষাবিদসকলৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণ শ্ৰদ্ধা আৰু ভক্তিৰে তেওঁলোকে আগবঢ়োৱা বিভিন্ন মন্তব্য নতুন দৃষ্টি-ভংগীৰে বিচাৰ কৰি চাবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

প্ৰথমে, অসমীয়া ভাষাৰ বাগ্-ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত তিব্বত-বৰ্মী প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে বিচাৰ কৰি চোৱা যাক। বাগ্-ধ্বনিৰ কথা ক'বলৈ গ'লেই অসমীয়া ভাষাৰ লিখিত আৰু কথিত, দুয়োটা ৰূপৰ বিষয়ে ক'ব লগা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ লিখিত ৰূপত সংস্কৃতৰ ঋ, ৯, ঞ ধ্বনি বাদ দি সকলো স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন ধ্বনি অপৰিৱৰ্তিত ৰূপত ৰক্ষিত হৈছে। কিন্তু উচ্চাৰণত সংস্কৃতৰ এঘাৰটা স্বৰৰ ঠাইত আঠোটা আৰু তেত্ৰিশটা ব্যঞ্জনৰ ঠাইত য/ৰ-কে ধৰি মুঠ তেইশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনিহে ৰক্ষিত হৈছে। সংস্কৃতৰ তালব্য (চ-বৰ্গ), দন্ত্য (ত-বৰ্গ) আৰু মূৰ্দ্ধন্য (ট-বৰ্গ) ধ্বনিবোৰে অসমীয়াত নিজস্ব ধ্বনি-গুণ হেৰুৱাই দন্ত্যমূলীয় উচ্চাৰণ লাভ কৰিছে। গ্ৰীয়াৰ্ছনে ক'ব খোজে যে অসমীয়া ভাষাৰ এই ধ্বনিতাত্ত্বিক বিশেষত্বটোত ঘাইকৈ দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধন্য ধ্বনিবোৰ দন্ত্যমূলীয় হোৱাটোত তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে (Indian Antiquary : Supplement, 1933, October, P. 150) তেওঁৰ মতে তিব্বত-বৰ্মী

ভাষাবোৰৰ দন্ত্য ব্যঞ্জনবোৰ ইংবাজীৰ দৰে অৰ্ধ-মূৰ্দ্ধগ্য (Semi-Cerebrals) হিচাপে উচ্চাৰিত হয়।^{১০} গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ এনে মন্তব্যৰ ভিত্তিতে ড° কাকতিদেৱে কৈছে, ‘Under the levelling influence of the surrounding Tibeto-Burman dialects, both the cerebrals and the dentals have lost their proper pronunciation’.^১ ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়দেৱে ইয়াৰ লগতে আৰু এটি মন্তব্য আগবঢ়াই কৈছে যে সংস্কৃতৰ তালব্য ধ্বনিকেইটা অসমীয়াত দন্তমূলীয় হিচাপে উচ্চাৰণ হোৱাটোতো তিব্বত-বৰ্মীৰ প্ৰভাৱ পৰিব পাৰে।^২ ভাষাবিদকেইগৰাকীৰ উক্ত মন্তব্য বিচাৰ কৰি চাবলৈ হ’লে মূল তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ বিষয়ে খুলমূলকৈ জনা দৰকাৰ।

মূল তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত ব্যঞ্জন ধ্বনি আছিল ওঠৰটা। পশ্চ-তালব্য (velar) চাৰিটা গ, ক, ঙ, হ, দন্ত্য সাতোটা— দ, ত, ন, চ (S), জ (Z), ব, ল, ঔষ্ঠ্য তিনিটা— ব, প, ম, অৰ্ধ-ব্যঞ্জন য, ৰ আৰু কেৱল আদ্যৰস্থানত ব্যৱহৃত দন্ত্য তালব্য (denti-palatal) দুটা ts, dz।^৩ অসমত প্ৰচলিত তিব্বত-বৰ্মী পৰিয়ালৰ ভাষাবোৰৰ সকলোতে ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ সংখ্যা সমান নহয়। কিছুমানত ১৬ (বড়ো, দেউৰী, গালং, মিচিমি আদি), কিছুমানত ১৮/১৯/২২ (ক্ৰমে ফাকিয়াল, কাৰ্বি, ৰাভা আদি), কিছুমানত ২৪ (আহোম)— এনেদৰে দেখা যায়।^৪ সি যি নহওক, এটা কথা ঠিক যে মূল তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত দন্তমূলীয় (alveolar) ধ্বনি নাছিল; মূলৰ দন্ত্যধ্বনি সাতোটা অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত দন্তমূলীয় ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। কেৱল বড়ো ভাষাত মূলৰ চ (S), জ (z) দন্ত্য ধ্বনি বিশুদ্ধ দন্তমূলীয় নহৈ দন্তমূলীয় তালব্য (alveo-palatal) হৈছে।^৫ ড° ভট্টাচাৰ্যদেৱৰ মতে বড়োত থ, দ, ন, ব, ল ধ্বনিও বিশুদ্ধ দন্ত্য বা বিশুদ্ধ দন্তমূলীয় নহয়, দন্ত্য দন্ত-মূলীয়হে (denti-alveolar)। ইয়াৰ পৰা দেখা যায় যে অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত মূলত নথকা সত্ত্বেও দন্তমূলীয় ধ্বনি নতুনকৈ গঢ় লৈ উঠিল, যেনেকৈ মূল ইন্দো ইউৰোপীয় ভাষাত নথকা মূৰ্দ্ধগ্য আৰু তালব্য একেমূলীয় বৈদিক-সংস্কৃতত প্ৰাকবৈদিক ভাৰতীয় দ্ৰাবিড় ভাষাৰ প্ৰভাৱ আৰু আন আন ধ্বনিগত কাৰণত নতুনকৈ সৃষ্টি হ’ল। গতিকে সংস্কৃত তালব্য, দন্ত্য আৰু মূৰ্দ্ধগ্য ধ্বনি অসমীয়াত দন্তমূলীয় হিচাপে উচ্চাৰিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াত তিব্বত-বৰ্মী প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি মানি ল’ব নোৱাৰি। এই প্ৰসংগতে ড° ৰমেশ পাঠকে এটি নতুন কথা ক’ব খুজিছে। তেওঁ চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ এখন আন্তৰ্জাতিক সন্মিলনত পাঠ কৰা এটি প্ৰৱন্ধত^৬ অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ প্ৰভাৱতহে অসমীয়া ভাষাৰ দন্তমূলীয় ধ্বনি গঢ় লৈ উঠিব পাৰে বুলি এক অভিমত দাঙি ধৰিছে। তেওঁৰ মতে মূল অষ্ট্ৰিক

ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ আছে আৰু অসমৰ একমাত্ৰ অষ্ট্ৰিক ভাষা খাছীত সেই দন্তমূলীয় ধ্বনি (ত, দ, ন, ব, ল, স)^৭ বৰ্ণিত হৈছে। গতিকে ড° পাঠকৰ সিদ্ধান্ত হ’ল, অষ্ট্ৰিকৰ দন্তমূলীয় ধ্বনি অসমীয়াৰ জৰিয়তে তিব্বত-বৰ্মী ভাষালৈ আহে। কিন্তু মন কৰিবলগীয়া যে খাছী ভাষাৰ বাহিৰে ভাৰতৰ আন কোনো অষ্ট্ৰিকমূলীয় ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনি নাই। খাছীৰ দৰে অষ্ট্ৰো-এছীয় শাখাৰ অন্তৰ্গত কোল, মুণ্ডা ভাষাবোৰতো এই ধ্বনি দেখা নাযায়। গ্ৰীয়াৰ্ছনে চাওঁতালী ভাষাৰ ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ বৰ্ণনা দিবলৈ গৈ কৈছে, “Santali possesses the same set of consonants as Hindi viz, 4 guttarals, 4 palatals, 4 cerebrals, 4 dentals and 4 labials with the corresponding nasals. They are written and pronounced as in Hindi” (LSI, Vol. IV, P,38) গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ মতে মুণ্ডাৰী, কুকু আদি অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ ব্যঞ্জন ধ্বনিবোৰো চাওঁতালীৰ দৰেই। কিন্তু খাছী ভাষাৰ বাহিৰে ভাৰতৰ আন কোনো অষ্ট্ৰিক মূলীয় ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনি নথকা কথাটোৱে অসমীয়া দন্তমূলীয় ধ্বনিৰ প্ৰকৃত উৎস সম্পৰ্কে মনত সন্দেহ ওপজায়। অষ্ট্ৰো-এছীয় শাখাৰ মন-খমেৰ গোটৰ অন্তৰ্গত ভাষা মাত্ৰ খাছী আৰু নিকোৰৰী। নিকোৰৰী ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনি আছেনে নাই বিচাৰ নকৰাকৈ অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ পৰা দন্তমূলীয় ধ্বনি অসমীয়ালৈ আহিছে বুলি খাটাংকৈ ক’ব নোৱাৰি। তদুপৰি অসমৰ আন তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ দৰে খাছীৰো নিৰ্দিষ্ট বৰ্ণমালা নাই। লিখিত সাহিত্যৰ ইতিহাসো ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰা মিছনেৰীসকলেহে ৰোমান আখৰেৰে আৰম্ভ কৰে। গতিকে নিকোৰৰী ভাষাৰ অধ্যয়ন নোহোৱাকৈ অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনি গঢ় লৈ উঠিছে বুলি ক’ব নোৱাৰি। আনহাতে ড° চট্টোপাধ্যায়দেৱে ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ (IA) চ, ছ, জ (ঝ) ধ্বনি তিব্বতীৰ ts, ts-h, dz আৰু ts(s) s-h, z ধ্বনি হিচাপে আৰু বৰ্মীয় (Burmese) ভাষাত S ধ্বনি t^h (θ) হিচাপে উচ্চাৰিত হয় বুলি কৈছে আৰু তাৰ প্ৰভাৱতে অসমীয়া, উত্তৰ আৰু পূব বংগৰ উপভাষাত সংস্কৃত তালব্য ধ্বনিৰে দন্তমূলীয় উচ্চাৰণ লাভ কৰিব পাৰে বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছে।^৮ কিন্তু ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা যায় যে মূল তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ দন্ত্যতালব্য ধ্বনি ts, dz অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত বৰ্ণিত হোৱা নাই; তাৰ ঠাইত দন্তমূলীয় বা দন্তমূলীয় তালব্য ধ্বনিহে (sz) এই ভাষাবোৰত বৰ্ণিত হৈছে। গতিকে তিব্বত-বৰ্মী ভাষা অথবা অষ্ট্ৰিক, কোনোটোৰ প্ৰভাৱতে অসমীয়াত সংস্কৃত তালব্য, মূৰ্দ্ধগ্য আৰু দন্ত্য ধ্বনি দন্তমূলীয় হিচাপে উচ্চাৰিত

হোৱা নাই। সম্ভৱতঃ একেটা ভৌগোলিক পৰিৱেশত সুদীৰ্ঘ কাল একেলগে ওচৰা-ওচৰিকৈ থাকিব লগা হোৱাৰ কাৰণে ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণত অষ্ট্ৰিক, আৰ্য আৰু তিব্বত-বৰ্মী ভাষাভাষীৰ মাজত হোৱা পাৰস্পৰিক সংস্পৰ্শৰ (contact) ফলতে আৰ্য-অনাৰ্য এই ভাষাবোৰত দস্তমূলীয় উচ্চাৰণ নতুনকৈ গঢ় লৈ উঠিল। মনকৰিবলগীয়া যে অসমীয়াত বা আন ভাষাতো দস্তমূলীয় ধ্বনি-চিহ্ন বা আখৰ নাই। ইহঁতৰ ধ্বনিগুণ প্ৰায় দস্ত্য ধ্বনিৰ দৰেই কাৰণে দস্ত্য ধ্বনিৰ তলত আঁক টানি দস্তমূলীয় ধ্বনি দেখুওৱা হয়।^{১৭}

সংস্কৃতৰ উষ্ম ধ্বনিকেইটাই (শ, ষ, স) অসমীয়াত নিজস্ব ধ্বনিগুণ হেৰুৱাই পেলাইছে আৰু সংস্কৃত তৎসম শব্দৰ প্ৰায় সকলো অৱস্থানতে উষ্ম ধ্বনিকেইটা অযুগ্ম ধ্বনি হ'লে সাধাৰণতে পশ্চ-তালব্য (velar) উষ্ম ধ্বনি (X) ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। এই ধ্বনি বুজাবলৈও অসমীয়াত কোনো আখৰ বা ধ্বনিচিহ্ন নাই। ভাৰতীয় ভাষাবোৰৰ ভিতৰত কেৱল অসমীয়াতহে এই ধ্বনি উচ্চাৰিত হয়।^{১৮} মনকৰিবলগীয়া যে তন্তুৰ শব্দৰ কেৱল আদ্য অৱস্থানতহে 'X' ধ্বনি উচ্চাৰিত হয়; মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত সংস্কৃত শ/ষ/স ধ্বনি 'হ' লৈ পৰিৱৰ্তন হয়। যেনে শ্বশ্বৰ > শহ্বৰ, কলস > কলহ, বিষ > বিহ, দশ > দহ ইত্যাদি। ড° চট্টোপাধ্যায়ৰ মতে এনেদৰে সংস্কৃত উষ্ম ধ্বনিকেইটা মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত অসমীয়াত 'হ' লৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াত তিব্বত-বৰ্মীৰ প্ৰভাৱ পৰিব পাৰে।^{১৯} কিন্তু মূল তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰলৈ চালে দেখা যায় যে mono syllabic সেই ভাষাবোৰত—'হ'ৰ মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত ব্যৱহাৰ বিৰল। আদ্য অৱস্থানত ই দুই ধৰণে ব্যৱহৃত হয়; একক ধ্বনি ৰূপে অথবা ল, ম ধ্বনিৰ লগত যুক্ত ৰূপে। আদ্য অৱস্থানত একক ধ্বনি ৰূপে ব্যৱহাৰো অতি বিৰল। বেনিডিক্টৰ মতে "it can be reconstructed for only a few roots of restricted range, with only 'hap'."^{২০} অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰতো 'হ' ধ্বনি মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত ব্যৱহৃত নহয়।^{২১} মধ্য অৱস্থানত 'হ' ব্যৱহাৰ নোহোৱাৰ মূল কাৰণ এই ভাষাবোৰো একাক্ষৰী। মনকৰিবলগীয়া যে টাই শাখাৰ আহোম ভাষীসকলে শব্দৰ আদ্য অৱস্থানত থকা পশ্চ-তালব্য উষ্ম ধ্বনিকেইটা 'হ' হিচাপে উচ্চাৰণ কৰে। যেনে—হত্যে হত্যে (সত্যে সত্যে), ইইচ (শইচ) আদি। আন অৱস্থানত থাকিলে আহোম বা আন তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত 'খ' ধ্বনিহে উচ্চাৰিত হয়। যেনে—বিখ (বিষ), অখম (অসম) আদি। গতিকে সংস্কৃতৰ মধ্য আৰু অন্ত্য স্থানৰ উষ্ম ধ্বনিকেইটা ড°

চট্টোপাধ্যায়দেৱে ক'বৰ দৰে অসমীয়া ভাষাত 'হ' লৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াত তিব্বত-বৰ্মীৰ প্ৰভাৱ পৰা নাই। ড° কাকতিদেৱে এই প্ৰক্ৰিয়াক 'local phenomenon' বুলি কোৱা কথাও মানি ল'ব নোৱাৰি। শৌৰসেনী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভূত পাঞ্জাবী ভাষাত সংস্কৃতৰ মধ্যৱৰ্তী আৰু অন্ত্য উষ্ম ধ্বনি 'হ' হিচাপে উচ্চাৰিত হয়। যেনে—পোহ (পৌষ), দহ (দশ), পিহ (পিষ), চৌহা (শ্বশ্বৰ) ইত্যাদি।^{২২} কিন্তু কি কাৰণত হয়, সেয়া অজ্ঞাত। হয়তো তেনে এক অজ্ঞাত কাৰণতে সংস্কৃতৰ মধ্য আৰু অন্ত্য উষ্ম ধ্বনি অসমীয়াত 'হ' লৈ পৰিৱৰ্তন হয়।

অসমীয়া ভাষাৰ আদ্য আৰু মধ্য মহাপ্ৰাণীভৱনতো তিব্বত-বৰ্মী বড়ো ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি ছাৰ গ্ৰীয়াৰ্ছনে মত প্ৰকাশ কৰিছে।^{২৩} বড়ো ভাষাত ক, ত, প ধ্বনি নাই। সেয়েহে অসমীয়া তালু, পোৱাল, কমা, কামোৰণি আদি শব্দ স্বাভাৱিকতে বড়োত ক্ৰমে থালু, ফোআল, খমই, খামৰি হয়। সেইদৰে বড়োত সঘোষ মহাপ্ৰাণ ঘ, ধ, ভ ধ্বনি নাই। ফলত এই ধ্বনিকেইটাৰে আৰম্ভ হোৱা অসমীয়া ঘোঁৰা, ভাটো, ভাদ আদি শব্দ বড়োত ক্ৰমে গোৰাই, বাতো, বাদও (bādao) হয় (AFD, P.175)। ড° কাকতিদেৱেও কিছু সংখ্যক অসমীয়া শব্দত হোৱা আদ্য মহাপ্ৰাণীভৱনত বড়োৰ প্ৰভাৱ স্বীকাৰ কৰি লৈছে আৰু তাৰ সমৰ্থনত দুই-এটা উদাহৰণ দাঙি ধৰিছে (AFD, PP.175-76)। কিন্তু কামৰূপী উপভাষাত হোৱা দুই-এক আদ্য মহাপ্ৰাণীভৱনত (যেনে—ভুখ) বড়োৰ প্ৰভাৱ পৰা বুলি ক'ব নোৱাৰি। মধ্য মহাপ্ৰাণীভৱনত বড়ো ভাষাৰ সলনি কামৰূপী উপভাষা আৰু মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাইহে বিশেষভাৱে প্ৰভাৱ পেলাইছে বুলি ক'ব পাৰি। কিন্তু কামৰূপী উপভাষাত মহাপ্ৰাণীভৱনৰ প্ৰৱণতাৰনো উৎস কি ড° কাকতিৰ মতে সেয়াও স্পষ্ট নহয়। ড° চট্টোপাধ্যায়দেৱৰ মতেও 'Aspiration in the interior of words... is still more obscure'. বড়ো ভাষাত 'ত' ধ্বনি নাই বাবে অসমীয়া 'চোতাল', কামৰূপী 'চাতাল' শব্দ 'চথাল' হ'ব পাৰে, কিন্তু তাৰ কাৰণে অসমীয়া ভাষাত সকলো শব্দৰে Medial aspiration ঘটিছে বুলিব নোৱাৰি।

অসমীয়া ধ্বনিতন্তুৰ আৰু কেইটামান দিশত ঘাইকৈ স্বৰধ্বনি পৰিৱৰ্তন (vowel mutation), স্বৰ সংগতি (vowel harmony), স্বতঃস্ফূৰ্ত নাসিকীভৱন (spontaneous nasalisation) আদিতো তিব্বত-বৰ্মী প্ৰভাৱ পৰাবুলি কোৱা হৈছে। কিন্তু ভালকৈ বিচাৰ কৰিলে দেখা যাব যে এইবোৰ ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তন আৰ্য, অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাবিড় আদি বিভিন্ন পৰিয়ালৰ ভাষাত কেতিয়াবা একে প্ৰক্ৰিয়াৰে সাধিত হয়। উদাহৰণস্বৰূপে মুণ্ডা ভাষাত 'Kārā' (ল'ৰা) শব্দ

'Kāri' (ছোৱালী) হোৱালৈ আঙুলিয়াব পাৰি।^{২২} আলোচনাৰ সীমিত পৰিসৰলৈ লক্ষ্য ৰাখি এইবোৰ দিশৰ বিস্তৃত পৰ্যালোচনা ভৱিষ্যতলৈ থৈ ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত তিব্বত-বৰ্মী প্ৰভাৱ সম্পৰ্কত আমাৰ দৃষ্টিভংগী তলত সংক্ষেপে দাঙি ধৰা হ'ল।

ধ্বনিতকৈ অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক গঠনৰ কিছুমান দিশত আৰ্যভিন্ন ভাষাৰ অৰিহণা বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া। বিশেষকৈ অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয়তা নিকাৰক কিছুমান ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যত সৰহভাগ ভাষাবিদে তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ দেখা পাইছে। কিন্তু ভালকৈ বিচাৰ কৰি চালে দেখা যায় যে তিব্বত-বৰ্মীতকৈ অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ প্ৰভাৱহে এই ক্ষেত্ৰত বেছি গভীৰ। সংস্কৃতমূলীয় যদিও সংস্কৃতত নথকা ভালেমান ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য অসমীয়া ভাষাত আছে। প্ৰথমে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দৰ কথাই আলোচনা কৰা যাওক।

অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ (nouns of relationship) অধিকাংশই সংস্কৃতমূলীয়। মাত্ৰ কামৰূপী আতা-আবুকে ধৰি ককাই, আই, বাই, বৌ, আমৈ আৰু তাই— এইকেইটা শব্দৰ মূলহে সংস্কৃতত পোৱা নাযায়। ৩^০ কাকতিদেৱে এই শব্দকেইটাৰ লগত ক্ৰমে অষ্ট্ৰিকমূলীয় ator/ata, abuh/abu, Kaka, ai, bhai/ibhai., bo/bii, amai আৰু tata/ta শব্দৰ সাদৃশ্য দেখা পাইছে। তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ বড়ো 'আয়', ৰাভা 'আয়া', গাৰো 'আবৌ', দেউৰী 'কাই' আদি শব্দৰ লগত অসমীয়া আই, আবু আৰু ককাই শব্দৰ মিল দেখা যায়। 'আই'ৰ লগত মাতৃ বা মাতৃস্থানীয় অৰ্থত ব্যৱহৃত দক্ষিণ ভাৰতীয় দ্ৰাবিড় ভাষাৰ 'আয়ী' শব্দৰো সাদৃশ্য আছে। সেইদৰে হিন্দী, বঙলা, অসমীয়া আদিত ব্যৱহাৰ হোৱা 'দাদা' শব্দ বড়ো-গাৰোত 'আদা' আৰু ৰাভাত 'দাদা'। গতিকে ধ্বনিগত সাদৃশ্য দেখিয়েই অমুক শব্দ অমুক ভাষাৰপৰা আহিছে বুলি কোৱাটো অযুক্তিকৰ। সি যি কি নহওক, আৰ্য-অনাৰ্য বিভিন্ন মূলৰপৰা গঢ় লৈ উঠা অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ সমাপিকা ক্ৰিয়াৰ দৰে পুৰুষ অনুযায়ী ৰূপ হোৱা প্ৰক্ৰিয়া কিন্তু সংস্কৃত ভাষাৰ কাৰণে তেনেই অপৰিচিত। অসমীয়াৰ বাহিৰে আন কোনো ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাতো এই ভাষিক বৈশিষ্ট্য দেখা নাযায়। দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাতো ধাতুৰ বাহিৰে কোনো নাম পদ পুৰুষ অনুযায়ী ৰূপ নহয়। কিন্তু অষ্ট্ৰিক আৰু তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ সম্বন্ধ পদৰ (Genitive case) পুৰুষ অনুযায়ী ৰূপ হয়। গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ মতে অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যটো তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে। তেওঁ বড়ো ভাষাৰ দেউতা বুজোৱা 'ফা', শব্দটো প্ৰথম, দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষ অনুযায়ী

এনদৰে — ā-fā, my father; nām-fā, your father; bi-fā, his father ৰূপ কৰি দেখুৱাই তাৰ প্ৰভাৱতে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ৰূপ হয় বুলি ক'ব বিচাৰিছে। গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ এই যুক্তি কিমানদূৰ গ্ৰহণযোগ্য, সেই বিষয়ে বিচাৰ কৰি চাবলৈ বড়োমূলৰ কেইটামান ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন আৰু প্ৰয়োগ প্ৰণালী সম্পৰ্কে সংক্ষেপে আলোচনা কৰা হ'ল।

তিব্বত-বৰ্মী পৰিয়ালৰ বড়ো, দেউৰীকে ধৰি প্ৰায়বোৰ ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ বন্ধ (bound); তৃতীয় পুৰুষৰ একবচনবাচক সৰ্বনামৰ আদ্যাংশ সেই বন্ধ ৰূপৰ আগত উপসৰ্গ হিচাপে যোগ দিলেহে সিবোৰ সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্যৰূপে পৰিগণিত হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—বড়ো ভাষাত দেউতা আৰু মা বুজোৱা বন্ধ ৰূপ হৈছে ক্ৰমে 'ফা' আৰু 'মা'; কিন্তু ইয়াৰ আগত সি/তাই অৰ্থ প্ৰকাশক তৃতীয় পুৰুষৰ একবাচক ৰূপ 'বি' লগ লগালেহে অৰ্থাৎ 'বিফা', 'বিমা' হ'লেহে সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক—'দেউতা', 'মা' হ'ব। কিয়নো বন্ধ ৰূপ 'ফা'ই অকলে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে। মনকৰিবলগীয়া যে 'বিফা', 'বিমা' শব্দ একেসময়তে তৃতীয় পুৰুষৰো সম্বন্ধবাচক শব্দ। ১ম আৰু ২য় পুৰুষত 'বিফা'/'বিমা' এনেধৰণে ৰূপ হয় :

১ম পুৰুষ

আংনি (মোৰ) বিফা = আফা 'মোৰ দেউতা'

আংনি বিমা = 'মোৰ আই'

২য় পুৰুষ

নাংনি (তোৰ) বিফা = নীম্ফা 'তোৰ দেউতা'

নাংনি বিমা = নীমা 'তোৰ মা'

সেইদৰে দেউৰী ভাষাতো দেউতা আৰু মা বুজোৱা সম্বন্ধবাচক ৰূপ হৈছে ক্ৰমে 'বা' আৰু 'য়ো'; কিন্তু সি/তাই অৰ্থ প্ৰকাশক ৩য় পুৰুষৰ সৰ্বনাম 'বা'টো 'বাই' হৈ ক্ৰমে 'বা' আৰু 'য়ো'ৰ আগত উপসৰ্গ হিচাপে যোগ হ'লেহে সি সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক শব্দ 'বাইবা' (দেউতা) আৰু 'বাইয়ো' (মা) হয়।

আনহাতে বড়ো গোটাৰ ৰাভা, গাৰো আদি ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ গাঁথনিক দিশৰপৰা দুই প্ৰকাৰৰ : কিছুমান মুক্ত (free), যেনে— ৰাভাৰ ছিছি (মাহী/খুৰী), ফাজং (জেঠা/পেহা) আদি আৰু কিছুমান বন্ধ (bound), যেনে— ৰাভাৰ ছা-, নে- আদি বন্ধ। ছা-/ নে-ৰ অকলে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিবপৰা ক্ষমতা নাই; ইহঁতৰ পিছত সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক শব্দ গঠন কৰা ৩য় পুৰুষৰ প্ৰত্যয় 'ব্ৰা' লগ লগালেহে অৰ্থাৎ ছাব্ৰা, নেব্ৰা হ'লেহে সিহঁত ক্ৰমে পুতেক

আৰু শহুৰেক/শাহুৰেক বুজোৱা সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক শব্দ হয়। মুক্ত সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ, যেনে— ছিছি, ফাজং আদি 'ত্ৰা' হীন হৈয়ো ব্যৱহৃত হ'ব পাৰে আৰু ছিছিত্ৰা, ফাজংত্ৰা এইদৰেও প্ৰয়োগ হ'ব পাৰে। ছিছিত্ৰা, ফাজংত্ৰা উল্লেখত (reference) আৰু ছিছি/ফাজং সম্বোধনত ব্যৱহৃত হয়। গাৰোত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পিছত লগ লগা ওয় পুৰুষৰ পুৰুষবাচক প্ৰত্যয় হৈছে থাং/গিপা। ককাই বুজোৱা 'আদা' শব্দটো ওয় পুৰুষৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ হ'বলৈ হ'লে ইয়াৰ পাছত থাং/গিপা এইদৰে যোগ কৰিব লাগিব : আদাথাং/আদাগিপা। বড়ো-দেউৰীৰ লগত একেমূলীয় ৰাভা-গাৰোৰ পাৰ্থক্য আছে কেৱল ওয় পুৰুষৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ গঠনৰ ক্ষেত্ৰতহে; প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুৰুষত কেউটা ভাষাতে সম্বন্ধ বুজোৱা বন্ধ বা মুক্ত ৰূপৰ আগত প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম বা সৰ্বনামৰ আদ্যাংশ উপসৰ্গ হিচাপে যোগ কৰি সাধাৰণ সম্বন্ধবাচক শব্দ গঠন কৰা হয়। বাইদেউ বুজোৱা ৰাভা 'বিবি' আৰু গাৰো 'আবি' শব্দ প্ৰথম পুৰুষ আৰু দ্বিতীয় পুৰুষত ক্ৰমে এনেদৰে ৰূপ হয়: চিং (মই) বিবি = মোৰ বাইদেউ, নাং (তই) বিবি = তোৰ বাইদেউ; আং (মই) আবি = মোৰ বাইদেউ, নাং (তই) আবি = তোৰ বাইদেউ।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা দেখা যায় যে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন আৰু দ্বিতীয় বা তৃতীয় পুৰুষ অনুযায়ী হোৱা ৰূপৰ লগত অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন-প্ৰক্ৰিয়া একে নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ মৌলিক আৰু যৌগিক—এই দুটা ভাগ। পিতা, মা, আই, ভাই, ককা, ভনী আদি মৌলিক আৰু ককাই, ককাইদেউ, বাইদেউ, ভিনদেউ, পেহাদেউ আদি যৌগিক। অসমীয়া ভাষাৰ আটাইবোৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ মুক্ত (free)। এই শব্দবোৰ দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষ অনুযায়ীহে ৰূপ হয়। দ্বিতীয় পুৰুষৰ তুচ্চাৰ্থক আৰু মান্যাৰ্থক ৰূপ বেলেগ। তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষ সৰ্বনামৰ তুচ্চাৰ্থক-মান্যাৰ্থক ভেদ নাই। অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পিছত যোগ হোৱা পুৰুষবাচক প্ৰত্যয়কেইটা হৈছে : দ্বিতীয় পুৰুষৰ তুচ্চাৰ্থক -এৰ/-ৰ আৰু মান্যাৰ্থক -এৰা/-ৰা তৃতীয় পুৰুষৰ প্ৰত্যয় হৈছে -এক/ -ক। বিভিন্ন সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পিছত এইবোৰ এনেদৰে লগ লাগে—

'ককাই' আৰু 'মা' শব্দ :

দ্বিতীয় পুৰুষ—

তুচ্চাৰ্থক : তোৰ ককায়েৰ; তোৰ মাৰ

মান্যাৰ্থক : তোমাৰ ককায়েৰা; তোমাৰ মাৰা

তৃতীয় পুৰুষ : তাৰ ককায়েক; তাৰ মাক

মন কৰিবলগীয়া যে সম্বন্ধবাচক শব্দটোত পুৰুষবাচক প্ৰত্যয় যোগ কৰাৰ লগে লগে সেইটো যে দ্বিতীয় বা তৃতীয় পুৰুষৰ ৰূপ, সেয়া আপোনা-আপুনি স্পষ্ট হয়। তাৰ আগত সেই সেই পুৰুষৰ সৰ্বনাম শব্দকেইটা ব্যৱহাৰ নকৰিলেও হয়। গতিকে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ৰূপত বড়োৰ প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি কোৱা গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ মন্তব্য মানি ল'ব নোৱাৰি।

ড° কাকতিয়ে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পুৰুষ অনুযায়ী হোৱা ৰূপত monosyllabic বড়ো ভাষাৰ সলনি Polysyllabic অষ্টিকমূলীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰা বুলি ক'ব খোজে (AFD, P. 289)। অষ্টিকমূলীয় চাওঁতালী ভাষাত সম্বন্ধ বুজোৱা ৰূপৰ পিছত সদায় প্ৰথম পুৰুষত 'n', দ্বিতীয় পুৰুষত 'm' আৰু তৃতীয় পুৰুষত 't' প্ৰত্যয় যোগ হয়। যেনে— apu-n (my father), enga-n (my mother), apu-m (thy father), enga-m (thy mother), apu-t (his father), enga-t (his mother)^{১৪}। ইয়াৰ পৰা দেখা যায় যে ড° কাকতিয়ে কোৱাৰ দৰে অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পিছত পুৰুষ অনুযায়ী ভিন্ন ভিন্ন প্ৰত্যয় যোগ হোৱা প্ৰক্ৰিয়াৰ লগত তিব্বত-বৰ্মী ভাষাতকৈ অষ্টিক ভাষাৰ সাদৃশ্যহে অধিক।

অসমীয়াত সংস্কৃত (যেনে-ভাতৃ) বা ইংৰাজী (যেনে—brother) ৰ দৰে সামূহিক সম্বন্ধবাচক শব্দৰ (generic terms) ব্যৱহাৰ বিৰল। ফলত অসমীয়াত বেলেগ বেলেগ সম্বন্ধ আৰু বয়স অনুযায়ী ডাঙৰ-সৰু বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰাৰ ৰীতি গঢ় লৈ উঠিল। ড° কাকতিৰ মতে এনে শব্দবোৰৰ দুই-এটা অষ্টিকমূলৰ পৰা আৰু দুই-এটা আৰ্যমূলৰ পৰা আহিছে। উদাহৰণস্বৰূপে—'ককাই' অষ্টিকমূলীয়, 'ভাই' আৰ্য বা সংস্কৃতমূলীয়; সেইদৰে 'বাই' শব্দ আনুমানিক অষ্টিকৰ পৰা, 'ভনী' শব্দ সংস্কৃতমূলীয়, কিন্তু ব্যৱহাৰত সংস্কৃতৰ লগত পাৰ্থক্য আছে। উদাহৰণস্বৰূপে—একেটা 'ভগিনীপতি' শব্দৰ পৰা হোৱা 'ভিনিহি' শব্দই ডাঙৰ বায়েকৰ গিৰিয়েকক আৰু 'বৈনাই' শব্দই সৰু ভনীয়েকৰ গিৰিয়েকক বুজায়। বেলেগে বেলেগে সম্বন্ধ আৰু বয়স অনুযায়ী ডাঙৰ-সৰু বুজোৱা সম্বন্ধবাচক শব্দ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাতো আছে। যেনে— বড়ো ভাষাৰ 'কাই' (ককাই), ফংবাই (ভাই), 'বে' (বাই), বিনা নাও (ভনী); ৰাভা ভাষাৰ 'ফাজং' (জেঠপেহা), বাং বাং (মহা) ইত্যাদি। গতিকে আৰ্য, অষ্টিক আৰু তিব্বত-বৰ্মী, এইকেউটা ভাষা-ভাষীৰ সংস্পৰ্শৰ ফলত অসমীয়াত এনেধৰণৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ গঢ় লৈ উঠিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয়তা প্ৰতিপন্ন কৰা আন এটা ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য হ'ল নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ। এইবোৰক ইংৰাজীত Enclitic definitives, numeratives অথবা classifiers বুলি কোৱা হয়। ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱে এইবোৰক প্ৰাকৃতিকগত দৃষ্টিভংগীৰ পিনৰপৰা subroot morpheme বুলি কৈছে। সাধাৰণতে কোনো বস্তুৰ আকৃতি-প্ৰকৃতি বুজাবৰ কাৰণে আৰু লগতে সেই বস্তুটো কি নিৰ্দিষ্টকৈ দেখুৱাবৰ কাৰণে অসমীয়াত বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, আৰু সংখ্যাবাচক শব্দৰ পিছত টা, টো, খন, ডাল, টাৰ, জন, জনী, পাট আদি বিভিন্ন প্ৰত্যয় যোগ কৰা হয়। এইবোৰৰ কিছুমান সম্পূৰ্ণ একবচনবাচক আৰু কিছুমানত বহুবচনৰ অৰ্থ নিহিত হৈ আছে। সংস্কৃতত এনেধৰণৰ কোনো প্ৰত্যয় নাই। অথচ এই প্ৰত্যয়বোৰৰ সৰ্বভাগেৰে মূল সংস্কৃত শব্দ। বঙলা, উৰিয়া, হিন্দী আদি ভাষাত এনে প্ৰত্যয় আছে যদিও তুলনামূলক ভাৱে অসমীয়াতকৈ বৰ কম। অষ্ট্ৰিক আৰু তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত এই ভাষিক বৈশিষ্ট্যটো বিশেষভাৱে দেখা যায়। অৱস্থানগত প্ৰয়োগৰ ফালৰ পৰা অষ্ট্ৰিকত এই প্ৰত্যয়বোৰ সংখ্যাবাচক শব্দৰ পিছত আৰু তিব্বত-বৰ্মীত সংখ্যাবাচক শব্দৰ আগত যোগ হয়। অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰৰ ভিতৰত বড়ো আৰু দেউৰী ভাষাতে ইয়াৰ ব্যৱহাৰ অলপ বেছি। অসমীয়াৰ বিপৰীতে তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত কেৱল সংখ্যাবাচক শব্দৰ আগতহে এনে প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ হয় আৰু প্ৰত্যয়যুক্ত সংখ্যাবাচক শব্দৰ পিছত নামপদটো ব্যৱহৃত হয়। বড়ো ভাষাত মানুহ, জন্তু, চৰাই, ফল-মূল, কণী, চেপেতা বস্তু, দীঘল আৰু মঙহাল, ঘূৰণীয়া আৰু দীঘল, অকল ঘূৰণীয়া, টুকুৰা গুটিবদৰে বস্তু আদি বুজোৱা কিছুমান প্ৰত্যয় আছে। সেইবোৰ হৈছে ক্ৰমে চা, মা, থাই, দ্বি (dwi), গাং, গোং, থো, দোৰ, চো, গোৰ, ফোংচ আদি। এই শ্ৰেণী-নিৰ্দেশবোৰ চে (এক), নুএই (দুই), থাম (তিনি) ক্ৰি (চাৰি), বা (পাঁচ), দো (ছয়), মি (সাত) জেইন (আঠ), ও (ন), জি (দহ) আদি সংখ্যাবাচক শব্দৰ আগত উপসৰ্গ হিচাপে যোগ দি পিছত নামপদৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰি বস্তু বা প্ৰাণীৰ সংখ্যাগত নিৰ্দিষ্টতা প্ৰকাশ কৰাৰ লগতে বস্তুৰ আকৃতি-প্ৰকৃতিও নিৰ্দেশ কৰা হয় যেনে— চা (প্ৰত্যয়) + চে (এক) = চাচে মানচি (মানুহ) = এজন মানুহ; মা(প্ৰ.) + থাম দাও (তিনি) = মাথাম দাও (চৰাই) = তিনিটা চৰাই; দোৰ (প্ৰ.) + চে = দোৰচে আলু = এটা আলু ইত্যাদি।^{২৫} দেউৰী ভাষাত থকা এনে প্ৰত্যয় দুটামান হৈছে—হা, তি. দুক আৰু পে। ইবোৰ বড়োৰ দৰে

সংখ্যাবাচক শব্দৰ আগত লগ লাগে; কিন্তু নাম-পদটো বড়োৰদৰে ইবোৰৰ পাছত নবহি আগত বহে। যেনে—তিমু (আম) তি (প্ৰ.) + চা (এক) = তিমু তিচা 'আম এটা'; মোচি (মানুহ) দুক (প্ৰ.) + চা (এক) = মোচি দুকচা 'মানুহ এটা বা এজন' ইত্যাদি। অসমীয়াত নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয়বোৰ এনেদৰে যোগ হয় : মানুহজন, এজন মানুহ, মানুহ এজন, এইটো, এইজন, ডালটো, ল'ৰাটো আদি। অসমীয়াত এই প্ৰত্যয়বোৰৰ দুই-এটা কেতিয়াবা মৌলিক শব্দৰ দৰেও ব্যৱহাৰ হয়। যেনে—জনে প্ৰতি, খনে প্ৰতি, ডালে প্ৰতি আদি। গতিকে দেখা যায় যে অসমীয়া ভাষাই নিৰ্দিষ্টবাচক প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰাৰ আদৰ্শটোহে তিব্বত-বৰ্মীৰ পৰা ল'ব পাৰে; ইবোৰৰ প্ৰয়োগ আৰু ব্যৱহাৰৰ ৰীতি অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব।

অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয়তা নিৰূপক নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ গঠনতো তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে বুলি গ্ৰীয়াৰ্ছনে মত প্ৰকাশ কৰিছে আৰু তাৰ সমৰ্থনত বড়ো-কছাৰী ভাষাৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ গঠনৰ প্ৰণালীৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।^{২৬} আচলতে অসমীয়া ভাষাৰ এই প্ৰক্ৰিয়াটোত কেৱল তিব্বত-বৰ্মী বড়ো প্ৰভাৱ সন্দেহজনক। কিয়নো এইবোৰ ভাষাত কেৱল অনুজ্ঞাতহে (Imperative mood) নঞৰ্থক ৰূপটো অসমীয়াৰদৰে ধাতুৰ আগত যোগ হয়। তদুপৰি নিৰ্দেশক ভাৱৰ নঞৰ্থক ৰূপ আৰু অনুজ্ঞা ভাৱৰ নঞৰ্থক ৰূপ এইবোৰ ভাষাত প্ৰায়ে পৃথক পৃথক হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, বড়োত থাং (যোৱা) + আ (নিৰ্দেশক ভাৱৰ বা সাধাৰণ নোহোৱা বুজোৱা প্ৰত্যয়) = থাংআ 'নাযায়', কিন্তু অনুজ্ঞা ভাৱৰ নঞৰ্থক প্ৰত্যয় হৈছে 'দা' আৰু যোৱা বুজোৱা 'থাং'-অৰ আগত 'দা' ব্যৱহাৰ কৰিলে অৰ্থাৎ 'দাথাং' হ'লে তাৰ অৰ্থ হ'ব 'নাযাবা'। সেইদৰে ৰাভাত বেং (যোৱা) + চা (নোহোৱা অৰ্থ বুজোৱা সাধাৰণ বা নিৰ্দেশক ভাৱৰ প্ৰত্যয়) = বেংচা 'নাযায়'; কিন্তু অনুজ্ঞা ভাৱৰ নঞৰ্থক প্ৰত্যয় 'তা' যোৱা অৰ্থ বুজোৱা 'বেং' ধাতুৰ আগত যোগ হৈ নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ 'তাৰেং' (নাযাবা) হয়। তদুপৰি অসমীয়াত নোহোৱা বুজোৱা 'ন' প্ৰত্যয় ধাতুৰ আগত যোগ হ'লে ধাতুৰ আদ্যক্ষৰৰ স্বৰ অনুযায়ী 'ন'ৰ সমীভৱন হয়। যেনে— ন + দিবা = নিদিবা, ন + খাওঁ = নাখাওঁ, ন+ উঠোঁ = নুঠোঁ ইত্যাদি। সকলো তিব্বত-বৰ্মী ভাষাত এই সমীভৱন প্ৰক্ৰিয়া দেখা নাযায়। টাই গোটৰ আহোম, নগা গোটৰ আও আদি ভাষাত এই বৈশিষ্ট্য বিশেষভাৱে ৰক্ষিত হোৱা দেখা যায়। মনকৰিবলগীয়া যে আহোম ভাষাত নঞৰ্থক ৰূপটো অসমীয়াৰদৰে ধাতুৰ আগতো বহে আৰু ধাতু অক্ষৰৰ স্বৰৰ লগত তাৰ সমীভৱনো হয়।

তদুপৰি সাধাৰণভাৱ আৰু অনুজ্ঞাভাৱ—দুয়োটাতে একে প্ৰত্যয় যোগ হয়। উদাহৰণস্বৰূপে— ‘মা’ নঞৰ্থক প্ৰত্যয় ৰু, কিন, লুক আদি ধাতুৰ আগত যোগ হৈ তাৰ এনেদৰে সমীভৱন হোৱা দেখা যায় : মা-ৰু—মুক ‘নাজানো’, মা-কিন—মিকিন ‘নাখাবা’, মা-লুক—মুলুক ‘নুঠোঁ’ আদি। আনহাতে আও নগাত বড়ো, বাভাৰ দৰে নঞৰ্থক প্ৰত্যয় দুটা : সাধাৰণভাৱৰ ‘মা’ আৰু অনুজ্ঞা ভাৱৰ ‘তা’। কিন্তু বড়ো-বাভাৰ বিপৰীতে ইয়াত দুয়োটাই ধাতুৰ আগত ব্যৱহৃত হয়। যেনে— মা-আপু = মাপু ‘নবজায়’, তা-আপু = তাপু ‘নবজাবা’। আহোম ভাষাৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ গঠনত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰভাৱ অস্বাভাৱিক নহয়; কিন্তু আও নগা আদি ভাষাৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ গঠনৰ দূৰণিবটীয়া প্ৰভাৱ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। অসমীয়া ভাষাৰ মূল সংস্কৃতত নঞৰ্থক ‘মা’ ৰূপ ধাতুৰ আগত-পাছত য’তে ত’তে বহিব পাৰে; কিন্তু পৃথকভাৱে। আনহাতে তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰত অসমীয়াৰ দৰে নঞৰ্থক প্ৰত্যয়টো ধাতুৰ লগত লগ লাগি থাকে। মুঠতে অসমীয়া ভাষাৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদৰ গঠনক ড° কাকতিদেৱৰ মত সমৰ্থন কৰি আৰ্য-অনাৰ্যৰ সংমিশ্ৰণৰ ফল বুলি ক’ব পাৰি।

অসমীয়া ভাষাৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয় ‘বোৰ’, ‘বিলাক’ৰ প্ৰয়োগ, লিংগনিৰপেক্ষ বা উভয়লিংগবাচক শব্দৰ আগত মতা বা মাইকী বুজোৱা বিশেষ শব্দ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা লিঙ্গ ভেদ বুজোৱা, ধন্যাত্মক-প্ৰতিধন্যাত্মক শব্দৰ গঠন, পুনৰুক্তি আদি ভাষাগত প্ৰক্ৰিয়াৰ লগতো আৰ্যভিন্ন ভাষাবোৰৰ সাদৃশ্য দেখা যায়।^{১৩} যিহেতু এনেবোৰ ভাষিক বৈশিষ্ট্য বঙলা, উৰিয়া আদি আন নব্য ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাতো বিদ্যমান, সেয়েহে এইবোৰ বৈশিষ্ট্য কেতিয়া, কেনেকৈ, কোন পৰিস্থিতিত নব্যভাৰতীয় আৰ্য ভাষাত গঢ় লৈ উঠিল, সেই আটাইবোৰ দিশ চালি-জাৰি চাইহে এই বিষয়ত মন্তব্য দিয়া উচিত। মুঠতে অসমীয়া ভাষাত অনাৰ্য প্ৰভাৱ সম্পৰ্কত সীমিত তথ্যৰ ভিত্তিত পূৰ্বসূৰী বিদগ্ধ ভাষাবিদসকলে আগবঢ়াই থৈ যোৱা মন্তব্য, তথ্যৰ অভাৱত কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কৰা সন্দেহ, এই সকলো দিশ নতুন পোহৰত ন-দৃষ্টিৰে বিচাৰ কৰি চোৱাটো সময়োচিত হ’ব। এইখিনিতে আৰ্য তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰা আৰু অসমীয়া ভাষাত সেইবোৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা গৱেষক-পণ্ডিতসকলক কৈ থ’ব খোজো যে তেওঁলোকে যেন তাৰ আগতে অসমৰ তিব্বত-বৰ্মী ভাষাবোৰৰ parent language চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে অধ্যয়ন কৰে। □

প্ৰসংগ পুথি :

১. গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ : অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ, পৃঃ ২৭।
২. Kakati, Banikanta : AFD, P. 28, 32
৩. Burrow, T : The Sanskrit Language, P. 374-389.
৪. AFD, P. 380
৫. উল্লিখিত গ্ৰন্থ, P. 380
৬. Grierson, G. A. : LSI, Vol. III, Part II, P. 4.
৭. AFD. P. 199.
৮. Chatterji, S. K. : ODBL. P. 79
৯. Benedict, Paul K. : Sino-Tibetan: a conspectus, P. 13, 17-18.
১০. Goswami, S. N. : Studies in the Sino-Tibetan Languages.
১১. Bhattacharya, P. C. : A descriptive Analysis of the Boro Languages, P. 20
১২. Pathak, Ramesh : Influence of the Tibeto-Burman Languages on the Aryan Assamese : Phonology : Myth or Reality’ Current issues in Sino-Tibetan Linguistics, 1994
১৩. Stcn, H. W. : Classification of Khasi consonants—Khasi Studies, Vol. II. No. 4, P. 95
১৪. ODBL. P. 79
১৫. গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ : ধ্বনি বিজ্ঞানৰ ভূমিকা, পৃঃ ৫০।
১৬. X- আখৰেৰে বুজোৱা পশ্চ-তালব্য অঘোষ উষ্ম ধ্বনিটো সংস্কৃত তথা আন কোনো ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাত নাই; কিন্তু সংস্কৃতৰ দৰে একেটা ইন্দো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ শতম শাখাৰ পূৰ্বসূৰীয়া উপশাখাৰ অন্তৰ্গত ৰুছ ভাষাৰ এইটো এটা বিশেষ ধ্বনি। (Niva Potapova : Learning Russian. P. 7)
১৭. ODBL, P. 79
১৮. Sino-Tibetan : A conspectus, PP. 35,33

১৯. A Descriptive analysis of the Boro Language P. 37
 ২০. ODBL. P. 549
 ২১. LSI. Vol. III. Part-II, PP. 4,69
 ২২. LSI. Vol. VI. P. 83
 ২৩. ড° কাকতিদেৱে 'বোপাই' শব্দত থকা আই/ই-ক প্ৰথম পুৰুষত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পিছত লগ লগা পুৰুষবাচক প্ৰত্যয় বুলি কৈছে। ড° গোলোক চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱেও "Structure of Assamese" অত সেই একে মতকে প্ৰকাশ কৰিছে। কিন্তু আচলতে আই /ই শব্দ গঠনাত্মক প্ৰত্যয়হে। 'বাপ' শব্দত 'আই' যোগ দি 'বোপাই' আৰু 'উ' যোগ দি 'বাপু' শব্দ গঠন কৰিব পাৰি। বোপাই ই-কাৰান্ত আৰু বাপু উ-কাৰান্ত সম্বন্ধবাচক শব্দ।
 ২৪. LSI. Vol. IV. P. 43
 ২৫. অধ্যাপক মধু বড়োৱে লিখা 'The classifiers and quantifiers of the Boro numeral forms' নামৰ অপ্ৰকাশিত প্ৰবন্ধৰপৰা বড়ো ভাষাৰ উদাহৰণবোৰ লোৱা হৈছে।
 ২৬. LSI, Vol. III. Part II, P. 198
 ২৭. গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, পৃঃ ৪০, ৪২।

অসমীয়া আৰু বড়ো ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ

ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি

অসমীয়া ভাষা আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাবোৰৰ এটা অতি ঐতিহ্যপূৰ্ণ ভাষা। এই ভাষা অসম প্ৰদেশ আৰু ইয়াৰ দাঁতিকাষৰীয়া অঞ্চল কেতবোৰত প্ৰচলিত। বড়ো ভাষা তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা পৰিয়ালৰ এটি প্ৰধান ভাষা যি ভাষা কোৱা লোক অসমত আছে। উৎসৰ ফালৰ পৰা এই দুয়ো ভাষাৰ মাজত আকাশ-পাতাল ব্যৱধান। অসমীয়া ভাষা অসমৰ শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈকে প্ৰচলিত। বড়ো ভাষা অসমৰ পশ্চিম অঞ্চলৰ কোক্ৰাঝাৰ, বিজনী, সৰভোগ, ধূপধৰা আদি অঞ্চলত প্ৰচলিত। অসমীয়া ভাষাৰ লগত বড়ো ভাষাৰ গঠন ৰীতিৰ যথেষ্ট পাৰ্থক্য আছে কিন্তু তথাপিও সহ অৱস্থানৰ হেতু ইটো ভাষাৰ ওপৰত সিটো ভাষাৰ কিছু প্ৰভাৱ লক্ষণীয়।

ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ ক্ষেত্ৰত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ এটি বিশেষ ভূমিকা আছে। সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ জন্মসূত্ৰে, বৈবাহিক সূত্ৰে আৰু সখিত্ব—আদি পাতি লোৱা সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়। প্ৰত্যেক ভাষাতে এনে ধৰণৰ শব্দৰাজি ব্যৱহাৰ হয়। এই শব্দবোৰ কেতিয়াবা সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰত (terms of address) আৰু কেতিয়াবা নিৰ্দেশ কৰি দেখুৱাৰ ক্ষেত্ৰত (terms of reference) প্ৰয়োগ কৰা হয়। অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ক্ষেত্ৰত আমি অলেখ শব্দ পাঁও, যিবোৰ ওপৰত উল্লেখ কৰা তিনিটা সম্বন্ধৰ দিশত বুজোৱা হয়। এইখিনিতে এটা কথা মনকৰিবলগীয়া যে পিতৃপ্ৰধান সমাজব্যৱস্থা আৰু মাতৃপ্ৰধান সমাজব্যৱস্থাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ক্ষেত্ৰত তাৰতম্য ঘটে। সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিৱেশ অনুযায়ীও সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ভিন্নতা পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া আৰু বড়ো ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ স্বাভাৱিকতেই একে নহয়, কিন্তু কেতবোৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ সামান্য সাদৃশ্য দেখা যায়।

অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ভিতৰত ককা, আইতা, পিতা, দেউতা, মা, বাই, ভনী, আদি শব্দবোৰ জন্মসূত্ৰে লাভ কৰা সম্বন্ধবাচক শব্দ। শহুৰ, শাহু, দেওৰ, ননদ আদি শব্দবোৰ বৈবাহিক সূত্ৰে লাভ কৰা সম্বন্ধৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়। সখী, বন্ধু আদি শব্দবোৰ পাতি লোৱা সম্বন্ধবাচক শব্দ। অসমীয়া

ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ কেতবোৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য আছে। ককা-আইতা, দেউতা-মা, পিতা-আই, পেহা-পেহী, খুৰা-খুৰী, মাহী-মহা, দাদা-নবৌ আদি শব্দবোৰ সম্বোধন আৰু নিৰ্দেশ এই দুয়ো ক্ষেত্ৰতে প্ৰয়োগ কৰা হয়। আন কেতবোৰ শব্দ ভাই-ভনী, নাতি-নাতিনী, পো-জীয়াৰী, দেওৰ-ননদ, বৰজনা-জা, জোঁৱাই, স্বামী-স্ত্ৰী আদি শব্দবোৰ নিৰ্দেশসূচক সম্বন্ধবাচক শব্দ ৰূপেহে প্ৰয়োগ হয়। এনেবোৰ শব্দ সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰত পৃথক পৃথক হয়। অৱশ্যে অধিকাংশ সম্বন্ধবাচক শব্দ সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰতহে প্ৰয়োগ হয়। অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ক্ষেত্ৰত আকৌ অঞ্চলভেদে কিছু কিছু পাৰ্থক্য থাকে। উজনি আৰু নামনি অসমৰো সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ বিশেষ পাৰ্থক্য কেতবোৰ পৰিলক্ষিত হয়। নামনি অসমৰে আকৌ কামৰূপী আৰু গোৱালপাৰা উপভাষাৰ পৃথক পৃথক সম্বন্ধবাচক শব্দ আছে। তদুপৰি সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ কেতবোৰ মৌলিক আৰু কেতবোৰ যৌগিক শব্দ ব্যৱহাৰ হোৱাৰ কথাটো এইখিনিতে উল্লেখনীয়। অৱশ্যে সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে পুৰণি সম্বন্ধবাচক শব্দ কেতবোৰ নোহোৱা হৈছে আৰু নতুন নতুন শব্দ কেতবোৰৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছে।

বড়োসকল পিতৃপ্ৰধান জাতি। একালত এওঁলোক মাতৃপ্ৰধান জাতি আছিল বুলি অনেকে ক'ব খোজে। এই ভাষাত অন্যান্য মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ দৰেই যুৰীয়া বা যৌগিক শব্দ পোৱাটো কঠিন। এই ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ অতি পোনপটীয়া। বড়ো ভাষাত সন্মানীয় ব্যক্তিৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনৰ বিভক্তিৰ চিন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ হ'ল— আফা, আদা, বিহাউছা, জাৱাইছা, বানীয়ছা, আমাছা আদি। অসমীয়া ভাষাৰ দৰেই এই ভাষাত আই, পিতা, দাদা, আদি সুকীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দ নাথাকেই বুলিব পাৰি। সাধাৰণতে মা, বানাই আদি কেইটামান শব্দহে স্বতন্ত্ৰভাৱে এই ভাষাত প্ৰয়োগ কৰা হয়। সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ সাধাৰণতে সৰ্বনামৰ প্ৰসঙ্গতহে সৃষ্টি কৰি লোৱা হয়। -ফা, -দা, আদি বন্ধৰূপবোৰৰ বিশেষ অৰ্থ থাকিলেও সেইবোৰ মুক্তৰূপ নহয়। গতিকে বড়ো ভাষাত বন্ধৰূপৰ আগত ব্যক্তিবাচক সৰ্বনাম বা সিহঁতৰ হ্ৰস্বৰূপ সংযোগ কৰি সম্বন্ধবাচক শব্দ গঠন কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—

আং + ফা = আফা (মোৰ পিতা)

নৌং + ফা = নোম্ফা (তোমাৰ পিতাৰা)

বি + ফা = বিফা (তেওঁৰ পিতাক)

প্ৰায়বোৰ সম্বন্ধবাচক শব্দই এনেদৰে গঠিত হয়। বড়ো ভাষাত 'ফা' আৰু 'মা' শব্দই যথাক্ৰমে পিতা আৰু আই বা মাকক বুজায়। তলত কেইটিমান সম্বন্ধবাচক শব্দৰ উদাহৰণ দেখুওৱা হ'ল—

ৰামনি বিফা (ৰামৰ দেউতাক)

ৰামনি বিমা (ৰামৰ মাক) আদি।

বড়ো ভাষাত 'বিদা' বুলিলে ককায়েকক, 'ফংবাই' বুলিলে ভায়েকক বুজায়। অসমীয়া ভাষাতো বয়স অনুসৰি ককাইদেউ, ভাই, বাইদেউ, ভনী আদি শব্দবোৰ বয়স অনুসৰি ডাঙৰ-সৰু বুজাবৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰা হয়। ইংৰাজী আদি ভাষাত 'brother' বা 'sister' শব্দই বয়সৰ তাৰতম্য নুবুজায়। গতিকে এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাৰ বড়ো ভাষাৰ লগত থকা সাদৃশ্য মন কৰিবলগীয়া। বড়ো ভাষাত আকৌ সন্মান অৰ্থত সম্বন্ধ বুজাবৰ ক্ষেত্ৰত 'ছা' এই প্ৰত্যয়টো প্ৰয়োগ কৰা হয় বুলি আগতেই কৈ অহা হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে— বিহাউছা (শহৰ), জাৱাইছা (জোঁৱাই) আদি শব্দবোৰলৈ আঙুলিয়াব পাৰি।

বড়ো ভাষাত কেতবোৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰা নহয়, যিবোৰৰ ক্ষেত্ৰত সামাজিক কেতবোৰ প্ৰতিবন্ধকতা আছে। সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰত কাৰোবাৰ স্বামী, শহৰ আদি শব্দবোৰ প্ৰয়োগ নহয়। অৱশ্যে তেনেবোৰ শব্দ আজিকালি (শহৰ, শাহ), দেউতা, মা এনেদৰেই সম্বোধন কৰাত প্ৰয়োগ কৰা হয়। বড়ো ভাষাত বয়স অনুসৰি বিদা (ককাইদেউ), বিবু (বাইদেউ), ফংবাই (ভাই), বিনানাও (ভনী) আদি শব্দ সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়।

অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পাছত প্ৰত্যেক পুৰুষত বিভক্তি লগ লগোৱাটো এই ভাষাৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য। প্ৰথম পুৰুষত—o, দ্বিতীয় পুৰুষত— -এবা (মান্যার্থত), -এৰ (তুচ্ছার্থত), তৃতীয় পুৰুষত— -এক বিভক্তি লগ লাগে। উদাহৰণ—

(মোৰ) দেউতা — (o)

(তোমাৰ) দেউতাৰা — -ৰা (-এৰা)

(তোৰ) দেউতাক — -ৰ (-এৰ)

(তেওঁৰ)— দেউতাক — -ক (-এক)

অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ক্ষেত্ৰত কেতবোৰ শব্দ মূল সংস্কৃতৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা। সম্বোধনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হোৱা সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন আজিকালি হোৱা দেখা গৈছে। সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ প্ৰত্যেকৰে একোটা ঐতিহাসিক পটভূমি আছে।

লেখক-পৰিচিতি

উল্লেখযোগ্য যে বড়ো ভাষাৰ দৰেই অসমৰ আন কেতবোৰ তিব্বতমূলীয় ভাষাৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য হ'ল সম্বন্ধবাচক শব্দ কেৱল উল্লেখৰ ক্ষেত্ৰতহে প্ৰয়োগ হোৱাটো। এক উমৈহতীয়া জনপ্ৰিয় সম্বোধনবোধক শব্দেৰে সম্বোধন কৰা ৰীতি বড়ো বা আন সমগোষ্ঠীয় ভাষাবোৰৰ এক উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য। কেতিয়াবা আকৌ বড়ো ভাষাত এটা শব্দই কেইবাটাও সম্বন্ধ নিৰ্দেশ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে—‘আঁগৈ’ সম্বোধনে যথাক্ৰমে ভায়েক, ভনীয়েক, খুলশালী, দেওবেক, নন্দেক আদি সকলোকে সামৰি লয়। বাভা, গাৰো আদি তিব্বত-বৰ্মী শাখাৰ ভাষাবোৰতো এটি শব্দেৰে একাধিক জনক সম্বোধন কৰাৰ উদাহৰণ পোৱা যায়।

অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰৰ ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া কথা হ'ল যে সম্বোধন আৰু উল্লেখ বা নিৰ্দেশ কৰা ৰূপবোৰৰ মাজত তাৰতম্য থাকে। বয়সত সৰু হ'লে নামকাঢ়ি সম্বোধন কৰাটো আজিকালি সচৰাচৰ দেখা যায়। সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে বৰজনা, জেশাছ, শালপতি আদি সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত সম্বোধন সলনি হৈছে। ভিনিহিয়েকৰ ভায়েকক ‘ভিনদেউ’ বুলি সম্বোধন নকৰি ‘দাদা’ বা ‘ককাইদেউ’ বুলি সম্বোধন কৰাটো আজিকালি বিশেষভাৱে প্ৰচলিত হৈছে। বড়ো সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰতো পৰিৱৰ্তন কিছু নোহোৱাকৈ থকা নাই। অসমীয়া আৰু বড়ো ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্যতকৈ পাৰ্থক্য অধিক। □

প্ৰসংগ পুথি :

1. A Descriptive Analysis of the Boro Language : Dr. P. C. Bhattacharjya, 1997, G. U. Publication.
2. Studies in Sino-Tibetan Languages : Dr. S. N. Goswami, 1988, Guwahati.
3. ‘বড়ো সম্বন্ধবাচক শব্দ’— লেখক : মধুৰাম বড়ো, ‘ভাষাতত্ত্বৰ বিচিত্ৰ কথা’ (প্ৰবন্ধ সংকলন), ১৯৯৬, অসম সাহিত্য সভা (গুৱাহাটী ভাষা সমিতি), গুৱাহাটী।
8. ‘অসমীয়া সম্বন্ধবাচক শব্দ কেতবোৰৰ আঞ্চলিক প্ৰয়োগ’— ডঃ দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি, মণিকুট (স্মৃতিগ্ৰন্থ), অসম সাহিত্য সভা, ১৯৯৯, হাজো, অসম।

ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী :

১৯২৫ চনত নলবাৰীত জন্ম গ্ৰহণ কৰা ভাষাচাৰ্য্য ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামীয়ে ডিব্ৰুগড়ৰ কানৈ কলেজ আৰু গুৱাহাটীৰ কটন কলেজত শিক্ষকতা কৰাৰ পিছত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰাধ্যাপক হৈ অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। কালিৰাম মেধি, ড° বাণীকান্ত কাকতি আদিৰ পৰম্পৰাৰ এজন নীৰৱ গৱেষক আৰু ভাষাবিজ্ঞানী পণ্ডিত ড° গোস্বামীয়ে অসমীয়া ভাষা-অধ্যয়নত কামৰূপী উপভাষাক এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান দিয়ে। ‘A study of Kamrupi : A Dialect of Assamese’, ‘An Introduction to Assamese’, ‘ভাষা বিজ্ঞান’, ‘অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ’, ‘ভাষা আৰু সাহিত্য’, ‘অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-কথা’, ‘অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ’, আদি গ্ৰন্থ তেখেতৰ পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ গৱেষণা আৰু অধ্যয়নৰ সৃষ্টি। ২০০০ চনৰ নবেম্বৰত তেখেতৰ মৃত্যু হয়।

ড° সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু :

১৯২৩ চনত শিৱসাগৰৰ চাৰিং গড়কাষৰীয়া গাঁৱত জন্ম লাভ কৰা ড° ৰাজগুৰুৱে মৰিয়ণী হাইস্কুলত শিক্ষক জীৱন আৰম্ভ কৰি পিছত নগাঁও কলেজৰ অসমীয়া বিভাগত প্ৰবক্তাৰূপে যোগদান কৰে আৰু ১৯৮৬ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। কষ্টকৰ তথ্যানুসন্ধান আৰু অধ্যয়নপূৰ্ণ গৱেষণাত আত্মনিয়োজিত ড° ৰাজগুৰুৱে তেখেতৰ পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ গৱেষণা গ্ৰন্থ ‘Medieval Assamese Society : 1228-1826’ খনৰ বাহিৰেও ‘অসমীয়া প্ৰবাদ’, ‘অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ আত্মৰক্ষা’, ‘অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতি’, ‘বুৰঞ্জীৰ কাহিনী’, ‘হেঁয়ালিৰ ছন্দ’ আদি গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছে।

ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য :

গুৱাহাটীৰ বি. বৰুৱা কলেজত অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰবক্তাৰূপে যোগদান কৰা ড° ভট্টাচাৰ্য্যই সেই কলেজৰ অধ্যক্ষৰূপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ গভীৰ অধ্যয়নৰ উপৰিও বড়ো ভাষাৰ ওপৰত তেখেতৰ গৱেষণা আৰু পাণ্ডিত্য অসমৰ সাৰস্বত সমাজত সৰ্বজনবিদিত। বড়ো লোক-কথা আৰু লোক-গীতৰ বিস্তৃত অধ্যয়নেৰে বড়ো লোক-সাহিত্যকো তেখেতে গৱেষণাৰ পৰিসৰলৈ আনে। ‘A Descriptive Analysis of the Bodo Language’, ‘Bodo Folksongs and Tales’ ইত্যাদি গ্ৰন্থ ৰচনা কৰাৰ

উপৰিও আন কেইবাখনো উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থৰ তেখেত বচক আৰু সম্পাদক।
ভাষাচাৰ্য্য ড° ভট্টাচাৰ্য্য 'অসম ভাষা বিজ্ঞান সমিতি' আৰু 'পূৰ্বোত্তৰ ভাষা
সমিতি'ৰ প্ৰাক্তন সভাপতি।

মধুবাম বড়ো :

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ভাষা বিজ্ঞান বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক।
বড়ো ভাষা বিষয়ক কেইবাখনো গ্ৰন্থ ইতিমধ্যেই প্ৰকাশিত হৈছে। 'Structure
of Bodo Language', 'Bodo and Assamese Language- A Com-
parative Study', 'History of Bodo Language and Literature,'
'বড়ো লোক-সাহিত্য', আদি তেখেতৰ উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। ইয়াৰ উপৰিও বিভিন্ন
আলোচনী, সম্পাদিত গ্ৰন্থাদিত তেখেতৰ কেইবাটাও উল্লেখযোগ্য গৱেষণামূলক
প্ৰবন্ধ ইতিমধ্যে প্ৰকাশিত হৈছে।

বংবং তেবাং :

জন্ম ১৯৩৭ চন। বৰ্তমান ডিফু চৰকাৰী মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ। 'বং
মিলিৰ হাঁহি' (উপন্যাস), 'বন ফৰিঙৰ গীত' (চুটিগল্প), 'সমস্বয়ৰ প্ৰবাহ'
(প্ৰবন্ধ সংকলন), 'কাৰ্বি অসমীয়া পাঠ', 'কাৰ্বি সাধু', 'কাৰ্বি লামতাছাম',
(কাৰ্বি অভিধান), 'নীলা অৰ্কিড' আদি তেখেতৰ প্ৰকাশিত উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ।
সাহিত্য সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন প্ৰবন্ধ আলোচনীৰ পাততো সিঁচৰতি হৈ আছে।

নিৰুপমা হাগ্জেৰ :

ডিমাছা সম্প্ৰদায় আৰু ভাষাৰ বিষয়ে গভীৰভাৱে অধ্যয়ন আৰু চৰ্চা
কৰা বিশিষ্ট সমাজসেৱিকা শ্ৰীযুতা হাগ্জেৰ ডিমাছা ভাষা-সাহিত্যৰ লগত
জড়িত হৈছিল 'বড়ো' (কোকৰাঝাৰ) আৰু 'ডিমাছা' (শিলচৰ) নামৰ
আলোচনী দুখনৰ জৰিয়তে। হাফলঙৰ পৰা ওলোৱা 'গদাঁঙ্গি কুৰাং' আৰু
শিলচৰৰ পৰা ওলোৱা 'ডেমালু' নামৰ বাতৰি কাকতৰো তেখেত নিয়মীয়া
প্ৰবন্ধ লেখিকা আছিল। অসম সাহিত্য সভাৰ অনুৰোধক্ৰমে ডিমাছা সম্প্ৰদায়ৰ
সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱনক লৈ তেখেতে ১৯৭৪ চনত 'ডিমাছা' নামৰ
এখন গ্ৰন্থও বচনা কৰি উলিয়ায়।

নাহেদ্র পাদুন :

জন্ম ১৯৪৫ চন। বৰ্তমান শিৱসাগৰ কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ মুৰব্বী
অধ্যাপক। 'মিচিং ভাষাৰ আভাস', 'ভাষাৰ তত্ত্বকথা' (সম্পাদিত) আদি

তেখেতৰ প্ৰকাশিত উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। ভাষা বিজ্ঞানৰ এজন তাত্ত্বিক-আলোচক।
মিচিং ভাষা সম্পৰ্কীয় তেখেতৰ কেইবাটাও গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ বিভিন্ন
আলোচনীত সিঁচৰতি হৈ আছে।

ড° উপেন বাভা হাকাচাম :

জন্ম ১৯৬৩ চনত, গোৱালপাৰা জিলাৰ চাপাবাৰী গাঁৱত। বৰ্তমান
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ বীডাৰ। 'বাভা
কথিত ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা—এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন' শীৰ্ষক বিষয়ত
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ১৯৯৭ চনত ডক্টৰেট ডিগ্ৰী লাভ কৰিছে।
তেখেতৰ 'বাভা ভাষা আৰু সাহিত্য', 'অসমীয়া আৰু অসমৰ তিব্বত- বৰ্মীয়
ভাষা', প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ। চি. আই. আই. এলৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত Language in
North-East গ্ৰন্থৰ বাভা ভাষা শাখাৰ সম্পাদক। আলোচনী আদিতো
তেখেতৰ বড়ো-বাভা ভাষা সম্পৰ্কীয় কেইবাটাও গৱেষণামূলক প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ
পাইছে।

ড° বেণু গগৈ :

১৯৫৪ চনত জন্ম লাভ কৰা ড° গগৈয়ে শিক্ষা জীৱন শেষ কৰি
চাপটগ্ৰাম আৰু পুৰণিগুদাম কলেজত কিছুকাল শিক্ষকতা কৰে আৰু ১৯৮৭
চনত যোৰহাটৰ জে. বি. কলেজৰ অসমীয়া বিভাগত প্ৰবক্তাৰূপে স্থায়ীভাৱে
নিয়োজিত হয়। ১৯৯১ চনত তেখেতে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা 'A
Critical Study on Tiwa Community and their Language' বিষয়ক
গৱেষণাৰে ডক্টৰেট ডিগ্ৰী অৰ্জন কৰে। গুৱাহাটী আৰু ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ
গৱেষণা-নিৰ্দেশক ড° গগৈয়ে ভাষা-সাহিত্য আৰু লোক-সংস্কৃতিৰ ওপৰত
বিভিন্ন প্ৰবন্ধ বচনা কৰিছে। তেখেতৰ গৱেষণা পুথিখন প্ৰকাশৰ পথত।

ড° ভীমকান্ত বৰুৱা :

জন্ম ১৯৫১ চন। ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ১৯৮২ চনত ডক্টৰেট
ডিগ্ৰী লাভ কৰা ড° বৰুৱা সম্প্ৰতি বিশ্ববিদ্যালয়খনৰ অসমীয়া বিভাগৰ
প্ৰাধ্যাপক আৰু মুৰব্বী। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় ভাষাৰ ওপৰত বিস্তৃত
অধ্যয়ন কৰা ড° বৰুৱা এচিয়ান্ লিংগুইষ্টিক্ ছ'চাইটি, দক্ষিণ-পূব এচিয়ান্
লিংগুইষ্টিক্ ছ'চাইটি আদি বিভিন্ন ভাষাতাত্ত্বিক অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত।
'নাগামিজ্ কথলাগা নিয়ম', 'অসমৰ ভাষা', 'ভাষা-সংস্কৃতি অধ্যয়ন', 'ভাষাৰ
ইতিবৃত্ত', 'চাংকং ফুকনৰ বুৰঞ্জী', 'Nagamese : The Language of
Nagaland' আদি কেইবাখনো গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থ বচনা কৰাৰ উপৰিও তেখেতে
আন কেইবাখনো গ্ৰন্থ সম্পাদনা কৰি উলিয়াইছে।

ড° প্ৰবীণ শইকীয়া :

জন্ম ১৯৫৫ চন। বিহপুৰীয়া মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ জ্যেষ্ঠ প্ৰবক্তা। 'খামতিসকলৰ ভাষা আৰু সমাজ অধ্যয়ন' বিষয়ত গৱেষণা কৰি গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ডক্টৰেট ডিগ্ৰী লাভ কৰে। 'সুৰৰে জিঞ্জিৰী' (গীতৰ পুথি), 'অসমীয়া লিমাৰিক চয়ন' (সম্পাদিত), 'মাণিকী মৌ' (শিশু-কবিতা), 'আপদীয়া পদ্য' আদি তেখেতৰ প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ।

ড° অঞ্জনা চৌধুৰী :

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কোকৰাঝাৰস্থ খণ্ডৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰবক্তা। 'Structure of Assamese and Garo Language— A Comparative Study' বিষয়ত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ডক্টৰেট ডিগ্ৰী লাভ কৰিছে। ভাষাবিজ্ঞান বিষয়ত নৱাগত লেখিকা।

সঞ্জয় কুমাৰ তাঁতী :

ভাৰতীয় ষ্টেট বেংকৰ উপ-প্ৰৱন্ধক শ্ৰীসঞ্জয় কুমাৰ তাঁতী চাহ-জনগোষ্ঠীৰ এজন চিন্তাশীল লেখক। চাহ-জনগোষ্ঠীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক আৰু উপাদান সম্পৰ্কে তেখেতে বিস্তৃতভাৱে গৱেষণাধৰ্মী অধ্যয়ন কৰিছে। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ সমাজ, সংস্কৃতি আৰু ভাষা সম্পৰ্কে তেখেতৰ বিভিন্ন প্ৰৱন্ধ ইতিমধ্যে প্ৰকাশিত হৈছে।

ড° লীলাৱতী শইকীয়া বৰা :

জন্ম ১৯৪৮ চন, নগাঁও। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰাধ্যাপিকা আৰু মুৰব্বী। ভাষা আৰু সাহিত্য বিষয়ক কেইবাখনো গ্ৰন্থৰ ৰচয়িত্ৰী। 'মাধৱ কন্দলিৰ ৰামায়ণৰ ভাষা', 'ভাষা সাহিত্যৰ সুবাস,' 'সংস্কৃত-পালি-প্ৰাকৃত আৰু অসমীয়া ব্যাকৰণ' আদি উল্লেখযোগ্য প্ৰকাশিত পুথি। বিভিন্ন সংকলন আৰু আলোচনী আদিত ভাষা আৰু সাহিত্য সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন গৱেষণামূলক প্ৰৱন্ধ প্ৰকাশিত হৈছে।

ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি :

জন্ম ১৯৫৬ চনত। বৰ্তমান গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰাধ্যাপিকা। 'An Analysis of the Assamese Verb System : A Historical Study' তেখেতৰ গৱেষণা-পত্ৰ। 'ভাষাতত্ত্ব', 'মধ্যযুগৰ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ৰেঙণি', 'আধুনিক অসমীয়া ব্যাকৰণ', 'মধ্যযুগৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ' আদি তেখেতৰ প্ৰকাশিত গ্ৰন্থ। 'ভাষাতত্ত্বৰ বিচিত্ৰ কথা' সম্পাদিত পুথি। আলোচনী আদিতো ভাষা আৰু সাহিত্য সম্পৰ্কীয় তেখেতৰ প্ৰৱন্ধ-পাতি প্ৰকাশ হৈছে।